

KARI PAAKKUNAINEN (TOIM.)

”KYLLÄ POLITIIKALLE, MUTTA...”

Nuoret ja eduskuntavaalit 2003

OPETUSMINISTERIÖ

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA



Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 35
Nuorisoiain neuvottelukunta, julkaisu 27

Ulkoasun suunnittelu: Vesa Pesonen
Kannen kuva: Jussi Kontinen
(eduskuntatalon valokuva: Vesa Lindqvist/Matti Hurme,
Pohjoismaiden neuvosto/Pohjoismaiden ministerineuvosto 2002)
Taitto: Tanja Nisula

© Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN: 952-442-485-1
ISSN: 1455-268X

Yliopistopaino Oy, Helsinki 2003



ESIPUHE

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora on tehnyt vuodesta 1996 alkaen selvityksiä alle 30-vuotiaiden nuorten äänestyskäyttäytymisestä. Selvityksiä varten Suomen Gallup Oy on haastatellut kulloistenkin vaalien jälkeen noin tuhatta 18–30-vuotiasta suomalaista nuorta. Tänä vuonna vaalitutkimus on toteutettu Nuorisoasiain neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston yhteistyönä. Vaalikirja onkin tuorein hedelmä yhteistyökudoksesta, jossa nämä tahot välittävät yhdessä jonkin tietolaitoksen kanssa (Suomen Gallup Oy, Tilastokeskus, Stakes) nuoria koskevaa laajaa tilastollista tietoa ja niitä koskevia tulkintoja nuorisokentän eri toimijoille (vrt. *Nuorten elinolot -vuosikirjat*). Kaikki Nuoran aiemmat julkaisut nuorten vaaliosallistumisesta löytyvät Nuoran www-sivuilta www.minedu.fi/nuora.

Vaalikirjan teon työtapana noudatti kelvollisen akateemisen ja poliittisen polemiikin perinteen hyviä uomia. Kahdeksan kirjoittajaa asetettiin tulkitsemaan yhteistä aineistoa. Poliittisuus tarkoittaa tässä yhteydessä tulkinnan politiikkaa. Vaalikirjassa kysytään moniäänisesti, mikä oli tulos tällä kertaa. Näin myös pelastetaan kyselytutkimusta ehkä tavanomaista laajempaan käyttöön, aineistot ovat aukinaisia ja jokaisen tulkittavissa. Voisi väittää, että juuri tällä tavoin työskennellen saadaan gallupit elävään käyttöön. Aivan liian usein gallupit ovat vain suorittajan ja tilaajan sekä tiedotusjulkisuuden umpinaisen käytännön arkea. Tilajaat määrittelevät kysymyksiä ja tuloksista tehtaillaan uutisia. Kehkeytyvän gallup-uskon tuoksinassa unohtuu se, että jokainen tulkinta on kiistettävissä.

Mikä on tulos ja mikä on tuloksen merkitys? Kuka voitti, kuka hävisi? Nämä ovat erityisen hyviä kysymyksiä vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen, kun ajatellaan nuoria kansalaisia, erityisesti kun valituiksi tulneiden kansanedustajien joukossa on kuusi alle 30-vuotiasta. Suomalaisessa nuorisotutkimuksessa on puhuttu tämän päivän nuorista yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvena – menestyäkseen yhteiskunnan kilpailun eri kentillä on nuorten osattava valita yksilöinä ja tiedettävä yksilöinä, mitä on osattava. Ja mitä äänestämiseen tulee, tällaiseen kuvioon liittyen voi kysyä, onko nyt varttumassa 20–30-vuotiaitten sukupolvi, jolla on ensi äänestyskokemuksistaan lähtien aiempia sukupolvia pysyvästi alempi äänestysprosentti. Ja niin, että he eivät yksilöinä kuvittele muodostavansa mitään sukupolvea. Kiihdyttäviä kysymyksiä.

Helsingissä 27.5.2003

Tommi Hoikkala
tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

Pia Metsähuone
pääsihteeri
Nuorisoasiain neuvottelukunta



SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO <i>Kari Paakkunainen</i>	6
NUORET JA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIT <i>Sakari Nurmela ja Juhani Pehkonen</i>	9
UUSI POLITIIKKA JA POLIITTISEN OSALLISTUMISEN MONINAISTUMINEN: HAASTE EDUSTUKSELLISELLE DEMOKRATIALLE? <i>Villiina Hellsten</i>	62
”HEI KAVERI – MILLÄ VÄLINEILLÄ ÄÄNESTÄT?” MITÄ DEMOKRATIA, VAALIT JA POLIITTISEN OSALLISTUMISEN KEINOT MERKITSEVÄT NUORILLE? <i>Pia Lundbom</i>	84
NUORET JA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIEN KAMPANJA <i>Sami Borg</i>	97
PUOLUEIDEN, ALUEIDEN JA IHMISTEN ELÄMÄNTAVAN EDUSTUS EDUSKUNTA-VAALEISSA <i>Ismo Pohjantammi</i>	109
NUOREN ÄÄNESTÄJÄ-SUKUPOLVEN ASEENTEET VAALIOSALLISTUMISTA KOHTAAN: NELJÄ FRAKTIOTA. <i>Hanna Wass</i>	126
POLITIikkaa EI ENÄÄ OHITETA LIKAISENA PELINÄ. RISKIYHTEISKUNNAN NUORET RAKENTAJAT JA POPULISTIT. <i>Kari Paakkunainen</i>	151
SUOMEN GALLUPIN PUHELINHAASTATTELUKYSYMYKSET	169
TIIVISTELMÄ	180
SAMMANDRAG	182
SUMMARY	184
KIRJOITTAJAT	186

KARI PAAKKUNAINEN

VAIKKA MONI NUORI NUKKUUKIN VAALEISSA, UUDET JA RAIKKAAT ARVOTTAMIS- JA OSALLISTUMISTAVAT OVAT TULOILLAAN. JOHDANTOA PIKA-ANALYYSEIHIN.

Monen politiikan tutkijan mukaan poliittinen keskustelu vaaleista saattaa kiihtyä itse vaalien jälkeen. Voittajista ja häviäjistä sopiminen, nukkujen profiilin piirtäminen ja muutoksen taustoitaminen kiehtoo. Tulkinnoista riittää monille. Varsinkin nuorten vaaliaktiivisuutta on analysoitu tarkasti ja huolestuneina. Viime vuosina nuorten vaalikäyttäytymistä ja -aktiivisuutta on kyetty tulkitsemaan entistä monipuolisemmin. ”Vain mäntti jättää äänestämättä” -kommentit on jätetty totisemmille vuosikymmenille. 53–54 prosenttia nuorista kävi vaaliuurnilla. Tässä riittääkin pohdittavaa, mietitäänpä asiaa sitten sukupuolipolitiikan, demokratian tai poliittisen kynnistyksen näkökulmista.

Äänestäminen on saanut rinnalleen muitakin osallistumisen ja politiikan symboliikan tasoja. Nuorten vaali- ja survey-tutkimuksen valintoja luetaan myös rutinoituneen ja tukkoisen poliittisen järjestelmän kritiikkinä. Väliin nuorisotutkimuksista nousee esiin oivallisia puoluevaihtoehtojen aikalaiskritiikkejä. Esimerkiksi järjestyspuhetta tulvivan populistisen liikkeen ja punavihreän vaihtoehtodon potentiaalit voidaan tunnistaa monissa 1990-luvun empiirisissäkin tut-

kimuksissa. Samalla nuorisoyhteisöjen romantiointi on vähentynyt, empiiriset kuvat politiikan marginaalissa elävistä nuorista eivät anna pontta yksiviivaiselle ”radikaalit ovat tulossa” -draamalle. Nyt alueen pohtijoita kiehtoo sekin, ovatko nuoret hylkäämässä kansallisen poliittisen vaalidemokratian globaaleilla argumenteilla. Mihin kansallinen järjestelmä enää riittää?

Se, että keskustelu on tarkentunut, on osaltaan Nuorisotutkimusverkoston, Nuorisosaian neuvottelukunnan (Nuora) ja Suomen Gallupin yhteistyön tulosta. Vaikka vaarana saattaaakin olla se, että asiantuntijat ja arvioijat asettuvat liiaksikin nuorison tunteiden ja arvojen tulkeiksi, ja haastattelu- ja arviointitutkimus saattaa joskus ajaa itse vaalien rinnalle, monipuoliset, toistettut ja monien tulkitsijoiden avaamat aineistot (aineistojen ja tutkijoiden triangulaatio) tihentävät tulkintaa.

Tämän artikkelikokoelman perustana on Suomen Gallupin heti vaalien jälkeen pikaisesti (17.3–31.3.2003) keräämä puhelinhaastatteluaineisto. Haastatteluihin osallistui 1 002 18–30-vuotiaasta nuorta. Osa kysymyspattereista oli samoja kuin Gallupin ja Nuoran tutkimuksessa, joka käsitteli vuoden 1999 vaaleja. Nyt kirjoittajakunta on monipuolisempi. Empiirinen pikaaineisto on asetettavissa nykytekniikalla (erityisesti henkilökohtaiset SPSS-ohjelmat) monien tutkijoiden pika-analyysin kohteeksi. Ja kriittinen, osin toisiaan myös korville lyövä, keskustelu saman aineiston äärellä on parasta akateemistakin perinnettä. Tutkijat ovat tuoneet pikagallupin rinnalle myös muita historiallisia vertailuaineistoja ja tuoreita aineistolähteitä. Ajankohtaiset artikkelit ja aineistotulkinnat keskustelevat hyvin toistensa kanssa. Tiukan yhtenäistä tulkintaa ei edes yritetä, lukijakin pääsee käyttämään älyään ja poliittista pelisilmäänsä.

Sakari Nurmela ja Juhani Pehkonen osoittavat aineiston perustulkinnassa, että ”laskevan äänestysprosentin kehitys näyttäisi ainakin väliaikaisesti pysähtyneen”. Samaa toiveikasta johtopäätöstä tukevat monet muutkin artikkelin politiikkakiinnostuksen mittarit, jotka kertovat vaaleissa nuk-

kuneiden uudenaikaisesta avoimuudesta äänestysdemokratian merkityksille. Ilman masentavia marginaalipuheita Nurmela ja Pehkonen näyttävät meille kahtia jakautuneen nuorison poliittisen kulttuurin, jossa aktiviteetit tunnetusti kumuloiduvat. Toisen puoliskon nuorilla on positiivisen vaaliasenteen lisäksi järjestö- ja verkostosidoksia ja halu omakohtaiseen poliittiseen polemiikkiin. Toisaalta toinen puoli alle 30-vuotiaista suomalaisista jättää perinteiset poliittiset kuviot ja järjestömaailmat väliin.

Villiina Hellsten argumentoi ja piirtää kirkaasti esiin perusjohtopäätöksensä nuorisovaaleista. Tässä häntä auttavat tarkat empiiriset vertailut ja ”uuden politiikan” ulottuvuuden hallinta. Hellsten kirjoittaa, että ”(...) nuorten poliittista ajattelua todella ohjaavat perinteisten jakokysymysten lisäksi myös jälkimaterialistiset asiakysymykset, yhtäältä ”pehmeinä” arvoina ilmenevä vasemmisto-libertaarinen arvoulottuvuus ja toisaalla ilmenevä vaatimus auktoriteetin ja moraalin sekä kurin ja järjestyksen kiristämisestä.” Hellsten pohtii, että nuorten vaalipassiivisuus saattaa johtua juuri tästä kyvyttömyydestä tarjota ratkaisuja nuorten priorisoimiin asiakysymyksiin. Äänestäminen ei enää ole ilmeinen ja yksikäsitteinen keino vaikuttaa (globaalin) yhteiskunnan kehitykseen. Henkilökohtaiset eettiset valinnat (identiteettipoliittikka) haastavat erityisesti symbolisella tasolla edustuksellisen kansallisen demokratian.

Pia Lundbom täydentää Hellstenin aikalaianalyysia. Survey-tutkimuksen lisäksi hän lukee nuorten politiikkakirjoituksia demokratiasta ja yhteiskunnallisista liikkeistä ja uskoo, että kansalaisaktivismi tarjoaa yhteiskunnalliselle keskustelulle ja poliittiselle ”kasvatukselle” edes jonkinlaisen mahdollisuuden. Nuorten moniääninen käsitys politiikasta lupaa kiinnostavia aikoja, ”innovatiivista, keskustelevaa ja osallistuvaa politiikkaa”. Liikkeet osaavat mediakielen, nostavat politiikan asialistalle uusia asioita ja kykenevät omalta osaltaan katsomaan yli politiikan markkinoistumisen.

Sami Borg taustoittaa aineistoa aiempiin perusaineistoihin nojaten ja alleviivaa nuorison peruskriittisyyttä kaikkia politiikan ilmiöitä ja vaih-

toehtoja kohtaan. Vaalipassiivisuus ei siis palautu nuorten pinnallisiin tai populistisiin asenteisiin. Nuorilla on myös vanhempiin ikäryhmiin verrattuna etäinen mutta tiedollisesti pohdittu suhde politiikkaan. Vuoden 2003 vaalikampanja ei herätellyt tai mobilisoinut nuoria vanhempien tavoin ”osallisiksi”, vaikka nuorten keskuudessa olikin nähtävissä uudenlaista verkko-osallistumista vaaleihin. TV-paradigman rinnalla voi löytää myös nuorille ominaisen Internet-näkökulman osallistua politiikan teemojen käsittelyyn.

Ismo Pohjantammi sitoo vaalianalyysejä demokratian kannalta ohittamattomaan, edustuksellisuuden ongelmakenttään. Puolueiden perspektiivin rinnalle nousevat alueiden, arvojen ja elämäntapojen edustustavat ja -periaatteet. Olennaista Pohjantammelle on se, miten paikallinen ja yleinen poliittinen julkisuus rakentuvat. Miten kansalaisyhteiskunta ja itsehallinto tarvitsevat poliittisia rakenteita ja aktiivista yhdistystoimintaa? Vaalitavat ja -alueet eivät ole itsestään selviä.

Hanna Wass yhdistää oivallisesti mannheimilaisen sukupolviteorian vaaliaineiston tarkasteluun. Hän pohtii jännittävästi myös sukupolven yhtenäisyyttä ja fraktioitumista. Melko yhtenäiseltä vaikuttavan (laajan) 18–30-vuotiaiden sukupolven merkittävimmän alaryhmän muodostavat ”vetäytyjät”, joiden passiivisuus politiikkariennoissa on aikamme ”suuri kysymysmerkki”. Etäisyyttä ottaneen nuorisoryhmän rinnalle löytyy myös pieni mutta monipuolisen aktiivinen ja äänekäs ryhmä, jolle mikään ei politiikassa jää vieraaksi, ei edes ulkoparlamentaarinen toiminta.

Kari Paakkunainen lukee Suomen Gallupin aineiston kiinnostavia politiikkakäsityksiä ja hahmottaa kielikuvien kautta tulokulmia politiikan kentälle. Nuorten poliittinen sanasto näyttää aiempaa avarammalta ja joustavammalta. Poliittikka ei suhteellisen passiivisissakaan ryhmissä jäsennetä enää moraalisesti ja mustavalkoisesti likaisena pelinä. Sitä ei enää kokonaan jätetä muille. Paakkunainen puhuu toisaalta populistisen rohkeasta ja toiminnallisesta suuntauksesta. Tämän ohella nousee riskiyhteiskunnallisesti harkitseva ja yksilöllistynyt nuorisoryhmä. Poliittiset toimintatavat,

ristiriidat ja ratkaisu-ulottuvuudet sekä globaali politiikka ja pelitilat esiintyvät nuorten vastauksissa. Samalla Paakkunainen varoittaa vaaliaineistojen ylitulkinnoista, joilla yritetään pelastaa vaali- ja survey-tutkimuksen instituutioita ja niiden standardeja politiikan yhtenäisenä kuvana. Yksilöllistyminen ja nuorten politiikkakäsitysten fragmen-

toituminen ja ristiriitaisten tilannekohtaisten käsitteiden käyttö osoittavat, että nuorille vaaleilla ja gallupeilla on zombi-instituutioiden (kuolleiden, mutta jotenkin elävien organisaatioiden) piirteitä. Vaaleissa ja haastatteluvastauksissa myös peilaillaan ja pelataan. Nuorillekaan politiikka ei ole yksikäsitteinen ilmiö.

SAKARI NURMELA JA
JUHAN PEHKONEN

NUORET JA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIT

1. Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoitus on antaa tietoa ja seurata suomalaisten nuorten suhtautumista vuoden 2003 eduskuntavaaleihin sekä selvittää näihin vaaleihin liittyvien valintojen taustatekijöitä. Osin tämä selvitys on luonteeltaan seurantatutkimus. Se muodostaa kiinteän kokonaisuuden aiemmin tehdyn työn kanssa. Vuonna 1999 nuorison ajatuksia kartoitettiin myös tuoreltaan eduskuntavaalien jälkeen.

Kyseessä on harvinaislaatuinen kokonaisuus: lyhimmillä mahdollisella aikavälillä on kerätty nuorten näkemyksiä heti suoritettujen vaalien jälkeen. Voidaankin sanoa, että näiden kahden eduskuntavaalien seurantatutkimuksen teemat sekä täydentävät aiheidensa puolesta toisiaan että nivoutuvat erityisesti vaaleja koskevilta osiltaan yhteen kattavaksi, vaaliosallistumiseen liittyväksi kokonaistarkasteluksi.

Nuorille esitettiin juuri järjestettyjen vaalien jälkeen runsaasti samansisältöisiä kysymyksiä kuin vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen. Siten vaaliosallistumisen osalta tämän tutkimuksen yhteydessä saavutetut tulokset ovat suoraan vertailukelpoisia aiempaan.

Tutkimusaineisto on kerätty välittömästi käytettyjen eduskuntavaalien jälkeen 17.3.–31.3.2003 välisenä aikana. Tutkimuksessa haastateltiin puhelimitse 1 002 18–30-vuotiasta nuorta. Tutkimuksen perusotos poimittiin satunnaisesti väestörekisteristä. Otokseen poimituille etsittiin sekä lanka- että matkapuhelinnumerot.

Tutkimustulosten raportointi etenee siten, että aluksi tarkastellaan nuorten sitoutumista politiikkaan sekä politiikan hahmottamisen, kiinnostuksen ja poliittisten mielipiteiden muodostumisen näkökulmasta. Sen jälkeen raportointi etenee siten, että ensin tarkastellaan nuorten asenteita poliittista osallistumista kohtaan. Tämän jälkeen kerrotaan nuorten suhteesta yhteiskunnallisen vaikuttamisen erilaisiin muotoihin; mitä sovinnaisia ja epäsovinnaisia vaikuttamiskeinoja oltaisiin valmiita käyttämään tärkeiden asioiden edistämiseksi. Oma lukunsa tutkimuksessa on nuorten suhde ja kiinnostus erilaisiin järjestöihin. Tällä tavalla saadaan esille se, millaisten järjestöjen tai muiden ryhmien kautta nuoret ovat halukkaita osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan.

Tutkimusraportin seitsemännessä luvussa tarkastelu kohdennetaan nuorten vaaliosallistumiseen eduskuntavaaleissa. Äänestämistä tarkastellaan yksityiskohtaisesti: mistä nuoret saivat tietonsa ja kuinka moni kävi äänestämässä. Nuorille esitettiin lisäksi joukko äänestyspäätökseen liittyviä muita kysymyksiä. Nuoret ottivat kantaa päätöksenteon ajankohtaan, ehdokas- ja puoluevalintaan vaikuttaneisiin tekijöihin sekä asioiden tärkeyteen äänestyspäätöksessä.

Tutkimuksen loppupuolella oman lukunsa muodostavat äänestämättä jättäneille esitetyt kysymykset siitä, kävikö äänestäminen mielessä ja miksi he eivät käyneet äänestämässä. Lopuksi tutkimuksessa esitetään arviot siitä, miten vaaliuurnilla käyneiden nuorten äänet jakautuivat eri puolueille. Samassa yhteydessä tarkastellaan, mitä kaikkia puolueita nuoret olisivat voineet äänestää vaaleissa. Tässä kohden tarkastelu laajentuu eri puolueiden potentiaalisen kannatuksen suuntaan ja kielii siitä, missä määrin nuoret ovat ankuroituneet johonkin tiettyyn tai tiettyihin puolueisiin.

Suomen Gallup on toteuttanut tutkimuksen Nuorisosiain neuvottelukunnan (Nuora) toimeksiannosta.

2. Nuorten sitoutuminen politiikkaan

2.1. Mitä politiikka on?

Tutkimuksessa nuorille esitettiin kahdestatoista osiosta muodostuva lista politiikan ja poliittisen toiminnan luonnehdinnoista. Vastaajien tehtävänä oli ilmoittaa, mitkä kaikki näistä luonnehdinnoista vastaavat heidän käsitystään politiikasta.

Käsite ”politiikka” hahmottuu suomalaisen nuorison enemmistölle tärkeänä keskusteluna yhteiskunnallisista asioista, osallistumisena vaaleihin ja luottamustehtäviin. Tätä täydentää se, että valtaosa arvioi politiikan olevan myös yritystä ratkoa kansainvälisiä ja globaaleja ongelmia. Enemmistön mielestä politiikka voi olla myös väline, jolla pyritään luomaan parempi ja ekologisesti kestävämpi maailma.

Vaikka nuoret ajattelevat, että politiikka on lääke yhteisten asioiden ja ongelmien ratkomiseen, enemmistö ajattelee siihen kuuluvan olennaisesti myös yhteiskuntaryhmien välisen kamppailun. Politiikka siis heijastaa nuorten mielestä yhteiskuntaluokkien tai -ryhmien kamppailua

siitä, mitä ongelmia ratkotaan, millä tasolla ja millä keinoin. Valtaosa nuorista näkee politiikan välttämättömäksi keinoksi hoitaa yhteisiä asioita. Politiikalle ei koeta olevan toimivaa vaihtoehtoa ja siksi sitä pidetään välttämättömänä.

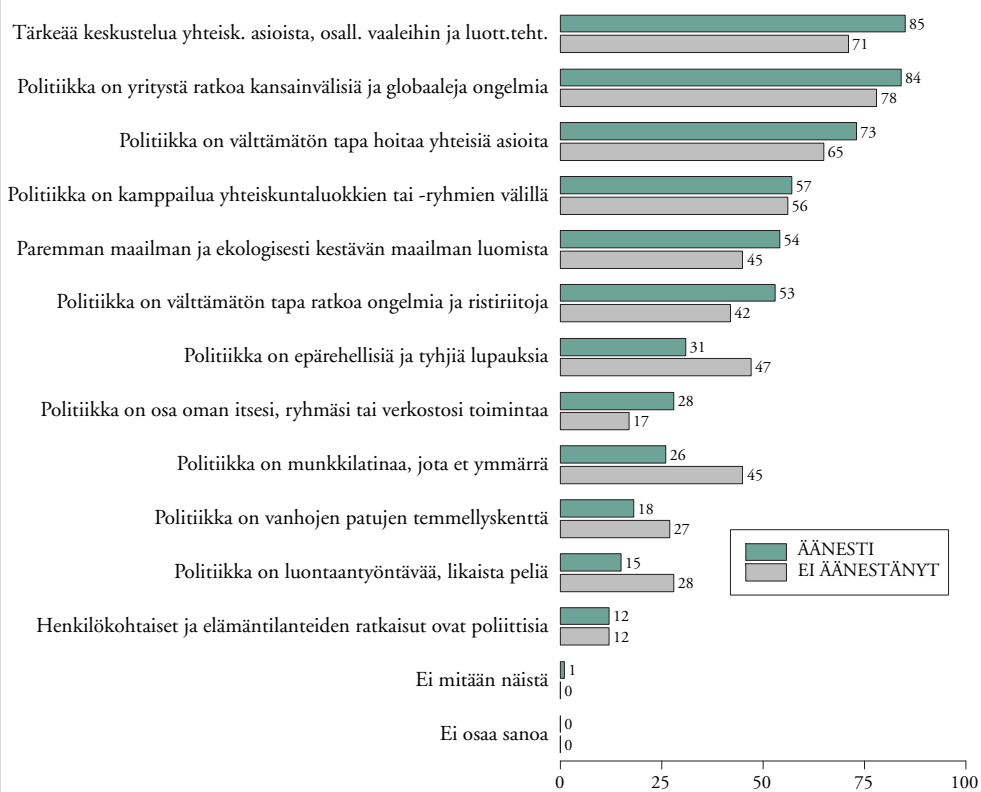
Tulokset viittaavat siihen, että nuorten mielestä politiikka ei ole ainoastaan edustuksellisten mekanismien kautta vaikuttamista vaan myös laaja-alaisempaa liittymistä ja vaikuttamista erilaisiin globaaleihin yhteisöihin – esimerkiksi ympäristöliikkeisiin – ja tätä kautta osallistumisen ja vaikuttamisen ulottamista yli kansallisten rajojen.

Kielteiset politiikan luonnehdinnat asettuvat nuorten keskuudessa profiiliin tyveen. Runsaan kolmasosan mielestä politiikka on epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia. Vajaa kolmanneksen mielestä kyseessä on eräänlainen munkkilatina, jota on vaikea tai mahdoton ymmärtää. Suhteellisen harva nuori pitää politiikkaa likaisena ja luotaantyöntävänä pelinä. Vain viidesosan mielestä se on oman nuoruutensa ohittaneiden ”vanhojen patujen temmellyskenttä”.

Kuvio 1. MITKÄ LUONNEHDINNAT KUVAAVAT OMAA KÄSITYSTÄ POLITIIKASTA (%).



Kuvio 2. MITKÄ LUONNEHDINNAT KUVAAVAT OMAA KÄSITYSTÄ POLITIIKASTA (%).



Vaikka nuorten tapa määritellä politiikka kertoo pikemminkin myönteisestä ja ymmärtävästä perussuhtautumisesta, vastaukset antavat vääjäämättä viitteitä myös nuorten arkimaailman ja politiikan kohtaamattomuudesta. Tästä kertoo se, että vain runsaalle kymmenesosalle henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia. Kuitenkin joka neljäs toteaa, että politiikka on hänen itsensä, ryhmänsä tai verkostonsa toimintaa.

Naisten ja miesten politiikan sisältöä ja määrittäjiä koskevat käsitykset eivät pääpiirteissään eroa toisistaan. Sen sijaan tämänkertaisissa eduskuntavaaleissa äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden näkemykset ovat jonkin verran erityyppiset.

Äänioikeuttaan hyödyntäneille on tyypillisempää pitää politiikkaa tärkeänä yhteiskunnallisia asioita koskevana keskusteluna ja osallistumisena. He ovat myös vakuuttuneempia siitä, että politiikka ylipäänsä on välttämätön tapa ratkoa ongelmia ja ristiriitoja. Vaaleissa äänestäneet toteavat useammin kuin ”nukkuneet”, että politiikka on osa heidän verkostonsa luontevaa toimintaa.

Äänestämättä jättäneet taas korostavat enemmän politiikan luontaantyöntävyyttä ja likaisuutta. He ovat äänestäneitä vakuuttuneempia politiikan epärehellisyydestä ja siinä esitettävien lupauksen tyhjyydestä. Poliitiikan kielikin on heille vieraampaa, eräänlaista modernia munkkilatinaa.

2.2. Poliitikasta kiinnostuminen

Enemmistö nuorista (54 prosenttia) sanoo olevansa ainakin jonkin verran kiinnostunut politiikasta. Tosin hyvin kiinnostuneita on vain 9 prosenttia, joten suurin osa kiinnostuneista on sitä vain ”jonkin verran”. Luvut kuitenkin kertovat 18–30-vuotiaiden tasaisesti lisääntyvästä kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan. Kiinnostuneiden osuus on nyt 14 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 1991, ja osuus on kasvanut suhteellisen tasaisesti. Kun vielä edellisessä tutkimuksessa vuonna 1999 saattoi todeta, että 18–21-vuotiaat eivät perusta aivan samassa määrin politiikasta kuin tämän iän jo ohittaneet, nyt puntit ovat tasoittuneet lähes täysin.

Taulukko 1. Nuorten kiinnostuneisuus politiikasta 1991–2003 (%). Hyvin + jonkin verran kiinnostuneet.

1991	1996	1999	2003
40	44	51	54

Työttömiä politiikka kuitenkin kiinnostaa edelleen vähemmän kuin työssä käyviä. Opiskelijat ovat politiikasta kiinnostunein ammattiryhmä. Koulutuksen määrä indikoi kiinnostusta. Kaksi kolmesta korkeakoulututkinnon suorittaneesta tuntee mielenkiintoa asiaa kohtaan, kun vain 38 prosenttia ammattikurssin tai -koulun suorittaneista vastaavasti ajattelee samoin.

Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asuu suhteellisesti eniten politiikasta kiinnostuneita. Maaseutumaaisissa kunnissa asuvista heitä löytää vähemmän kuin muualta. Suurimpien puolueiden kannattajista kokoomuslaisten, vasemmistoliittolaisten sekä vihreiden parissa tunnetaan eniten mielenkiintoa politiikkaan.

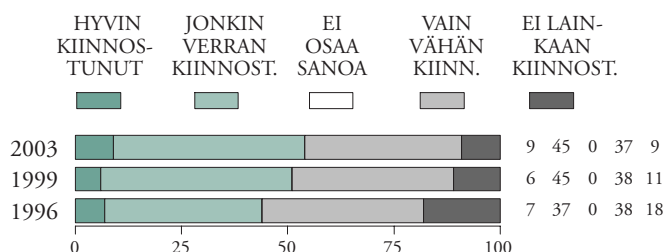
Kolme neljästä äänestämistä jättäneestä toteaa politiikan kuuluvan vähän tai ei lainkaan kiinnostavien asioiden joukkoon. Vastaavasti enemmistö äänestämässä käyneistä (63 prosenttia) toteaa olevansa ainakin jonkin verran kiinnostunut.

Tarkastelua täydennettiin kahdella kiinnostusta konkreettisesti mittaavalla kysymyksellä. Ensiksikin tiedusteltiin, kuinka usein nuoret keskustelivat muiden kanssa eduskuntavaaleista vaalikampanjan aikana. Toinen kiinnostuneisuutta tarkentava kysymys käsitteli nuorten vierailemistä Internetin vaalikoneella testaamassa itselle sopivaa ehdokasta.

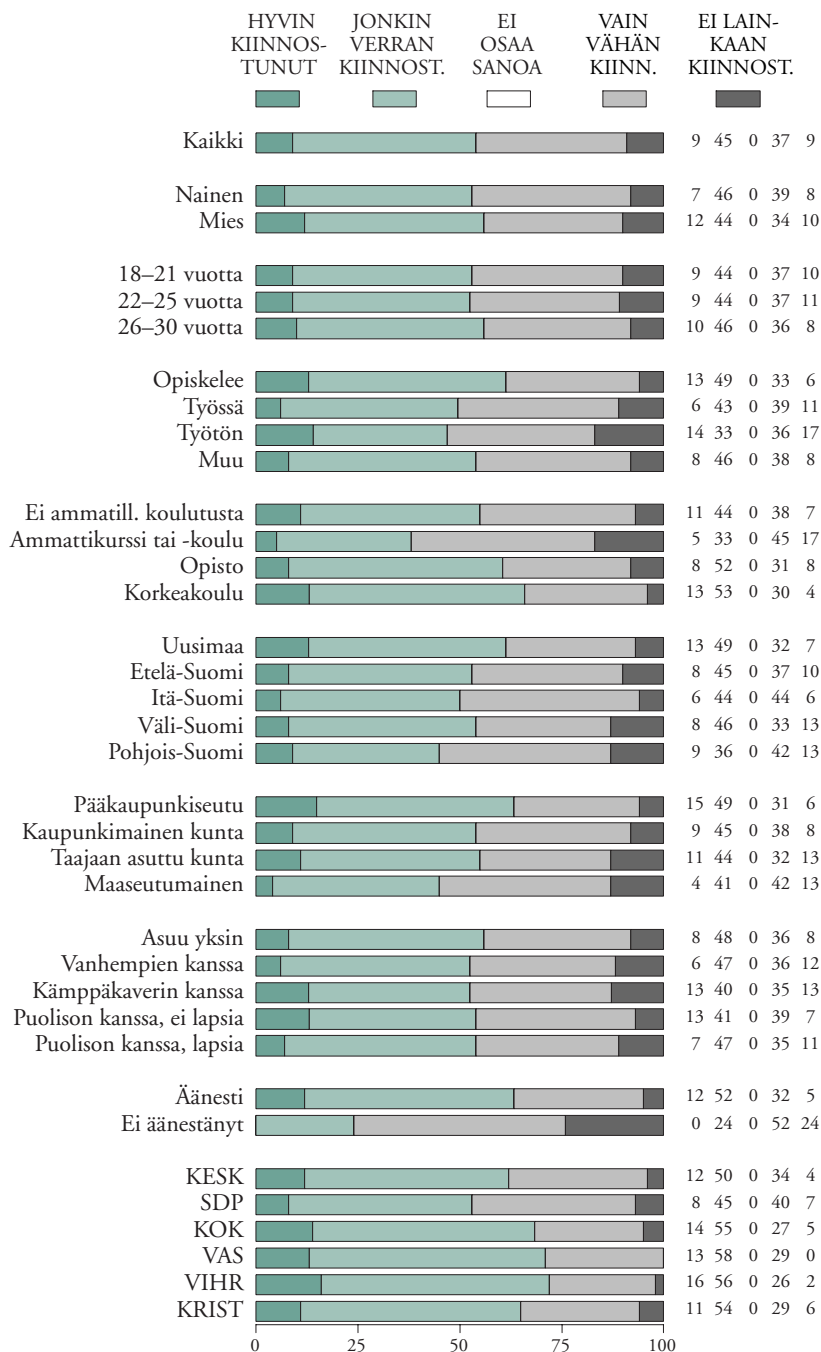
Kokonaisuudessaan eduskuntavaalit olivat puheenaihe valtaosalle nuorista. Vajaa kolmannes oli puhunut vaaleista joko päivittäin (29 prosenttia) ja reilu neljännes usein (28 prosenttia). Lisäksi joka neljäs (24 prosenttia) sanoi käsitelleensä eduskuntavaaleja keskustelukumppaneidensa kanssa ainakin joskus. Vain vajaa viidesosa nuorista kertoi keskustelleensa vaaleista harvoin tai ei lainkaan.

Vuoden 2003 eduskuntavaalit keskusteluttivat nuoria samassa määrin kuin vuoden 1999 vaalit. Keskustelun määrässä ei ollut eroja, vaikka kiinnostus politiikasta lisääntyi verrattuna vuoteen

Kuvio 3. KUINKA KIINNOSTUNUT ON POLITIIKASTA (%).



Kuvio 4. KUINKA KIINNOSTUNUT ON POLITIIKASTA (%).



1999, samoin kuin äänestysintokin. Ilmeisesti eduskuntavaaleista puhuminen muiden ihmisten kanssa on jokseenkin vakioista vaaleista toiseen ja ei välttämättä muutu, vaikka oma kiinnostuneisuus politiikasta ja osallistumisaktiivisuus lisääntyvätkin.

Opiskelijat, pääkaupunkiseudulla asuvat sekä äänensä vaaleissa antaneet keskustelivat vaaleista keskimääräistä enemmän. Myös korkeakoulututkinnon suorittaneet ja vailla ammatillista koulutusta olevat olivat puhuneet asiasta varsin paljon. Keskimääräistä useammin ”poliittista hiljaiseloa” olivat viettäneet työttömät ja ammattikurssin tai -koulun suorittaneet sekä varsinkin äänestämättä jättäneet. Suurimpia puolueita äänestäneistä eniten keskustelua eduskuntavaaleista oli herännyt Kokoomuksen, Vasemmistoliiton ja Vihreän liiton kannattajien parissa.

Kaikki eduskuntavaaleista keskustelleet eivät olleet käyneet vaalikoneilla. Kaksi viidesosaa (40 prosenttia) kaikista nuorista oli testannut, löytäisikö sopivan ehdokkaan Internetistä. Opiskelijat (joilla tietysti on keskimääräiset paremmat mahdollisuudet käyttää Internetiä) olivat olleet aktiivisia. Myös korkeakoulututkinnon suorittaneet sekä Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvat olivat kokeilleet keskimääräistä useammin vaalikoneita, samoin Vihreitä ja osin myös Kokoomusta kannattaneet.

Melkein joka toinen (48 prosenttia) vaaleissa äänestänyt oli testannut ehdokkaita. Kääntäen tämä merkitsee sitä, että yli puolet nuorista oli löytänyt itselleen ehdokkaan ilman Internetiä-

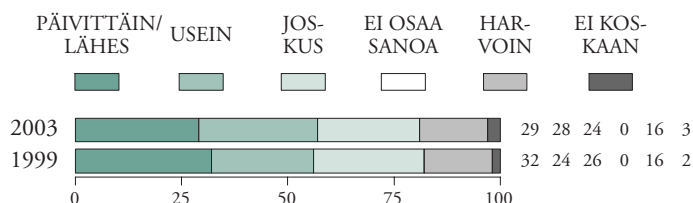
kin. Äänestämättä jättäneistä joka kuudes (17 prosenttia) oli käynyt jollakin Internetin vaalikoneista valitsemassa ehdokasta mutta jättänyt silti äänestämättä. Tällaiset vaalikoneilla kävijät, jotka eivät äänestä, ovat kuitenkin tulevien vaalien potentiaalisia äänestäjiä.

2.3. Merkittävimmät nuorten poliittisten mielipiteiden muodostumiseen vaikuttaneet tahot
Mitkä henkilöt, asiat tai tahot vaikuttavat eniten nuorten poliittisten mielipiteiden muodostumiseen ja kehittymiseen?¹ Tätä selvitettiin esittämällä haastatelluille erityyppisistä vaihtoehtoista (9 kpl) koostuva lista ja pyydettiin arvioimaan erikseen kunkin merkitystä.²

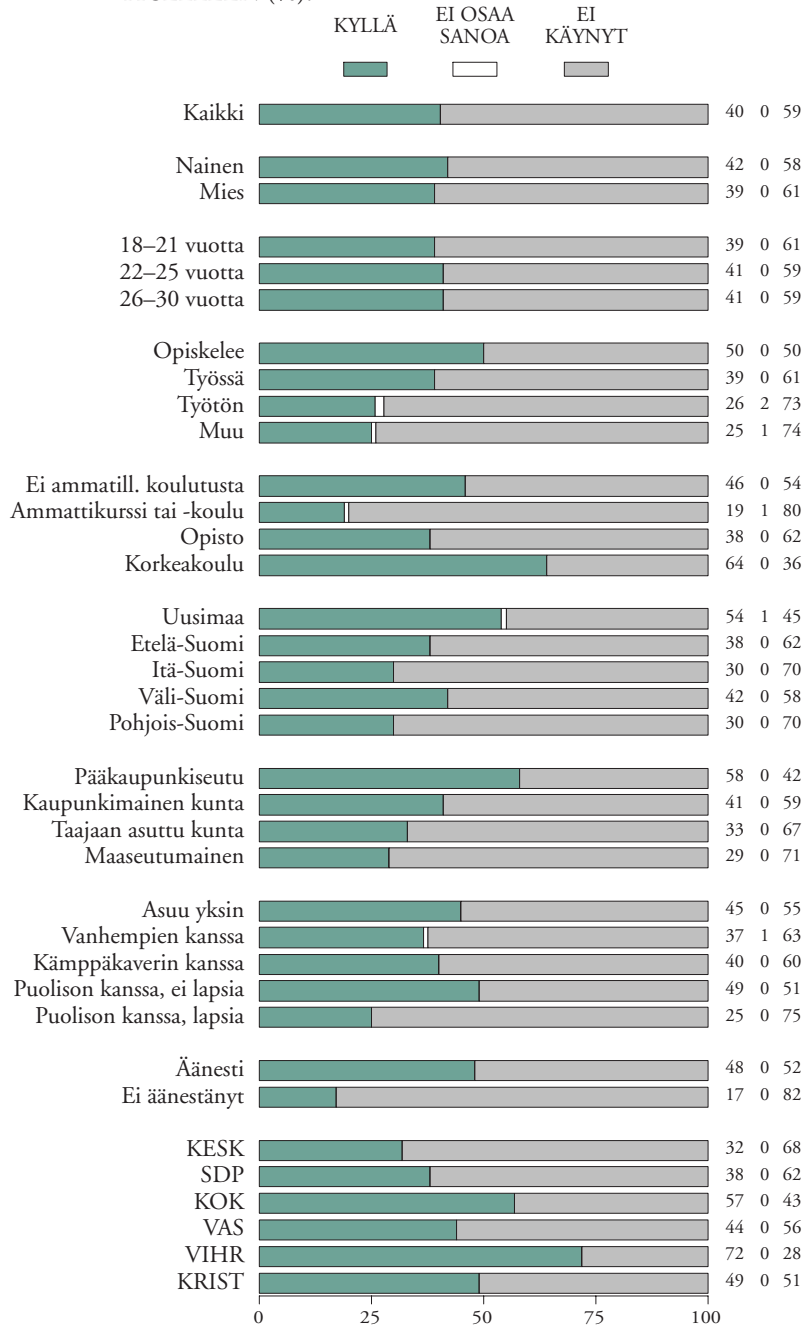
Jos huomio kiinnitetään vain vaihtoehdon ”paljon” valinneisiin, kolme nousee ylitse muiden: puolueiden ja poliitikkojen toiminta, politiikasta itse hankittuihin tietoihin perustuvat mielipiteet sekä tiedotusvälineissä esitetyt mielipiteet politiikasta. Näiden kolmen tekijän jälkeen tärkeysjärjestyksessä tulevat vanhempien mielipiteet. Seuraavana tulevat koulunkäynnin sekä ammatillisen opiskelun aikana saadut vaikutteet, kavereiden mielipiteet sekä pienimmälle joukolla merkitykselliset kokemukset työpaikoilla. Kansalaisjärjestöjen kannanotoilla on merkitystä pienimmälle joukolla.

Eri tahojen vaikutus on kokonaisuudessaan samantyyppistä kuin 1999 eduskuntavaalien edellä. Omien vanhempien mielipiteet sekä koulunkäynnin ja opiskelun yhteydessä saadut vaikutteet ovat olleet keskeisiä hieman harvemmalle

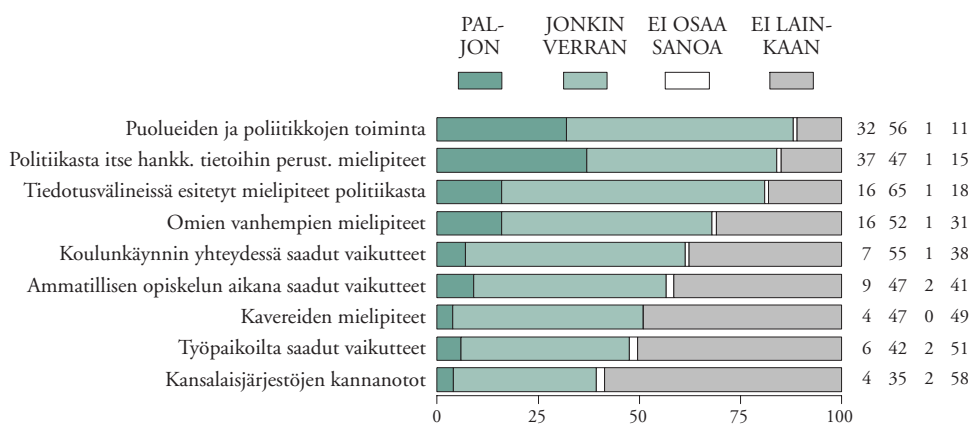
Kuvio 5. KUINKA USEIN KESKUSTELI EDUSKUNTAVAALEISTA MUIDEN IHMISTEN KANSSA VAALIKAMPANJAN AIKANA (%).



Kuvio 6. KÄVIKÖ INTERNETIN KAUTTA JOSSAKIN VAALI-KONEESSA TESTAAMASSA SOPIVAA EHDOKASTA ITSELLEEN (%).



Kuvio 7. KUINKA PALJON ERI ASIAT OVAT VAIKUTTANEET OMIIN MIELIPITEISIIN PUOLUEISTA JA POLIITIKOISTA (%).



kuin neljä vuotta sitten. Tulos kielii koulun menettäneen merkitystään nuorten mielipiteiden muotoutumisen taustatekijänä. Sen sijaan aiempaa useampi nuori uskoo politiikasta itse hankkimensa tietojen vaikuttaneen omien poliittisten käsitysten muotoutumiseen. Herää kysymys, mistä lähteistä itse hankittuja tietoja on koottu.

Kysymyksenasettelu ei anna tietoa eri lähteiden välillisestä roolista. On todennäköistä, että todellisuudessa esimerkiksi joukkotiedotusvälineiden antama tai itse hankittu tieto suodattuu nuorilla läpi asennerakennelman, jonka muodostuminen ja kehittyminen on riippuvainen muista listassa mainituista tekijöistä.

Päätökset poliittisista valinnoista tehdään kahdessa vaiheessa. Poliitikkojen esiintymisen seuraaminen, muuten itse hankitut tiedot sekä tiedotusvälineiden antama kuva ovat tärkeitä tiedonlähteitä, mutta niiden tulkitseminen on paljolti riippuvaista muiden listassa olevien, yleensä lähinnä kodin ja lähipiirin antamista ”eväistä” – niiden määrästä ja laadusta.³

Tämän tutkimuksen aineisto ei anna suoraa vastausta välillisten tekijöiden vaikutukseen. Voidaan kuitenkin todeta, että politiikasta eniten kiinnostuneille omien vanhempien mielipiteillä on

selvästi suurempi merkitys kuin niille, jotka tuntevat asiaa kohtaan vähäisempää mielenkiintoa.

3. Nuorten asennoituminen politiikkaan: kannanottoja eräisiin politiikan peruskysymyksiin

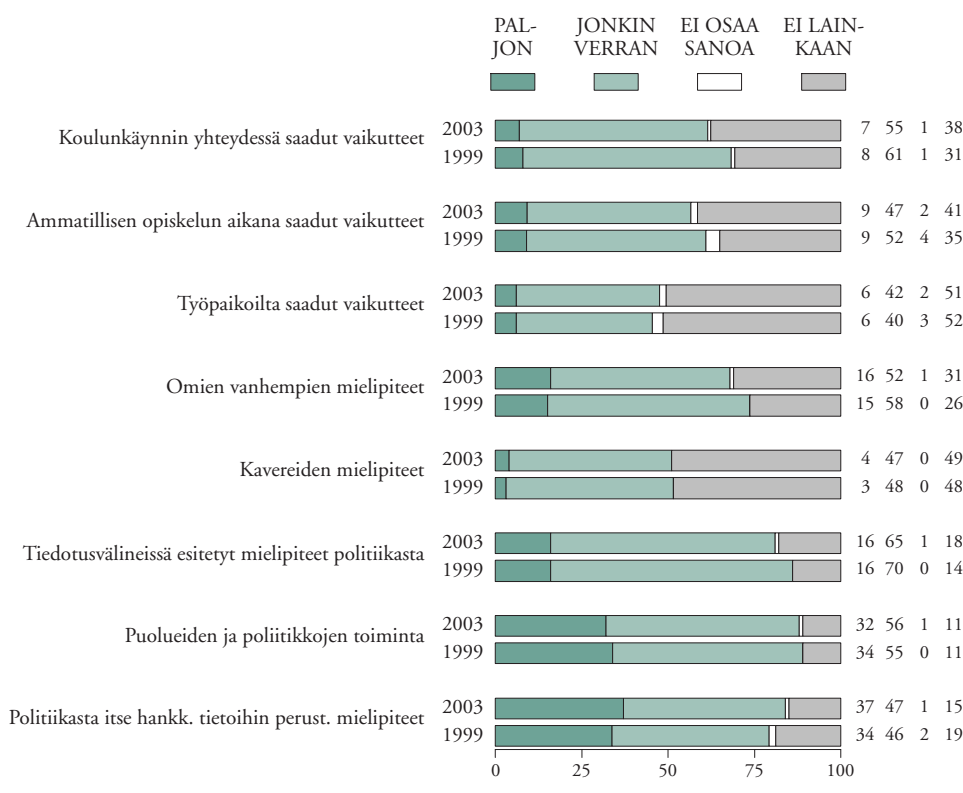
3.1. Yleiskuva ja mielipidemuutokset

Seuraavassa tarkastellaan nuorten asennoitumista politiikkaan asenneväittämien avulla. Esitetyt väittämät ovat samoja, joita testattiin nuorten keskuudessa jo vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen toteutetussa tutkimuksessa.

Nuorison enemmistön mielestä äänestämällä voi vaikuttaa (88 prosenttia). Lähes yhdeksän suomalaista nuorta ja nuorta aikuista kymmenestä siis uskoo ainakin jonkin verran äänestämisen voimaan. Äänestämässä käymistä pidetään lisäksi laajalti kansalaisvelvollisuutena. Peräti 65 prosenttia ottaa asiaan voimakkaan kannan ja kertoo olevansa täysin tätä mieltä. Kun joukkoon lisätään se runsas viidennes, joka on osittain tätä mieltä, havaitaan, että vain noin joka kymmenes nuori suoraan kieltää velvollisuuden äänestää.

Reaktiot muihinkin tässä yhteydessä esitettyihin asenneväittelauseisiin (yhteensä 9 kpl) anta-

Kuvio 8. KUINKA PALJON ERI ASIAT OVAT VAIKUTTANEET OMIIN MIELIPITEISIIN PUOLUEISTA JA POLIITIKOISTA (%).



vat lohdullisen kuvan nuorison asennoitumisesta politiikkaa kohtaan. Lähes yhdeksän nuorta kymmenestä (87 prosenttia) totesi, että eduskuntavaaleissa oli tarjolla ainakin yksi heille mieluihin ehdokas. Enemmistö (61 prosenttia) nuorista totesi löytäneensä ainakin yhden puolueen, joka aina yrittää ajaa heidän etujaan. Valtaosa (80 prosenttia) torjuu ajatuksen, että poliitikkojen tekemillä päätöksillä ei olisi mitään vaikutusta nuorten omaan elämään. Lisäksi selkeä enemmistö (75 prosenttia) kertoo ymmärtävänsä melko hyvin poliittisia kysymyksiä.

Eräät väittämät kuitenkin jakavat suhteellisen voimakkaasti Suomen nuorison käsityksiä. Kun väitetään, että kuka tahansa pystyy vaikut-

tamaan poliittisiin päätöksiin, jos vain haluaa, kantaa otetaan puolesta (56 prosenttia) ja vastaan (44 prosenttia). Mielipiteet jakaantuvat myös silloin, kun nuorille esitetään, että puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään. Reilu kaksi viidesosaa (43 prosenttia) yhtyy väittämään ja 54 prosenttia torjuu. Kolmas näkemyksiä vahvasti jakava väite on ”minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät” (47 prosenttia puolesta ja 51 prosenttia vastaan).

Kun tuloksia verrataan vastaavana ajankohtana vuonna 1999 tehdyn tutkimuksen löydöksiin, voi nuorison käsitysten todeta muuttuneen

kautta linjan jonkin verran politiikkamyönteisemmiksi. Entistä suurempi osa uskoo, että äänestämällä voi vaikuttaa asioihin. Jonkin verran useampi on vakuuttunut siitä, että kuka tahansa pystyy vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin.

Nyt useampi kuin vuonna 1999 oli löytänyt itselleen sekä mieluisan puolueen että ehdokkaan. Poliittisia kysymyksiäkin ymmärtävien joukko tuntuu aavistuksen verran laajentuneen. Vastaavasti harvempi tuntee, ettei hänen ajatuksillaan ole mitään vaikutusta poliittisiin päätöksiin tai toteaa puolueita kiinnostavan ainoastaan ihmisten äänet mielipiteiden sijaan. Tietynlaisena loppuhuipentumana muutoksista voi todeta, että näkemys äänestämisestä kansalaisvelvollisuutena on entisestään vahvistunut nuorten keskuudessa.

Kun tarkastelee kootusti naisten ja miesten mielipiteitä, havaitsee näkemysten olevan pääpiirteissään samantyyppiset. Tosin miehistä hie- man suurempi osa kertoo ymmärtävänsä politiikkaa. Miehet myöskin ajattelevat naisia yleisemmin, että poliittiset päätökset vaikuttavat tavallisten ihmisten elämään. Toisaalta miehet ajattelevat naisia yleisemmin, että puolueet vain tavoittelevat kansalaisten ääniä.

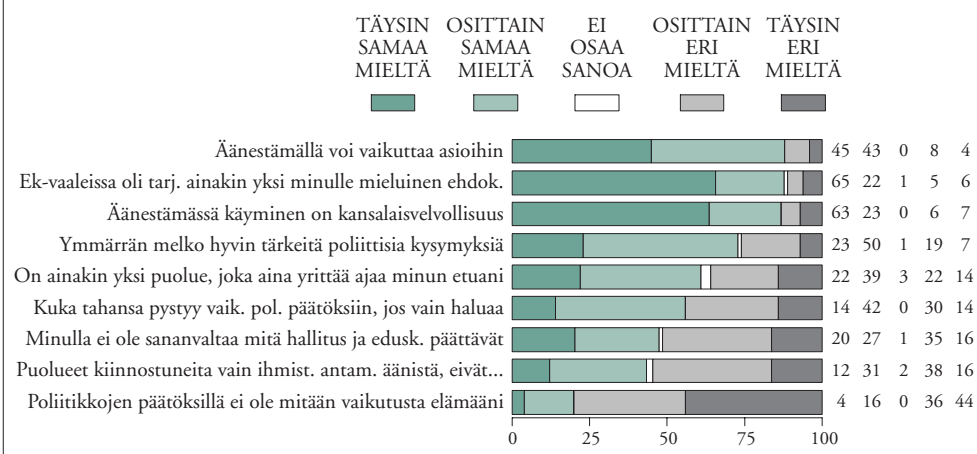
Äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden

väliset näkemyserot ovat paljon suurempia. Ne ovat sikäli johdonmukaisia, että äänestäneet esittävät joka suhteessa politiikalle myönteisempiä käsityksiä kuin eduskuntavaaleissa nukkuneet. Äänestäneet uskovat voimakkaammin, että äänestämällä voi vaikuttaa, he olivat useammin löytäneet mieleisen ehdokkaan, ja ovat taipuvaisempia arvelemaan, että poliitikot ovat äänten lisäksi kiinnostuneita myös kansalaisten mielipiteistä.

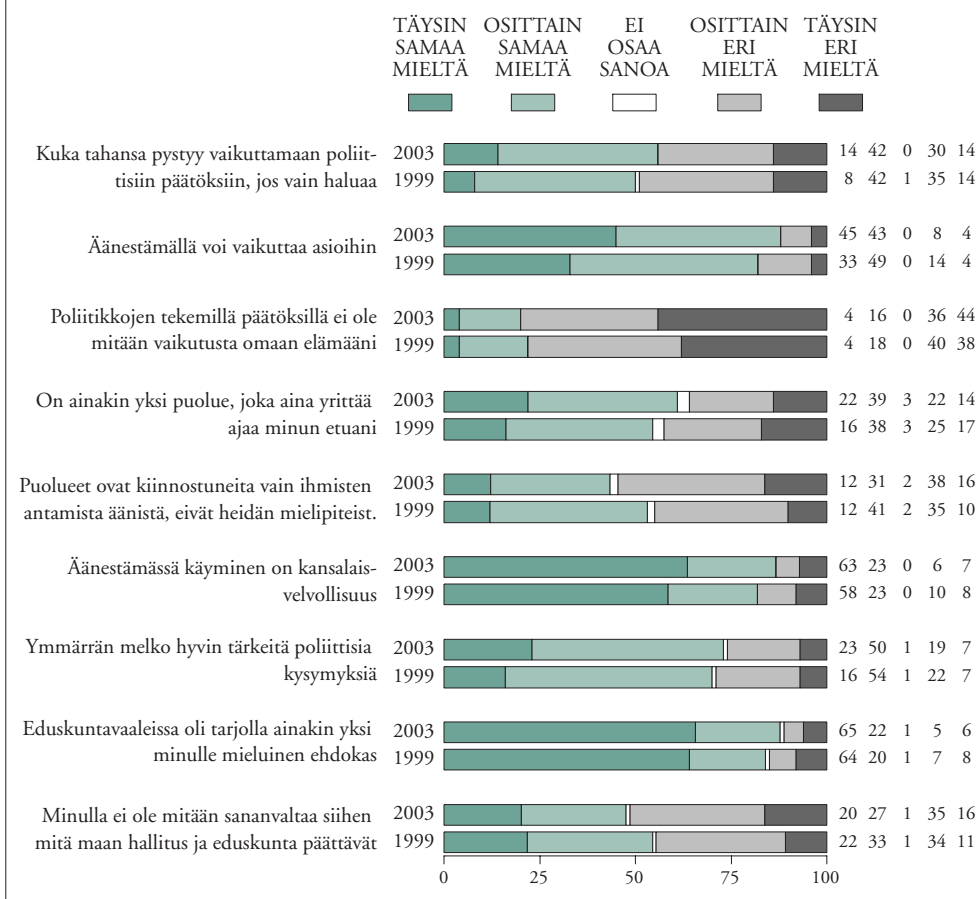
Kun äänestämättä jättäneiden vastauksia katsoo tarkemmin, havaitsee eräitä varsin mielenkiintoisia yksityiskohtia. Useampi kuin kolme neljästä (78 prosenttia) äänestämättä jättäneestä uskoo, että äänestämällä voi vaikuttaa. Heidän enemmistönsä (56 prosenttia) uskoo ymmärtävänsä poliittisia kysymyksiä ainakin melko hyvin. Peräti 64 prosenttia toteaa äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus.

Melkein joka toinen (47 prosenttia) äänestämättä jättäneistä oli löytänyt itselleen sopivan tuntuksen puolueen ja 71 prosenttia mieleisen ehdokkaankin. Tästä huolimatta ääntä ei annettu. Osaselitys on se, että enemmistö (62 prosenttia) ei kuitenkaan usko, että yksittäisellä henkilöllä olisi mitään sananvaltaa siihen, mitä maamme hallitus ja eduskunta päättävät.

Kuvio 9. SUHTAUTUMINEN POLITIIKKA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (tekstejä osin lyhennetty, %).



Kuvio 10. SUHTAUTUMINEN POLITIIKKAA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (%).



3.2. Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys

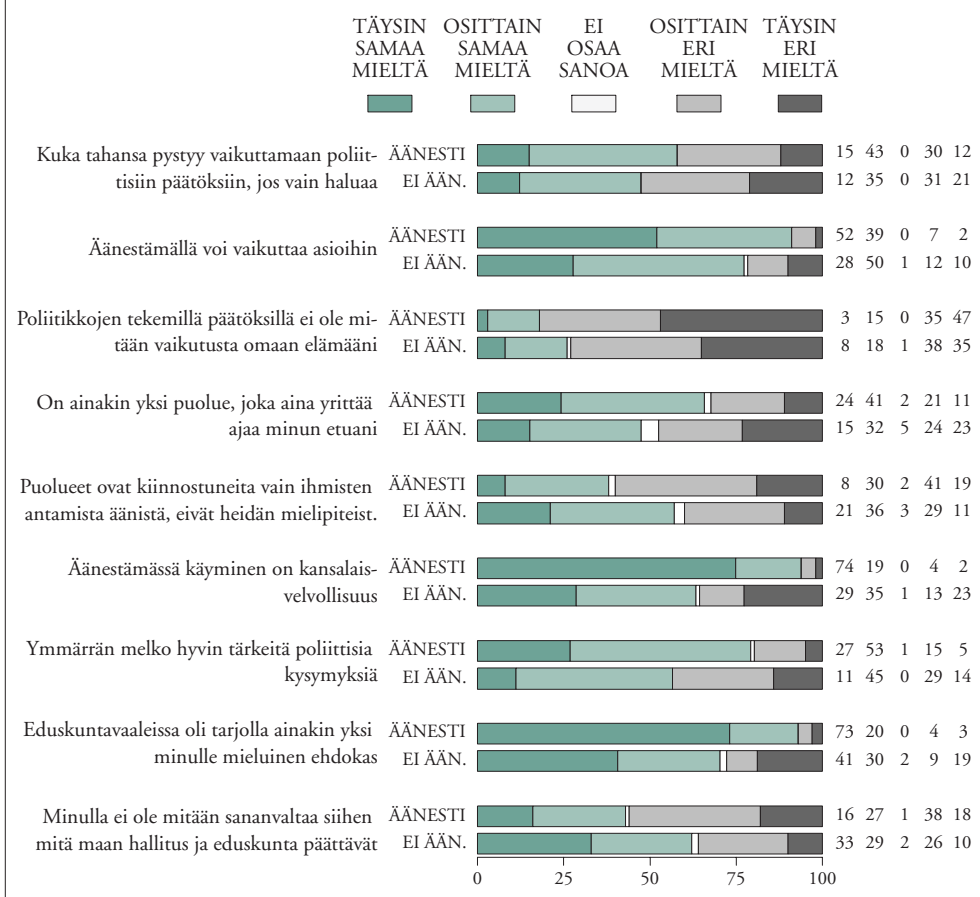
Asennoitumista politiikkaan on usein lähestytty muun muassa poliittisen kiinnittymisen, kansalaispätevyyden ja politiikan hallinnan käsitteiden avulla.

Kansalaispätevyys viittaa subjektiiviseen poliittiseen kompetenssiin eli yksilön ilmaisemaan käsitykseen omasta pätevyydestään hallita politiikan monimutkaisuutta. Kyseessä on oman itsensä arviointi, jolla ei välttämättä ole mitään tekemistä tosiasiallisen tai objektiivisen politiikan ilmiöiden hallinnan kanssa.⁴

Tutkimuksissa kansalaispätevyyttä pyritään mittaamaan käyttäen sellaisia sanamuotoja, joihin sisältyy sanayhdistelmä ”*minunkaltaiseni henkilöt*”, ”*sellaiset ihmiset kuin minä*” tai joku muu samantyylinen ilmaisu. Joskus käsite jaetaan kahdella ja puhutaan sisäisestä ja ulkoisesta kansalaispätevyydestä. Silloin ensin mainitulla tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin kansalaiset katsovat ymmärtävänsä politiikkaa ja kuinka vaikutusvoimaisiksi he arvioivat itsensä osallistumalla poliittisen järjestelmän toimintaan äänestämällä.

Ulkoisella kansalaispätevyydellä puolestaan vii-

Kuvio 11. SUHTAUTUMINEN POLITIIKKAA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (%).



tataan käsityksiin siitä, onko poliittista ryhmää, johon luotetaan. Ulkoisen kansalaispätevyyden mittaamiseen on yleensä liittynyt yksittäisten puolueiden ja puoluejärjestelmän kyky kuunnella kansalaismielipidettä. Tästä johtuen eräissä yhteyksissä on käytetty termiä politiikan responsiivisuus.

Kansalaispätevyyden sisäinen ulottuvuus mitautui tässä tutkimuksessa seuraavilla väittämillä:

- Ymmärrän melko hyvin poliittisia kysymyksiä.
- Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät.

Ulkoista kansalaispätevyyttä mitattiin myös kahdella väittämällä:

- On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani.
- Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään.

Sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden osatekijät yhdistämällä saadaan selville, kuinka moni nuorista on sisäisesti ja ulkoisesti kansalaispätevä.

Taulukko 2. Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys 1991–2003 (%).

	1991	1996	1999	2003
Sisäisesti kansalais-pätevä	52	61	69	74
Ulkoisesti kansalais-pätevä	49	56	68	74

Nuorten kokemus kansalaispätevyyden tunne on tasaisesti vahvistunut sen molemmilla ulottuvuuk-silla koko tutkimusajan vuodesta 1991 lähtien. Nyt sisäisesti kansalaispäteviä on 22 prosenttiyksikköä ja ulkoisesti kansalaispäteviä peräti 25 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksitoista vuotta sitten. Sisäisen kansalaispätevyyden kumpikin elementti on vahvistunut hieman edellisestä tut-kimuksesta. Poliittisia kysymyksiä ymmärtävien joukko on kasvanut ja poliittista voimattomuut-ta tuntevien määrä pienentynyt.

Myös ulkoisen kansalaispätevyyden molem-mat tasot ovat vahvistuneet: aiempaa useampi nuori on löytänyt itseään lähellä olevan puolueen ja kyynisesti poliittisiin puolueisiin suhtautuvien määrä on jonkin verran vähentynyt. Myös nämä tulokset luovat uskoa siihen, että myös politiikan kautta on mahdollista lähestyä nuoria.

3.3. Suhtautuminen äänestämiseen. Äänestämisen erilaiset tyypit

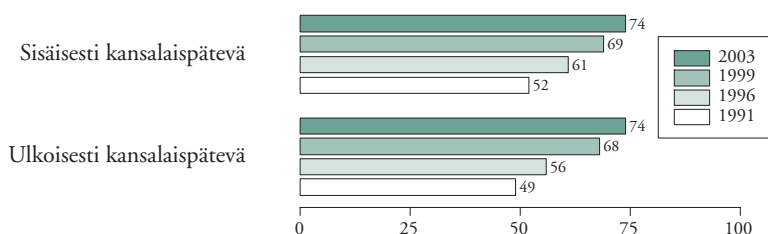
Tiedot nuorten asennoitumisesta politiikkaa koh-taan täydentyvät äänestämiseen liittyvällä tyy-pittelyllä. Tutkimuksessa haluttiin empiirisesti testata ekspressiivisen ja instrumentaalisen asen-noitumisen sekä näiden yhdistelmien yleisyyttä nuorten keskuudessa.

Esimerkiksi Geoffrey Brennan ja Loren Lomas-ki⁵ ovat teoksissaan kuvanneet instrumentaalisen ja ekspressiivisen äänestämisen eroja. Lyhyesti sa-nottuna instrumentaalisessa äänestamisessä on kyse siitä, että äänestämällä halutaan saavuttaa vaaleissa toivottu lopputulos. Kansalainen antaa äänensä aja-tellen, että äänestämällä voi vaikuttaa. Ryhmään kuuluvilla on myös taipumusta uskoa siihen, että poliitikkojen päätökset vaikuttavat heidän elä-määnsä.

Ekspressiivinen äänestäjä ei suhtaudu äänes-tämiseen aivan yhtä suoraviivaisesti. Hän pitää tärkeänä tuen antamista omalle ehdokkaalleen tai puolueelleen ja pitää äänestämistä sinänsä tärkeä-nä. Ekspressiivinen äänestäjä äänestää, vaikka vaalin tulos ei vielä ratkaisisi sitä, mikä poliitti-nen ryhmä tai ryhmittymä pääsee valtaan. Ei ole väärin ajatella, että moni ekspressiivisesti asiaan suhtautuva väittäisi äänestämisen olevan kansa-laisvelvollisuus.

Tutkimuslomakkeeseen sisältyi kaksi väittä-mää, joiden avulla on mahdollista erotella instru-

Kuvio 12. SISÄINEN JA ULKOINEN KANSALAIKPÄTEVYYS 1991, 1996, 1999 JA 2003 (%).



mentaalisesti ja ekspressiivisesti suuntautuneita äänestäjiä (*"äänestämällä voi vaikuttaa asioihin"*, *"äänestämässä käyminen on kansalaisvelvollisuus"*). Tyypittelyn empiirinen sisältö luotiin asettamalla kyseiset väittämät ristikkäin.⁶ Tyypittelyssä syntyi neljä ryhmää. Teoreettisesti "puhtaimmat" tapaukset sijoittuvat oikean kuvion oikeaan yläkulmaan ja vasempaan alakulmaan.

Ekspressiivisiä eli niitä, joiden mielestä äänestämisen on kansalaisvelvollisuus, mutta äänestämällä ei voi vaikuttaa, on 30 prosenttia. Päinvastaisesti ajattelevia eli niitä, joiden mielestä äänestämällä voi vaikuttaa mutta se ei ole velvollisuus, on noin kymmenesosa. Suurin ryhmä muodostuu niistä, jotka sekä uskovat äänestämisen voimaan ja vaikuttavuuteen että pitävät sitä kansalaisvelvollisuutena. Tällä tavalla ajattelevia eli ekspressiivis-instrumentaalisia on koko joukosta 34 prosenttia.

Neljäsosa kääntää äänestämisen kokonaan selkensä. He eivät sen enempää usko kansalaisen mahdollisuuksiin vaikuttaa äänestämällä kuin pidä koko asiaa velvollisuutenakaan. Tyypittelyssä ryhmä saa nimen heikosti motivoituneet.

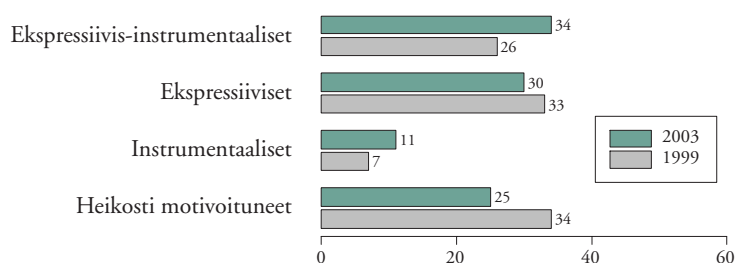
Äänestämisen instrumentaalinen ulottuvuus on selvästi vahvistunut nuorten keskuudessa edellisistä eduskuntavaaleista. Sekä ekspressiivis-instrumentaalisten että puhtaiden instrumentaalisten osuudet ovat kasvaneet pääasiassa heikosti

motivoituneiden kustannuksella. Myös ekspressiivisten joukossa on käynyt "vähäinen kato".

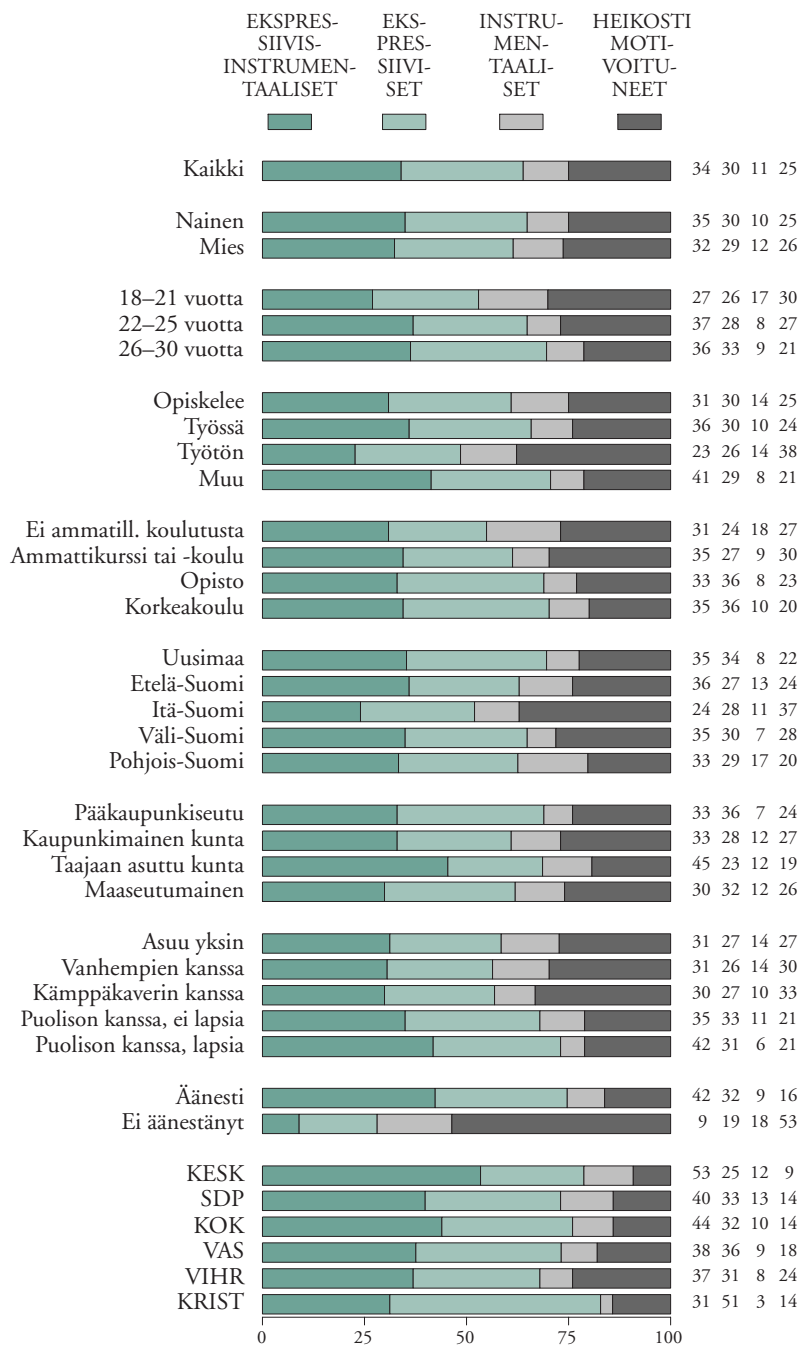
Äänestämisen kansalaisvelvollisuus	eri mieltä	Ekspressiivis-instrumentaaliset 34 %	Ekspressiiviset 30 %
	samaa mieltä	Instrumentaaliset 11 %	Heikosti motivoituneet 25 %
		samaa mieltä	eri mieltä
Äänestämällä voi vaikuttaa			

Käytännössä kyse on siitä, että suomalaisen nuorison parissa on vahvistunut käsitys äänestämisen vaikuttavuudesta. Mistä tämä johtuu, ei suoraan selviä tutkimusaineistosta. Löydökset kuitenkin omalla tavallaan myötäilevät vaaleihin itseensä liittyneitä uusia piirteitä: pääministerivallan kytkemistä vaalitulokseen. Voi hyvin ajatella, että tämä kysymys on vahvistanut äänestäjän käyttäytymisessä yleisemminkin instrumentaalisia piirteitä. Äänestäjien keskuudessa on

Kuvio 13. ÄÄNESTÄJÄTYYPIT NUORTEN KESKUUDESSA 1999 JA 2003 (%).



Kuvio 14.

ERI ÄÄNESTÄJÄTYPPEIHIN KUULUVIEN
OSUUDET (%).

vahvistunut usko yhden äänen merkitykseen ja vaikuttavuuteen.

Instrumentaalisesti suhtautuvien osuudet eivät vaihtelevat kovin paljon eri nuorisoryhmissä. Eniten heitä löytyy nuorimpien (17 prosenttia) ja näistä paljolti koostuvien ammatillista koulutusta vailla olevien (18 prosenttia) joukosta. Ekspressiivisiä on suhteellisesti ottaen eniten kristillisdemokraattien kannattajissa. Heistä peräti 51 prosenttia kuuluu tähän joukkoon. Vasemmistoliiton kannattajista tähän ryhmään kuuluu keskimääräistä hieman useampi, samoin pääkaupunkiseudulla asuvista sekä eniten koulutetuista. Ekspressiivis-instrumentaalisia on eniten taajaan asutuissa kunnissa asuvien parissa. Myös moni sellainen, jonka elämäntilanne on vakiintunut, esittää tälle ryhmälle tyypillisiä ajatuksia. Keskustan kannattajien parista löytää keskimääräistä huomattavasti enemmän äänestämiseen ekspressiivis-instrumentaalisesti suhtautuvia.

Heikosti motivoituneita on erityisesti työttömien ja Itä-Suomessa asuvien parissa. Eri-ikäisistä nuorimmat ovat taipuvaisimpia kuulumaan tähän ryhmään. Varsinaisesti ryhmään keskittyy paljon äänestämättä jättäneitä.

4. Nuorten tyytyväisyys

4.1. Oma taloudellinen tilanne

Enemmistö nuorista on tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa. Erittäin tyytyväisiä on vain 8 pro-

senttia, mutta melko tyytyväisiksi voidaan lukea 50 prosenttia. Koska 20 prosenttia otti neutraalin kannan, vain viidennes on suoranaisesti tyytymätön.

Edelliseen tutkimukseen verrattuna tyytyväisten osuus on hieman pienentynyt. Tämän vastapainona neutraalisti suhtautuvien osuus on kasvanut. Suoraa tyytymättömyyttä ilmaisevien osuudet eivät käytännössä ole muuttuneet lainkaan.

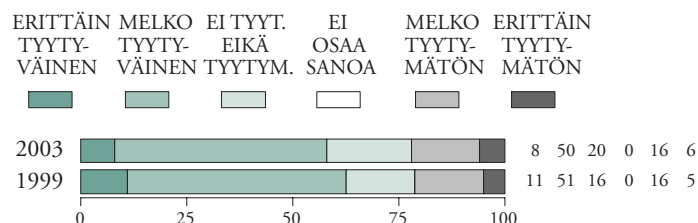
Yleisesti ottaen tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen on vallitsevaa lähes kaikissa nuorisoryhmissä. Kovin suuria eroja ei synny eri puolilla Suomea tai erityyppisillä paikkakunnilla asuvien välillä, mutta huomiota kiinnittää Uudenmaan ulkopuolinen eteläinen Suomi hieman keskimääräistä suurempine tyytyväisyyksineen. Koulutustausta ei erottele käsityksiä sen enempää, ei myöskään sukupuoli tai ikä.

Kaksi viidesosaa (40 prosenttia) työttömistä on ainakin melko tyytymättömiä taloutensa tämänhetkiseen tilaan. Myös yksin asuvista hieman suurempi osa kuin kotona tai puolison kanssa elävistä kertoo tyytymättömyydestään.

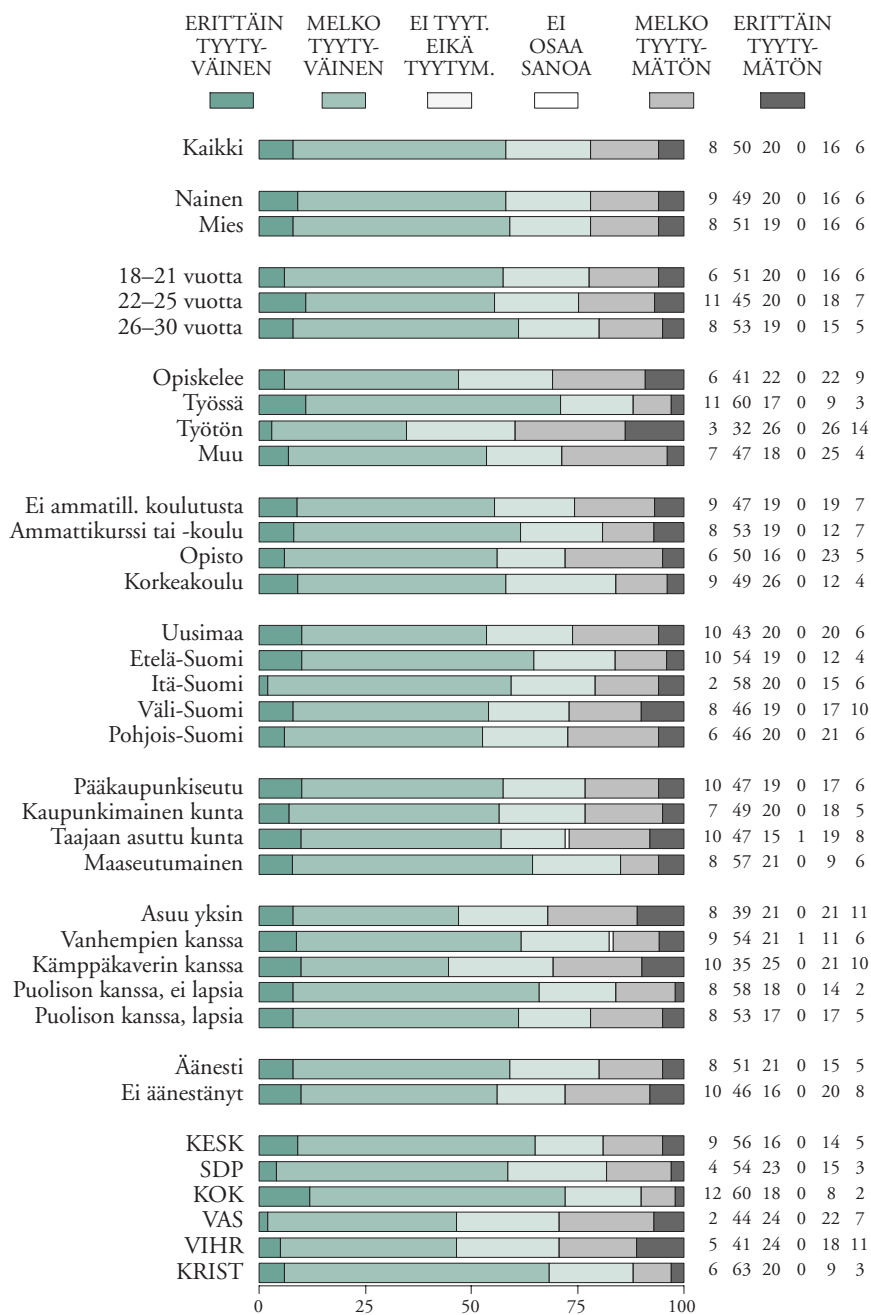
Eri puolueiden kannattajista kristillisdemokraattien ja kokoomuslaisten tilanne on paras. Vasemmistoliiton kannattajissa ja vihreissä on enemmän kriittisemmin suhtautuvia, vaikkakin heidänkin joukossaan tyytyväisyys on vallitsevampi näkemys.

Työssä käyviltä nuorilta tiedusteltiin lisäksi sitä, ovatko he viimeksi kuluneen vuoden aikana ol-

Kuvio 15. KUINKA TYYTYVÄINEN TAI TYYTYMÄTÖN ON OMAAN TALOUDELLISEEN TILANTEESEENSA (%).



Kuvio 16. KUINKA TYYTYVÄINEN TAI TYYTYMÄTÖN ON OMAAN TALOUDELLISEEN TILANTEESEENSA (%).



leet työttömänä. Työllisistä nuorista viidesosa on kuluneen vuoden aikana kokenut työttömyyden. Varsinkin nuorimmat (alle 21-vuotiaat) itsensä työmarkkinoiden käytettäväksi asettaneet ovat kärsineet asiasta. 42 prosenttia alle 21-vuotiaista on ollut työttömänä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla asuvat ovat tässä suhteessa päässeet jonkin verran muita nuoria helpommalla. Uudenmaan työllisistä vain 11 prosenttia on ollut vuoden aikana vailla työtä. Väli-Suomessa (27 prosenttia) ja Pohjois-Suomessa (23 prosenttia) tilanne on ollut huonompi.

Korkeakoulututkinnon suorittaneilla vastaava luku on 9 prosenttia. Ammattikurssilta tai ammattikoulusta työmarkkinoille pääsy on ollut hankalampaa: joka neljäs työllinen on joutunut kirjautumaan työttömäksi työnhakijaksi. Puoluekannan mukaan vihreitä ja Vasemmistoliittoa äänestäneiden keskuudessa on keskimäärää enemmän työttömyyttä kokeneita ja Kokoomuksen kannattajien keskuudessa kaikkein vähiten.

4.2. Suhtautuminen Paavo Lipposen hallitukseen

Yleisesti ottaen 18–30-vuotiaiden näkemyksiä hallitsi viime eduskuntavaalien aikana melkoinen tyytyväisyys Paavo Lipposen toiseen hallitukseen. Selkeä enemmistö piti edellisen hallituksen toimintaa vähintään melko tyydyttävänä. Harva oli

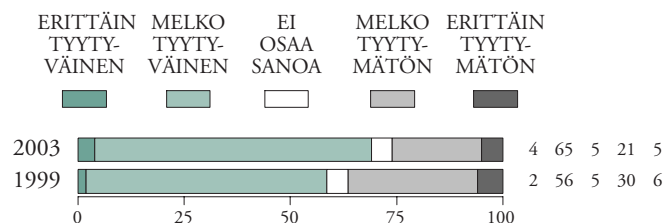
kuitenkin valmis antamaan erityisen suurta tustusta. Toisaalta kritiikkikin keskittyi enimmäkseen kategoriaan ”melko tyytymätön”.

Tyytyväisyys Lipposen toiseen hallitukseen oli suurempaa kuin Lipposen ensimmäiseen hallitukseen. Tämä käy ilmi, kun vertaa saatuja arvosanoja vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen toteutetun tutkimuksen tuloksiin. Nuoret siis suhtautuivat vuoden 1999 vaalien jälkeen hallitukseen kriittisemmin kuin vuoden 2003 vaalien jälkeen.

Yliopistotason koulutuksen hankkineet kulluttivat monilukuisemmin tyytyväisyyttään kuin ammattikurssin tai -koulun käyneet. Keskimääräistä paremmassa valossa edellinen hallitus nähtiin Uudellamaalla ja siellä eritoten pääkaupunkiseudulla. Myös moni Väli-Suomen nuori oli tyytyväinen Lipposen ministeristöön. Lipposen hallitukseen tyytymättömiä löytyi suhteellisesti ottaen eniten Pohjois- ja Itä-Suomesta. Myös työttömien joukossa ja maaseudun haja-asutusalueilla heitä oli keskimääräistä enemmän.

Työttömien negatiivisten arvioiden syy lienee itsestään selvä. Maaseudun nuorten keskimääräistä kriittisemmissä kannanotoissa heijastelevat varmasti kaupunkien ja maaseudun vastakkainasettelut. Pohjois- ja Itä-Suomi taas ovat perinteisiä kehitysalueita.

Kuvio 17. KÄSITYKSET PAAVO LIPPOSEN JOHTAMAN HALLITUKSEN TOIMINNASTA (%).



5. Yhteiskunnallinen osallistuminen: mitä oltaisiin valmiita tekemään tärkeiden asioiden ajamiseksi

Yhteiskunnallisten tavoitteiden toteutuminen edellyttää tekoja. Tällaiset teot vaihtelevat sovinmaisesta osallistumisesta vaaleihin, yhteydenotoista päättäjiin aina erilaisiin mielenosoituksiin ja protestitoimiin.

Tässä tutkimuksessa vastaajilta tiedusteltiin suhtautumista erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja protestitoiminnan muotoihin siinä tapauksessa että, vastaaja kokisi asian edistämisen kannalta todella tärkeäksi. Vastaajille lueteltiin kaikkiaan kahdeksan vaikuttamisen muotoa ja jokaiseen tuli vastata erikseen, onko tehnyt kyseistä tekoa, saattaisiko tehdä vai ei tekisi missään tapauksessa.

Nuorista yli kaksi viidesosaa (44 prosenttia) on kirjoittanut nimensä vetoomuksiin ja vain kymmenesosa ei voisi kuvitella tekevänsä tätä koskaan jonkin todella tärkeän asian puolesta. Kaikki muut luetellut vaikuttamisen muodot ovat olleet pienen vähemmistön käytössä, mutta selvä enemmistö nuorista kuitenkin voisi kuvitella kirjoittavansa yleisönosastoon, osallistuvansa asuinalueensa asukas yhdistystoimintaan ja ottavansa yhteyttä poliittisiin päättäjiin joissakin tärkeissä asioissa.

Myös boikotit ja rauhanomaiset mielenosoitukset ovat toimia ja tekoja, joihin puolet nuorista voisi ottaa osaa tai on jo osallistunutkin. Sen sijaan radikaali suora toiminta, joka pitää sisällään laittomuuksia, tulee mahdollisesti kysymykseen joissakin tärkeissä asioissa noin kymmenesosan kohdalla. Tämä merkitsee sitä, että maassa on noin 80 000 äänestysikäistä nuorta, jotka asian vaatiessa voisivat osallistua laittomuuksiin tai väkivaltaisiinkin mielenosoituksiin. Käytännössä monikaan ei tunnusta jo osallistuneensa radikaaliin suoraan toimintaan. Tämän tutkimuksen valossa tällaisia osallistuneita olisi joitakin tuhansia.

Sukupuolten välisistä eroista voidaan todeta se, että naiset ovat miehiä halukkaampia käyttämään erilaisia vaikuttamiskeinoja niin kauan kuin ei syöllisty laittomuuksiin. Kun kysytään osallistumisesta suoraan radikaaliin toimintaan, jossa

myös kansalaistottelemattomuus tulee mukaan kuvaan, on potentiaalisia osallistujia enemmän miesten kuin naisten keskuudessa.

Potentiaalista radikalismia ilmenee keskimääräistä useammin nuorimmassa 18–21-vuotiaiden ikäluokassa, vielä opiskelevien, Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla asuvien sekä vihreiden ja Vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa. Myös poliittisten puolueiden ja ihmisoikeusjärjestöjen toiminnassa mukana olevat nuoret ovat keskimääräistä potentiaalisempia radikalismiin kannattajia. Kun arvioita radikaalien toimien käytöstä tarkastellaan kansalaispätevyyden mukaan, käy ilmi, että ulkoisesti kansalaispätömättömät⁷ ovat muita herkempiä turvautumaan suoraan toimintaan, jopa laittomuuksiin.

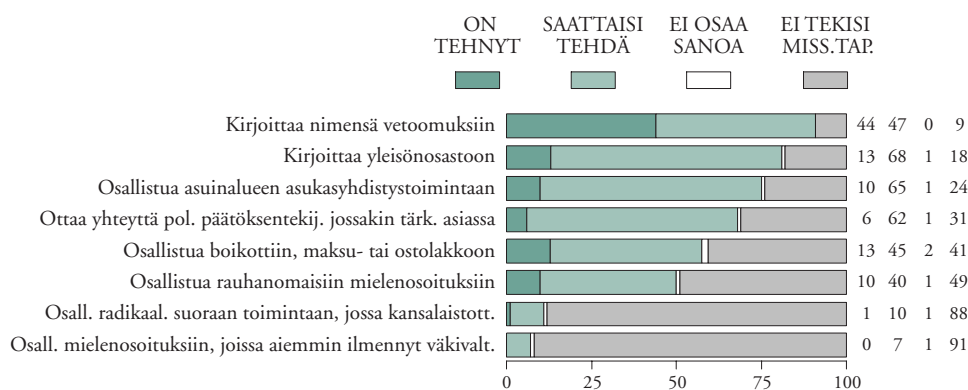
Taulukko 3. Suhtautuminen eräisiin yhteiskunnallisen osallistumisen muotoihin. Niiden osuus, jotka ovat osallistuneet tai voisivat osallistua eri äänestäjätyyppien keskuudessa (%).

	Radikaali suora toiminta	Mielenosoitukset, joissa väkivaltaisuutta
Kaikki	11	7
Ekspressiivis-instrumentaaliset	7	6
Ekspressiiviset	10	5
Instrumentaaliset	12	9
Heikosti motivoituneet	15	12

Eduskuntavaaleissa äänestäneet nuoret suhtautuvat äänestämättömiä myötämielisemmin sovinmaisesta yhteiskunnallisen osallistumisen muotoihin. Erityisen suuri ero on yhteyden ottamisessa poliittisiin päättäjiin jonkin tärkeän tavoitteen ajamiseksi. Vaaleissa nukkuneista noin joka toinen ei ottaisi missään olosuhteissa yhteyttä poliittisiin päättäjiin.

Kun kysytään radikaalista suorasta toiminnasta, joka sisältää kansalaistottelemattomuutta, vaaleissa äänestämättä jättäneet osoittautuvat jon-

Kuvio 18. SUHTAUTUMINEN YHTEISKUNNALLISEN OSALLISTUMISEN MUOTOIHIN: MITÄ ON TEHNYT TAI SAATTAISI TEHDÄ, JOS TUNTISI ASIAN EDISTÄMISEN TODELLA TÄRKEÄKSI (%).



Kuvio 19. SUHTAUTUMINEN YHTEISKUNNALLISEN OSALLISTUMISEN MUOTOIHIN (%).



kin verran myönteisemmiksi kuin äänestäneet. Edellä sanottu todentuu, kun tuloksia tarkastellaan eri äänestäjätyyppien keskuudessa. Heikosti äänestämiseen motivoituneiden keskuudessa on keskimääräistä enemmän suoraa toimintaa ja jopa laittomuuksia tärkeän asian vuoksi kannattavia kuin muissa ryhmissä.

Instrumentaalisista äänestäjistä, jotka uskovat äänestämällä voitavan vaikuttaa, vaikka äänestämistä ei pidetä kansalaisvelvollisuutena, reilu kymmenesosa voisi osallistua radikaaliin suoraan toimintaa, joka pitää sisällään kansalaistottelemattomuutta.

6. Nuorten kuuluminen järjestöihin ja kiinnostuneisuus olla mukana niiden toiminnassa

6.1. Järjestöt, joiden toiminnassa ollaan mukana
Nuorilta tiedusteltiin, millaisiin järjestöihin, seuroihin tai kerhoihin he kuuluvat tai millaisten järjestöjen toiminnassa he ovat mukana. Käytännössä haastateltavalle esitettiin yhdeksän erityyppistä järjestöä. Lisäksi haastateltavan oli vielä mahdollista sanoa olevansa mukana jonkin muuntyyppisen järjestön toiminnassa.

Yli kaksi viidesosaa (43 prosenttia) kaikista nuorista ilmoittaa olevansa jonkin ammattiyhdistyksen jäsen. Kuitenkin urheiluseurojen (30 prosenttia) voi todeta käytännössä dominoivan nuorten järjestöosallistumista, koska useimmat urheiluseuroissa mukana olevat myös toimivat toisin kuin ammattiyhdistysten kohdalla. Seuraavaksi eniten jäseniä vetävät opiskelija- ja koululaisjärjestöt (20 prosenttia).

Taulukko 4. Kuuluminen erityyppisiin järjestöihin.

	Lukumäärä	%
Ammattiliitto	359 000	43
Urheiluseura	250 000	30
Opiskelija- tai koululaisjärjestö	167 000	20
Hyväntekeväisyys/avustusjärjestö	92 000	11
Luonnonsuojelu, eläinten suojelu	50 000	6
Maanpuolustusjärjestö	42 000	5
Poliittinen nuorisojärjestö tai puolueyhdistys	25 000	3
Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö	25 000	3
Jokin muu harrastuskerho	192 000	23
Jokin muu järjestö	33 000	4

Vähiten ollaan mukana poliittisten puolueiden ja ihmisoikeusjärjestöjen työssä. Näissä molemmissa sanoo olevansa mukana noin 23 000 nuorta. Etenkin opiskelijajärjestöjen kohdalla taulukossa esitettävät luvut saattavat tuntua alhaisilta. Opiskelijajärjestöjen ongelma on se, että kaikki eivät tiedä tai muista olevansa jäseniä. Opiskelijoista alle puolet (46 prosenttia) ilmoittaa olevansa jonkin opiskelijajärjestön jäsen.

Miesten ja naisten välillä on eroja siinä, mihin järjestöihin kuulutaan. Miehet kuuluvat vastakaista sukupuolta useammin urheiluseuroihin. Miehistä 35 prosenttia kuuluu urheiluseuraan, naisista 25 prosenttia. Ymmärrettävästi myös maanpuolustusjärjestöistä miehiä useammin kuin tyttöjä/naisia. Naiset puolestaan kuuluvat miehiä useammin etenkin hyväntekeväisyysjärjestöihin ja erilaisiin harrastuskerhoihin.

Sosiaalinen hyväosaisuus on yhteydessä järjestöissä mukana olemiseen. Työttömyyttä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokeneet ovat vähemmässä määrin mukana eri tyyppisissä järjestöissä kuin nuoret, jotka eivät ole olleet työttömänä. Korkeasti koulutetuilla ja ylemmillä toi-

mihenkilöillä on keskimäärää useammin taipumusta olla mukana urheiluseuroissa ja hyväntekeväisyysjärjestöissä.

Äänestäminen eduskuntavaaleissa on selvästi yhteydessä siihen, kuulutaanko erilaisiin kansalaisjärjestöihin. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa äänestäneet ovat mukana järjestöissä useammin kuin vaaleissa nukkuneet nuoret.

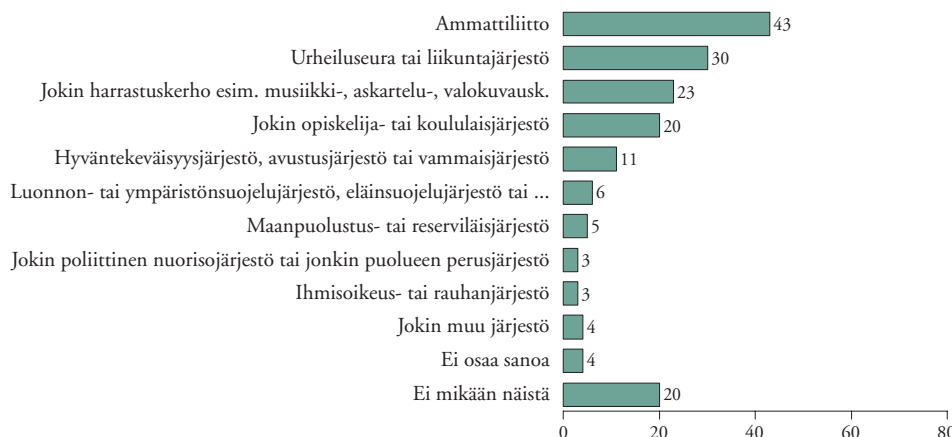
Tuloksia voi tarkastella myös sen mukaan kuin moni kaikista nuorista on mukana aktiviteetteja edellyttävissä järjestöissä.⁸ Vaikka järjestöjen ryhmitteleminen aktiviteetteja edellyttäviin ja muihin on jossain määrin väkivaltainen käy selkeämmin esille se, että toiminta jossakin kansalaisjärjestössä johtaa herkemmin äänestämiseen.

Eduskuntavaaleissa äänestäneistä 55 prosenttia on mukana aktiviteetteja edellyttävissä järjestöissä, kun äänestämättömistä mukana on vain 43 prosenttia. Työttömyyttä viime 12 kuukauden aikana kokeneista nuorista 42 prosenttia on mukana aktiviteetteja edellyttävissä järjestöissä ja nykyisistä työttömistä vain 41 prosenttia.

Kun järjestöihin kuulumista tarkastellaan sen mukaan, mitä puoluetta vastaaja äänesti eduskuntavaaleissa, ovat merkittävimmät havainnot seuraavanlaisia:

- Keskustan nuorista äänestäjistä keskimääräistä useampi kuuluu hyväntekeväisyysjärjestöihin (13 prosenttia) ja poliittisiin järjestöihin (5 prosenttia).
- SDP:tä äänestäneistä huomattavan moni on mukana urheiluseuroissa (42 prosenttia). SDP:n nuorista äänestäjistä joka toinen (50 prosenttia) on ammattiliiton jäsen.
- Kokoomuksen nuorista kannattajista keskimääräistä useampi on erilaisissa harrastejärjestöissä (28 prosenttia), opiskelijajärjestössä (24 prosenttia), maanpuolustusjärjestössä (8 prosenttia) ja poliittisissa järjestöissä (5 prosenttia).
- Myös Vasemmistoliittoa äänestäneistä nuorista melko moni (38 prosenttia) on mukana urheiluseuroissa.
- Vihreiden kannattajia löytyy keskimääräistä useammin opiskelija- (34 prosenttia), luonnonsuojelu- (21 prosenttia), hyväntekeväisyys- (20 prosenttia) ja ihmisoikeusjärjestöistä (12 prosenttia).

Kuvio 20. MIHIN JÄRJESTÖIHIN, SEUROIHIN TAI KERHOIHIN KUULUU JÄSENEÄ TAI ON TOIMINNASSA MUKANA (%).



6.2. Järjestöt, joissa oltaisiin kiinnostuneita olemaan mukana

Koko joukolta – myös niiltä, jotka ovat mukana järjestöissä – tiedusteltiin, millaiset järjestöt vaikuttavat heidän mielestään kiinnostavilta. Haastateltaville lueteltiin 14 erityyppistä järjestöä ja vastaajat poimivat listasta kaikki kiinnostavina pitämänsä.

Lista, josta vaihtoehdot valittiin, sisälsi enemmän järjestötyyppejä kuin lista, jonka avulla tutkittiin, millaisissa järjestöissä nuoret ovat todellisuudessa mukana. Kiinnostuneisuus määriteltiin siten, että pyydettiin nimeämään kaikki ne järjestöt, jonka toiminnassa nuorta kiinnostaisi olla mukana.

Eniten kiinnostusta herättävät urheiluseurat ja liikuntajärjestöt. Kaikista nuorista 51 prosenttia on kiinnostunut urheiluseuroista. Järjestöihin tällä hetkellä kokonaan kuulumattomistakin 34 prosenttia on niistä siinä määrin kiinnostunut,

että ainakin voisi ajatella liittyvänsä jäseneksi/toimintaan mukaan. Tämä tarkoittaa, että urheiluseuroilla on olemassa melko suuri ”järjestäytymättömän” nuoren potentiaalinen ”jäsenreservi”.

Erilaiset harrastusjärjestöt tai -kerhot kiinnostavat seuraavaksi eniten. Koko joukosta 50 prosenttia ja järjestötoiminnasta tällä hetkellä kokonaan sivussa olevista nuorista 39 prosenttia voisi ajatella toimivansa tällaisissa järjestöissä.

Myös hyväntekeväisyys, ihmisoikeudet ja luonnonsuojelu kuuluvat runsaasti kiinnostusta herättävien järjestöjen joukkoon. Varsin pieni osa nuorista on kiinnostunut järjestöistä, jotka toimivat joko globalisaatiota vastaan tai sen puolesta. Sekä globalisaatiota puolustava että vastustava liike kiinnostaa noin kahdeksaa prosenttia nuorista.

Tuloksista käy ilmi myös pari muuta mielenkiintoista havaintoa. Nuoret, jotka eivät kuulu mihinkään järjestöihin, ovat suhteellisesti ottaen kiin-

Kuvio 21. MINKÄ JÄRJESTÖJEN, YHTEISÖJEN TAI RYHMIEN TOIMINNASSA OLISI KIINNOSTUNUT OLEMAAN MUKANA (%).



Taulukko 5. Kiinnostuneisuus olla mukana erityyppisissä järjestöissä, yhteisöissä ja ryhmissä 18–30-vuotiaiden keskuudessa.

	Ei kuulu järjestöihin		Kuuluu järjestöihin		Kaikki nuoret	
	lkm.	%	lkm.	%	lkm.	%
Urheiluseura	58 000	34	378 000	56	426 000	51
Jokin harrastusjärjestö tai -kerho	65 000	39	353 000	53	418 000	50
Hyväntek./avustusjärjestö	55 000	33	307 000	46	362 000	43
Luonnonsuojelu	39 000	23	234 000	35	513 000	32
Ihmisoikeusjärjestö	42 000	25	207 000	31	249 000	30
Opiskelija- tai koululaisjärjestö.	34 000	20	214 000	32	248 000	30
Kehityksmaaliike	25 000	15	174 000	26	199 000	24
Eläinten oikeuksia ajava liike	40 000	24	154 000	23	194 000	23
Maanpuolustusjärjestö	25 000	15	154 000	23	179 000	22
Ulkomaalaisten oik. ajava järj.	15 000	9	107 000	16	122 000	14
Poliittinen nuorisjärjestö	12 000	7	100 000	15	112 000	14
Globalisaatiota vastustava liike	8 000	5	60 000	9	68 000	8
Globalisaatiota puolustava liike	5 000	3	60 000	9	65 000	8
Ulkomaal./pakolaisia vastustava liike	15 000	9	40 000	6	55 000	6

nostuneempia eläinten oikeuksia ajavasta liikkeestä ja ulkomaalaisten maahanmuuttoa vastustavista liikkeistä kuin jo järjestöissä mukana olevat.

Miesten ja naisten mielenkiinnon kohteet ovat osaksi erilaisia. Naisiin vetoavat miehiä useammin etenkin erilaiset harrastusjärjestöt, luonnonsuojelu, hyväntekeväisyys, ihmisoikeusasiat ja eläintenoikeudet. Miehet suuntaavat kiinnostuksensa naisia useammin urheiluseuroihin, maanpuolustusjärjestöihin, globalisaation puolustamiseen ja maahanmuuttajien vastustamiseen.

Eri puolueita äänestäneillä nuorilla on jossain määrin toisistaan poikkeavia järjestöllisen kiinnostuksen kohteita. Merkittävimmät puoluekohtaiset havainnot ovat seuraavat:

- Keskustaa äänestäneet tuntevat vetoa muita useammin harrastejärjestöihin (56 prosenttia) ja maanpuolustus- ja reserviläisjärjestöihin (30 prosenttia).
- SDP:n kannattajien mielenkiinto suuntautuu keskimäärää useammin urheiluseuroihin (60 prosenttia) ja ihmisoikeusjärjestöihin (26 prosenttia).

- Kokoomusta vaaleissa äänestäneet nuoret tuntevat kiinnostusta moniin eri järjestöihin. Näitä ovat harrastejärjestöt (60 prosenttia), urheiluseurat (58 prosenttia), opiskelijajärjestöt (36 prosenttia), maanpuolustusjärjestöt (29 prosenttia), poliittiset järjestöt (24 prosenttia) ja globalisaatiota puolustavat liikkeet (21 prosenttia).
- Vasemmistoliiton nuoret kannattajat voisivat olla mukana muita hanakammin ihmisoikeusjärjestöissä (36 prosenttia), ulkomaalaisten ja pakolaisten oikeuksia ajavassa liikkeessä (24 prosenttia) ja poliittisessa järjestössä tai puolueyhdistyksessä (18 prosenttia).
- Vihreät ovat kaikkiruokaisia. Heitä kiinnostaa luonnonsuojelu (63 prosenttia), ihmisoikeudet (60 prosenttia), hyväntekeväisyys (56 prosenttia), kehityksmaaliike (46 prosenttia), ulkomaalaisten ja pakolaisten oikeudet (36 prosenttia), eläinten oikeudet (34 prosenttia) ja globalisaation vastustaminen (23 prosenttia).

7. Nuorten vaaliosallistuminen

7.1. Tietolähteet vuoden 2003 eduskuntavaaleissa

Tutkimuksessa nuoret arvioivat kaikkiaan yhden-toista erilaisen tietolähteen merkitystä omaan äänestämiseen liittyvissä harkinnoissa.

Television uutis- ja ajankohtaisohjelmat sekä sanomalehtien uutis- ja ajankohtaisjutut olivat tärkeimmät nuorten äänestyspäättöksiin vaikuttaneet tiedonlähteet. Kolme neljästä piti niitä ainakin melko tärkeänä. Kolmanneksi tärkeimpänä pidettiin puolueiden ja ehdokkaiden vaalikampanjoita (49 prosenttia). Internet on lähes yhtä keskeinen informaationlähde (48 prosenttia). Se oli erittäin tärkeä joka viidennelle nuorelle.

Kirjalliset (kirjat, aikakauslehdet yms.) lähteet ovat merkittäviä lähes yhtä monelle kuin radio. Runsaat kaksi viidesosaa pitävät kumpaakin vähintään melko tärkeänä. Kaksi viidesosaa (40 prosenttia) mainitsi tässä yhteydessä kodista, vanhemmilta ja sukulaisilta saadut tiedot.

Ystävät ja tuttavat, työ- tai opiskelukaverit sekä television viihdeohjelmat eivät nekään ole täysin vailla merkitystä. Selvästi harvempi kuitenkin pitää niiden roolia yhtä merkittävänä kuin edellä mainittuja tiedonlähteitä. Erilaisten kansalaisjär-

jestöjen ja muun muassa ammattiyhdistysliikkeen äänestyskampanjoiden merkitys ei nuorten keskuudessa yltänyt – ainakaan nuorten oman käsityksen mukaan – kovinkaan korkeaksi.

Internetin merkitys on kasvanut voimakkaasti edellisistä eduskuntavaaleista. Nyt 24 prosenttiyksikköä useampi kuin vuonna 1999 piti Internetiä tärkeänä tietolähteenä omaan äänestämiseen liittyvissä harkinnoissa. Tulos on ymmärrettävä, sillä pelkästään vaalikoneilla oli vieraillut kaksi viidesosaa nuorista.

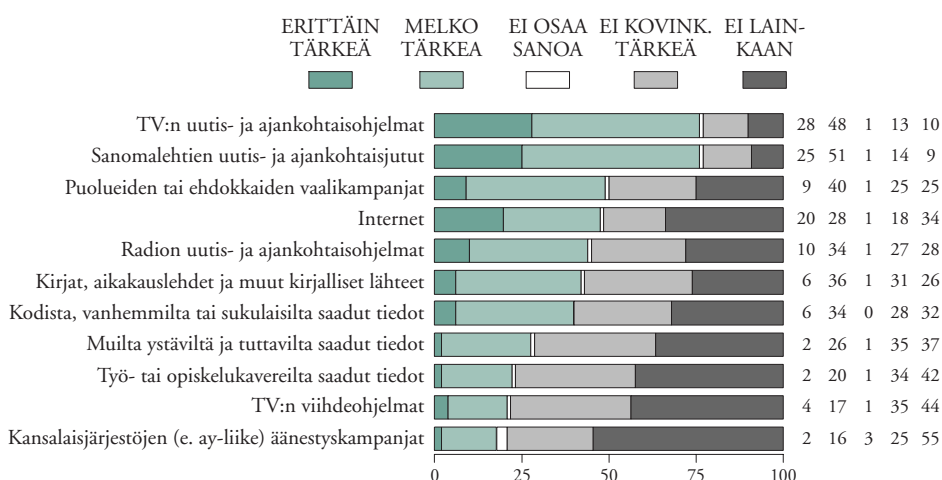
Myös puolueiden tai ehdokkaiden vaalikampanjat ovat nyt hieman suuremmalle joukolle merkityksellisiä kuin vuonna 1999. Saman voi todeta erilaisista kirjallisista lähteistä sekä kodin ja tuttavapiirin vaikutuksesta. Osaltaan nämäkin tulokset kielivät siitä, että vuoden 2003 eduskuntavaalit koettiin nuorten keskuudessa merkityksellisempinä kuin vuoden 1999 vaalit.

Taulukosta 6 käyvät ilmi äänestämiseen periaatteellisesti eri tavoin suhtautuvien käsitykset. Erot eivät ole kovin suuria lukuun ottamatta ekspressiivis-instrumentaalisten näkemyksiä sanomalehtien (ja osittain radion ja television ajankohtaismateriaalin) sekä ehdokkaiden ja puolueiden vaalikampanjoiden merkityksestä. Näiden kohdalla heikosti motivoituneiden prosenttiosuu-

Taulukko 6. Tietolähteiden merkitys äänestämiseen suhtautumisen mukaan. Erittäin tärkeä + melko tärkeä, osuudet (%).

	Ekspressiivis-instrumentaaliset	Ekspressiiviset	Instrumentaaliset	Heikosti motivoituneet
Työ- ja opiskelukaverit	21	22	27	24
Koti, vanhemmat, sukulaiset	37	39	40	32
Ystävät, tuttavat	30	26	34	23
Sanomalehdet (uutis-/ajankoht. aineisto)	84	77	78	63
Radio (uutis-/ajankoht. aineisto)	46	42	54	39
Televisio (uutis-/ajankoht. aineisto)	81	77	75	69
Televisio (viihde- ym. ohjelmat)	19	21	28	22
Kirjat yms.	47	41	37	40
Internet	55	45	48	40
Ehdokkaiden ja puolueiden kampanjat	63	41	59	36
Kansalaisjärjestöjen kampanjat	19	17	20	15

Kuvio 22. TIETOLÄHTEIDEN TÄRKEYS VAALIKAMPANJAN AIKANA OMAAN ÄÄNESTÄMISEEN LIITTYVISSÄ HARKINNOISSA (%).



det jäävät jo selvemmin alemmalle tasolle.

Ekspressiiviset ja instrumentaaliset sijoittuvat usein edellä mainittujen kahden ryhmän välille. Ryhmät eroavat keskeisimmissä kohdissa toisistaan siten, että instrumentaaliset arvioivat radion ja kampanjoiden merkityksen suuremmaksi kuin ekspressiiviset. Tietolähteisiin suhtaudutaan muuten varsin samantyyppisesti.

7.2. Äänestäminen eduskuntavaaleissa

Lukuisten nuorten ja niin sanottujen nuorten aikuisten vaalikäyttäytymistä käsitteiden esitysten keskeinen sanoma on ollut tämän ryhmän suhteellisen vähäinen äänestysaktiivisuus. Nuoret käyvät äänestämässä harvemmin kuin vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat. Lisäksi todennäköisyys jättää äänestämättä kasvaa, mitä useampia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden tunnusmerkkejä heidän elämäntilanteensa täyttää.⁹

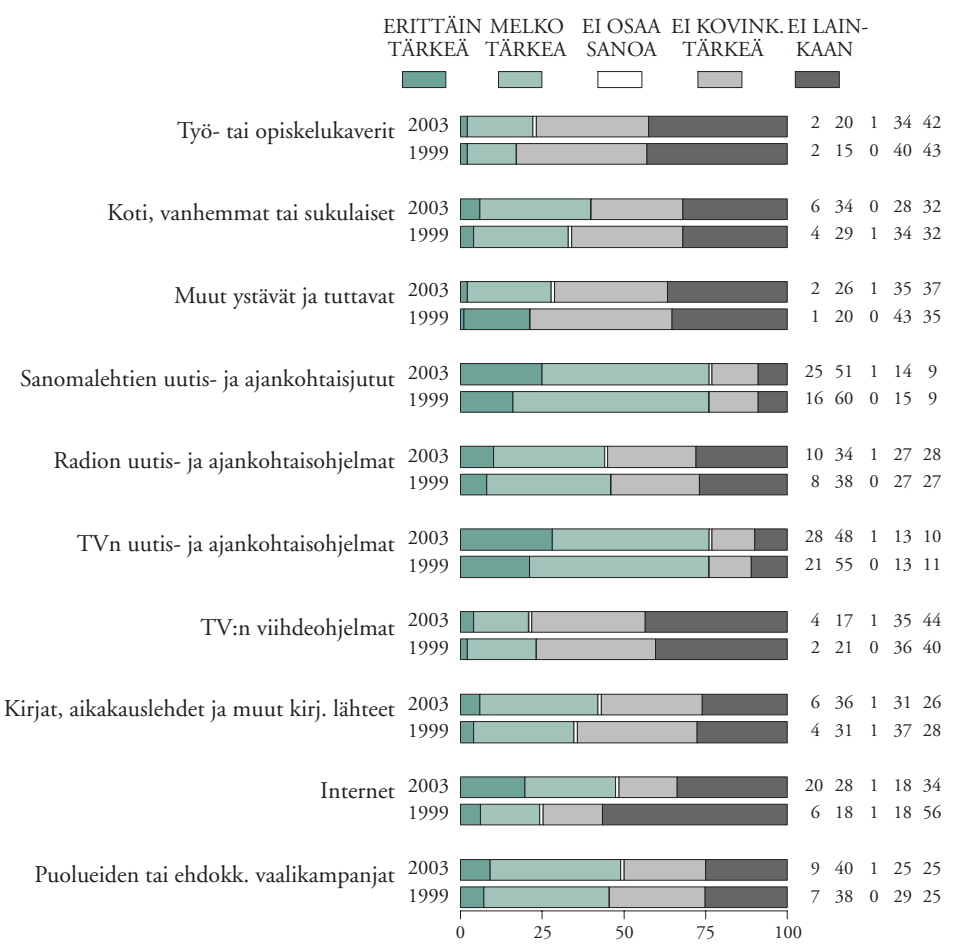
Vaaliosallistumisen tarkasteleminen kyselytutkimuksen keinoin on kuitenkin ongelmallista. Osa vaaleissa todellisuudessa äänestämättä jättäneistä ilmoittaa kyselytilanteessa käyttäneensä äänioikeuttaan ja täyttää tällä tavoin eräänlaisen velvollisuusnormin. Lisäksi kyselyihin valikoitu-

neet vastaajat voivat olla hieman aktiivisempia vaalikäyttäytyjiä kuin perusjoukko keskimäärin.

Käytäntö on aiemmin osoittanut, että haastateluaineistojen perusteella saaduista koko väestön äänestysaktiivisuutta koskevista luvuista on vähennettävä noin viisitoista prosenttiyksikköä, jotta päästäisiin oikeaan tasoon.¹⁰ Tämä yksikertainen laskutoimitus ei kuitenkaan kaikkien väestöryhmien keskuudessa takaa eksaktin tuloksen löytymistä. Eri väestöryhmien välillä äänestysinnostuksessa on suuria eroja. Mitä alhaisempi on todellinen äänestysosallistuminen, sitä suurempi sellaisen osuus, jotka ilmoittavat kysyttäessä käyneensä äänestämässä, vaikka todellisuudessa näin ei olisi tapahtunut. Toiseksi muutokset äänestysosallistumisessa eivät ole olleet samanlaisia eri väestöryhmien keskuudessa. Esimerkiksi nuorten äänestämättömyys yleistyi vuosina 1987–1999 vartuneempaa väestöä nopeammin.

Yleinen äänestysprosentti kuitenkin nousi vuoden 2003 eduskuntavaaleissa 1,4 prosenttiyksikköä vuoden 1999 vaaleista. Ottaen huomioon yleisen äänestysprosentin nousun voi nuorten äänestysaktiivisuuden arvioida olleen vuoden 2003 eduskuntavaaleissa noin 54 prosenttia. Lähtöolet-

Kuvio 23. TIETOLÄHTEIDEN TÄRKEYS OMAAN ÄÄNESTÄMISEEN LIITTYVISSÄ HARKINNOISSA (%).



tamus arviota tehtäessä on ollut se, että nuorten äänestysinnon lisääntyminen ei ole ylittänyt koko väestön keskiarvoa.

Taulukko 7. 18–30-vuotiaiden arvioitu äänestysprosentti vuosina 1975–2003.

1975	1979	1983	1987	1991	1999	2003
72	75	72	63	59	53	54

Vuosien 1975, 1979 ja 1987 tulokset perustuvat Martikaisen ja Yrjösen laskelmiin ja vuoden 1999 tulos Martikaisen ja Wassin tutkimukseen eduskuntavaaleihin osallistumisesta. Vuosien 1983 ja 1991 tiedot perustuvat haastatteluaineistoihin. Vuodelta 1995 ei vertailukelpoista aineistoa ole käytettävissä.

Taulukossa 8 asiaa on tarkasteltu sen mukaan, miten nuoret jakaantuvat keskeisten periaatteel-

listen äänestyskannanottojensa perusteella. Lukijaa pyydetään ottamaan huomioon, että taulukossa esitetyt luvut ovat arvioita – joskin tilannetta hyvin kuvaavia –, jotka on saatu saman päätteilyn mukaisesti kuin edellisessä taulukossa esitetyt, koko ikäryhmän äänestysaktiivisuutta koskevat luvut.

Taulukko 8. Arvio nuorten äänestysaktiivisuudesta 2003 yhteiskunnalliseen äänestämiseen liittyvien arvostusten mukaan (%).

Ekspressiivis-instrumentaaliset	Ekspres-siiviset	Instrumen-taaliset	Heikosti motivoi-tuneet
73	61	42	27

Ymmärrettävästi ekspressiivis-instrumentaalisesti ajattelevat kävivät vaaliurnilla keskimääräistä selvästi innokkaammin. Vastaavasti ne, jotka eivät katso voivansa yhtyä kumpaankaan käsitykseen, päättivät muita useammin kiertää vaalihuoneistot. Käytännössä velvollisuus ajaa nuoren tehokkaammin äänestämään kuin vaaleihin osallistumisesta tarjoutuva vaikuttamisen tunne, sillä ekspressiivisten aktiivisuus oli instrumentaalisia suurempaa.

Ekspressiivis-instrumentaalinen ajattelutapa

saadaan melko usein ”kodin perintönä”. Tästä joukosta 26 prosenttia on hyvin usein saanut kotoa ohjeita ja malleja siitä, että vaaleissa pitää käydä äänestämässä. Heikosti motivoituneista samoja kokemuksia on vain 10 prosentilla. Koko joukosta 18 prosenttia on saanut vanhemmiltaan neuvoja hyvin usein, 28 prosenttia melko usein. Ohjeita oli nyt annettu hieman useammassa kodissa kuin ennen 1999 eduskuntavaaleja, mikä osaltaan selittää nuorten äänestämässä käymisen yleistymistä.

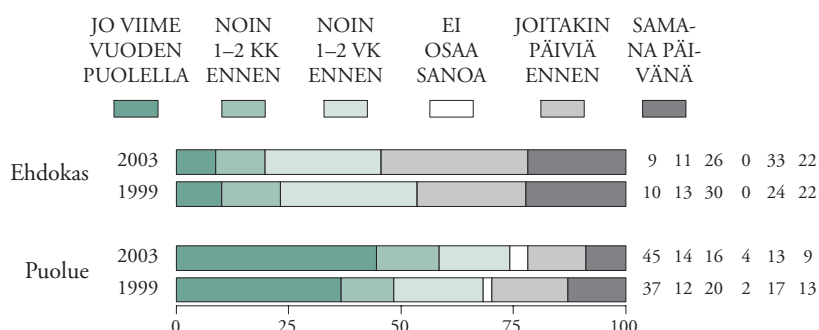
7.3. Päätöksenteon ajankohta

Puoluevalinta oli tehty selvästi aikaisemmin kuin ehdokasvalinta. 45 prosentille puolue oli selvä jo vuoden 2002 puolella. Kun joukkoon lisätään kuukausi–pari ennen vaaleja päätöksen tehneet, puhutaan jo useammasta kuin joka toisesta äänestäneestä. Tässä vaiheessa vasta viidesosa oli löytänyt itselleen sopivan ehdokkaan. Toisaalta huomattava osa nuorista jätti päätöksensä puolueestakin viime hetkeen. Runsas viidennes (22 prosenttia) teki päätöksensä joitakin päiviä etukäteen tai vasta äänestyspäivänä. Sen sijaan enemmistö (55 prosenttia) nuorista sanoi tehneensä lopullisen päätöksen omasta ehdokkaastaan vasta joitakin päiviä etukäteen tai vasta äänestyspäivänä.

Päätöksenteon ajankohta muuttui aika taval-

Kuvio 24.

MISSÄ VAIHEESSA PÄÄTTI EHDOKKAAN JA PUOLUEEN JOTA ÄÄNESTÄÄ (%)



la vuoden 1999 eduskuntavaaleista. Päätös itselle sopivasta puolueesta oli kypsytynyt monelle nuorelle selvästi aikaisemmassa vaiheessa kuin edellisellä kerralla, mutta sopiva ehdokas löytyi monelle jonkin verran lähempänä vaaleja.

Puoluevalinta tapahtui suhteellisen samanaikaisesti kaikissa nuorisoryhmissä (tarkemmin kysymys on siitä, etteivät tavanomaiset sosiodemografiset tekijät jaa joukkoa kovinkaan paljoa puoluevalinnan ajankohdan suhteen). Poikkeuksen tähän sääntöön muodostavat suurimpien puolueiden kannattajien vastaukset. Enemmistö Vihreän liiton äänestäjistä oli tehnyt päätöksensä jo viime vuoden puolella. Keskimääräistä useammat SDP:n tai Kristillisen liiton kannalle taipuneet olivat pohtineet asiaa huomattavasti pitempään ja tehneet ratkaisunsa vasta vaalikamppailun loppumetreillä.

Ehdokasvalintojen osalta havaitsee vaihtelua hieman enemmän. Työttömät tekivät päätöksensä hieman myöhemmin kuin työlliset. ”Ruuha-Suomessa” asuvat päättivät ehdokkaastaan lähempänä vaaleja kuin maaseutumaisilla paikkakunnilla asuvat. Myös suurimpien puolueiden kannattajien välillä on eroja. Keskustalaisista keskimääräistä useampi tiesi suosikkiehdokkaansa jo viime

vuoden puolella. Sosiaalidemokraattien ja kokoomuslaisten parissa useimpien päätös syntyi useimmiten vasta muutama päivä ennen vaaleja.

Äänestämiseen periaatteellisesti eri tavoin suhtautuvien nuorten päätöksentekoaikajankohdat eroavat toisistaan jonkin verran. Valinta tuntuu olleen helpoin ekspressiivis-instrumentaalisille. Heidän puolue- että ehdokaspäätöksensä oli kypsytynyt hieman aiemmin kuin muilla ryhmillä. Melkein joka toinen ekspressiivis-instrumentaalinen oli löytänyt itselleen puolueen jo vuoden 2002 puolella. Ryhmien väliset erot ovat kuitenkin suhteellisen pienet ja selvästi vähäisemmät kuin vuonna 1999. Heikosti motivoituneet äänestäjät ovat kuitenkin edelleen se joukko, jonka päätös syntyy muita hieman myöhemmin.

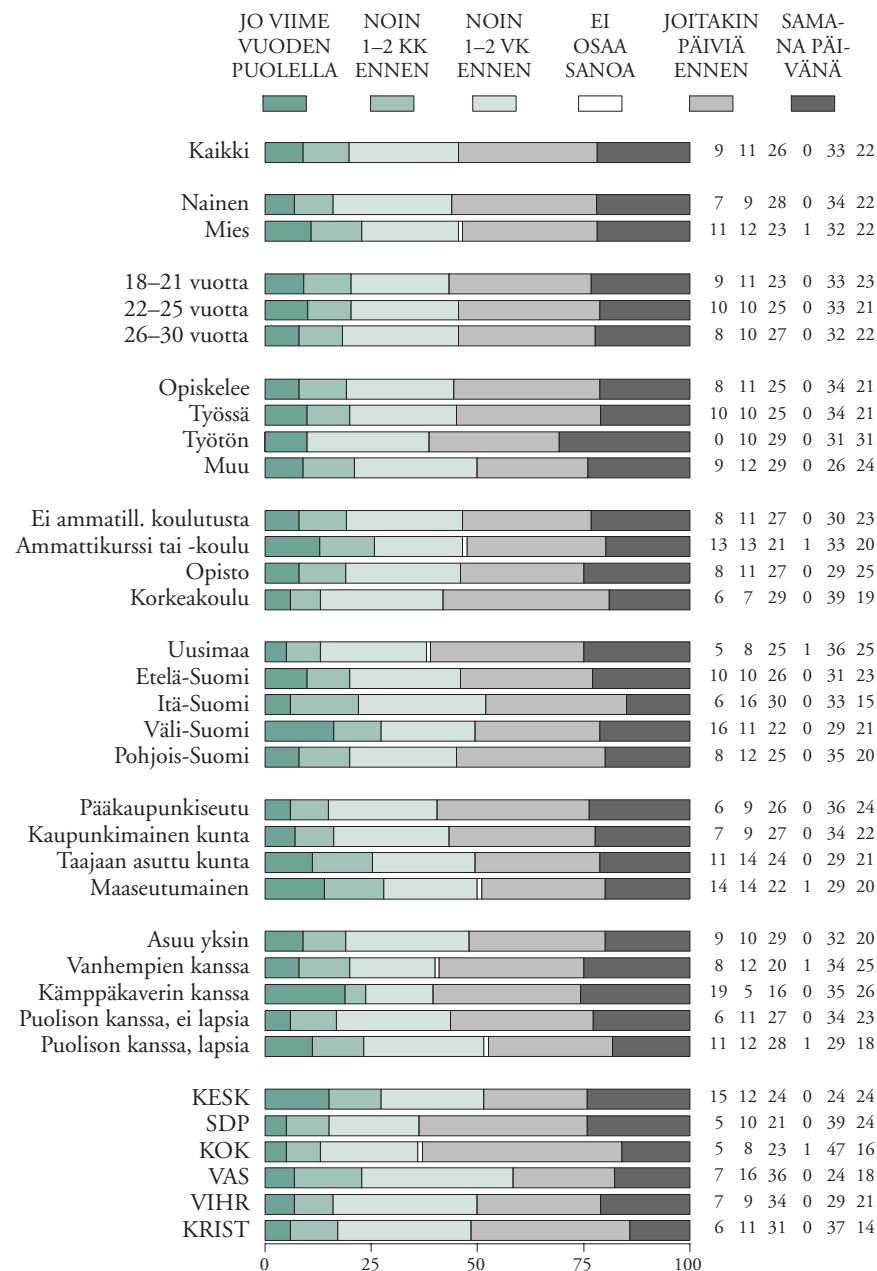
8. Ehdokas- ja puoluevalinnan perusteet eduskuntavaaleissa 2003

Vaaleissa äänestäneille esitettiin joukko äänestyspäätökseen liittyviä kysymyksiä. Nuoret joutuivat ottamaan kantaa muun muassa päätöksenteon ajankohtaan, ehdokas- ja puoluevalintaan vaikuttaneisiin tekijöihin sekä erilaisten vaaliteemojen ja asioiden tärkeyteen äänestysratkaisussa. Huomattava osa näistä kysymyksenasetteluista oli sel-

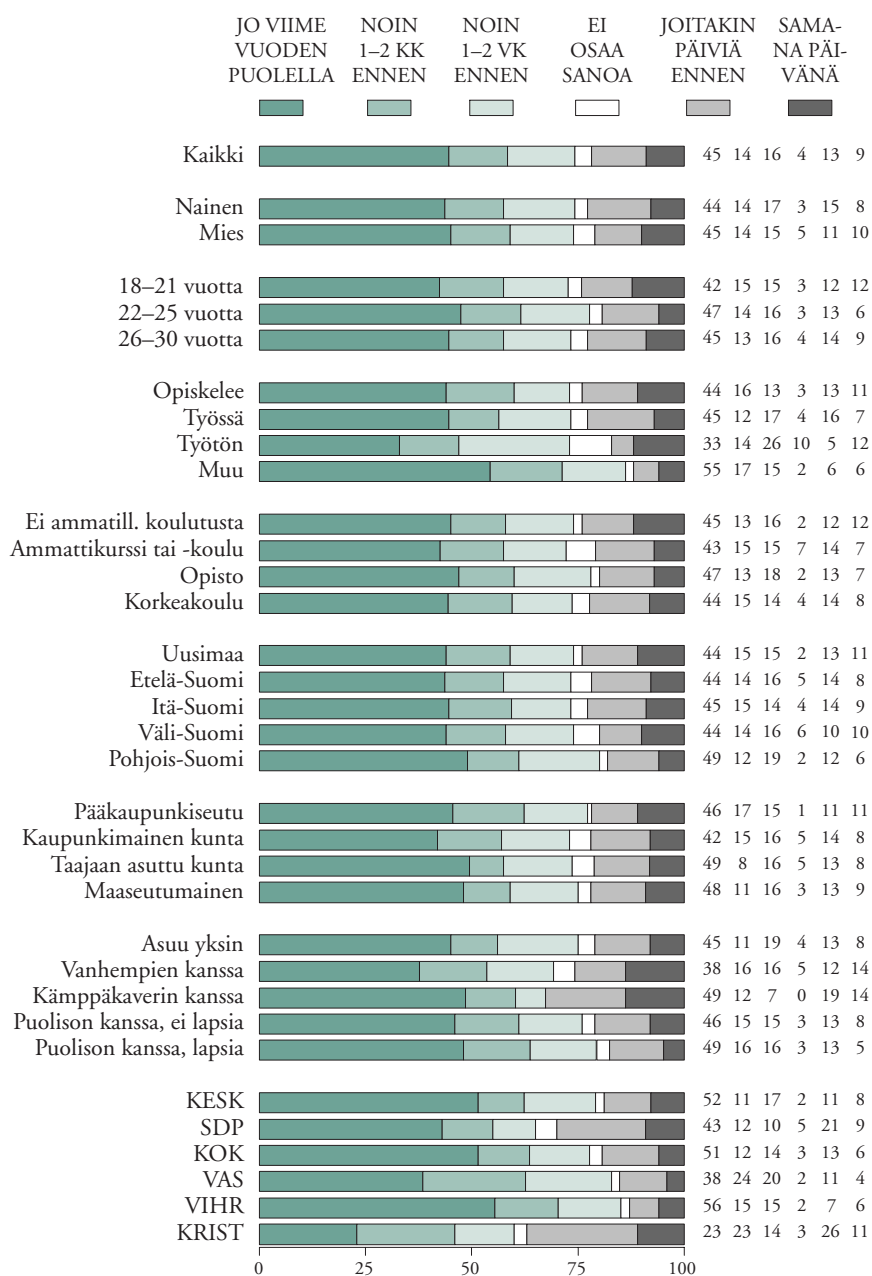
Taulukko 9. Päätöksentekoaikajankohta äänestämisen suhtautumisen mukaan. Erittäin tärkeä + melko tärkeä, osuudet (%).

	Ekspressiivis-instrumentaaliset	Ekspressiiviset	Instrumentaaliset	Heikosti motivoituneet
Puoluevalinta				
Jo viime vuoden puolella	48	44	41	40
1–2 kk ennen vaaleja	15	15	9	14
1–2 viikkoa ennen vaaleja	19	11	16	16
Joitakin päiviä ennen vaaleja	10	15	21	14
Äänestämispäivänä	6	11	10	11
Ehdokasvalinta				
Jo viime vuoden puolella	12	8	7	5
1–2 kk ennen vaaleja	11	10	9	10
1–2 viikkoa ennen vaaleja	28	23	27	23
Joitakin päiviä ennen vaaleja	29	35	40	33
Äänestämispäivänä	20	23	17	28

Kuvio 25. MISSÄ VAIHEESSA PÄÄTTI EHDOKKAAN JOTA ÄÄNESTÄÄ (%)



Kuvio 26. MISSÄ VAIHEESSA PÄÄTTI PUOLUEEN JONKA EHDOKASTA ÄÄNESTÄÄ (%).



laisia, jotka eivät olleet mukana vuoden 1999 eduskuntavaalitutkimuksessa.

8.1. Ehdokasvalinta ja sen perusteet

Millaista ehdokasta äänestettiin?

Kysyttäessä nuorilta, kuinka hyvin he tunsivat ehdokkaan, jota äänestivät, käy ilmi, että vain 15 prosenttia oli valinnut ehdokkaan tuntematta tätä tarkemmin. Monet (39 prosenttia) olivat tyytyneet ”medioista tuttuun” vaihtoehtoon eli äänestäneet ehdokasta, jonka toiminta oli tullut tutuksi tiedotusvälineiden välityksellä. Joka seitsemäs nuori (14 prosenttia) kertoi antaneen tukensa henkilökohtaiselle tuttavalleen. ”Tuttavan tuttava” oli saanut äänen 14 prosentilta. Näin noin neljännes nuorista äänesti jollakin tavalla henkilökohtaisesti tuttua kansanedustajaehdokasta.

Ehdokasvalinta on tältä jokseenkin samanlainen kuin vuoden 1999 eduskuntavaaleissa. Näyttäisi kuitenkin siltä, että täysin tuntematonta ehdokasta äänestäneiden osuus on hieman lisääntynyt vuodesta 1999. Tätä voisi selittää vaalikoneiden vaikutuksella. Vaalikoneiden suosio on lisääntynyt, ja tätä kautta mahdolliseksi ehdokkaaksi valikoituu helpommin tuiki tuntemattomia henkilöitä.

Lisäksi kysyttiin, äänestikö nuori omanikäistään ja samaa sukupuolta olevaa kandidaattia. Enemmistö vastasi jälkimmäiseen ”kyllä”, mutta vain vajaa kolmannes oli antanut äänensä ikätoverilleen. Tässäkään suhteessa suuria muutoksia ei tapahtunut edellisistä eduskuntavaaleista. Omanikäistä äänesti nyt neljä prosenttiyksikköä ja omaa sukupuoltaan yksi prosenttiyksikkö harvempi.

Äänestämiseen eri tavoin suhtautuvien välille

ei muodostunut juurikaan eroa ehdokkaan sukupuolta koskevassa kysymyksessä. Kuutisenkymmentä prosenttia joka ryhmässä on päättänyt äänestämään omaa sukupuolta olevaa ehdokasta. Pientä eroa on havaittavissa valitun kandidaatin iässä. Instrumentaaliset olivat (40 prosenttia) päättäneet tukemaan ikätoveriaan useammin kuin muut ryhmät. Ekspressiiviset tekivät vastaavan valinnan selvästi harvemmin (28 prosenttia).

Naisten ja miesten vastaukset sen sijaan poikkeavat jonkin verran toisistaan. Naisista useampi kertoi äänestäneensä omanikäistään ehdokasta, mutta miehistä suurempi osa oli antanut äänensä samaa sukupuolta olevalle ehdokkaalle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 29 prosenttia nuorista miehistä äänesti naista, mutta 44 prosenttia naisista tuki eduskuntavaalissa miesehdokasta.

Ehdokasvalintaan vaikuttaneet tekijät

Kuvaa ehdokasvalinnoista tarkennettiin kysymyksenasettelulla, jossa haastatetuille nuorille esitettiin 12-kohtainen lista mahdollisista ehdokasvalintaan vaikuttavista tekijöistä ja pyydettiin kertomaan, kuinka paljon kukin tekijä oli vaikuttanut siihen, ketä ehdokasta vastaaja äänesti.

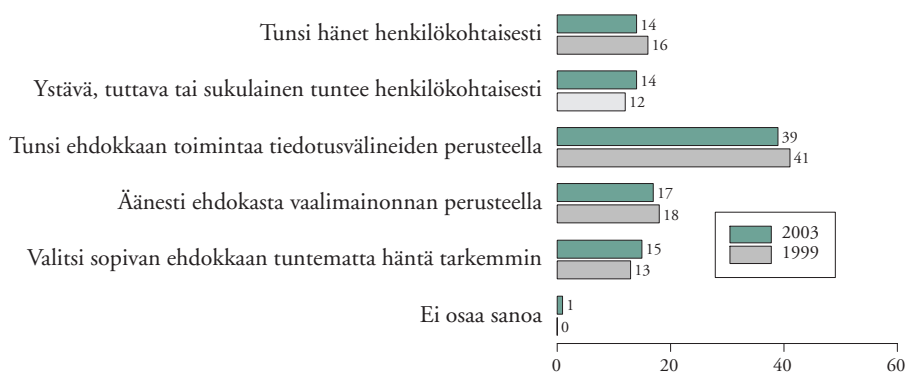
Yleiskuvaksi muodostui, että monella asialla oli varsin vähän tai tuskin lainkaan merkitystä ja vain parilla seikalla näytti olleen erityistä merkitystä. Selvästi merkittävimmät tekijät olivat nuorten oman käsityksen mukaan ehdokkaan näkemykset ja kannanotot, seuraavaksi merkittävintä oli ehdokkaan puoluekanta. Nämä molemmat olivat joka toisen mielestä ratkaisevia tekijöitä.

Muutkin tekijät tulevat merkittävämmiksi, kun otetaan huomioon vaihtoehdon ”jonkin verran” valinneet. Ehdokkaan aiempi kokemus po-

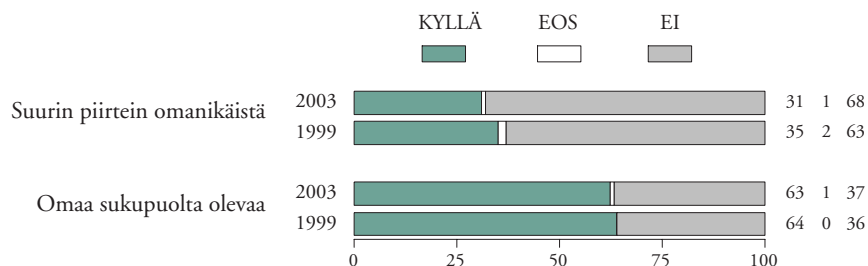
Taulukko 10. Omaa sukupuolta ja omanikäistään äänestäneet äänestämiseen suhtautumisen mukaan. (%).

	Ekspressiivis-instrumentaaliset	Ekspressiiviset	Instrumentaaliset	Heikosti motivoituneet
Ehdokas, jota äänesti				
samaa sukupuolta	64	60	61	64
suurin piirtein omanikäinen	31	28	40	33

Kuvio 27. KUINKA HYVIN TUNSI EHDOKKAAN, JOTA ÄÄNESTI (%).



Kuvio 28. EHDOKKAAN IKÄ JA SUKUPUOLI – MILLAISTA EHDOKASTA ÄÄNESTI (%).



litiikasta, hänen koulutustaustansa, vaalikampanjointi ja ehdokkaan ulkoinen olemus merkitsivät vähintään jonkin verran enemmistölle äänestäneitä nuoria. Ratkaisevasti tai paljon näillä tekijöillä oli merkitystä kuitenkin selvästi harvemmalle kuin ehdokkaan poliittisilla näkemyksillä ja kannanotoilla.

Merkille pantavaa tuloksissa on se, että ehdokkaan ikä ja sukupuoli eivät olleet kovinkaan keskeisiä ehdokkaan valintaperusteita nuorten keskuudessa. Tämä kävi ilmi myös, kun tarkasteltiin, millaisia ehdokkaita nuoret äänestivät. Ikä, sukupuoli, kandidaatin tyylikkyys tai habitus olivat nuorille toisarvoisia verrattuna ehdokkaiden poliittisiin linjauksiin – tai näin nuoret aina-

kin kysyttäessä asian ilmaisivat.

Viihde- ja urheilumaailman julkisuus ei nuorten omien arvioiden mukaan merkinnyt kovin paljoa sorvattaessa päätöstä omasta ehdokkaasta. Voi sanoa, että yleisesti ottaen ehdokkaan politiikasta johdettavalla julkisuudella on valtaosalle nuoria enemmän merkitystä valintojen kannalta. Toisaalta viihde- ja urheilutähdet kokoavat marginaaliäänestäjiä, jotka muuten saattaisivat jättää kokonaan äänestämättä.

Yksittäisten jakaumien tasolla saadut mielipiteet jättivät paljastamatta eri tekijöiden keskinäisen yhteen kytkeytymisen yleisemmällä käsitteellisellä tasolla. Tämän takia on 12 muuttujan joukkoa tarkasteltu samanaikaisesti laajempina koko-

naisuuksina. Nuorten antamien vastausten tiivistämisellä pyritään vastaamaan siihen kysymykseen, mitkä erilaiset ehdokasvalinnan perusteet liittyvät toisiinsa.

Faktorianalyysi on tilastollinen analyysimenetelmä, jonka ideana on kuvata ja selittää suurta muuttujajoukkoa harvalukuisempien perustekijöiden niin sanottujen faktorien avulla. Faktoreita voidaan luonnehtia yleistysmuuttujiksi, joilla on yksittäisiin muuttujiin nähden ylemmällä käsitteellisellä tasolla oleva, joskin samaa ilmiöaluetta koskeva, sisältö.

Tutkimustuloksista voidaan saavuttaa olennainen informaatio neljällä faktorilla. Tästä syystä nämä ulottuvuudet on valittu yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteeksi.

Ensimmäiseltä faktorilta on löydettävissä voimakkaita faktorilatauksia. Ehdokkaan ikä, sukupuoli ja koulutustausta ovat tekijöitä, joiden muodostama kokonaisuutta voi hyvin nimittää ”*ehdokkaan henkilöön liittyviksi ominaisuuksiksi*”.

Myös toiselle faktorille latautui kolme muutujaa hyvin selväpiirteisesti (korkeahkot faktorilataukset). Ehdokkaan tunnettuus nuorten keskuudessa tai politiikan ulkopuolella yleensä sekä tämä ulkoinen olemus ja tyyli liittyvät kaikki ko-

konaisuuteen, jolle annettiin nimi ”*ehdokkaan tunnettuus ja imago*”.

Kolmas ulottuvuus koostuu neljästä tekijästä, joista kolmen lataus on yli 0,5:n. Ehdokkaan näkemykset ja kannantotot, hänen kuulumisensa sopivan puolueen listalle, aiempi kokemus politiikasta sekä vaalikampanja ja -mainonta kuvaavat kukin omasta näkökulmastaan ”*ehdokkaan poliittisia kannanottoja ja kokemusta*”.

Neljäs faktori koostuu kahdesta tekijästä. Nimitys ”*ulkopuolisten tahojen suosittelu*” on luontevea, kun tiedetään, että kantaa otetaan samanaikaisesti ystävien, tuttavien tai lähiomaisten suosittelun sekä kansalaisjärjestöjen kannanottojen ja ehdokkaalle antaman tuen merkitykseen ehdokasvalinnan perusteena.

Tarkasteltaessa eri nuorisoryhmien sijoittumista ulottuvuuksille faktoripistemääräkeskiarvoihin nojautuen käy ilmi, että naisten ja miesten käsitykset ovat muuten aika lailla samantyyppiset. Kuitenkin ehdokkaan henkilöön liittyvillä ominaisuuksilla on naisille jonkin verran enemmän merkitystä.

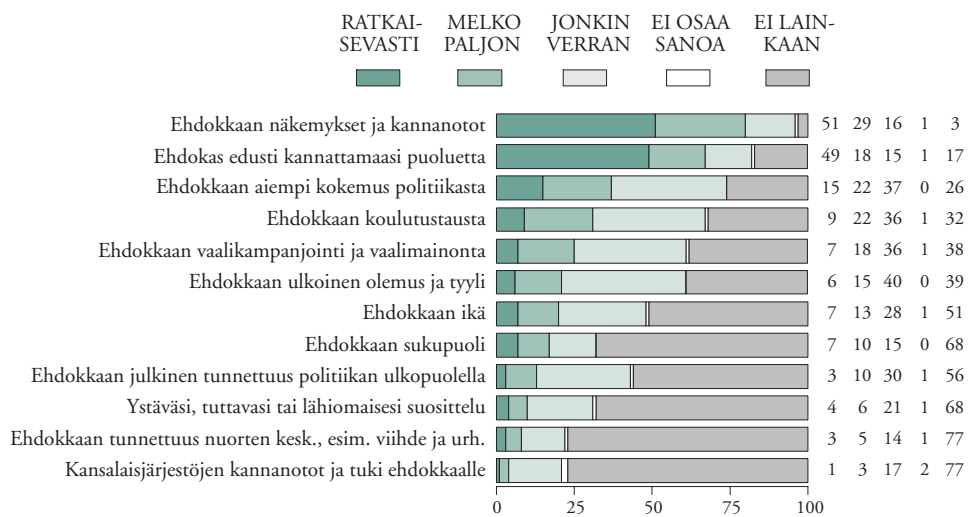
Ehdokkaan henkilöön liittyvät ominaisuudet olivat keskimääräistä tärkeämpi kriteeri pääkaupunkiseudulla asuville. Myös johtavassa asemas-

Taulukko 11. Ehdokkaan valintaperusteet kootusti. Faktorianalyysin varimax-rotatio.

	F1	F2	F3	F4
Ehdokkaan ikä	0,83	0,05	-0,03	-0,02
Ehdokkaan sukupuoli	0,80	-0,03	-0,02	0,01
Ehdokkaan koulutustausta	0,59	0,04	0,33	0,09
Ehdokkaan tunnettuus nuorten keskuudessa, esim. viihde ja urheilu	-0,10	0,75	-0,12	0,04
Ehdokkaan julkinen tunnettuus politiikan ulkopuolella	-0,08	0,73	0,17	0,19
Ehdokkaan ulkoinen olemus ja tyyli	0,24	0,59	0,12	0,00
Ehdokkaan näkemykset ja kannanotot	0,00	0,08	0,69	-0,10
Ehdokas edusti kannattamaasi puoluetta	0,04	-0,19	0,66	0,10
Ehdokkaan aiempi kokemus politiikasta	0,05	0,24	0,54	0,22
Ehdokkaan vaalikampanjointi ja vaalimainonta	0,22	0,31	0,42	-0,16
Ystäväsi, tuttavasi tai lähiomaisesi suosittelu	0,08	-0,02	-0,07	0,80
Kansalaisjärjestöjen kannanotot ja tuki ehdokkaalle	-0,03	0,16	0,12	0,67

F1: Ehdokkaan henkilöön liittyvät ominaisuudet; F2: Ehdokkaan tunnettuus ja imago; F3: Ehdokkaan poliittiset kannanotot ja kokemus; F4: Ulkopuolisten tahojen suosittelu.

Kuvio 29. MISSÄ MÄÄRIN ERI ASIAT VAIKUTTIVAT SIIHEN, KETÄ EHDOKASTA ÄÄNESTI (%).



sa työskentelevät sekä korkeakoulututkinnon suorittaneet painottivat tätä asiaa enemmän kuin moni muu ryhmä. Ammattikurssin tai -koulun käyneet kertoivat painottaneensa vähemmän ehdokkaan henkilöön liittyviä ominaisuuksia ja keskimääräistä jonkin verran enemmän kandidaatin tunnettuutta ja imagoa.

Elämäntilanteella on sikäli yhteyttä ehdokasvalintaperusteisiin, että monen kämppäkaverin kanssa asuvan vastaukset kertovat tietynlaisen mekaanisen solidaarisuuden kohtaamisesta. Tällä ryhmällä päätöksen taustalla nimittäin painoi muita useammin ulkopuolisten tahojen suosittele (kämpäkaverien suosittelu).

Ehdokkaiden poliittisten kannanottojen ja kokemuksen merkitys ei vaihdellut paljoakaan eri vastaajaryhmissä. Tämä johtuu luonnollisesti siitä, että asia oli merkittävä käytännössä kaikille. Silti joukosta erottui kaksi ryhmää, joka piti tätä seikkaa vielä jonkin tärkeämpänä kuin muut: kokoomuslaiset ja vihreät. Kokoomusta ja vihreitä äänestäneet pitivät myös ehdokkaan henkilöön liittyviä ominaisuuksia keskimääräistä tar-

keämpiä tekijöitä.

SDP:n ja Keskustan kannattajien näkemykset myötäilevät koko joukon keskiarvoa. Jälkimmäiset tosin kiinnittivät hieman useammin huomiota ehdokkaan tunnettuuteen ja imagoon sekä ystävien ja eturyhmien esittämiin näkemyksiin ehdokkaista.

Jos suurten puolueiden kannattajien arviot ehdokasvalintansa perusteista eivät poikenneet paljoa toisistaan, näiden ryhmien ulkopuolelta oman ehdokkaansa valinneiden vastaukset poikkeavat toisistaan sitäkin enemmän. Pienryhmien ehdokkaita äänestäneet nuoret kiinnittivät erityistä huomiota ehdokkaan tunnettuuteen ja imagoon muiden tekijöiden kustannuksella. Erityisesti ehdokkaiden poliittisilla kannanotoilla ja kokemuksella oli keskimääräistä selvästi vähäisempi pienempien ryhmittymien ehdokkaita äänestäneille.

Oheisessa taulukossa on tarkasteltu eri aikoina ehdokkaansa päättäneiden näkemyksiä päätöksenteon taustalla olevista asiakokonaisuuksista. Huomautettakoon, että tässä tarkastellaan päätöksentekoa suhteessa vaalipäivään, ei kunkin

vastaajan äänestyspäivään. Vaalipäivänä päätöksensä tehneet ovat niitä, jotka todella valitsivat itselleen ehdokkaan 16.3.2003. Positiivinen etumerkki viittaa siihen, että asiakokonaisuudella on ollut keskimääräistä enemmän merkitystä, negatiivinen etumerkki päinvastaiseen tilanteeseen.

Taulukko 12. Ehdokkaan valintaperusteet päätöksenteon ajankohdan mukaan. Faktoripistemääräkeskiarvot.

	F1	F2	F3	F4
Teki päätöksen vaalipäivänä	-0,01	-0,22	-0,50	-0,04
Teki päätöksen joitakin päiviä ennen vaalipäivää	0,07	-0,07	-0,03	-0,26
Teki päätöksen viikkokaksi ennen vaalipäivää	0,12	0,00	0,33	-0,06
Teki päätöksen aikaisemmassa vaiheessa.	-0,06	0,08	0,04	0,11

F1: Ehdokkaan henkilöön liittyvät ominaisuudet;
F2: Ehdokkaan tunnettuus ja imago; F3: Ehdokkaan poliittiset kannanotot ja kokemus; F4: Ulkopuolisten tahojen suosittelu.

Näyttää siltä, että viikko-pari ennen vaaleja ehdokkaansa löytäneet ovat kiinnittäneet keskimä-

räistä enemmän huomiota kansanedustajakandidaattien poliittisiin kannanottoihin ja kokemukseen. Kuukausia ennen vaaleja ehdokaspäätöksensä tehneet painottavat hieman keskimääräistä enemmän ulkopuolisten suosittelua. Varhain päätöksen tehneet pitivät muita tärkeämpinä tiedonlähteinä kotia, vanhempia, ystäväpiiriä ja jopa kansalaisjärjestöjä. Selvä enemmistö heistä myös tunsii ehdokkaan joko henkilökohtaisesti tai siten epäsuorasti ystävien tai tuttuja kautta.

Varsinaisena vaalipäivänä päätöksensä tehneet puolestaan eivät painottaneet ehdokasvalinnassaan muita voimakkaammin mitään tekijäryhmää. Ehdokkaan tunnettuuteen ja imagoonkin vaikuttaneet tekijät ovat vaikuttaneet keskimääräistä vähemmän viime hetkellä päätöksensä tehneisiin. Ehdokkaan henkilöön liittyvillä ominaisuuksilla ja ulkopuolisten tahojen suosittelulla on ollut yhtä suuri tai vähäinen vaikutus kuin keneen tahansa keskiarvokansalaiseen. Tulokset viittaavat siihen, että viime hetkellä päätöksensä tekevät valitsevat ehdokkaan muita herkemmin diffuusein, jopa sattumanvaraisin perustein. Ehdokasvalinta on ehkä tehty löyhin perustein. Vaalien jälkeen ilmoitetaan, että millään perusteilla ei ollut erityisen suurta merkitystä. Tulkintaa tukee se,

Taulukko 13. Puoluevalintaan vaikuttaneet asiat äänestämiseen suhtautumisen mukaan. Ratkaiseva + melko paljon -osuudet (%).

	Ekspressiivis-instrumentaaliset	Ekspressiiviset	Instrumentaaliset	Heikosti motivoituneet
Puolueen aate ja ideologia	70	57	60	60
Halu vaikuttaa hallituskoostumukseen	55	49	53	41
Puolueella runsaasti kyvykkäitä päättäjiä	54	39	37	34
Puolueen toiminta eduskunnassa	48	41	44	34
Halu vaihtaa päättäjiä hallituksessa	38	30	34	29
Halu vaikuttaa pääministerivalintaan	39	28	40	20
Hyviä nuoria ehdokkaita	35	30	30	25
Puolueella hyvä puheenjohtaja	36	30	27	20
Halu tukea nykyisiä päättäjiä	36	26	30	17
Puolueen onnistunut kampanja	29	19	27	9
Kansalaisjärjestöjen kannanotot	9	7	4	7

että viime hetkellä päätöksensä tehneet ovat hakenneet sopivaa ehdokasta Internetin vaalikoneilta keskimääräistä harvemmin.

8.2. Puoluevalinnan perusteet

Seuraavassa tarkastellaan sitä, missä määrin eri tekijöillä oli merkitystä nuorten puoluevalinnoissa. Vastaajille lueteltiin 11-kohtainen lista mahdollisista puoluevalintaan vaikuttavista tekijöistä ja pyydettiin kertomaan, kuinka paljon kukin oli vaikuttanut siihen, mitä puoluetta äänesti.

Puolueen aate ja ideologia oli merkittävin yksittäinen tekijä nuorten päättäessä, mille puolueelle antaisi äänensä. Yli kolmannes (37 prosenttia) sanoi sen olleen heidän valintansa kannalta ratkaisevan. Melko paljon sillä oli ollut vaikutusta 27 prosentille, ja jonkin verran 25 prosentille. Aatteellisesti ideologisten tekijöiden jälkeen nousevat tasavahvasti halu vaikuttaa maan tulevaan hallituskoostumukseen, puolueen toiminta eduskunnassa edellisen vaalikauden aikana sekä se, löytyykö puolueelta runsaasti kyvykkäitä päätöksentekijöitä.

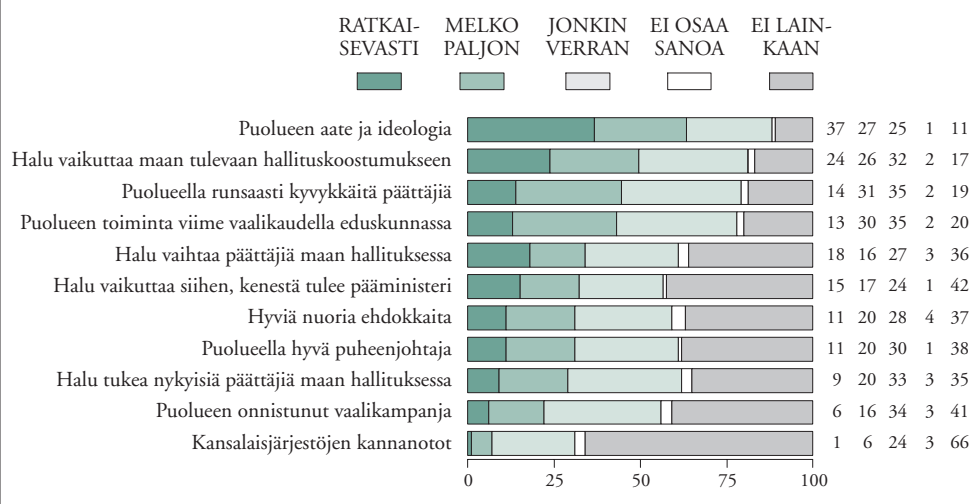
Pääministerivalinta, halu vaihtaa päättäjiä tai vaihtoehtoisesti tukea nykyisiä eivät olleet aivan

yhä keskeisiä valinnan kriteerejä kuin edellä mainitut. Täysin vailla merkitystä ne eivät kuitenkaan olleet, sillä enemmistö kertoi näilläkin asioilla olleen jonkin verran vaikutusta. Ratkaisevia tekijöitä ne olivat kuitenkin vain joka kymmenennelle nuorelle äänestäjälle. Samansuuruinen vaikutus oli näkemyksillä puolueiden puheenjohtajien kyvykkyydestä, onnistuneella nuorten ehdokkaiden rekrytoinnilla tai hyvällä puolueen vaalikampanjalla. Vain kansalaisjärjestöjen kannanotoilla oli selvästi vähemmässä määrin merkitystä puoluevalinnalle.

Oheisessa taulukossa (taulukko 13) on tarkasteltu äänestämiseen eri tavoin suhtautuvien puoluevalinnan perusteita. Taulukon luvut ovat kutakin seikkaa ratkaisevana tai melko merkittävänä pitävien yhteenlaskettuja osuuksia.

Ekspressiivis-instrumentaaliset erottuvat joukosta, koska he pitävät puolueen aatetta ja ideologiaa vielä tärkeämpänä kuin muut. Myös halu vaikuttaa hallituskoostumukseen sekä tietoisuus siitä, että puolueella on runsaasti kyvykkäitä päättäjiä, lisäävät tähän ryhmään kuuluvien kiinnostusta puolueeseen. Yleisesti ottaen mikä tahansa peruste on

Kuvio 30. MISSÄ MÄÄRIN ERI ASIAT VAIKUTTIVAT PUOLUEVALINTAAN (%).



tärkeämpi tälle kuin millekään muulle ryhmälle. Vain yhdessä tapauksessa instrumentaaliset painottavat perustetta enemmän kuin ekspressiivis-instrumentaaliset, nimittäin pääministerivalinnassa. Myös halu vaikuttaa hallituskoostumukseen on instrumentaalisille tärkeä. Tältä osin tulokset tukevat luvussa 3.3. esitettyjä teoreettisia näemyksiä instrumentaalisista äänestäjistä.

Heikosti motivoituneiden valintaan vaikutti muita vähemmän lähes mikä tahansa peruste. Suurimmillaan ero oli ekspressiivis-instrumentaaliin silloin, kun arvioitiin puolueen kyvykkäiden päätöksentekijöiden määrän tai vaalikampanjan onnistumisen vaikutusta päätökseen. Halu tukea nykyisiä päättäjiä tai vaikuttaa pääministerivalintaan eivät sen enempää olleet heikosti motivoituneille yhtä tärkeitä valintaperusteita kuin muille.

Puoluevalinnan perusteita koskevaa tarkastelua nyansoitiin faktorianalyysillä samaan tapaan kuin tehtiin ehdokasvalintoihin liittyvien syiden yhteydessä.

Taulukko 14. Puolueen valintaperusteet. Faktorianalyysin varimax-rotatio.

	F1	F2
Puolueella runsaasti kyvykkäitä päättäjiä	0,75	0,16
Puolueen toiminta viime vaalikaudella eduskunnassa.	0,70	0,04
Puolueella hyvä puheenjohtaja	0,67	0,11
Puolueen onnistunut vaalikampanja	0,52	0,16
Halu tukea nykyisiä päättäjiä maan hallituksessa	0,52	0,16
Halu vaikuttaa siihen, kenestä tulee pääministeri	0,49	0,36
Puolueen aate ja ideologia.	0,44	0,15
Halu vaikuttaa maan tulevaan hallituskoostumukseen	0,30	0,83
Halu vaihtaa päättäjiä maan hallituksessa	0,04	0,54

F1: Puolueen kyvykkyys ja tasokkuus; F2: Hallituspolitiikan muutoshakuisuus.

Nyt aineistosta löytyi kaksi ulottuvuutta, joista toinen koostui useammasta ja toinen kahdesta tekijästä. Ensimmäisellä faktorilla latautuvat muuttajat kytkeytyivät useimmissa tapauksissa puolueeseen ja sen toimintaan. Onko puolueella runsaasti kyvykkäitä päättäjiä, hyvä puheenjohtaja, millaisia sen aatteellinen ja ideologinen pohja ovat sekä miten sen vaalikampanja ja toiminta edellisellä vaalikaudella ovat onnistuneet – nämä tekijät antavat oikeutuksen nimittää tätä ulottuvuutta *”puolueen kyvykkyudeksi ja tasokkuudeksi”*.

Jälkimmäiselle latautuivat muuttajat, joissa kysyttiin halukkuutta vaikuttaa toisaalta maan tulevan hallituksen koostumukseen, toisaalta halua vaihtaa päättäjiä hallituksessa. Niinpä ulottuvuus nimettiin *”hallituspolitiikan muutoshakuisuudeksi”*.

Näiden kahden faktorin ominaisuuksien ilmenemistä eri vastaajaryhmissä ja pistemäärämuuttujien valossa tarkasteltaessa käy ilmi, että tavanomaiset sosiodemografiset tekijät eivät erotelleet kovinkaan hyvin faktoreille sijoittumista. Poikkeuksen sääntöön muodostavat pohjoissuomalaiset, joille politiikan muutoshakuisuus oli keskimääräistä merkittävämpi puoluevalinnan peruste sekä työtömät, joille se oli sitä vähäisemmässä määrin.

Sen sijaan tulokset vaihtelivat voimakkaasti riippuen vastaajan puoluekannasta. Sosiaalidemokraattiset nuoret panivat puoluevalinnassaan erityisesti painoa puolueen kyvykkyteen ja tasokkuuteen, mutta keskimääräistä vähemmän hallituspolitiikan muutoshakuisuuteen. Tämä puolestaan oli keskustalaisille (luonnollisesti) erityisen tärkeä kriteeri puoluevalinnassa.

Ennen päätöstään kokoomuslaiset miettivät puolueen kyvykkyyttä, mutta Vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajille kumpikaan asiakokonaisuus ei ollut valinnan kannalta merkityksellinen, kuten ei kristillisdemokraateillekaan. Mielienkiintoinen yksityiskohta ovat muita kuin suuria puolueita äänestäneet. Heille puolueen kyvykkyydellä ja tasokkuudella ei ollut oikeastaan lainkaan merkitystä valintaa tehtäessä. Perusteet olivat aivan toisenlaisia, esimerkiksi suuriin puolueisiin kohdistettu protesti.

Taulukko 15. Puolueen valintaperusteet puoluekannatuksen mukaan. Faktoripistemääräkeskiarvot.

	F1	F2
Suomen keskusta	0,06	0,44
SDP	0,43	-0,26
Kansallinen kokoomus	0,18	0,02
Vasemmistoliitto	-0,14	-0,17
Vihreä liitto	-0,03	-0,14
Kristillisdemokraatit	-0,53	-0,25
Muut puolueet	-1,20	0,03

F1: Puolueen kyvykkyys ja tasokkuus; F2: Hallituspolitiikan muutoshakuisuus.

8.3. Asioiden ja tavoitteiden tärkeys äänestysratkaisuihin

Seuraavassa tarkastellaan äänestäneiden nuorten käsityksiä erilaisten vaaliteemojen merkityksestä äänestysratkaisuihin. Haastateltavat arvioivat kaikkiaan 26 erilaista asiaa, jotka tavalla tai toisella nousivat esille vaalikampanjan aikana. Vastaajat punnitsivat jokaista yksittäistä asiaa neliportaisella asteikoilla sen mukaan, miten tärkeäksi he kokivat ne omia äänestysratkaisuja tehdessään.

Yleiskuva vaaliteemojen tärkeydestä

Jakaumatasolla tuloksia voidaan tulkita monella eri tavalla. Tässä tarkastelun perustaksi valitaan niiden osuudet, jotka arvioivat asiaan vaikuttamisen erittäin tai melko tärkeäksi. Mikäli tuloksista halutaan nimetä kaikkein tärkeimmät ja käytännössä miltei kaikkien nuorten ratkaisuihin vaikuttaneet sisältöalueet, ne voidaan tiivistää muutamaan perusasiaan. Nämä asiat, jotka valtaosa nuorista äänestäjistä koki tärkeiksi asioiksi, ovat työttömyys, sairaiden hoito ja yhteiskunnan tuki nimenomaan nuorille.

Muita tärkeitä asioita olivat palkansaajien asema ja etuudet, koulutusmahdollisuudet, yhteiskunnan tuki lapsiperheille, yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys sekä vanhusten huolto ja verotus. Julkisten palveluiden yksityistäminen, pääministerin valinta, prostituutio, ulkomaa-

laisten maahanmuuttajien määrä, kehitysapu ja Suomen Nato-jäsenyys olivat asioita, joita noin puolet äänestäneistä nuorista ei pitänyt enää kovinkaan keskeisinä asioina omien äänestysratkaisujen kannalta.

Kun nuorten äänestäjien käsityksiä verrataan kaikkien äänestäneiden suomalaisten arvioihin, niin nuorten keskuudessa monet asiat osoittautuvat keskiavertöäänestäjää tärkeämmiksi asioiksi.¹¹ Tällaisia olivat etenkin luonnonsuojelu, työttömyys, naisten ja miesten tasa-arvo, ulkomaa-laisten maahanmuuttajien määrä, verotus, huumeiden käyttö ja huumorikollisuus. Voidaan sanoa, että oikeastaan vain julkisten palveluiden tasoa koskevat kysymykset olivat vaaleissa sellaisia, jotka äänestäneiden nuorten keskuudessa olivat keskimääräistä vähemmän tärkeitä.

Naisten ja miesten arvostuksissa on eroja. Naiset pitivät miehiä tärkeämpinä useita asioita. Näitä ovat sairaiden hoito, yhteiskunnan tuki nuorille ja lapsiperheille, naisten ja miesten tasa-arvo, luonnonsuojelu, vähemmistöjen asema, alueellinen eriarvoisuus, rasismi ja muukalaisviha sekä kehitysapu. Nuorten miesten keskuudessa korostuu naisia voimakkaammin valtion taloudenpito ja talouskasvu.

Koska eduskuntavaaliehdokkaita asettaneet puolueet ilmoittivat olevansa erilaisia ja toistensa vaihtoehtoja, myös niitä äänestäneillä nuorilla voidaan ajatella olevan poikkeavia näkemyksiä tärkeänä pitämistään asioista vaaleissa. Eri puolueita äänestäneiden keskuudessa tarkastelu voidaan tehdä kahdella eri tavalla. Voidaan kuvata kannattajien poikkeamaprofilia, joka kertoo kuinka paljon he eroavat kaikkien nuorten keskiarvosta. Toinen tapa on kuvata valintojen tärkeysjärjestystä puolueita äänestäneiden keskuudessa.

Miten eri puolueita äänestäneet nuoret poikkesivat keskiarvosta?

Keskustaa äänestäneiden keskuudessa keskimääräistä tärkeämpiä asioita, jotka vaikuttivat äänestysratkaisuihin olivat yhteiskunnan tuki lapsiperheille, alueellinen eriarvoisuus, rikollisuus ja poliisin voimavarat, huumeiden käyttö ja huume-

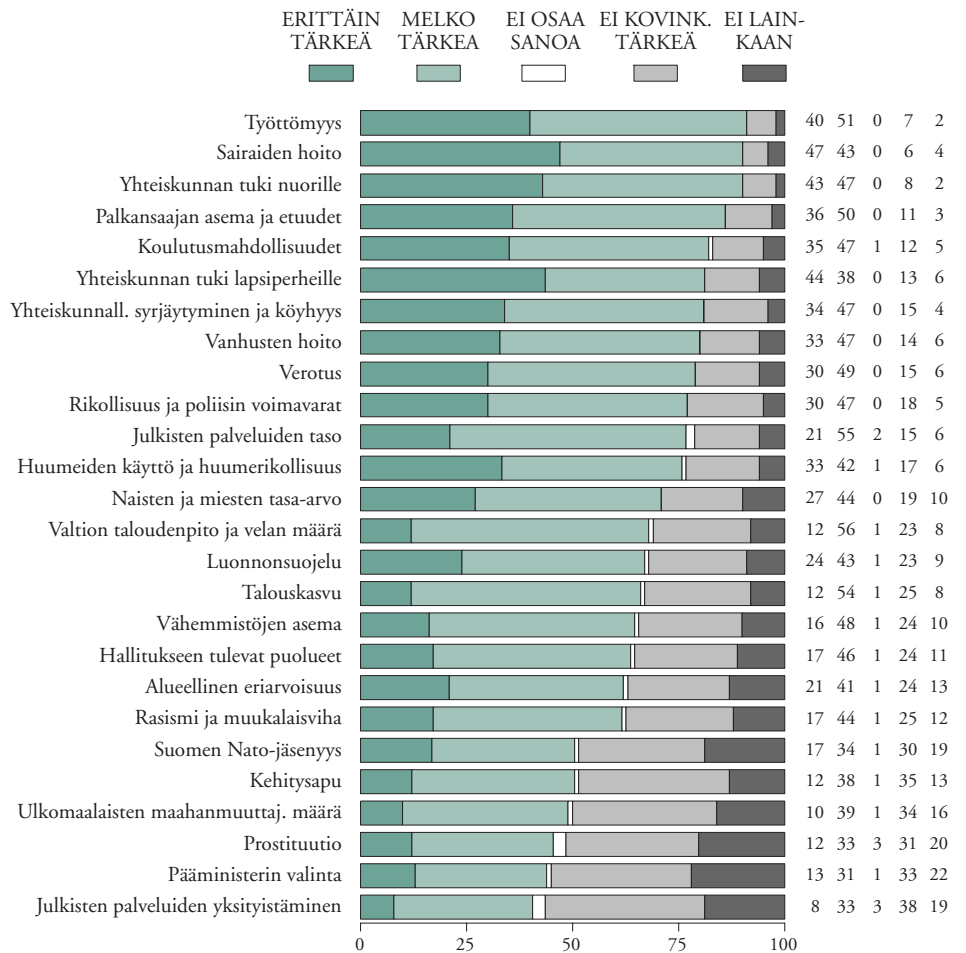
rikollisuus, pääministerin valinta sekä hallitukseen tulevat puolueet.

SDP:tä äänestäneet pitivät keskimäärää tärkeämpinä asioina palkansaajien asemaa ja etuusia, julkisten palveluiden tasoa, rikollisuutta ja poliisin voimavaroja, huumeiden käyttöä ja huumerikollisuutta sekä pääministerin valintaa. Kokoomuksen nuoret äänestäjät pitivät muita useam-

min tärkeinä asioina talouskasvua sekä valtion taloudenpitoa ja valtion velan määrää.

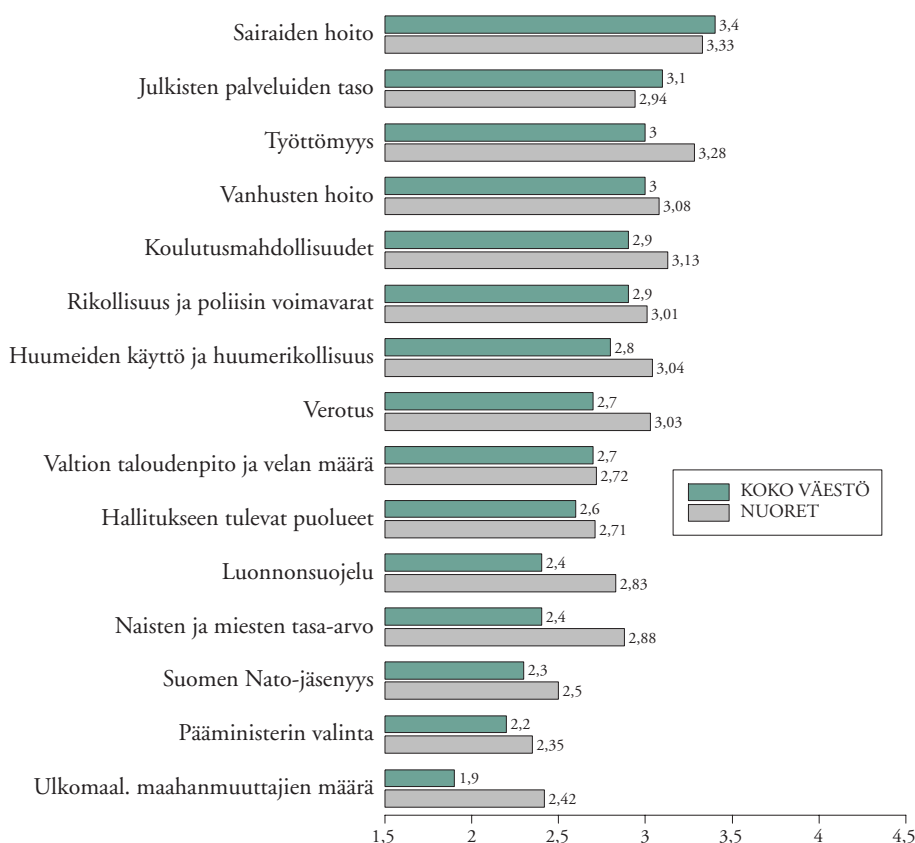
Vasemmistoliittoa äänestäneet nuoret poikkesivat muista nuorista oleellisesti siinä, että he arvioivat julkisten palveluiden tason vaikuttaneen merkittävästi äänestysratkaisuun. Vihreät erottuvat muita puolueita äänestäneistä siinä, että heillä oli monia asioita, joita he pitivät keskimääräistä

Kuvio 31. KUINKA TÄRKEITÄ VAALEISSA ESILLE NOUSSEET ASIAT JA TAVOITTEET OLIVAT KUN TEKI OMIA ÄÄNESTYSRATKAISUJA (%).



Kuvio 32.

KUINKA TÄRKEITÄ VAALEISSA ESILLE NOUSSEET ASIAT OLIVAT KUN TEKI OMIA ÄÄNESTYSRATKAISUJA (keskiarvot).



tärkeämpinä. He arvioivat luonnonsuojelun, kehitysavun, naisten ja miesten tasa-arvon, yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja köyhyyden, ulkomaalaisten maahanmuuttajien määrän, rasmin ja muukalaisvihan ja vähemmistöjen aseman keskimääräistä tärkeämmiksi omiin ratkaisuihin vaikuttaneiksi asioiksi.

Mitkä olivat eri puolueita äänestäneiden tärkeimmät asiat?

Asioiden tärkeysjärjestys on pääpuolueita äänestäneiden nuorten keskuudessa melko samankal-

tainen. Tärkeimmistä äänestysratkaisuihin vaikuttaneista asioista vallitsee verrattain laaja yhteisymmärrys nuorten keskuudessa. Kutakin puoluetta äänestäneiden kymmenen tärkeimmän listalta löytyy samoja asioita. Näitä kaikkein tärkeimpiä asioita, jotka löytyvät kaikkia puolueita äänestäneiden ”top 10”-listalta, ovat työttömyys, sairaiden hoito, yhteiskunnan tuki nuorille ja palkansaajien asema ja etuudet.

Kuvio 33. KUINKA TÄRKEITÄ VAALEISSA ESILLE NOUSSEET ASIAT OLIVAT KUN TEKI OMIA ÄÄNESTYSRATKAISUJA (keskiarvot).



Keskustaa äänestäneiden kymmenen tärkeintä asiaa:

Työttömyys	94 %
Sairaiden hoito	93 %
Yhteiskunnan tuki nuorille	88 %
Yhteiskunnan tuki lapsiperheille	88 %
Palkansaajien asema ja etuudet	86 %
Rikollisuus ja poliisin voimavarat	84 %
Yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys	83 %
Verotus	83 %
Vanhusten hoito	82 %
Huumeiden käyttö ja huumarikollisuus	81 %

SDP:tä äänestäneiden kymmenen tärkeintä asiaa:

Työttömyys	94 %
Yhteiskunnan tuki nuorille	93 %
Palkansaajien asema ja etuudet	92 %
Sairaiden hoito	93 %
Vanhusten hoito	91 %
Koulutusmahdollisuudet	86 %
Rikollisuus ja poliisin voimavarat	85 %
Julkisten palveluiden taso	84 %
Yhteiskunnan tuki lapsiperheille	83 %
Huumeiden käyttö ja huumarikollisuus	83 %

Kokoomusta äänestäneiden kymmenen tärkeintä asiaa:

Työttömyys	92 %
Sairaiden hoito	88 %
Palkansaajien asema ja etuudet	87 %
Yhteiskunnan tuki nuorille	86 %
Koulutusmahdollisuudet	86 %
Verotus	84 %
Rikollisuus ja poliisin voimavarat	81 %
Huumeiden käyttö ja huumarikollisuus	77 %
Taloukasvu	75 %
Valtion taloudenpito ja velan määrä	74 %

Vasemmistoliittoa äänestäneiden kymmenen tärkeintä asiaa:

Työttömyys	92 %
Sairaiden hoito	91 %
Yhteiskunnallinen syrjäytyminen	

ja köyhyys	89 %
Yhteiskunnan tuki nuorille	85 %
Palkansaajien asema ja etuudet	82 %
Yhteiskunnan tuki lapsiperheille	80 %
Julkisten palveluiden taso	80 %
Vanhusten hoito	78 %
Naisten ja miesten tasa-arvo	69 %
Verotus	69 %

Vihreitä äänestäneiden kymmenen tärkeintä asiaa:

Luonnonsuojelu	93 %
Yhteiskunnan tuki nuorille	92 %
Sairaiden hoito	89 %
Työttömyys	89 %
Yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys	86 %
Palkansaajien asema ja etuudet	82 %
Naisten ja miesten tasa-arvo	81 %
Koulutusmahdollisuudet	80 %
Rasismi ja muukalaisviha	78 %
Yhteiskunnan tuki lapsiperheille	77 %

Äänestysratkaisuihin vaikuttaneiden

vaaliteemojen perusulottuvuudet

Seuraavaksi yksittäisten jakaumien tasolla saatua tietoa tiivistettiin, jotta saataisiin selville yleisemmällä käsitteellisellä tasolla olevat äänestämisen asaperusteet. Vastausten tiivistäminen tapahtui faktorianalyysin avulla. Tutkimustuloksista on ollenainen informaatio saavutettavissa viidellä faktorilla. Tästä syystä nämä viisi ulottuvuutta on valittu yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteeksi.

Syntyneet ulottuvuudet nimettiin sisältönsä, ainesosiensa perusteella. Nämä nimitykset on merkitty taulukon alaosaan. Tulokinnan perustana käytetty suuret lataukset on merkitty kuhunkin kohtaan lihavoinnilla. Ensimmäisen faktorin voidaan havaita muodostavan kokonaisuuden, joka sisältää loogisen kokonaisuuden. Tällä faktorilla latautuvat voimakkaasti sellaiset kysymykset kuten syrjäytyminen, yhteiskunnan tuki nuorille, sairaiden ja vanhusten hoito sekä työttömyys. Ulottuvuutta on mahdollista kutsua *”huoleksi hyvinvointiyhteiskunnan kehityksestä”*. Ratkaisun oikeuttaa se, että ulottuvuudella esille nousevat tasavahvasti

monet tähän liittyvät arviot.

Myös toisella faktorilla esiintyy useita voimakkaasti latautuvia muuttujia. Suurimmat faktori-lataukset liittyvät rasismiin ja muukalaisvihaan, ulkomaalaisiin maahanmuuttajiin, kehitysapuun ja vähemmistöjen asemaan, luonnonsuojeluun ja julkisten palveluiden yksityistämiseen. Kokonaisuudessaan ulottuvuus on syytä nimetä suh-

teellisen laveasti ”*kiinnostukseksi globalisaation seurausvaikutuksista*”.

Kolmas ulottuvuus sisältää kolme keskeistä ainesosaa. Faktori heijastaa toisessa ääripäässä huolta valtion talouden tasapainosta, talouden ja verotuksen kehityksestä. Faktori on ristiriidaton kokonaisuus ja tämän perusteella se on helppo nimetä ”*huoleksi kansantalouden kehityksestä*”.

Taulukko 16. Äänestyspäätöksen taustalla olevat asiakokonaisuudet vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Faktorianalyysin varimax-rotatio.

	F1	F2	F3	F4	F5
Yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys	0,73	0,20	-0,06	0,09	0,10
Yhteiskunnan tuki nuorille	0,68	0,11	0,05	0,09	0,07
Sairaiden hoito	0,64	0,18	0,25	0,32	-0,11
Yhteiskunnan tuki lapsiperheille	0,60	-0,01	0,09	0,37	-0,04
Vanhusten hoito	0,59	0,13	0,19	0,43	-0,10
Työttömyys	0,58	0,00	0,32	0,05	0,12
Naisten ja miesten tasa-arvo	0,56	0,31	-0,15	0,06	0,13
Palkansaajan asema ja etuudet	0,47	0,04	0,38	0,03	0,11
Alueellinen eriarvoisuus	0,47	0,18	0,10	0,07	0,18
Koulutusmahdollisuudet	0,43	0,18	0,30	-0,05	0,11
Rasismi ja muukalaisviha	0,27	0,63	-0,07	0,27	0,03
Ulkomaalaisten maahanmuuttajien määrä	-0,02	0,61	0,12	0,18	0,06
Kehitysapu	0,36	0,58	-0,14	0,24	0,04
Vähemmistöjen asema	0,38	0,58	-0,13	0,20	0,08
Julkisten palveluiden yksityistäminen	0,01	0,53	0,51	-0,24	-0,05
Luonnonsuojelu	0,35	0,51	-0,04	0,11	0,01
Suomen Nato-jäsenyys	0,00	0,49	0,14	-0,05	0,17
Julkisten palveluiden taso	0,28	0,45	0,44	-0,04	-0,20
Valtion taloudenpito ja velan määrä	0,03	0,00	0,63	0,15	0,24
Taloukasvu	0,08	-0,12	0,62	0,20	0,30
Verotus	0,18	0,05	0,60	0,23	0,05
Huumeiden käyttö ja huumarikollisuus	0,16	0,16	0,21	0,79	0,11
Rikollisuus ja poliisin voimavarat	0,19	0,10	0,35	0,73	0,05
Prostituutio	0,18	0,35	-0,07	0,60	0,12
Hallitukseen tulevat puolueet	0,11	0,15	0,18	0,01	0,78
Pääministerin valinta	0,20	0,09	0,22	0,16	0,73

F1: Huoli hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta; F2: Kiinnostus globalisaation seurausvaikutuksista; F3: Huoli kansantalouden kehityksestä; F4: Huoli rikollisuuden kehityksestä; F5: Huoli politiikan suunnasta;

Neljäs ulottuvuus liittyy näkemyksiin rikollisuudesta ja poliisien voimavaroista. Prostituutio latautuu myös tällä ulottuvuudella ja näin ulottuvuutta on mahdollista kutsua *”huoleksi rikollisuuden kehityksestä”*. Viides ulottuvuus on poliitiikka-ulottuvuus. Vahvasti latautuvia muuttujia ovat käsitykset uuden hallituksen pääministeristä ja hallituspuolueista. Ulottuvuus on mahdollista nimetä *”huoleksi politiikan suunnasta”*.

Äänestäjien sijoittuminen ulottuvuuksille

Seuraavassa tarkastellaan edellä kuvailtujen viiden faktorin ominaisuuksien esiintymistä eri nuorisoryhmissä. Tavoitteena on keskeisten taustamuuttujien avulla selvittää, millä tavoin eri väestöryhmät sijoittuvat eri ulottuvuuksille. Vertailua varten faktoreista muodostettiin pistemäärämuuttujat, jotka ilmaisevat, kuinka paljon faktorin mitaamaa ominaisuutta kunkin haastateltavan arvioon sisältyy. On tärkeää muistaa, että ulottuvuuksille sijoittumista tarkastellaan suhteellisesti. Luvut kertovat, miten vastaajaryhmät poikkeavat keskiarvosta.

Nuorten naisten äänestysratkaisuihin painoi miehiä enemmän huoli hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta ja kiinnostuneisuus globalisaation seurausvaikutuksista. Miehet taas kiinnittivät enemmän huomiota talouden kehitykseen mukaan lukien verotus. Eri ikäryhmien pistemääräkeskiarvoista pistävät silmään nuorimmat eli 18–21-vuotiaat, jotka kokivat globalisaatioon liittyvien asioiden ja politiikan suuntaa koskevien kysymysten olleen omien äänestysratkaisujensa taustalla.

Tulos kielii epäsuorasti siitä, että kaikkein nuorimpien äänestäjien keskuudessa poliittiset asiaky-symykset saavat enemmän merkitystä, jos ne si-vuavat laajoja globalisaatiosta ja kansainvälistymi-sestä aiheutuvia yhteiskunnallisia ongelmia tai lin-jauksia. Tällaisiin asioihin sisältyvät kehitysyhteis-työ, maahanmuuttopolitiikka, rasismi, luonnon-suojelu, julkisen talouden yksityistäminen ja vä-hemmistöjen asema. Kun poliittinen kilpailu vie-lä lisäksi henkilöityy eli saa tavallaan kasvot, niin ainakin osan nuorimpien mielenkiinnolle on luo-

tu suotuisa kasvualusta.

Opiskelijoiden keskuudessa korostuivat mui-ta voimakkaammin globalisaatio ja sen vaikutuk-set. Tämä kielii osaltaan myös opiskelijoiden yh-teiskunnallisista kiinnostuksen kohteista. Työt-tömien kohdalla voi havaita, että etenkin huoli hyvinvointiyhteiskunnan kehityksestä on vai-kuttanut äänestysratkaisuihin.

Keskustaa ja SDP:tä äänestäneet poikkeavat muista siinä, että heidän keskuudessaan kaikilla muilla tekijöillä paitsi globalisaatiolla oli keski-määräistä enemmän merkitystä äänestysratkaisuis-sa. Huoli politiikan suunnasta korostuu etenkin Keskustaa äänestäneiden ratkaisuihin. Kokoo-muksen ja vihreiden nuoret kannattajat muis-tuttavat toisiaan siinä, että globalisaation ja kan-sainvälistymisen seurausvaikutukset ovat molem-missa ryhmissä olleet omien ratkaisujen taustalla keskimäärää voimakkaammin. Kiinnostuksen kohteet ovat pitkälle samoja, mutta käsitykset sii-tä, miten näihin asioihin pitäisi yrittää vaikuttaa ja reagoida voivat poiketa toisistaan suurestikin.

9. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa äänestämättä jättämisen syyt

Vain noin yksi kuudesta (15 prosenttia) äänestä-mättä jättäneestä piti käydyissä eduskuntavaa-leissa itsestään selvänä, ettei äänestä. Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa näitä oli noin neljän-nes (26 prosenttia) vaaleissa nukkuneista nuoris-ta. Puolet äänestämättömistä harkitsi vakavasti äänestämistä. Vuonna 1999 näitä oli 44 prosent-tia. Mielipidemuutokset kielivät siitä, että käy-dyt eduskuntavaalit koettiin kiinnostavammiksi kuin vuoden 1999 vaalit.

Kun aikeita käydä äänestämässä tarkastellaan taustamuuttujien valossa, käy ilmi, että äänestä-mättä jättäneet opiskelijat, Uudellamaalla ja pää-kaupunkiseudulla asuvat ja korkeasti koulutetut olivat vakavassa mielessä aikeissa äänestää, mutta eivät kuitenkaan toteuttaneet tätä aiettaan.

Mitkä sitten olivat syyt jättää äänestämättä? Tätä selvitettiin esittämällä nuorille 16-kohtai-nen lista mahdollisista syistä.¹² Kunkin tekijän vaikutusta pyydettiin arvioimaan erikseen.¹³

Taulukko 17. Äänestyspäätöksen taustalla olevat asiakokonaisuudet vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Faktoripistemääräkeskiarvot eri vastaajaryhmissä.

	F1	F2	F3	F4	F5
Naiset	+,18	+,14	-,15	-,02	-0,05
Miehet	-,18	-,14	+,15	+,02	+0,05
18–21	+,04	+,22	-,15	-,05	+,16
22–25	+,03	-,08	-,04	-,11	+,01
26–30	-,05	-,10	+,14	+,11	-,13
Opiskelee	-,03	+,14	-,11	-,17	+,07
Työssä	+,00	-,12	+,09	+,11	-,04
Työtön	+,16	+,10	+,02	-,15	+,09
Uusimaa	-,13	+,22	+,06	-,18	-,07
Muu Etelä-Suomi	-,03	+,01	+,02	+,09	-,00
Itä-Suomi	+,10	-,27	+,08	+,06	-,05
Väli-Suomi	+,08	-,14	-,14	+,01	+,06
Pohjois-Suomi	+,16	-,05	+,04	+,01	+,06
Pääkaupunkiseutu	-,19	+,23	+,02	-,18	-,12
Muu kaupunkimainen	-,01	-,01	+,03	-,01	-,03
Taajaan asuttu	+,01	-,12	-,06	+,11	+,04
Maaseutumainen	+,20	-,11	-,04	+,13	+,17
Keskusta	+,14	-,22	+,11	+,14	+,35
SDP	+,12	-,14	+,11	+,20	+,16
Kokoomus	-,35	+,23	+,40	+,07	+,06
Vasemmistoliitto	-,01	+,06	-,21	-,34	-,17
Vihreät	+,13	+,65	-,59	-,43	-,23

F1: Huoli hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta; F2: Kiinnostus globalisaation seurausvaikutuksista; F3: Huoli kansantalouden kehityksestä; F4: Huoli rikollisuuden kehityksestä; F5: Huoli politiikan suunnasta;

Merkittävimmäksi yksittäiseksi äänestämättömyyden syyksi kohoa vaikeus löytää sopiva ehdokas. Muut tärkeimmät ovat (laskevassa järjestyksessä) ”asiat hoituvat kohtuullisen hyvin muutenkin” -asenne, epäluottamus poliitikkoja ja politiikkaa kohtaan, kiinnostumattomuus politiikasta sekä näkemys äänestämisen hyödyttömyydestä itselle. Näillä kaikilla oli merkitystä vä-

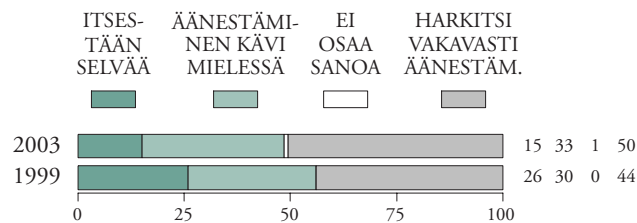
hintään joka toiselle. Vajaat puolet sanoi, että yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalituloksen kannalta ja valitti, että ehdokkaista ei ollut saatavissa riittävästi tietoa tai että sopivan puolueen löytäminen oli ylivoimaista.

Varsin moni (47 prosenttia) tutkimukseen osallistunut ilmoitti, että äänestämiseksi ei ollut hyvää syytä. Näille vastaajille esitettiin jatkokys-

symys. Heidän tuli omin sanoin kuvata, mikä olisi ollut hyvä syy äänestää. Valtaosa tästä joukosta ilmoitti, että sopivan ehdokkaan löytyminen olisi ollut syy käydä uurnilla. Myös tämä tieto tukee käsitystä siitä, että etenkin nuorten keskuudessa ehdokasasettelulla on suuri merkitys äänestämässä käymiselle.

Suoranaista protestointia ei tunnusteta syyksi jättää äänestämättä. ”Halusi protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan” oli jossain määrin tärkeä syy vain vajaalle neljännekselle (23 prosenttia). Se, että vaaleissa ei olisi ollut nuorten mielestä tarpeeksi menoa, meininkiä ja viihteellisyyttä, ei osoittautunut juuri minkäänlaiseksi verukkeeksi.

Kuvio 34. KUINKA ITSESTÄÄN SELVÄÄ ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄMINEN OLI (ei-äänestäneiden arviot, %).



Kuvio 35. KUINKA PALJON ERI SYYT VAIKUTTIVAT ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄMISEEN (%).



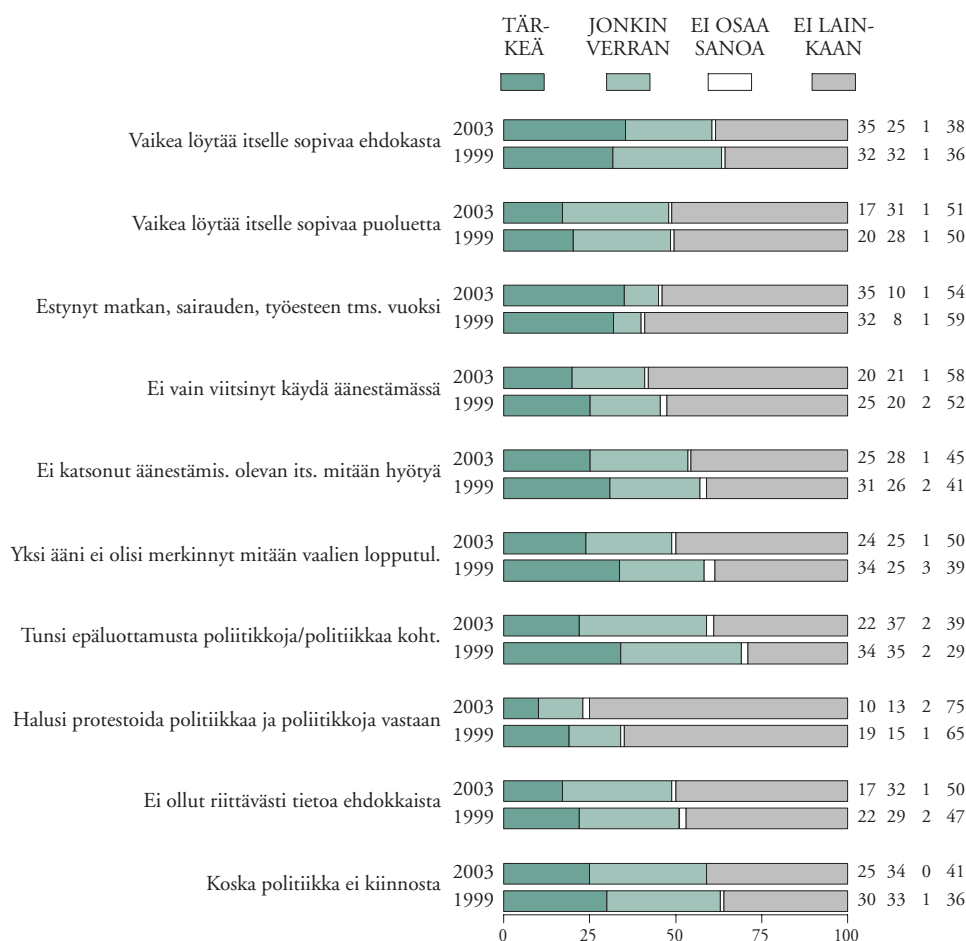
si jättää äänestämättä.

Tulokset muodostuvat varsin samantyyppiseksi kuin vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen tehdyt löydökset. Muutoksia on kuitenkin havaittavissa. Useimmat äänestämättä jättämisen perusteet saavat nyt vähemmän painoarvoa. Etenkin protestointi ja epäluottamus ovat syitä, joita nyt mainitaan vähemmän kuin vuoden 1999 vaaleissa. Estyneisyys sairauden, matkan

tai työesteiden takia saa nyt enemmän mainintoja osakseen kuin vuonna 1999.

Äänestämättömien nuorten miesten ja nuorten naisten välillä syissä on jonkin verran painotuseroja. Miehet mainitsevat naisia useammin protestoinnin, epäluottamuksen ja sen, että äänestämisestä ei olisi ollut hyötyä itselle. Naiset puolestaan esittivät perusteena miehiä useammin jonkin muodollisen esteen ja tiedon puutteen

Kuvio 36. KUINKA PALJON ERI SYYT VAIKUTTIVAT ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄMISEEN (%).



sopivista ehdokkaista.

Ikätekijä näyttäytyy siten, että varttuneimmat nuoret valittavat sopivan ehdokkaan löytymistä useammin kuin äänestämättä jättäneistä nuorimmat (18–21-vuotiaat). Nuorimpien keskuudessa mainitaan keskimääräistä hieman useammin se, että politiikka ei kiinnosta sen vertaa, että jakseltaisiin käyttää äänioikeutta.

Alueellisista eroista voi todeta etenkin Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun nuorilla olleen esimerkiksi matka- ja työesteitä. Tämä kielii siitä, että Uudellamaalla nuorilla on siinä määrin erilaisia aktiviteetteja ja ”rentoja”, että äänestämässä käyminen ”unohtuu” tai ainakin nämä perusteet antavat itselle oikeutetun syyn jättää äänestämättä. Väli- ja Pohjois-Suomessa asuvat nuoret kokivat sopivien ehdokkaiden puuttuvan. Varsinkin Pohjois-Suomessa asuvista valitti myös sitä, että äänestämisestä ei olisi ollut hyötyä hänelle itselleen.

Tämäkertaiset tulokset tukevat aiempia ha-

vaintoja siitä, että nuorten äänestämättömyys ei suuremmassa määrin ilmennä ainakaan yleiselle tasolle kohdistuvaa poliittista protestia. Pikemminkin näyttää siltä, että äänestämättömyyden perimmäiset syyt löytyisivät nuorten arkipäivän ja politiikan maailman koetusta suuresta etäisyydestä ja kohtaamattomuudesta.

Koettu kansalaispätevyys (sisäinen ja ulkoinen) vaikuttaa suhteellisen voimakkaasti eräiden äänestämättömyyden syiden taustalla. Molemissa kategorioissa kolme tekijää erottavat kansalaispätevyyttä tuntevat pätemättömistä. Sisäisesti ja ulkoisesti kansalaispätemättömät voisivat todeta, että ”äänestämisessä ei ole järkeä, koska siitä ei ole mitään hyötyä itselle eikä äänellä ole min-käänlaista vaikutusta vaalin lopputulokseen, min-kä takia politiikka ei kiinnosta”. Kansalaispätevyyttä tuntevat saavat korkeamman prosenttiluvun kuin pätemättömät vain *force majeure* -vaihtoehtossa, oltuaan syystä tai toisesta estyneitä käyttämään äänioikeuttaan.

Taulukko 18. Äänestämättömyyden syyt kansalaispätevyyden suhteen. ”Tärkeä”-osuudet (%).

	Sis. kans. pätevä	Sis. kans. pätemätön	Ulk. kans. pätevä	Ulk. kans. pätemätön
Vaikea löytää sopiva ehdokas	38	31	34	37
Vaikea löytää sopiva puolue	17	17	15	20
Estynyt (matka/sairaus/työeste yms.)	37	33	39	29
Ei viitsinyt käydä äänestämässä	15	27	18	24
Äänestämisestä ei hyötyä itselle	19	34	18	37
Yksi ääni ei merkitse lopputulokseen	18	33	17	35
Epäluottamus politiikkaa kohtaan	15	31	13	34
Protestoi	9	12	7	15
Ei riittävästi tietoa ehdokkaista	18	16	16	18
Politiikka ei kiinnosta	15	39	18	35
Asia hoituvat hyvin muutenkin	16	27	16	28
Periaatteellinen päätös	12	14	9	19
Vaaleissa ei tarpeeksi menoa	4	10	5	10
Maassa liikaa työttömyyttä ja eriarvoisuutta	11	26	11	27
Suora toiminta parempi kanava	15	19	11	25
Ei löytynyt hyvää syytä	17	31	18	31

10. Äänten jakautuminen vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ja puolueiden

potentiaalinen kannatus nuorten keskuudessa

Tutkimustiedoista on mahdollista arvioida, miten nuorten äänet vaaleissa jakaantuivat eri puolueille. Saadut tulokset ovat luonnollisestikin suuntaa-antavia, koska puoluekannan salaavia oli aineistossa yksi kymmenesosa (11 prosenttia) ja tutkimus toteutettiin suomenkielisenä. Mikäli puoluekannan salaavien nuorten äänten jakautuvat kutakuinkin samalla tavoin kuin kantansa ilmaisseiden ja RKP:n kannatus on nuorten keskuudessa kutakuinkin samaa tasoa kuin äänestäneiden keskimäärin, pääpuolueiden voidaan todeta saaneen nuorilta ääniä seuraavasti.

Taulukko 19. Nuorten äänten jakautuminen vuoden 2003 eduskuntavaaleissa (%).

	%
Suomen Keskusta	23
Kokoomus	21
Vihreä Liitto	19
SDP	17
Muut	20

Tutkimuksen lopuksi kaikilta vastaajilta, myös äänestämättömiltä, tiedusteltiin, mitkä kaikki puolueet ovat sellaisia, joita vastaaja olisi voinut äänestää eduskuntavaaleissa. Kysymys mittaa eri puolueiden potentiaalisia äänestäjiä nuorten keskuudessa. Kokonaisuudessaan tulos muodostuu sellaiseksi, että neljä puoluetta erottuu muista. Nämä ovat Vihreä Liitto (52 prosenttia), SDP (50 prosenttia), Keskusta (46 prosenttia) ja Kokoomus (44 prosenttia).

Naisten ja miesten vastauksissa on jonkin verran eroja. Vihreällä Liitolla on selvästi enemmän potentiaalisia nais- kuin mieskannattajia. Miesten keskuudessa on melko runsaasti (33 prosenttia) puolestaan sellaisia, jotka olisivat voineet äänestää perussuomalaisia.

Mielenkiintoiseksi tulos muodostuu, kun sitä

tarkastelee erikseen äänestäneiden ja äänestämättömien keskuudessa. Äänestämättömien nuorten parissa potentiaalisessa kannatuksessa kärkeen asettuvat Vihreä Liitto (44 prosenttia) ja Keskusta (44 prosenttia). SDP (40 prosenttia) ja Kokoomus (33 prosenttia) jäävät jo jonkin verran jälkeen näistä kahdesta. Saadut tulokset kieliävät siitä, että puolueiden ”voimasuhteet” nuorten keskuudessa eivät todennäköisesti olisi suuresti muuttuneet, vaikka kaikki nuoret olisivat käyttäneet äänioikeuttaan.

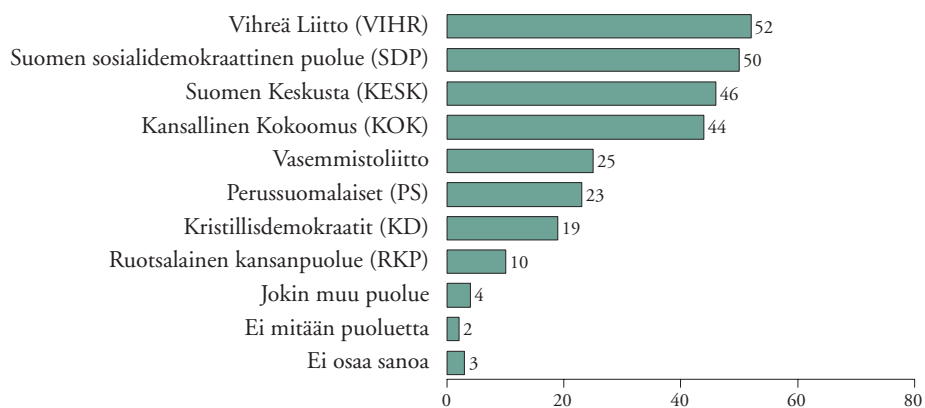
Suurimpia puolueita äänestäneistä huomattava osa olisi voinut vaaleissa äänestää jonkin muunkin puolueen ehdokasta. Esimerkiksi Keskustaa äänestäneistä nuorista yli kaksi viidesosaa (43 prosenttia) sanoo, että vihreiden äänestäminen olisi voinut tulla kysymykseen ja yli kolmannes (34 prosenttia) olisi voinut äänestää myös SDP:n ehdokasta. SDP:n nuorista äänestäjistä joka toinen (51 prosenttia) olisi voinut äänestää vihreitä, ja noin kolmannes Kokoomusta (35 prosenttia). Nämä luvut antavat kuvan siitä, että nuorten keskuudessa on useita puolueita, jotka tulevat vaaleissa kysymykseen vaihtoehtoina. Nuorten keskuudessa puoluevaihtoehdot eivät ole betoniin valettuja.

11. Lopuksi

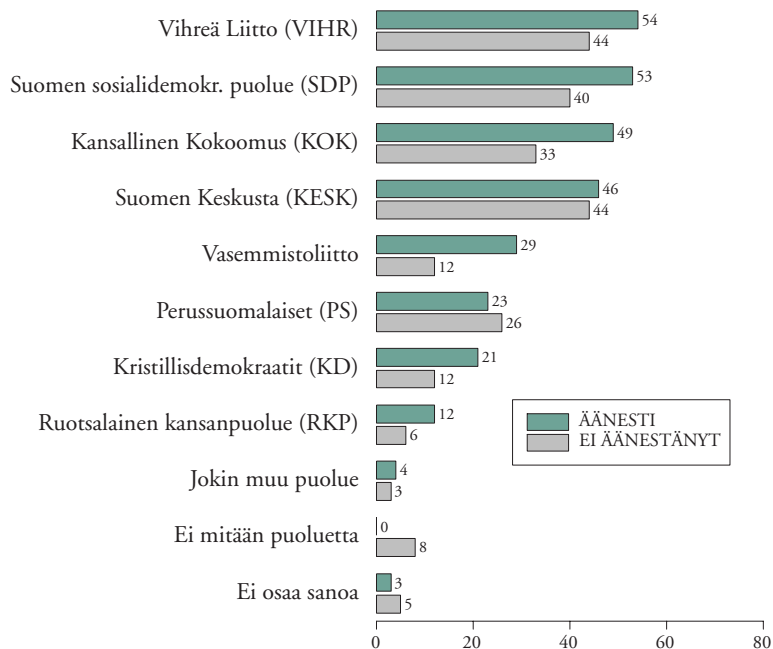
Monet aiemmin nuorisoa käsittelevät tutkimukset ovat kertoneet nuorison alati heikentyneestä suhteesta politiikkaan. Nuorten ikäluokkien suhde politiikkaan ja puolueisiin on ohuempi kuin varttuneemmalla väestöllä. Periaatteessa mikään ei estä nuoria osallistumasta vaaleihin, olemasta poliittisesti aktiivinen, mutta näin ei tapahdu etenäkään silloin, kun vertailukohteena pidetään varttuneemman väestön käyttäytymistä. Nuoret äänestävät vaaleissa harvemmin kuin varttuneempi väestö.

Vuoden 2003 eduskuntavaalit kuitenkin muodostivat myös nuorten keskuudessa poikkeuksen kehitykseen, jossa äänestysosanotto laskee. Äänestysprosentti laski nuorten keskuudessa johdonmukaisesti vuoden 1979 vaaleista vuoteen 1999. Erityisen voimakasta tämä on ollut vuoden 1987

Kuvio 37. MITKÄ KAIKKI PUOLUEET OVAT SELLAISIA, JOITA OLISI VOINUT ÄÄNESTÄÄ (%).



Kuvio 38. MITKÄ KAIKKI PUOLUEET OVAT SELLAISIA, JOITA OLISI VOINUT ÄÄNESTÄÄ (%).



vaaleista lähtien. Nuorten äänestämättömyys yleis-
tyi muuta väestöä selvästi nopeammin.

Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa laskevan
äänestysprosentin kehitys näyttäisi ainakin väli-
aikaisesti pysähtyneen. Samaan aikaan nuorten
kiinnostus politiikasta on voimistunut verrattu-
na vuoden 1999 tilanteeseen. Nuorten usko
yhden äänen merkitykseen on myös voimistu-
nut 1990-luvun lopun tilanteeseen verrattuna.
Tiettyä lohtua aiempaan synkkään kuvaan nuor-
ten suhteesta politiikkaan tuovat myös ne tutki-
mustiedot, joiden mukaan politiikka hahmottuu
nuorille kuitenkin merkityksellisenä, joskin useille
etäisenä, asiana. Poliittikkaa nuorten mielestä tar-
vitaan etenkin suurten globaalien, maailmanlaa-
juisten ongelmien ratkaisemiseen. Tulokset kieli-
vät nuorten aiempaa avoimemmasta suhteesta
politiikkaan ja poliittisen järjestelmän toimintaan.

Suomen nuoriso näyttää kuitenkin jakaantu-
van selkeästi kahtia. Toinen puoli äänestää edus-
kuntavaaleissa ja toinen ei. Toinen puoli on jos-
sain määrin kiinnostunut politiikasta ja toinen
puoli ei ole. Toinen puoli keskustelee vaaleista
usein toisten ihmisten kanssa ja toinen ei. Toinen
puoli joko on mukana erilaisten kansalaisjärjestö-
jen toiminnassa tai ainakin heillä on sidos niihin.
Toisella puolella tätä sidosta ei ole.

Vaaleissa äänestämällä ja kiinnostuksella po-
liitiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin on yhteys
siihen, kuinka kansalaispäteviksi nuoret tunte-
vat itsensä. Kansalaispätevyyttä muokkaavat ko-
kemukset, vuorovaikutus, kontaktit ja suhteet,
joita nuoret imevät erilaisista harrastuksista ja ak-
tivateeteista. Tällaista altistumista yleisemmistä
asioista kiinnostumiselle tapahtuu erilaisten kan-
salaisjärjestöjen ja omaehtoisten kansalaisryhmien
toiminnassa. Näihin vaikuttajiin kuuluvat myös
koti ja koulu. Merkille pantavaa nuorten asentei-
den muutoksessa on ollut kaiken muun muutok-
sen rinnalla se, että kansalaispätevyyden tunne ja
usko vaalien kautta vaikuttamiseen on lisäänty-
nyt myös niiden nuorten keskuudessa, jotka näis-
sä vaaleissa jättivät vielä äänestämättä.

Kirjallisuus

- Brennan, Geoffrey & Lomaski, Loren (1993). *Democracy and Decision. The Pure Theory of Electoral Preference*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Borg Sami (1996). *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallisen syrjäytyminen*. Raportti nuorten osallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin. Helsinki: Opetusministeriö, nuorisosiain neuvottelukunta (Nuora).
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo (1991). *Nuorten poliittiset valinnat. Tutkimus nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta pääkaupunkiseudulla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Martikainen, Tuomo (1993). *Irtaantumisen politiikasta: Helsinki suunnannäyttäjänä*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia, 13.
- Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (1996). *Nuoret ja urbaani politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia, 11.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002). *Äänestämät yhtiömiehet: Tutkimus osallistumisesta 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nurmela Sakari (1999). *Nuoret ja eduskuntavaalit 1999*. Raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 1999 eduskuntavaaleihin. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuoran julkaisuja, 12.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto & Borg, Sami (1993). *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Renshon Stanley (1992). Political Socialization. Teoksessa Mary Hawkesworth & Maurice Kogan (toim.), *Encyclopedia of Government and Politics*, volume 1. London: Routledge, 443–470.

Viitteet

- 1 Teoreettisesti kyse on eri sosialisatioagenttien voimakkuuden tarkastelusta. Lista on kuitenkin hieman epäortodoksinen sisältäen yleensä sosialisatioagentiksi lukemattomia vaihtoehtoja kuten ”puolueiden ja poliitikkojen toiminta” tai ”itse hankitut tiedot”. Poliittisen sosialisatian hyvä yleisesitys on Stanley Renshon (1992): Political Socialization. Teoksessa Hawkesworth & Kogan (toim.): *Encyclopedia of Government and Politics*, volume 1, 443–470.
- 2 Vaikutusta saattoi olla ”paljon”, ”jonkin verran” tai ”ei lainkaan”.
- 3 Todennäköisesti esimerkiksi vanhempien tai ystävien todellinen vaikutus on suurempi kuin vastausten perusteella näyttää, koska se on välillistä.

- ⁴ Tuomo Martikainen on operoinut muun muassa kansalaispätevyyden käsitteellä nuorten poliittisia valintoja koskeissa tutkimuksissaan.
- ⁵ Brennan, Geoffrey & Lomaski, Loren: *Democracy and Decision* (1993).
- ⁶ Vaihtoehdot ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä” yhdistettiin. Sama tehtiin vastaaville kielteisille vaihtoehdoille. Sitten kysymykset asetettiin riskikkäin siten, että samaa ja eri mieltä olevat jäivät leikkauskohdan eri puolille.
- ⁷ Ulkoisesti kansalaispäättämättömien mielestä ei ole yhtään puoluetta, joka ajaisi heidän etuaan. ja puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten äänistä, eivät heidän mielipiteistään.
- ⁸ Aktiviteetteja edellyttäviksi järjestöiksi luokiteltiin urheiluseurat, luontojärjestöt, hyväntekeväisyysjärjestöt, maanpuolustusjärjestöt, poliittiset nuorisojärjestöt ja puolueyhdistykset, ihmisoikeusjärjestöt ja harrastusjärjestöt. Käytännössä pois luettiin siis opiskelijajärjestöt ja ammattiyhdistykset.

- ⁹ Sami Borg: *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen* (1996).
- ¹⁰ Pesonen, Pertti & Sankiaho, Risto & Borg, Sami: *Vaalikansan äänivalta* (1993). Myös Suomen Gallup Oy:n tekemät useat vaalitutkimukset ovat tuoneet 15 prosentin ”sääntöä”, kun tarkastellaan kaikkia äänioikeutettuja.
- ¹¹ Vuoden 2003 eduskuntavaalien seuranta-aineisto, jossa on haastateltu 1 511 äänioikeutettua suomalaista viikko eduskuntavaalien jälkeen. Koko väestön keskuudessa tehdyn tutkimuksen kysymyksenasettelut ovat osittain identtisiä tämän tutkimuksen kysymyksenasettelujen kanssa.
- ¹² Kysymyspatterissa esitetyt vaihtoehdot ovat muodostuneet kehittelyn tuloksena, jossa keskeisimpiin tekijöihin on pyritty sekä strukturoidusti että avoimin kysymyksenasetteluin. Ks. asiasta tarkemmin Borg 1996.
- ¹³ Vastausvaihtoehdot olivat ”tärkeä”, ”vaikutti jonkin verran” tai ”ei lainkaan”.

VILLIINA HELLSTEN

UUSI POLITIIKKA JA POLIITTISEN OSALLISTUMISEN MONINAISTUMINEN: HAASTE EDUSTUKSELLISELLE DEMOKRATIALLE?

Luokkapohjaisen äänestämisen vähenemisestä on tullut länsimaisille demokratioille paitsi tyypillinen myös niiden poliittisten järjestelmien kannalta ongelmallinen piirre. Yhden ja saman puolueen kannattajana pitäytyminen on kyseenalaistunut, kun perinteisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan ulkopuolelle sijoittuvat asiakysymykset ovat tulleet tärkeämmiksi. Samalla perinteiset puolueet ovat osoittautuneet melko kyvyttömiksi vastaamaan tällaisiin uusiin haasteisiin. Kansalaisten lisääntynyt liikkuvuus vaaleissa onkin merkinnyt otollista kasvualustaa uusien ääripuolueiden synnylle. Äänestämättömyyden kasvu on puolestaan merkinnyt poliittisen osallistumisen kanavoitumista edustuksellisten mekanismien ulkopuolelle.

Erityisesti oikeistopopulististen puolueiden kannatuksen nousu 1980–1990-luvuilla on kiinnostanut niin tutkijoita kuin tiedotusvälineitäkin. Näiden puolueiden kannatusperusteita ei nimittäin voi ymmärtää vanhan politiikan perinteisen työn ja pääoman välisen vastakkainasettelun ja sitä heijastavan poliittisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan pohjalta. Myös Suomessa perussuomalaisen kannatus hypähti vuoden 2003 eduskuntavaaleissa puolueen saadessa listoilleen karismaattisen viihdepersoonan, joka kalasti ää-

niä etenkin Itä-Helsingin työläisvaltaisista kaupunginosista. Hämmennystä on aiheuttanut myös 1990-luvulla alkanut ekoanarkismin ja muun radikaalin poliittisen osallistumisen uusi nousu. Väkivaltaiset mielenosoitukset kansainvälisten järjestöjen huippukokouksissa ja eläinaktivistien omaisuutta vahingoittavat mielenilmaukset turkisteollisuutta vastaan ovat herättäneet keskustelua siitä, mitä ylipäätään on 2000-luvun poliittinen osallistuminen.

Kaikki viime aikojen epätavanomainen poliittinen osallistuminen ei kuitenkaan ole medianäkyvyyttä hyödyntäviä demonstraatioita. Myös henkilökohtaisista elämänvalinnoista on tullut politiikkaa. Henkilökohtaisen ja poliittisen yhteen kietoutuminen välittyy etenkin markkinoiden kautta, kun yhä kasvava kansalaisten joukko välittää poliittisia preferenssejään osto- ja kulutustottumusten kautta. Esimerkiksi eläinten oikeudet ovat nuorille asiakysymys, jonka poliittisuus välittyy ennen kaikkea markkinoiden kautta, esimerkiksi eläinperäisten tuotteiden boikotoimisena tai turkistarhausteollisuuden tuottavuuden haittaamisena.

Kulutuspolitiikointi tuntuisi kiinteästi liittyvän nopeatempoisen jälkiteollisen tietoyhteiskunnan nousuun (ks. esim. Featherstone 1995, 73). Nopeatempoisessa informaatiomiljöössä toimitaan tässä hetkessä ja tuloksia odotetaan välittömästi. Tällöin äänestämistä saatetaan pitää tehottomana välineenä, jonka vaikutukset ulottuvat vasta pitkälle tulevaisuuteen. Esimerkiksi ympäristökysymykset koetaan luonteeltaan sellaisiksi, että turvautuminen epätavanomaiseen ja ulkoparlamentaariseen – jopa laittomaan – toimintaan koetaan oikeutetuksi.

Tarkastelen kirjoituksessani nuorten käsityksiä uuden vuosituhatvuoden taitteen yhteiskunnasta, sen keskeisistä kiistakysymyksistä ja politiikasta sekä poliittisesta osallistumisesta yleensä. Muovaako niin sanottu uusi politiikka todellakin nuorten aikuisten poliittista ajattelua ja osallistumista? Entä missä määrin luokkapohjainen puoluesamastuminen vielä ohjaa nuorten äänestyskäyttäytymistä? Tarkastelen myös, miten laajaa eten-

kin erilaisten radikaalien yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinojen hyväksyminen on, ja samoin sitä, onko uusi politiikka vain urbaanin nuorison ilmiö, vai jakavatko uuden politiikan asiakysmykset äänestysikäisiä nuoria myös muualla Suomessa. Artikkelin lopussa pohdin, mitä seuraamuksia radikalismien nousulla on vaalien, äänestysaktiivisuuden ja yleensä edustuksellisen demokratian legitimitettiin kannalta.

Murtuuko politiikan rakenteellinen perusta jälkiteollisessa yhteiskunnassa?

Uuden politiikan konfliktiasetelma juontuu yhteiskunnan jälkiteollistumiskehityksestä: teknologinen ja taloudellinen kehitys on nopeaa, tuotantotavat ja -rakenteet muuttuvat ja taloudellinen vauraus kasvaa. Teollinen yhteiskunta perustui työväestön ja pääoman omistajien väliselle luokkajakoille ja sen keskeiset poliittiset ristiriidat olivat ratkaistavissa luokkajakoa heijastavien puolueiden ja institutionalisoituneiden etujärjestöjen välityksellä. Jälkiteollisessa yhteiskunnassa perinteinen luokkarakenne on hajoamassa ja siten menetämässä merkitystään poliittisen mobilisaation kannalta (ks. esim. Smith 1990; Hall & Jacques 1990; Kaase 1990). Jälkiteollisessa yhteiskunnassa perinteisiä yhteiskuntarakenteita on rikkonut myös tiedon ja koulutuksen määrän valtaisa kasvu: kansalaisten kognitiivisen kapasiteetin kehittymisen myötä perinteisten sosiaalistumista tukevien instituutioiden merkitys vähenee. Myös sosiaalinen ja maantieteellinen liikkuvuus ja kaupungistumiseen liittyvä yhteiskunnan yksilöllistymisen ovat hajottaneet perinteisiä ryhmisiteitä (Inglehart 1990; Dalton ym. 1984; Melucci 1989).

Perinteisten yhteiskuntaluokkien sisäisen hajautumisen myötä työväestön ja porvariston ristiriitaulottuvuuden rinnalle kehittyi uusia poliittisia jakolinjoja. Nämä työväestö–porvaristojakolinjaa rikkovat uudet konfliktiasetelmat muodostuvat kasvavassa määrin ammatillisten taitojen (rutinoitujen työtehtävien työntekijät vs. specialistit), tiedollisten valmiuksien (kognitiivisesti mobilisoituneet vs. tiedollisesti rajoittuneet), ja

arvo- ja elämäntaparistiriitojen (moraalinen etevämyyden, hyvä maku, käyttäytymistavat, kulutustottumukset) ympärille (Kriesi 1989; Eder 1993).¹ Näiden yhteiskunnallisten muutosten myötä muuttuvat myös käsitykset siitä, mitkä ovat keskeisiä poliittisia asiakysmyksiä ja vaateita, millä tavoin kansalaisten näkemysten tulisi välittyä päätöksentekoon, ja ketkä saavat osallistua yhteisten asioiden hoitoon ja millaisin keinoin ja menetelmin (Offe 1985).

Uuden politiikan puitteissa poliittisen osallistumisen muodot monipuolistuvat. Koska jälkimodernit poliittiset konfliktit eivät ole helposti sovittavissa olemassa olevien poliittisten instituutioiden ohjelmiin eikä niitä voi purkaa perinteisten osallistumismuotojen kautta, kansalaiset organisoituvat enenevästi perinteisten puolueiden ulkopuolella. Siten kansalaiset voivat turvautua myös epätavanomaisiin poliittisen osallistumisen muotoihin, esimerkiksi vetoomusten laatimiseen, mielenosoituksiin, boikotteihin, talonvaltauksiin, laitomiin lakkoihin, liikenteen häirintään ja jopa omaisuuden vahingoittamiseen. Epätavallisten osallistumismuotojen yleistymisen on seurausta muun muassa kognitiivisten taitojen kehittymisestä, joka muuttaa poliittisen toiminnan luonnetta auktoriteetteja seuraavasta auktoriteetteja haastavaksi ja ohjaavaksi (Inglehart 1990, 359–362, 372). Epätavanomaisiin osallistumismuotoihin turvautuminen voi johtua myös siitä, että monet jälkiteollisen ja jälkimodernin yhteiskunnan ongelmat – esimerkiksi ympäristökatastrofin uhka – ovat luonteeltaan olemassaolon perusedellytyksiä uhkaavia. Tästä syystä perinteisistä ”pelisäännöistä” poikkeamista voidaan pitää legitiiminä ja perusteltuna (Offe 1985, 853).

Jälkimodernille politiikalle on tyypillistä myös se, että aiemmin kollektiiviseksi toiminnaksi kumuloituneet tyytymättömyydet ja huolenaiheet eivät välttämättä suuntaudu valtiojärjestelmää kohti vaan muuttuvat osaksi itsereflektiivistä identiteetin rakentamista. Voidaan puhua eräänlaisesta ”tee-se-itse”-politikoinnista, jota pidetään erityisesti postmodernille ajalle ja sen poliittisille toimijoille tyypillisenä (vrt. Bauman 1992): kun

moniarvoisuus ja relativistisuus lisääntyvät ja universaalit ohjenuorat menettävät merkitystään, omakohtaisen vastuun merkitys ja välttämättömyys kasvavat. Jokaisesta postmodernin toimijan teosta tulee moraalinen ja vastuullinen yksilöllinen valinta. Muun muassa ”terveellisinä elämäntapoina”, esimerkiksi veganismina, ilmenevä kehon kultivaation kasvava merkitys saattaa ilmentää tällaista valintojen kautta tapahtuvaa identiteetin rakentamista. Keho myös edustaa jatkuvuutta ja eheyttä jatkuvassa muutoksen ja fragmentaation tilassa. Se edustaa myös yksityisyyttä, jonka koskemattomuutta pyritään puolustamaan kontrolloimattomuuden muodostamalta uhkalta (Sweetman 2000; Giddens 1991; Melucci 1989, 113–116, 123–124). Viimeaikaisten ruokaskandaalien politisoituminen kuvastaa tällaista yksilön pyrkimystä ympäristön muutosten symboliseen hallintaan oman kehon kontrolloinnin kautta.

Missä määrin niin sanottu uusi politiikka siten todella muokkaa poliittista todellisuutta? Jäsentävätkö nuoret yhteiskunnallista todellisuutta uuden politiikan asiakysymysten valossa, ja millä tavoin uuden politiikan asiakysymykset ja moninaistuneet osallistumiskäsitykset polarisoivat nuoria aikuisia? Näitä kysymyksiä tarkastelen seuraavassa luvussa suomalaisnuorten poliittisia asenteita koskevan empiirisen aineiston valossa.

Empiirinen analyysi

Etenen empiirisessä tarkastelussa seuraavasti: ensin tarkastelen pääkomponenttianalyysillä, millaisten arvo- ja asiakokonaisuusulottuvuuksien ympärille nuorten aikuisten poliittinen ajattelu rakentuu. Muodostavatko uusi ja vanha politiikka todellisuudessa sellaisia johdonmukaisia asiakokonaisuuksia, jotka ohjaavat nuorten poliittisia valintoja? Tämän jälkeen tarkastelen, millaisia käytännön vaikutuksia uuden ja vanhan politiikan ulottuvuuksilla on nuorten puoluesamastumiseen, ja millaisia eroja voidaan havaita yhtäältä sukupuolten ja toisaalta pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä. Uuden politiikan merkitystä nuorten politiikkakäsitysten muotoutumiseen ja siihen liittyen poliittiseen osallistumiseen,

erityisesti radikaaliin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, tutkin ryhmittelyanalyysillä, jolla luodaan poliittisen osallistumisen monimuotoistumista kuvaavia tyyppejä. Tämän jälkeen tarkastelen, mitä ryhmien jäsenet ovat sosiodemografisten taustamuuttujien valossa, ryhmien jäsenen käsityksiä politiikasta ja legitiimeistä poliittisen vaikuttamisen keinoista sekä heidän äänestyskäyttäytymistään.

Uusi politiikka ja poliittisen ristiriita-akseliston uudelleenmuotoutuminen

Vuoden 2003 eduskuntavaalien äänestysratkaisujen taustalla olleiden asioiden ja arvojen avulla tarkasteltiin, millaisten laajempien keskeisten asiakokonaisuuksien ympärille nuorten poliittiset näkemykset rakentuvat. Näistä äänestysratkaisujen perusteista oli käytettävissä Suomen Gallup Oy:n suorittama 18–30-vuotiaita nuoria edustava valtakunnallinen kyselyaineisto. Huhtikuussa 2003 tähän kyselyyn osallistui yhteensä 1 002 vastaajaa. Vastaajille esitetyistä 26 erilaisesta äänestysratkaisuun liittyneestä asiasta² muodostettiin pääkomponenttianalyysin avulla asiakokonaisuuksia, jotka kuvastavat, miten äänestyskriteerit vastaajien mielissä organisoituvat muuttaman perusulottuvuuden ympärille. Yhdysvalloissa tehtävässä vaalitutkimuksessa tällaisten perusulottuvuuksien on havaittu olevan huomattavan pysyviä (Miller ym. 1986). Äänestysratkaisun tekeminen rakentuu siten varsin pysyvien asiakokonaisuusulottuvuuksien ympärille ja vain osin tilannekohtaisesti vaihtelevien tekijöiden varaan.

Taulukon 1 ensimmäisellä pääkomponentilla latautuvat asiakysymykset (tuki lapsiperheille ja nuorille, sairaiden ja vanhusten hoito, yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys), joiden voidaan katsoa liittyvän sosiaaliseen hyvinvointiin ja sosiaaliturvaan. Tämä ensimmäinen ja selitysteeltaan voimakkain komponentti on näin ollen nimetty *sosiaalisen hyvinvoinnin* ulottuvuudeksi. Toiselle pääkomponentille latautuvat voimakkaimmin kehitysapuun, rasismiin, vähemmistöjen ja maahanmuuttajien asemaan, luontoon sekä naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvät

Taulukko 1. 18–30-vuotiaiden nuorten äänestysratkaisun taustalla olleet tavoitteet ja asiat. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi (Varimax).

	Sosiaal. hyvinvointi	Post- materia- listiset arvot	Materia- listiset arvot	Aukt. & moraali	Yksitt.asia- kysym.	Valta- politiikka
Syrjäytyminen ja köyhyys	0,69	0,36	0,09	0,02	-0,02	0,08
Sairaiden hoito	0,68	0,13	0,08	0,40	0,26	0,14
Tuki nuorille	0,66	0,20	0,07	0,08	0,05	0,16
Tuki lapsiperheille	0,65	0,03	0,02	0,38	0,06	0,07
Vanhusten hoito	0,62	0,13	0,08	0,49	0,17	-0,03
Alueellinen eriarvoisuus	0,46	0,22	0,12	0,03	0,10	0,16
Koulutusmahdollisuudet	0,38	0,24	0,38	-0,10	0,09	0,12
Kehitysapu	0,25	0,70	-0,01	0,18	0,07	0,04
Rasismi ja muukalaisviha	0,19	0,70	0,02	0,20	0,18	0,01
Vähemmistöjen asema	0,29	0,68	0,00	0,12	0,08	0,00
Maahanmuuttajien määrä	-0,12	0,63	0,15	0,10	0,23	0,03
Luonnonsuojelu	0,27	0,58	0,01	0,05	0,15	0,02
Sukupuolten tasa-arvo	0,45	0,55	0,09	-0,05	-0,14	0,07
Taloukasvu	0,01	-0,06	0,78	0,17	0,01	0,15
Valtion talous ja -velka	-0,03	0,04	0,78	0,10	0,10	0,06
Verotus	0,16	-0,01	0,54	0,25	0,21	0,13
Työttömyys	0,49	0,17	0,53	0,25	-0,07	0,01
Palkansaajan asema	0,41	0,12	0,48	0,06	0,06	0,09
Huumerikollisuus	0,14	0,25	0,21	0,78	-0,01	0,14
Rikollisuus, poliisivoimavarat	0,19	0,14	0,30	0,74	0,06	0,10
Prostituutio	0,11	0,50	0,01	0,55	-0,07	0,14
Palvelujen yksityistäminen	0,03	0,11	0,16	-0,06	0,79	0,11
Julkisten palveluiden taso	0,34	0,15	0,14	0,14	0,65	-0,10
Suomen Nato-jäsenyys	0,00	0,26	-0,02	0,03	0,52	0,27
Pääministerin valinta	0,21	0,02	0,20	0,20	0,06	0,80
Hallitukseen tulevat puolueet	0,13	0,07	0,18	0,07	0,14	0,83
Ominaisarvo	3,69	3,26	2,47	2,29	1,67	1,62
Kumulatiivinen selitysaste (%)	14,2	26,7	36,2	45,0	51,4	57,6

äänestysperusteet. Nämä arvot liittyvät keskeisesti uuden politiikan keskusteluun eikä niitä voi yksiselitteisesti sijoittaa perinteiselle pääoman ja työntekijöiden väliselle vasemmisto–oikeisto-ristiriita-akselille. Komponentti onkin nimetty *post-materialististen arvojen* ulottuvuudeksi.

Kolmatta pääkomponenttia voidaan puolestaan kutsua *materialististen arvojen* ulottuvuudeksi, koska sillä latautuvat voimakkaimmin perusteet, jotka liittyvät taloudellisiin arvoihin ja arvioihin (valtion taloudenpito, taloukasvu, verotus ja palkansaajan asema). Neljäs pääkomponentti voidaan

nimetä *auktoriteetin ja moraalin* ulottuvuudeksi. Sillä latautuvat äänestysperusteet, jotka liittyvät auktoriteetin ja moraalien sekä kurin ja järjestyksen ylläpitoon (huumerikollisuus, prostituutio ja poliisin voimavarat). Tämä ulottuvuus voidaan nähdä myös uuden politiikan pehmeiden arvojen (pääkomponentti 2) vastapoolina.

Viidettä pääkomponenttia on vaikeampi tulkitella. Sille latautuvat voimakkaimmin Suomen Nato-jäsenyyttä sekä julkisten palvelujen tasoa ja yksityistämistä koskevat äänestysperusteet. Komponentti on näin ollen nimetty *yksittäisten asiakysymysten* ulottuvuudeksi. Viimeisen pääkomponentin voimakkaimmin latautuvat muuttajat liittyvät *valtapoliittisiin* äänestysperusteisiin, toisin sanoen haluun vaikuttaa hallituskokoonpanoon ja pääministerin valintaan.

Pääkomponenttianalyysi osoittaa, että uuden politiikan asiakokonaisuudet ovat vakiintuneet osaksi ainakin nuorten aikuisten poliittista orientaatiota. Samankaltaiset uuden politiikan vasemmisto-libertaarisia ja uuskonservatiivisia arvoja mittaavat ulottuvuudet ovatkin nousseet esiin myös pääkaupunkiseudun nuorten poliittisia asenteita koskevissa tutkimuksissa (ks. Martikainen & Pekonen 1996, Hellsten & Martikainen 2001).

Sitä, missä määrin nuorten puoluevalinta vielä määräytyy luokkapohjaisen äänestyskäyttä-

tymisen mukaan, ja kuinka paljon siihen vaikuttavat uuden politiikan asiakysymysulottuvuudet, olen tarkastellut lineaarisella regressioanalyysillä (taulukko 2). Tarkasteluun on otettu mukaan myös muita keskeisiä sosiodemografisia taustatekijöitä, kuten ikä, sukupuoli ja koulutustaso. Selitettävänä muuttujana on puoluekannatus, joka koodattiin intuitiivisesti noudattamaan vasemmisto-oikeisto-jakolinjaa,³ joten tulosten tulkintaan on suhtauduttava varauksin. Luokkapohjaista äänestyskäyttäytymistä mittaavana muuttujana on käytetty ammattiryhmää, joka jakaantui luokkiin ”johtavassa asemassa olevat”, ”ylemmät toimihenkilöt”, ”alemmat toimihenkilöt” ja ”työntekijät”.⁴

Kun vastaajia tarkastellaan koko aineiston tasolla, huomataan, että luokkapohjainen äänestyskäyttäytyminen on itse asiassa varsin voimakasta, sillä ammattiryhmä on mallissa tärkein puoluevalintaa selittävä tekijä, mutta jo seuraavaksi eniten puoluekannatusta selittää postmaterialistinen arvoulottuvuus. Kun analyysi kontrolloidaan asuinalueen mukaan siten, että puoluevalintaan vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan erikseen pääkaupunkiseudun ja muun maan osalta, havaitaan, että pääkaupunkiseudulla asuvien keskuudessa postmaterialistinen arvoulottuvuus selittää puoluevalintaa itse asiassa kaikkein eniten.

Taulukko 2. 18–30-vuotiaiden nuorten puoluekannatukseen vaikuttavien tekijöiden lineaarinen regressioanalyysi, beta-arvot.

	Sos. hyvinv.	Post. mater.	Mat.	Aukt.&-moraali	Asiakysym.	Valta-pol.	Sukupuoli (0=nainen)	Koulutus	Amm. ryhmä	korj. r ²
Kaikki	,09	,20**	-,12	-,10	,03	-,07	-,11	,09	,23**	,09
Pk-seutu	,15	,40**	-,15	-,19	-,01	-,17	-,18	,14	,24	,26
Muu maa	-,01	,10	-,06	-,07	,07	-,04	-,06	,10	,22**	,02
Naiset	,02	,20*	-,10	-,09	,09	-,15	-	,04	,03	,01
Miehet	,10	,13	-,14	-,10	-,02	-,03	-	,12	,41**	,20
Kaikki (pl. vihr.) ¹	,10	-,02	-,09	-,09	,03	-,02	-,09	,05	,30**	,09

1) Selitettävästä muuttujasta ”puoluekannatus” jätetty pois vihreät.

*p<0.05, **p<0.01

Sen sijaan muun Suomen osalta tällä ulottuvuudella ei ole tilastollista merkitsevyyttä, vaan puoluevalinta määräytyy mallin muuttujista ainoastaan ammattiryhmän perusteella.

Tuloksesta voidaan päätellä, että uuden politiikan asiakysymykset ovat ennen kaikkea urbaani konfliktitulottavuus, joka jakaa poliittisesti etenkin pääkaupunkiseudun nuoria. Kaupungeissa yhteiskunnan jälkiteollistumisen voidaan katsoa edenneen pidemmälle kuin maaseudulla, jossa poliittinen traditio on selvemmin yhteydessä puolueiden syntyä heijastaneeseen yhteiskunnalliseen kehitykseen. Siten poliittisen muutoksen tapahtumakenttä on 1980-luvulta alkaen kasvavassa määrin siirtynyt kaupunkeihin. Etenkin pääkaupunkiseutu on toiminut poliittisen muutoksen suunnannäyttäjänä (Martikainen & Yrjönen 1991, 77). Toisaalta, kun äänestysratkaisujen taustalla olleita asioita ja arvoja tarkastellaan pääkomponenttianalyysin avulla pääkaupunkiseudun ja muun Suomen osalta erikseen (ei raportoitu tässä), havaitaan, että uuden politiikan asiakysymysulottuvuudet löytyvät mielipideilmastona myös muun Suomen nuorten keskuudesta. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella niillä ei kuitenkaan ole samanlaista merkitystä puoluevalintojen kannalta.

Samansuuntainen tulos saadaan, kun tarkastelu kontrolloidaan sukupuolen suhteen. Tällöin havaitaan, että postmaterialistinen arvoulottuvuus selittää kaikkein eniten naisten puoluevalintaa, kun taas miehillä tällä ulottuvuudella ei ole puoluevalinnan kannalta tilastollista merkitsevyyttä. Miesten puoluesamastuminen näyttäsikin olevan luokkaperusteisempaa kuin naisten, sillä miesten puoluevalintaa selittää kaikkein eniten ammattiryhmä.

Vihreän liiton sijoittaminen vasemmisto-oikeistoakselille oli tehtävä varauksin. Siksi regressioanalyysejä kokeiltiin samoin selittävin muuttujin, mutta vihreitä äänestäneet vastaajat poistettiin kokonaan selitettävästä muuttujasta ”puoluekannatus”. Näin saadussa selkeämmässä vasemmisto–oikeisto-jakolinjaa kuvastavassa puoluekannatuksessa ammattiryhmän merkitys puo-

luevalintaa ohjaavana taustatekijänä voimistuu edelleen. Voidaankin päätellä, että luokkaristiriitana ymmärrettävä vasemmisto–oikeisto-jakolinja ohjaa yllättävänkin sitkeästi nuorten aikuisten poliittista käyttäytymistä puoluevalintojen osalta. Toisaalta postmaterialistisen arvoulottuvuuden merkityksen korostuminen silloin, kun selitettävässä muuttujassa ovat mukana vihreät, viittaa selkeästi siihen, että uuden politiikan arvostiriita on vanhan politiikan työn ja pääoman välisestä ideologisesta jakolinjasta irrallinen ja täydentää näin ollen perinteistä vasemmisto–oikeistolistiriitaulottuvuutta.

Uusi politiikka ja poliittisen osallistumisen monimuotoistuminen

Uusi politiikka ei tarkoita poliittisen kentän muutosten kannalta vain uusien arvojen ja asiakysymysten nousua vaan myös ”vanhan politiikan” poliittisen osallistumiskulttuurin kyseenalaistamista. Uuden politiikan puitteissa poliittisen osallistumisen muodot monipuolistuvat, koska jälkiteollisia poliittisia konflikteja ei voi helposti sovitaa olemassa olevien poliittisten instituutioiden ohjelmiin eikä niitä voi purkaa perinteisten osallistumismuotojen kautta.

Nuorten politiikkaa ja poliittista osallistumista koskevia käsityksiä tarkastelin niin ikään alkuun pääkomponenttianalyysillä. Ensimmäisen analyysin muuttujina olivat yhdeksän nuorten politiikkaa ja poliittista osallistumista koskevaa käsitystä⁵, jotka muodostivat analyysissä kolme ulottuvuutta (ks. taulukko 3). Ensimmäinen on nimetty *politiikan responsiivisuuden ja toimivuuden* ulottuvuudeksi. Tämän ulottuvuuden voimakkaimmin latautuvat muuttujat liittyvät yhtäältä poliittisen järjestelmän toimivuuden ja toisaalta politiikan tuotosten arviointiin. Tällaisia politiikan responsiivisuutta ja toimivuutta mittaavia muuttujia ovat muun muassa vastaajan käsitys siitä, vaikuttavatko poliittiset päätökset omaan elämään, sekä siitä, ottavatko puolueet huomioon ihmisten mielipiteitä vai ovatko ne kiinnostuneita vain heidän äänistään. Myös käsitys siitä, onko vastaajalla mitään sanavaltaa siihen, mitä hallitus ja eduskunta päät-

tävät, latautuu tällä ulottuvuudella melko voimakkaasti (0,44).

Toiselle pääkomponentille latautuvat voimakkaimmin sellaiset muuttujat, jotka kuvaavat valtajärjestelmän kautta ilmenevää politiikkaan sitoutumista, toisin sanoen vastaajan halua ja kykyä kanavoida poliittiset preferenssinsä osallistu-

misen edustuksellisten mekanismien, puolueiden ja vaaliehdokkaiden, kautta. Tällä *sitoutuneisuuden* ulottuvuudella latautuu voimakkaimmin myös käsitys äänestämisestä kansalaisvelvollisuutena. Vaikka muuttuja ”äänestämällä voi vaikuttaa asioihin” latautuu voimakkaimmin kolmannella pääkomponentilla, muovaa se selvästi myös

Taulukko 3. 18–30-vuotiaiden nuorten kannanotot eräisiin politiikkaa ja poliittista osallistumista koskeviin väittämiin. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi (Varimax).

	Responsiivisuus ja toimivuus	Sitoutuneisuus	Kansalaispätevyys
Poliitikkojen päätöksillä ei vaikutusta elämään	0,78	-0,08	-0,04
Puolueet kiinnostuneita vain äänistä	0,67	-0,05	-0,17
Ymmärrän poliittisia kysymyksiä	-0,51	0,31	0,05
Vaaleissa ainakin yksi mieluinen ehdokas	-0,02	0,79	-0,04
Äänestäminen on kansalaisvelvollisuus	-0,20	0,64	0,06
On ainakin yksi puolue, joka ajaa etuani	-0,07	0,57	0,29
Kuka tahansa voi vaikuttaa poliittisiin päätöksiin	0,06	0,07	0,84
Minulla ei mitään sananvaltaa päätöksiin	0,44	0,03	-0,63
Äänestämällä voi vaikuttaa	-0,25	0,40	0,59
Ominaisarvo	1,63	1,62	1,57
Kumulatiivinen selitysaste (%)	18,1	36,17	53,6

Taulukko 4. 18–30-vuotiaiden nuorten kannanotot eräisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoihin. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi (Varimax).

”Mitä näistä olet tehnyt tai saattaisit tehdä?”	Maltillinen osallistuminen	Radikaali osallistuminen
Kirjoittaa nimesi vetoomuksiin	0,72	0,15
Kirjoittaa yleisönosastoon	0,67	-0,03
Ottaa yhteyttä päätöksentekijöihin	0,59	0,13
Osallistua boikottiin, maksu- tai ostolakkoon	0,55	0,47
Osallistua rauhanomaisiin mielenosoituksiin	0,54	0,51
Osallistua asukasyhdistystoimintaan	0,50	-0,26
Osallistua mielenosoituksiin, joissa aiemmin ilmennyt väkivaltaisuutta	0,01	0,81
Osallistua radikaaliin suoraan toimintaan	-0,01	0,78
Ominaisarvo	2,17	1,85
Kumulatiivinen selitysaste (%)	27,1	50,2

sitoutuneisuuden ulottuvuuden sisältöä. Kolmas pääkomponentti nimettiin *kansalaispätevyyden* ulottuvuudeksi, koska sen kärkimuuttujat mittaavat vastaajan subjektiivista käsitystä kyvykkyydestään hallita politiikan ilmiöitä.

Toinen pääkomponenttianalyysi on muodostettu yhdeksästä muuttujasta, jotka mittaavat valmiutta ottaa osaa erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoihin. Tavoitteena oli, että kysymyspatteristo paljastaisi poliittisen osallistumisen moniulotteistuminen siten, että erilaiset radikaalit osallistumismuodot erottuisivat omaksi ulottuvuudekseen. Pääkomponentit jakautuivatkin odotetulla tavalla (ks. taulukko 4): erilaiset maltilliset osallistumisen muodot (esim. vetoituksen allekirjoittaminen, yleisönosastoon kirjoittaminen, päätöksentekijöihin yhteydenottaminen) latautuivat omalle ulottuvuudelleen, kun taas radikaalia osallistumisvalmiutta kuvaavat muuttujat (osallistuminen mielenosoituk-

siin, joissa aiemmin ilmennyt väkivaltaisuutta, ja osallistuminen suoraan toimintaan) latautuivat toiselle pääkomponentille. Radikaalin osallistumisen ulottuvuudelle latautuivat melko voimakkaasti myös muuttujat, jotka mittaavat vastaajan valmiutta osallistua rauhanomaisiin mielenosoituksiin ja maksu- ja ostoboikotteihin. Näin ollen tämä ulottuvuus kartoittaa varsin monipuolisesti erilaisten ulkoparlamentaaristen vaikuttamis-
muotojen kannatusta.

Poliittisen osallistumisen yksityiskohtaisempaa tarkastelua varten luotiin radikaalia/epätavanomaista vaikuttamista ja sitoutuneisuutta valtajärjestelmään kuvaavilla faktoripistemäärämuuttujilla poliittisen osallistumisen moninaistumista kuvaava tyypittely ryhmittelyanalyysillä. Sitoutuneisuus valtajärjestelmään kuvaa siis vastaajan halua ja kykyä kanavoida poliittiset preferenssin-
sä edustuksellisten mekanismien, puolueiden ja vaaliehdokkaiden, kautta. Faktoripistemäärä-

Taulukko 5. 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten poliittinen suuntautuminen. Ryhmittelyanalyysin (SPSS K-means) tulokset (ryhmittelymuuttujien keskiarvot sekä niiden osamuuttujien kanssa samaa mieltä olevien osuus, %).

	1	2	3	4	Kaikki
Radikaali osallistuminen (fpm)^a	115	312	534	523	500
On osallistunut/saattaisi osallistua:					
Boikottiin	90	90	56	51	59
Rauhanomaisiin mielenosoituksiin	79	90	48	45	52
Radikaaliin suoraan toimintaan	100	66	2	4	11
Mielenosoituksiin joissa ilmennyt väkivaltaisuutta	100	58	0	1	8
Sitoutuneisuus valtajärjestelmään (fpm)^b	605	488	449	603	500
Samaa mieltä:					
Vaaleissa ainakin yksi mieluinen ehdokas	37	81	84	14	66
Äänestäminen on kansalaisvelvollisuus	16	58	80	27	64
On ainakin yksi puolue joka ajaa etuani	11	20	30	5	23
Äänestämällä voi vaikuttaa	16	45	56	21	46
Ryhmän koko (N)	19	89	578	210	896
(%)	2	10	65	23	100

a. faktoripistemäärän pieni arvo: suuri valmius radikaaliin osallistumiseen

b. faktoripistemäärän pieni arvo: voimakas sitoutuneisuus valtajärjestelmään

muuttuja ”radikaali osallistuminen” heijastaa puolestaan vastaajan valmiutta ottaa osaa erilaisiin epätavanomaisiin, jopa laittomiin, yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoihin.

Analyysi toteutettiin neljän ryhmän ratkaisuna, ja saadut ryhmät edustavat sisäisesti mahdollisimman samanlaisia mutta suhteessa toisiinsa erilaisia ideaalityyppejä kahden ryhmittelymuuttujan suhteen. Ryhmittelyanalyysin tulokset on kuvattu taulukossa 5, jossa tulkinnan havainnollistamiseksi ryhmien luonnetta on kuvattu ryhmittelymuuttujien osatekijöinä toimivien asennävättämien valossa.

Ryhmä yksi voidaan nimetä ääriradikaaleiksi, joiden määrä (2 prosenttia) aineistossa jää odotetusti varsin pieneksi. Tämän ryhmän jäsenet eivät juurikaan koe sitoutuneisuutta valtapoliittiseen järjestelmään ja sen edustuksellisiin mekanismeihin: vain 16 prosenttia ryhmän jäsenistä kokee, että äänestämällä voi vaikuttaa, ja vain 11 prosentin mielestä on olemassa jokin puolue, joka yrittää ajaa hänen etuaan. Tämän ryhmän jäsenten poliittinen osallistuminen kanavoituukin suurelta osin erilaisten ulkoparlamentaaristen vaikutusväylien ja -menetelmien kautta (ryhmän kaikki jäsenet ovat osallistuneet tai saattaisivat osallistua radikaaliin suoraan toimintaan tai mielenosoituksiin, joissa on ilmennyt väkivaltaisuutta).

Ryhmän kaksi jäsenet ovat ”integroituneita protestojia” (10 prosenttia), joiden toiminnassa yhdistyvät integroituminen edustukselliseen järjestelmään (esim. äänestämisen kokeminen sekä kansalaisvelvollisuutena että vaikuttavana osallistumismuotona) ja vaikuttaminen asioiden kulkuun myös ulkoparlamentaarisin tai elämäntapa-politikoinnin keinoin. Tällaisia integroituneita protestojia saattaisivat olla esimerkiksi vegaanit, talonvaltaajat, kehitysmaiden ja oikeudenmukaisen maailmankaupan puolestapuhujat tai ylipäänsä poliittista vakaumustaan ekologisin tai eettisin kulutustottumuksin korostavat. Tämänkin ryhmän jäsenistä kaksi kolmasosaa hyväksyy radikaalin suoran toiminnan legitiiminä yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotona, joskin yli puolet ryhmän jäsenistä pitää myös äänestämistä kansalais-

velvollisuutena. Integroitumista edustukselliseen poliittiseen järjestelmään edustaa myös se, että vaaleissa varsin huomattava enemmistö integroituneista protestojista (81 prosenttia) on löytänyt ainakin yhden mieluisan ehdokkaan.

Kolmas ja suurin ryhmä (65 prosenttia) muodostuu konventionaalisista poliittisista osallistujista, jotka ovat voimakkaasti sitoutuneet valtapoliittiseen edustukselliseen poliittiseen järjestelmään (80 prosentin mielestä äänestäminen on kansalaisvelvollisuus), ja jotka eivät juurikaan voi hyväksyä ulkoparlamentaarisia vaikuttamisen keinoja (vain 2 prosenttia on osallistunut tai saattaisi osallistua suoraan toimintaan ja yksikään ryhmän jäsenistä ei hyväksy sellaiseen mielenosoitukseen osallistumista, jossa aiemmin on esiintynyt väkivaltaisuutta). Viimeisenä ryhmänä ovat passiiviset, jotka eivät ole kiinnostuneet edustuksellisen demokratian tarjoamista osallistumismuodoista eivätkä myöskään epätavanomaisemmista yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoista. Passiivisia on aineistossa noin neljännes (23 prosenttia). Tämän ryhmän jäsenistä vain viiden prosentin mielestä on olemassa jokin puolue, joka yrittää ajaa hänen etuaan, ja mieluisa ehdokaskin löytyy vaaleissa vain 14 prosentille ryhmän jäsenistä. Radikaaleihin poliittisen osallistumisen muotoihin passiiviset suhtautuvat yhtä tuomitsevasti kuin konventionaaliset poliittiset osallistujatkin.

Ryhmien suuruudesta voidaan päätellä, että edustuksellisen demokratian kyseenalaistavat ääriradikaalit ovat nuorten keskuudessa varsin marginaalinen ryhmittymä, mutta toisaalta, kuten ryhmien 1 ja 2 yhteismäärästä huomataan, laittomien ja väkivaltaistenkin ulkoparlamentaaristen toimintamuotojen hyväksyjä nuorista on kuitenkin noin joka kymmenes. Jatkoanalyysia varten ryhmät 1 ja 2 yhdistetään nimikkeeseen ”radikaalit” alle. Huomionarvoista on myös, että passiivisia, poliittisesta osallistumisesta täysin kiinnostumattomia, on vastaajista lähes neljännes. Herääkin kysymys, tulisiko poliittisten päättäjien ja tiedotusvälineiden huolestua pikemminkin näiden nuorten osallistumattomuudesta kuin radikaalinuorista, jotka aktiivisesti tähtäävät po-

Taulukko 6. Poliittisen osallistumisen eri muotojen (radikaalit, konventionaaliset ja passiiviset) yhteys halukkuuteen toimia erilaisissa järjestöissä (Pearsonin r).

	Radikaalit	Konventionaaliset	Passiiviset
Opiskelija- tai koululaisjärjestö	,06	,04	-,04
Urheiluseura tai liikuntajärjestö	-,03	,06*	,01
Harrastejärjestö (valokuvaus, musiikki jne.)	,06	,04	-,00
Luonnon-, ympäristön tai eläinsuojelujärjestö	,16**	-,03	-,02
Hyväntekeväisyys-, avustus- tai vammaisjärjestö	,08**	,03	-,03
Maanpuolustus- tai reserviläisjärjestö	-,04	,04	,04
Poliittinen järjestö	,13**	,07*	-,11**
Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö	,18**	-,07*	,02
Eläinten oikeuksia ajava liike	,13**	-,04	-,00
Maailmakaupan vapauttamista vastustava liike	,32**	-,11**	-,06*
Maailmakaupan vapauttamista puolustava liike	-,03	,07*	-,03
Kehitysmaliike	,16**	-,03	-,06*
Ulkomaalaisia vastustava järjestö	,06	,01	-,02
Ulkomaalaisten oikeuksia ajava järjestö	,20**	-,04	-,06

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

liittisiin päämääriin – vaikkakin usein edustukselliselle demokratialle epätavanomaisin menetelmin ja vallitsevia arvoja, käytäntöjä, merkityksiä ja tulkintoja kyseenalaistaen.

Millaisia sitten ovat ne poliittiset päämäärät, joita radikaaliryhmän jäsenet pyrkivät edistämään? Viitteitä tästä on nähtävissä taulukossa 6, jossa on kuvattu vastaajien halukkuutta toimia erilaisissa harraste- ja yhteiskunnallisissa järjestöissä. Radikaalit ovat kiinnostuneita toimimaan järjestöissä ja ryhmissä, jotka vastustavat maailmankaupan vapauttamista, puolustavat ulkomaalaisten oikeuksia ja edistävät ihmisoikeuskysymyksiä tai rauhanasiasia, kehitysmää- aatetta, ja luonnonsuojelua. Tarkempi muuttujien ristiintaulukointi paljastaa (ei raportoitu tässä), että yli puolet radikaaleista on kiinnostunut luonnonsuojelu- tai ympäristöjärjestöjen ja ihmisoikeus- tai rauhanjärjestöjen toiminnasta, kun konventionaalisista ja passiivisista tällaisesta toiminnasta on kiinnostunut alle kolmannes. Taulukon 6 korrelaatiot viittaavat myös siihen, että radikaaleilla on keskimääräistä ja jopa konventionaalisia osallistujia

suurempi halukkuus osallistua myös poliittisten nuorisojärjestöjen tai puolueiden perusjärjestöjen toimintaan. Konventionaalisten osallistujien järjestötoiminta näyttäisi puolestaan suuntautuvan urheiluseurojen ja maailmankaupan vapauttamista edistävien ryhmien toimintaan poliittisten järjestöjen lisäksi.

Taulukossa 7 osallistumisryhmien luonnetta kuvataan keskeisten taustamuuttujien valossa. Radikaalit ovat muiden ryhmien jäseniä nuorempia, sillä lähes puolet ryhmän jäsenistä on alle 23-vuotiaita. Pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välisestä erosta nuorten poliittisessä käytäytymisessä kertoo se, että radikaaleissa pääkaupunkiseudulla asuvia on enemmän kuin muissa ryhmissä, toisin sanoen reilu neljännes. Pääkaupunkiseudun nuorten poliittisia asenteita koskevaan tutkimukseen (Hellsten & Martikainen 2001) verrattuna hienoinen yllätys on se, että radikaaleilla näyttää olevan alempi koulutus kuin muiden ryhmien jäsenillä. 42 prosentilla radikaaleista ei ole lainkaan ammatillista koulutusta (koko aineistossa noin kolmanneksella). Myös

uuden politiikan teoria antaisi olettaa, että radikaaleilla olisi muita korkeampi valmius epätavanomaiseen poliittiseen osallistumiseen osittain juuri korkeamman koulutustasonsa ansiosta. Tämä radikaalien muita matalampi koulutustaso selittynee ryhmän jäsenten muita nuoremmalla iällä sekä sillä, että radikaaleista muita suurempi osa (44 prosenttia) opiskelee edelleen (konventionaalisista 35 prosenttia ja passiivisista 34 prosenttia). Tästä johtuen heillä ei vielä ole ammatillista koulutusta.⁶

Toinen, kenties vielä yllättävämpi ja vaikeammin tulkittavissa oleva havainto on, että radikaaleista selvä enemmistö on nuoria miehiä, kun sen sijaan konventionaalisissa ja passiivisissa naisia on hieman enemmän. Uuden politiikan teorian mukaan jälkiteollisen rakennemuutoksen ja sen seurauksena ”koulutusvallankumouksen” ja julkisen sektorin kasvun myötä sukupuolierot poliittisissa asenteissa olisivat kääntyneet siten, että naisista on 1970-luvulta lähtien tullut miehiä poliittisesti radikaalimpia. Tälle suuntaukselle on

Pohjoismaissa (Ruotsi, Norja ja Tanska) löydetty myös empiiristä vahvistusta (esim. Knutsen 2001, 332–335). Kun tässä aineistossa osallistumisryhmien sukupuolijakaumaa tarkastellaan pääkaupunkiseudun ja muun Suomen osalta erikseen (ei raportoitu taulukossa), ryhmän jäsenyyden ja sukupuolen välinen yhteys kuitenkin häviää pääkaupunkiseudun osalta. Pääkaupunkiseudulla naisia ja miehiä on radikaaleissa jotakuinkin yhtä paljon. Muualla kuin pääkaupunkiseudulla poliittinen osallistuminen näyttäisi noudattavan vielä varsin voimakkaasti perinteisiä sukupuolirooleja, kun sen sijaan pääkaupunkiseutu näyttää tässäkin suhteessa toimivan poliittisen muutoksen suunnannäyttäjänä.

Uusi politiikka ei merkitse vain uusien poliittisten asiakysymysten ja osallistumismuotojen nousua ja priorisointia vaan koko poliittisen kentän – mukaan lukien se, mitä politiikalla ja poliittisella tarkoitetaan – moniulotteistumista perinteisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan yli. Kun jälkiteollisessa yhteiskunnassa ajankohtaisiin asia-

Taulukko 7. Ryhmittelyanalyysin tuloksena syntyneiden osallistumisryhmien kuvaus taustamuuttujittain (%).

		Radikaalit	Konventionaaliset	Passiiviset	Kaikki
Ikäryhmä	18–22	49	33	40	37
	23–26	35	33	29	32
	27–30	16	34	31	31
	$X^2 = 18,66^{**}$				
Sukupuoli	Nainen	32	54	51	50
	Mies	68	46	49	50
	$X^2 = 16,43^{**}$				
Asuinseutu	Pääkaupunkiseutu	27	17	17	18
	Muu Suomi	73	83	83	82
	$X^2 = 6,00^*$				
Koulutus	Ei ammatill. koulutusta	42	28	31	30
	Ammattikurssi/ -koulu	26	27	34	29
	Opisto	16	22	18	20
	Korkeakoulu	15	23	18	21
	$X^2 = 15,46^*$				

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

kysymyksiin – ympäristön tila, kansainvälinen muuttoliike, maailmankaupan rakenteet – voi vain rajoitetusti vaikuttaa puolueiden ja kansallisten edustuslaitosten kautta, poliittinen osallistuminen saattaa kääntyä osaksi itsereflektiivistä identiteetin rakentamista, jossa keskeisellä sijalla ovat omien elämänvalintojen tai jokapäiväisten kulutustottumusten eettisyyden pohdinta.

Politiikan merkitysten muuttumisen tarkasteluun laadullinen aineisto olisi kvantitatiivista kyselyaineistoa soveliaampi, mutta viitteitä politiikkakäsitysten muuttumisesta on nähtävissä myös tässä kyselytutkimuksessa. Nuorten politiikkakäsityksistä oli saatavilla 12-kysymyksen patteristo, joista pääkomponenttianalyysin avulla muodostui neljä itsenäistä ulottuvuutta (pääkomponenttianalyysin tulokset esitetty taulukossa 1, liitteessä 1). Voimakkain ulottuvuus syntyi käsityksistä, joiden mukaan politiikka on ennen kaikkea epärehellistä, tyhjiä lupauksia ja likaista peliä (*likaisen pelin* ulottuvuus). Toista pääkomponenttia luonnehtii *oppikirjamainen* näkemys politiikasta: politiikka nähdään yhteiskunnallisena keskusteluna sekä osallistumisena vaaleihin ja luottamustehtäviin. Kolmas pääkomponentti koostui puolestaan käsityksistä, joissa politiikka mielletään välttämättömäksi tavaksi ratkoa ongelmia ja hoitaa yhteisiä asioita (*välttämättömyyden* komponentti). Viimeiselle pääkomponentille latautuivat *subjektiiviset* politiikkakäsitykset, eli käsitykset, joissa

henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut nähdään poliittisina kannanottoina ja joissa politiikan luonnehditaan olevan osa omaa itseä tai oman ryhmän tai verkoston toimintaa.

Taulukkoon 8 on koottu politiikkakäsityksistä muodostuneet ulottuvuudet ja niiden merkitystä kuvataan kunkin osallistumisryhmän kannalta. Taulukon ensimmäisten rivien luvut ovat faktoripistemääriä, ja ne kertovat politiikkakäsitysten osalta, mitkä käsitykset kuvaavat vastaajan käsitystä politiikasta. Mitä suurempi lukuarvo on, sitä lähempänä kyseinen ulottuvuus on vastaajan politiikkakäsitystä. Faktoripistemäärien keskiarvojen alla esitetty keskihajontaluvut kertovat puolestaan, miten yksimielisiä kunkin ryhmän jäsenet ovat olleen käsityksistään. Pieni keskihajonta kuvastaa vastaajien yksimielisyyttä. Alimpana raportoitu t-testi kuvastaa keskiarvovertailun tilastollista merkitsevyyttä.

Subjektiivinen politiikkakäsitys on radikaaleille kaikkein läheisin. Ehkä hieman yllättävää on, että radikaalit eivät näe politiikkaa mitenkään erityisen kielteisenä, toisin sanoen likaisena ja epärehellisenä pelinä. Tällainen näkemys politiikasta on sen sijaan passiivisilla, joille muut politiikkakäsitykset – oppikirjamainen näkemys, käsitys politiikasta välttämättömyytenä ja subjektiivinen politiikkakäsitys – ovat kaikkein vieraimpia. Mielenkiintoista on, että kaikkein yksimielisimpiä passiiviset ovat siitä, ettei subjektiivinen politiikka-

Taulukko 8. Politiikkakäsitykset osallistumisryhmittäin. Faktoripistemäärien keskiarvot, keskihajonnat ja keskiarvojen t-testi.

Politiikkakäsitykset	Likainen peli	Oppikirjakäsitys	Välttämättömyys	Subjektiivisuus
Radikaalit	+0,13	+0,01	+0,14	+0,26
	1,03	1,05	0,93	1,19
t-testi	0,17	0,88	0,11	0,01
Konventionaaliset	-0,11	+0,11	+0,05	-0,02
	0,94	0,95	0,98	0,97
t-testi	0,00	0,00	0,08	0,43
Passiiviset	+0,20	-0,12	-0,11	-0,11
	1,11	1,03	1,09	0,94
t-testi	0,00	0,52	0,00	0,30

Taulukko 9. Radikaalien, konventionaalisten ja passiivisten äänestysaktiivisuus ja puoluekannatus vuoden 2003 eduskuntavaaleissa (%).

		Radikaalit	Konventionaaliset	Passiiviset	Kaikki
Äänesti	kyllä	73	87	54	77
	ei	27	13	46	23
	yht.	100	100	100	100
$X^2 = 95,15$ d.f. = 2 $p = 0.00$					
Keskusta		17	24	13	21
SDP		5	18	14	16
Kokoomus		7	22	23	20
Vasemmistoliitto		15	5	8	6
Vihreät		43	15	16	18
Kristillisdemokraatit		4	5	5	5
Muut		4	4	4	4
Ei halua sanoa		5	9	19	10
Yht.		100	100	100	100
N		76	492	111	679
$X^2 = 73,52$ d.f. = 14 $p=0,00$					

käsitys vastaa heidän näkemystään politiikasta.

Konventionaalisten politiikkakäsitys on lähellä oppikirjanäkemyistä, toisin sanoen ryhmän jäsenille politiikka on ennen kaikkea yhteiskunnallista keskustelua sekä luottamustehtäviin ja vaaleihin osallistumista. Vierain politiikkakäsitys konventionaalille on puolestaan näkemys politiikasta likaisena pelinä. Huomionarvoista on, että vaikka ryhmä on lukumäärällisesti kaikkein suurin, tämän ryhmän näkemykset politiikkakäsityksistä ovat kaiken kaikkiaan kaikkein yksimielisimmät. Havainto kertonee siitä, että konventionaaliset ovat sisäistäneet eräänlaisen normatiivisen käsityksen demokratiasta, ja se muovaa voimakkaasti ryhmän käsityksiä paitsi politiikasta, myös poliittisesta osallistumisesta.

Empiirisen analyysin lopuksi tarkastelen, miten erilaiset yhteiskunnallisen vaikuttamisen käsitykset ja osallistumismuodot heijastuvat nuorten äänestyskäyttäytymiseen ja puoluekannatukseen. Taulukossa 9 on esitetty radikaalien, konventionaalisten ja passiivisten äänestäminen ja puoluekannatus vuoden 2003 eduskuntavaaleis-

sa. Vain passiivisten ryhmässä on havaittavissa selvää edustuksellisen demokratian vaali-instituution karsastamista, kun sen sijaan radikaalit eivät taulukon tulosten perusteella näytä kääntäneen selkäänsä edustukselliselle demokratialle kovinkaan sankoin joukoin. Radikaaleista lähes kolme neljästä äänesti ilmoittamansa mukaan vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Radikaalien ryhmässä äänestämällä ei koettaneen olevan erityisen voimakasta sosiaalisen hyväksyttävyyden leimaa (vrt. ryhmän politiikkakäsitykset). Siten heillä tuskin on tarvetta valheellisesti ilmoittaa äänestäneensä (toisin kuin konventionaalisten keskuudessa, jossa äänestämiseen liittyy voimakas normikäyttäytymisen piirre). Näin ollen voitaneen olettaa, että todellisuudessa radikaalien äänestysaktiivisuus on varsin lähellä konventionaalisten tasoa.

Vaikka vihreiden kannatus on nuorten puoluesamastumisen yleistä suuntausta heijastellen kaikissa ryhmissä melko korkea, voidaan havaita, että radikaalien keskuudessa vihreiden kannatus on yli kaksinkertainen koko aineiston tasoon verrattuna. Hieman yllättävästi toiseksi suurinta ra-

dikaalien ryhmässä on Keskustan kannatus. Keskustan korkea kannatus selittyy kuitenkin sillä, että puolueen luokkaperusteinen samastuminen on säilynyt maaseudulla edelleen varsin voimakkaana. Tämän osoittaa tuonnempana myöskin kontrollointi asuinseudun mukaan.

Vasemmistoliitto on aiemmassa tutkimuksessa osoittautunut etenkin pääkaupunkiseudun nuorten keskuudessa uuden politiikan vasemmisto-libertariseksi puolueeksi (Hellsten ja Martikainen 2001, 67). Tämä käsitys saa vahvistusta myös taulukosta 9, jossa puolueen kannatus radikaalien keskuudessa on vihreiden tavoin yli kaksinkertainen koko aineiston tasoon verrattuna. Myös muiden Pohjoismaiden osalta kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu samanlainen suuntaus sosialistipuolueiden (mutta ei sosialidemokraattisten puolueiden) muuntumisesta uuden politiikan puolueiksi (Knutsen 2001, 326–327). Sen sijaan Kokoomuksen kannatus on radikaalien ryhmässä huomattavan vähäinen, vain seitsemän prosenttia. Tämä on alle kolmannes Kokoomuksen koko aineiston kannatuksesta. Myös SDP:n kannatus jää kolmannekseen koko aineiston tasosta, mutta kokoomuksen kannatuksen vähäisyys on sikäli merkittävämpää, että puolueen nuorisokannatus on vihreiden tavoin tyypillisesti ollut muiden puolueiden kannatusta selvästi korkeampi. Näin ollen Kokoomuksen kannatuksen vähäisyys radikaalien keskuudessa viittaa erityisen voimakkaaseen vastakkainasetteluun puolueen tavoitteiden ja radikaaliryhmän poliittisten päämäärien suhteen. Toisaalta myös SDP:n suhteellisen kannatuksen vähäisyys osoittaa, että radikaalit hyljeksivät ennen kaikkea perinteisiä työn ja pääoman välisen vastakkainasettelun valtapuolueita. Siten radikaalien poliittiset arvot ja asenteet, politiikkakäsitykset, osallistumismuodot ja puoluesamastuminen viittaavat siihen, että ryhmä edustaa selvästi uuden politiikan asialistaa.

Konventionaalisten puoluekannatus on varsin lähellä koko aineiston keskiarvoja, joskin kaikkia valtapuolueita, Keskustaa, SDP:tä ja Kokoomusta, kannatetaan tässä ryhmässä hieman keskimääräistä enemmän. Vastaavasti Vasemmisto-

liiton ja vihreiden kannatus jää hieman alle keskitason. Passiivisten puoluesamastuminen kohdistuu ennen kaikkea Kokoomukseen, jonka kannatus on yhtä suurta passiivisten ja konventionaalisten joukossa.

Kuten yllä todettiin, Keskustan kannatus radikaalien ryhmässä odotetusti häviää, kun ryhmien puoluekannatusta tarkastellaan pääkaupunkiseudun ja muun Suomen osalta erikseen. Pääkaupunkiseudulla keskustan kannatus radikaalien keskuudessa on vain neljä prosenttia (ei raportoitu taulukossa). Myös Kokoomuksen ja radikaalien välinen vastakkaisasettelu voimistuu, kun puoluekannatusta kontrolloidaan asuinseudun mukaan. Pääkaupunkiseudulla, jossa Kokoomuksen nuorisokannatus on tyypillisesti ollut hyvin korkea, puolueen kannatus radikaalien ryhmässä on vain reilu viidesosa (7 prosenttia) pääkaupunkiseudun kaikkien nuorten kannatuksesta (32 prosenttia). Sukupuolierot näkyvät radikaalien puoluekannatuksessa siten, että miehet kannattavat naisia enemmän Vasemmistoliittoa (17 prosenttia ja 10 prosenttia), kun taas ryhmän naiset kannattavat selvästi enemmän vihreitä (52 prosenttia ja 38 prosenttia). Toisaalta, kun tarkastelua kontrolloidaan vielä sukupuolen mukaan, huomataan, että puoluekannatuksen sukupuolierot häviävät pääkaupunkiseudulla, jossa sekä vihreiden että Vasemmistoliiton kannatus on naisten ja miesten kesken yhtä suurta.

Nuorten äänestämättömyyden syitä kartoitettiin kyselyssä 16 erilaisen väittämän avulla. Näistä äänestämättömyyden syistä tehtiin niin ikään pääkomponenttianalyysi laajempien äänestämättömyyden taustalla olevien ulottuvuuksien kartoittamiseksi (ks. liite 1, taulukko 2). Analyysi tuotti neljä ulottuvuutta, joista ensimmäinen on nimetty *välinpitämättömyyden* ulottuvuudeksi. Tällä pääkomponentilla latautuivat voimakkaimmin syyt, joissa nousivat esiin ilmaisut kuten ”ei viitsinyt”, ”ei kiinnostu”, ”ei mitään hyötyä” ja ”ei hyvää syytä”. Toiselle pääkomponentille latautuivat puolestaan erilaiset *protestiksi* mielletävät syyt jättää äänestämättä: halu protestoida politiikkaa vastaan, periaatteellinen päätös olla

äänestämättä, epäluottamus poliitikkoja kohtaan ja suoran toiminnan pitäminen parempana poliittisena vaikutuskeinona. Kolmannelle pääkomponentille ovat tyypillisiä *tiedon puutteeseen* liittyvät äänestämättömyyden syyt ja kenties siitä johtuva vaikeus löytää sopivaa ehdokasta tai puoluetta. Viimeinen ja vaikeimmin tulkittava ulottuvuus nimettiin *kiinnostamattomuuden* ulottuvuudeksi. Sille latautui kaikkein voimakkaimmin peruste jättää äänestämättä, ”koska vaaleissa ei ollut riittävästi menoa meininkä ja viihteellisyyttä”. Näin ollen tämän ulottuvuuden tulkittiin kuvastavan mielenkiinnon puutetta nimenomaan politiikkaa ja poliittisia ilmiöitä kohtaan.

Taulukkoon 10 on koottu äänestämättömyyden syistä muodostuneet ulottuvuudet ja kuvattu niiden merkitystä kunkin osallistumisryhmän kannalta. Taulukon ensimmäisten rivien luvut ovat jälleen faktoripistemäärien keskiarvoja, joissa tällä kertaa pieni arvo tarkoittaa, että kyseinen ulottuvuus on ollut tärkeä vastaajan äänestämättä jättämispäätöksessä. Keskihajontaluvut kertovat, miten yksimielisiä kunkin ryhmän jäsenet ovat olleet äänestämättä jättämisen perusteistaan, ja t-testi kuvastaa keskiarvovertailun tilastollista merkitsevyyttä.

Taulukko 10. Äänestämättömyyden syyt osallistumisryhmittäin. Faktoripistemäärien keskiarvot, keskihajonnat ja keskiarvojen t-testi.

Äänestämättömyyden syyt	Välinpitämättömyys	Protesti	Tiedon puute	Kiinnostamattomuus
Radikaalit	+0,16	-0,54	-0,41	+0,26
	1,06	1,48	1,12	1,12
t-testi	0,38	0,00	0,03	0,15
Konventionaaliset	+0,23	+0,19	+0,35	-0,18
	0,97	0,73	0,79	0,91
t-testi	0,01	0,05	0,00	0,07
Passiiviset	-0,25	+0,05	-0,26	+0,09
	0,94	0,96	1,05	1,03
t-testi	0,00	0,52	0,00	0,29

Radikaalien tärkein äänestämättömyyden syy on ollut protestointi poliitikkoja ja politiikkaa kohtaan. Tämä on myös äänestämättömyyden peruste, josta ryhmän jäsenet ovat olleet kaikkein yksimielisimpiä, minkä muita keskiarvoja alhaisempi keskihajonta osoittaa. Konventionaalisten tärkein äänestämättä jättämisen syy on ollut tiedon puute. Tämä on äänestämättömyyden syy, josta myös konventionaaliset ovat olleet eniten yhtä mieltä. Yksimielisiä he ovat olleet myös siitä, että heidän äänestämättömyytensä ei ole johtunut protestoinnista poliitikkoja tai politiikkaa vastaan. Passiivisten äänestämättömyyden syyt liittyvät puolestaan tiedon puutteeseen ja välinpitämättömyyteen, joista jälkimmäinen on myös peruste, josta passiiviset ovat olleet yksimielisimpiä.

Osallistumiskäsitysten vaikutusta äänestämiseen ja äänestämättä jättämiseen on tarkasteltu lopuksi logistisella regressioanalyysillä perinteisempiä äänestyskäyttäytymisen taustatekijöitä, kuten sukupuolta, ammattiasemaa, koulutustasoa ja ikää, vasten. Analyysin tulokset on raportoitu taulukossa 10, josta nähdään, että konventionaalinen käsitys poliittisesta osallistumisesta ja koulutustaso selittävät äänestämistä ja äänestämättä jättämistä analyysin muuttujista kaikkein eniten. Myös ylempänä toimihenkilönä oleminen liittyy äänestysaktiivisuuteen sitä lisävästi. Radikaalilla poliittisella osallistumisella ei sen sijaan ole tilastollista yhteyttä äänestämiseen tai äänestämättä jättämiseen. Äänestämisen selitystekijöiden tarkastelu erikseen pääkaupunkiseudun ja muun Suomen osalta ei tuota merkittäviä poikkeamia koko aineiston havainnoista. Tosin pääkaupunkiseudun osalta tilastolliset yhteydet häviävät kaikkien muuttujien osalta, mikä viittaa siihen, että äänestäminen ja äänestämättä jättäminen selittyvät muilla kuin mallissa mukana olevilla muuttujilla.

Tarkastelu sukupuolen suhteen tuottaa kaikin mielenkiintoisimman tuloksen. Tällöin nähdään, että naisten kohdalla konventionaalisen osallistumiskäsityksen ja koulutustason lisäksi myös radikaali poliittinen osallistuminen lisää äänestysaktiivisuutta, ja sen vaikutus on jopa suu-

Taulukko 11. 18–30-vuotiaiden nuorten äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavien tekijöiden logistinen regressioanalyysi, regressiokertoimet (B).

	Kaikki	Pääkaupunki-seutu	Muu maa	Naiset	Miehet
Radikaalit	-0,49	-8,04	-0,11	-1,68**	0,16
Konventionaaliset	-1,19**	-0,87	-1,25**	-2,03**	-0,56
Passiiviset	0,47	0,88	0,43	0,24	0,58
Johtavassa asemassa	-1,04	-7,13	-0,98	-4,82	-0,55
Ylempi toimihenkilö	-1,09*	-0,01	-1,34*	-1,19	-1,06
Alempi toimihenkilö	-0,06	0,60	-0,14	-0,51	0,38
Työntekijä	0,13	0,98	-0,01	-0,13	0,24
Sukupuoli (0=nainen)	-0,16	-0,22	-0,13	-	-
Koulutustaso	0,22**	0,39	0,17	0,31*	0,15
Vakio	6,88	28,16	7,18	19,61	2,29
Oikein ennustettujen tapausten osuus (%)	76,1	85,5	75,2	81,3	74,4

*p<0.05, **p<0.01

rempi kuin koulutustason. Miesten kohdalla vastaavaa suuntausta ei ole havaittavissa.

Johtopäätökset

Tämän artikkelin tausta-ajatuksen mukaan nuorten erkaantuminen edustuksellisen demokratian osallistumisinstituutioista – mitä nuorten laskeva äänestysaktiivisuus näyttäisi indikoivan – juontuu yhteiskunnan rakennemuutoksesta ja sitä seuranneesta poliittisen kentän muutoksesta. Niin sanotun uuden politiikan nousulla tarkoitetaan tätä kokonaisvaltaista poliittisen kentän uudelleenmuotoutumista. Vanhan politiikan keskeisimpänä asiakysymyksenä on ollut työn ja pääoman välinen vastakkainasettelu ja keskeisin poliittisen vaikuttamisen muoto edustuksellinen osallistuminen. Uudessa politiikassa nämä täydentyvät uusilla näkemyksillä siitä, mitkä ovat keskeisiä poliittisia asiakysymyksiä ja vaateita, millä tavoin kansalaisten näkemysten tulisi välittyä päätöksentekoon, ja ketkä saavat osallistua yhteisten asioiden hoitoon ja millaisin keinoin ja menetelmin.

Olen artikkelissani näin ollen tarkastellut, mil-

laisten arvo- ja asiakokonaisuusulottuvuuksien ympärille nuorten aikuisten poliittinen ajattelu rakentuu, ja millainen käytännön vaikutus uuden ja vanhan politiikan ulottuvuuksilla on nuorten puoluesamastumisen kannalta. Uuden politiikan merkitystä nuorten politiikkakäsitysten muotoutumiseen ja siihen liittyen poliittiseen osallistumiseen, erityisesti radikaaliin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, tarkastelin puolestaan poliittisen osallistumisen monimuotoistumista kuvaavan tyypittelyn avulla.

Aiemmin uuden politiikan nousua on tarkasteltu kvantitatiivisen empiirisen aineiston valossa pääosin pääkaupunkiseudun nuorten keskuudessa (ks. Jääsaari & Martikainen 1991; Nissinen 1993; Martikainen & Pekonen 1996; Hellsten & Martikainen 2001). Nyt näyttäisi siltä, että uusi politiikka jakaa nuorten aikuisten yhteiskunnallisia käsityksiä myös muualla Suomessa, joten uudesta politiikasta voidaan puhua nuorten poliittisen orientaation ilmiönä valtakunnallisestikin. Ero pääkaupunkiseudun ja muun Suomen suhteen ilmenee kuitenkin siten, että pääkaupunkiseudulla uusi politiikka selittää voimak-

kaasti nuorten vasemmisto-oikeisto-identifikaatiota. Muun Suomen osalta tällaista ilmiötä ei ole havaittavissa, vaan ja luokka-asema määrää edelleen puoluesamastumista.

Poliittisen osallistumisen yksityiskohtaisempaa tarkastelua varten luotiin osallistumiskäsitysten moninaistumista kuvaavan tyypittely. Ryhmitteilyanalyysin perusteella voidaan todeta, että edustukselliselle demokratialle kokonaan selkensä kääntäneiden ääriradikaalien osuus on nuorissa varsin marginaalinen, vain kaksi prosenttia vastaajista. Sen sijaan niin sanottuja integroituneita protestoijia, joiden toiminnassa yhdistyvät sekä integroituminen edustukselliseen järjestelmään (mitä äänestämisen kokeminen kansalaisvelvollisuutena ilmentää) että vaikuttaminen asioiden kulkuun myös ulkoparlamentaarisin tai elämäntapapolitiikoinnin keinoin, on aineistossa kymmenisen prosenttia. Näin ollen laittomien ja väkivaltaistenkin ulkoparlamentaaristen toimintamuotojen hyväksyjä on nuorissa kuitenkin kaiken kaikkiaan reilu kymmenes. Passiivisia, poliittisesta osallistumisesta täysin kiinnostumattomia, on aineistossa lähes neljännes vastaajista.

Tarkasteltaessa eri osallistumisryhmien halukkuutta toimia erilaisissa yhteiskunnallisissa järjestöissä ja ryhmien jäsenten käsityksiä politiikasta havaittiin, että vaikka radikaalien suhde valtajärjestelmään ei ole kaikkein sovinnoisin, tämän ryhmän jäsenten pitäminen jonkinlaisena uhkana yhteiskunnalle on varsin kyseenalaista. Radikaalien poliittiset päämäärät – halukkuus toimia erilaisissa yhteiskunnallisissa järjestöissä – näyttäisivät liittyvän varsin humaaneihin arvoihin; vähemmistöjen aseman puolustamiseen, eläinten ja luonnon suojeluun, maailmanrauhan edistämiseen. Maailmankaupan vapauttamisen vastustaminenkin on ymmärrettävä tätä taustaa vasten. Toisin sanoen radikaalit eivät vastusta globalisaatiota sinällään vaan siihen liittyvää sosiaalisen eriarvoisuuden ja luonnon hyväksikäytön lisääntymistä.

Tämän tarkastelun perusteella voidaan myöskin kyseenalaistaa käsitys radikalismista noususta yhteiskuntavakauden horjuttajana. Vaikka yksit-

täiset mielenosoitukset ovat toisinaan eskaloituneet poliisin ja mielenosoittajien väliseksi yhteenotoiksi asti, ei radikalismista nousu näyttäisi tarkoittavan yleisempää liberalistisen edustuksellisen demokratian periaatteiden kyseenalaistamista. Sen sijaan radikaaleilla osoittautui tässä tutkimuksessa – kenties hieman yllättäenkin – olevan muita ryhmiä suurempi halukkuus toimia esimerkiksi poliittisissa nuorisjärjestöissä tai puolueiden perusjärjestöissä. Ryhmien äänestyskäyttäytymisen tarkastelu puolestaan osoitti, että vain passiivisten ryhmässä oli havaittavissa edustuksellisen demokratian vaali-instituution karsastamista, kun taas radikaaleista kolme neljästä ilmoitti äänestäneensä vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Kun huomioitiin, että radikaaliryhmän jäsenillä ei välttämättä ole samanlaista sosiaalista painetta äänestämiseen kuin esimerkiksi konventionaalisten ryhmässä, ajateltiin valheellisen äänestämisen raportoinnin olevan tässä ryhmässä keskimääräistä vähäisempää. Toisaalta, mikäli tällainen kyselytutkimuksille tyypillinen piirre liioitella äänestämistä toteutuu myös radikaalien kohdalla, osoittaa se vain, että myös radikaalit ovat sisäistäneet äänestämisen kansalaisvelvollisuutena. Tämä on omiaan vahvistamaan edustuksellisen demokratian legitimitettä myös radikaalien ryhmässä.

Käsitys radikaalien lopulta melko sovinnoisesta suhtautumisesta poliittiseen valtajärjestelmään vahvistuu, kun tarkastellaan eri ryhmien käsityksiä siitä, mitä politiikalla ja poliittisella ymmärretään. Uuden politiikan subjektiivinen, itsereflektiivinen politiikkakäsitys oli odotetusti voimakkain radikaalien ryhmässä. Tämä kertoo siitä, että ryhmän jäsenet ovat niitä, jotka politiikoivat jokapäiväisten kulutustottumusten kautta. Markkinoista ja yksilökeskeisyyden noususta puhutaan usein politiikan kilpailijana, mutta markkinat ja yksilöllisyys eivät uhkaa ”politiikkaa” sinänsä. Markkinat ovat pikemminkin vain vieneet tilaa puolue- ja muulta organisaatiopohjaiselta politiikalta. Yksilöllisyys on ristiriidassa puoluepolitiikan edustamien kollektiivisten totuuksien ja hierarkkisten rakenteiden kanssa, mutta yksilöllisyyden kasvu ei suinkaan merkitse

politiikan päättymistä vaan sen merkityksen muuttumista. Samalla kun henkilökohtaisesta on tullut poliittista, on markkinoiden rooli poliittisten viestien välittämisen välineenä korostunut. Aineistosta havaitaan, että osto- ja kulutustottumuksin politikointi ei ole vain eettisesti tiedostavan marginaalisen aktivistijoukon osallistumisväylä, sillä boikottiin osallistuneita tai sen yhteiskunnallisena vaikuttamismuotona hyväksyviä nuoria oli aineistossa 59 prosenttia.

Vaikka radikaalien itsereflektiivisyyttä korostava politiikkakäsitys haastaa liberalistisen demokratiateorian politiikkakäsityksen, eivät radikaalien käsitykset politiikasta ja poliittisuudesta viittaa erityisen voimakkaaseen antagonismiin ryhmän ja valtajärjestelmän välillä, sillä ryhmä ei koe politiikkaa juurikaan keskimääräistä kielteisempänä. Sen sijaan passiiviset pitävät politiikkaa likaisena ja epärehellisenä pelinä.

Radikaalien suhde valtajärjestelmään ei kuitenkaan ole täysin mutkaton, mitä kuvastaa muun muassa se, että ryhmän jäsenten tärkein äänestämättömyyden syy on ollut protestointi poliitikkoja ja politiikkaa kohtaan. Muissa ryhmissä protestoinnin ja äänestämättömyyden välille ei löytynyt tilastollista yhteyttä. Radikaalien valtajärjestelmälle kohdistama haaste ei välity vain äänestämättömyytenä ilmenevänä protestina, vaan erilaiset vaihtoehtoiset politikoinnin muodot välittävät itsessään valtajärjestelmän arvoja kyseenalaistamaan pyrkivän viestin. Vaikka uusien politikoinnin muotoja voidaan pitää siinä mielessä instrumentaalisina, että myös niillä tähdätään poliittisiin päämääriin, voidaan niitä itsessään pitää eräänlaisena muulle yhteiskunnalle kohdistettuna viestinä, joka kyseenalaistaa vallitsevia arvoja, käytäntöjä, merkityksiä ja tulkintoja (vrt. Melucci 1989, 74–77). Vastapuoli voi olla paitsi fyysinen henkilö tai instituutio, myös kielien kautta rakentuva hallitsemis- tai keskustelutapa (ks. Sassi 2000, 79; Melucci 1996, 8–9).

Tällöin toimija saattaa usein kansallisvaltion ja sen edustuksellisen poliittisen järjestelmän sijaan identifioitua pikemminkin jonkinlaiseen transnationaaliseen yhteisöön (vrt. Beck 1999,

Featherstone 1995, 114). Tällaiset globaalit yhteisöt ovat usein abstrakteja, eräänlaisia mielikuveyhteisöjä tai uusheimoja, jotka rakentuvat ja ovat olemassa vain toimijoidensa symbolisessa sitoutumisessa. Vain usko niiden olemassaoloon ja voimakas affektiivinen sitoutuminen pitävät niitä koossa. (Maffesoli 1995; Bauman 1992, xvii–xx, 136–137). Esimerkiksi Internetin sähköpostilistoja voidaan pitää eräänlaisina globaaleina politiikan foorumeina, jollaisille politiikan voidaan yhä kasvavassa määrin katsoa siirtyneen, ja joilla postnationaaliset poliittiset identiteetit rakentuvat ja verkottuvat.⁷

Vaikka transnationaalisten identiteettien syn-typrosessi onkin moniulotteinen, liittyy se osin globalisaatiokehitykseen. Universaalin kommunikaatioyhteisön syntyminen on heikentänyt erilaisten kansallisten symbolien ja mekanismien merkitystä identiteettien rakentumisessa ja vahvistanut myös käsitystä, etteivät poliittiset päätökset ole legitiimejä, ellei niitä tehtäessä huomioida myös päätösten kansallisarajat ylittäviä vaikutuksia (Linklater 1998; ks. myös Featherstone 1995).

Identifioituminen tällaisiin globaaleihin yhteisöihin (esimerkiksi ympäristöliikkeisiin) voi merkitä myös poliittisen, erityisesti ulkoparlamentarisen, osallistumisen ulottamista yli kansallisten rajojen. Esimerkiksi ympäristöjärjestöt mobilisoivat, usein juuri sähköpostilistojen välityksellä, osallistujia mielenosoituksiin myös naapurimaista. Näiden toimijoiden poliittisen osallistumisen voidaankin ajatella tarkoittavan eräänlaista politiikan paradigmanmuutosta. Kun mielenosoittajat tai laittomaan toimintaan osallistujat ovat eri kansallisuuksien lisäksi usein vailla äänestys-oikeutta olevia nuoria, uuden paradigman voidaan katsoa kyseenalaistavan paitsi sen, millä tavoin kansalaisten näkemysten tulisi välittyä päätöksentekoon, myös sen, ketkä ylipäätään tulisi lukea poliittisesti täysivaltaisiksi kansalaisiksi.

Olen kirjoituksessani pohtinut sitä, missä määrin nuorten vaalipassiivisuus todella indikoi poliittista välinpitämättömyyttä ja haluttomuutta vaikuttaa yhteisiin asioihin, vai kertooko nuorten äänestämättömyys pikemminkin siitä, että he

ovat haluttomia osallistumaan puolueiden välityksellä tapahtuvaan vaikuttamiseen. Ovatko edustuksellisen kansanvallan mekanismit, kuten äänestämisen puolueiden organisoimissa vaaleissa, riittävä tai mielekäs tapa vaikuttaa nykyisiin ongelmiin; ympäristöuhkiin, maailmankaupan vapautumisesta tai valtiollisten raja-aitojen kaatumisesta aiheutuviin moninaisiin seuraamuksiin? Onko etenkin nuorten politiikka siirtymässä perinteiseltä pääoman ja työn ristiriitaa kuvaavalta vasemmisto-oikeisto-jakolinjalta politiikan uusille areenoille, joita hallitsevat uudenlaiset asiakysymykset ja edustuksellisten mekanismien ulkopuoliset osallistumismuodot, jopa eräänlainen elämäntapapolitikointi? Entä millainen uhka edustukselliselle demokratialle on yhteiskunnallisen vaikuttamisen siirtyminen osin ulkoparlamentaarille osallistumisen areenoille?

Empiirisen tarkastelun yhteenvedona voidaan vastauksena edellä esitettyihin kysymyksiin todeta, että nuorten poliittista ajattelua todella ohjaavat perinteisten jakokysymysten lisäksi myös jälkimaterialistiset asiakysymykset, yhtäältä ”pehmeinä” arvoina ilmenevä vasemmisto-libertaarinen arvoulottuvuus, ja toisaalta uuskonservatismi ilmenevä vaatimus auktoriteetin ja moraalien sekä kurin ja järjestyksen kiristämisestä. Nuorten äänestysaktiivisuuden laskua voitaneenkin osittain selittää tällaisesta funktionalistisesta näkökulmasta: perinteiset puolueet eivät nuorten mielestä kykene tarjoamaan ratkaisuja uusiin, nuorten priorisoihin asiakysymyksiin, eikä äänestämistä siten pidetä mielekkäänä keinona vaikuttaa globaalistuneen yhteiskunnan kehitykseen.

Politiikalle annetaan nuorten keskuudessa myös uusia, liberalistisen edustuksellisen demokratian periaatteita haastavia merkityksiä. Erilaisista henkilökohtaisista eettisistä valinnoista, etenkin ostojen kulutustottumuksista, on tullut politiikkaa. Tällaista yksilön henkilökohtaista moraalista vastuunkantoa ei nähdä edustettavissa olevana kysymyksenä, sillä se on keskeinen osa yksilön poliittista identiteettiä. Tällainen identiteettipolitiikan nousu ei kuitenkaan välttämättä tarkoita äänestysaktiivisuuden laskua – mihin äänestämisen ja äänes-

tämättä jättämisen logistisen regressioanalyysin tuloksetkin viittaavat – vaan pikemminkin nuorten poliittisen repertuaarin laajenemista äänestämisen lisäksi poliittisuuden uusille areenoille. Radikaalinuorten haaste edustukselliselle demokratialle näyttäisikin olevan ennen kaikkea symbolinen: toiminnallaan he luovat paitsi uusia vuorovaikutusmuotoja myös vaihtoehtoisia maailman ja merkitysten tulkintoja.

Viitteet

- ¹ Tiedon hallitsevaan luonteeseen jälkiteollisessa yhteiskunnassa liittyy se, että jopa ammatinvalintaa on tulkittu eräänlaisena elämänpoliticointina (ks. Paakkunainen 1999, 150–151). Jälkiteollisen informaatiosyhteiskunnan ammattirakenne tarjoaakin ennennäkemättömässä mittakaavassa täysin uudenlaisen mahdollisuuden yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen erilaisten informaation- ja tiedontuotantoon liittyvien ammattien kautta.
- ² Kunkin äänestysratkaisuun vaikuttaneen asian merkitystä vastaajalle pyydettiin arvioimaan asteikolla ”erittäin tärkeä”, ”melko tärkeä”, ”ei kovinkaan tärkeä”, ”ei lainkaan tärkeä”.
- ³ Puolueet koodattiin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle seuraavasti: Vasemmistoliitto, Vihreä liitto, SDP, Suomen Keskusta, Suomen Kristillisdemokraatit ja Kansallinen Kokoomus.
- ⁴ Muiden, tarkastelun ulkopuolelle jääneiden, ammattiryhmien osuus vastaajista oli yhteensä seitsemän prosenttia.
- ⁵ Kutakin väittämää pyydettiin arvioimaan asteikolla ”täysin samaa mieltä”, ”osittain samaa mieltä”, ”osittain eri mieltä”, ”täysin eri mieltä”.
- ⁶ Toimintaryhmien ristiintaulukointi peruskoulutuksen kanssa paljastaa, että radikaaleissa on itse asiassa muita ryhmiä vähemmän niitä, joilla on vain peruskoulutus, kun sen sijaan ylioppilastutkinnon suorittaneita on radikaaleissa hieman enemmän kuin konventionaalisissa ja passiivisissa. Nämä erot ovat kuitenkin melko pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä.
- ⁷ Viitteitä Internetin merkityksestä radikaaliryhmän jäsenten toiminnassa antaa myös se, että Internet oli vaalien tietolähteenä radikaaliryhmälle muita ryhmiä tärkeämpi. (57 prosenttia radikaaleista piti Internetiä tärkeänä tietolähteenä, kun konventionaalisista tätä mieltä oli 51 prosenttia ja passiivisista vain 36 prosenttia. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä 0.05 merkitsevyystasolla).

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (1992). *Intimations of Post-modernity*. London: Routledge.
- Beck, Ulrich (1999). *Mitä globalisaatio on? Virbekäsi-tyksiä ja poliittisia vastauksia*. Suomentanut Tapani Hietaniemi. Tampere: Vastapaino.
- Dalton, Russell & Beck, Paul & Flanagan, Scott (1984). Cognitive mobilization and partisan dealignment in advanced industrial democracies. *Journal of Politics* 46: 264–284.
- Eder, Klaus (1993). *The New Politics of Class. Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*. London: Sage.
- Featherstone, Mike (1995). *Undoing Culture. Globalization, Postmodernism and Identity*. London: Sage.
- Featherstone, Mike (2000). *Body Modification: An Introduction*. Teoksessa Mike Featherstone (toim.), *Body modification*. London: Sage, 1–13.
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, Stuart & Jacques, Martin (1990). Introduction. Teoksessa Stuart Hall, Jacques Martin (toim.), *New Times: The Changing Face of Politics in the 1990s*. London: Lawrence & Wishart, 11–20.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001). *Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista*. Helsinki: Helsingin kaupungin tilastokeskuksen tutkimuksia 2001:3.
- Inglehart, Ronald (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Kaase, Max (1990). Social movements and political innovation. Teoksessa Dalton J. Russell & Manfred Küchler (toim.), *Challenging the Political Order: New Social and Political Movements in Western Democracies*. Cambridge: Polity Press, 84–101.
- Knutsen, Oddbjørn (2001). Social class, sector employment, and gender as party cleavages in the scandinavian countries: A comparative longitudinal study. *Scandinavian Political Studies* 24: 351–368.
- Kriesi, Hanspeter (1989). New social movements and the new class. *American Journal of Sociology* 94: 1078–1116.
- Knutsen, Oddbjørn (2001). Social class, sector employment, and gender as party cleavages in the Scandinavian countries: A comparative longitudinal study. *Scandinavian Political Studies* 24: 311–350.
- Linklater, Andrew (1998). *The Transformation of Political Community. Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*. Columbia: South Carolina.
- Maffesoli, Michel (1995). *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage.
- Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (1996). *Nuoret ja urbaani politiikka*. Helsinki: Helsingin kaupungin tilastokeskuksen tutkimuksia 1996:11.
- Martikainen, Tuomo ja Yrjönen, Risto (1991). *Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos*. Helsinki: Tilastokeskus, tutkimuksia 178.
- Melucci, Alberto (1989). *Nomads of the Present. Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. London: Hutchinson.
- Melucci, Alberto (1996). *Challenging Codes. Collective Action in the Information Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miller, Arthur H. & Wattenberg, Martin P. & Malan- chuk, Oksana (1986). Schematic assessments of presidential C. *American Political Science Review* 80: 521–540.
- Nissinen, Marja (1993). Kysymys ideologisten vastakoh- taisuuksien elinvoimaisuudesta. Teoksessa Helena Helve, Kari Paakkunainen & Lasse Siurala (toim.), *Valtiolaivasta kiikkereihin jolliin. Nuoret ja nuorisotyö 90- luvulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 100–113.
- Offe, Claus (1985). New social movements: Challenging the boundaries of institutional politics. *Social Research*, 52: 816–868.
- Paakkunainen, Kari (1999). Nuorisotyön evaluaatio ”po- liittisen” uudelleenlöytämisenä. Teoksessa Kari Paak- kunainen (toim.), *Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulos- vastuusta dynaamiseen nuorisotoimintaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 8/99, 123–199.
- Smith, Gordon (1990). *Politics in Western Europe*. Aldershot: Dartmouth.
- Sassi, Sinikka (2000). *Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus internetistä ja uusista politiikan muodoista*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Hel- singin yliopisto, viestinnän laitos.
- Sweetman, Paul (2000). Anchoring the postmodern self? Body modification, fashion and identity. Teok- sessa Mike Featherstone (toim.), *Body Modification*. London: Sage, 51–76.

LIITE 1

Taulukko 1. 18–30-vuotiaiden nuorten käsitykset politiikasta. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi (Varimax).

”Mitkä seuraavista luonnehdinnoista kuvaavat käsitystäsi politiikasta? Poliitiikka on...”	Likainen peli	Oppikirja-näkemyks	Välttämätömyys	Subjektii-visuus
epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia	0,73	-0,02	-0,09	0,02
luotaantyöntävää, likaista peliä	0,71	-0,09	0,07	-0,08
munkkilatinaa jota et ymmärrä	0,63	0,03	-0,10	0,01
vanhojen patujen temmelyskenttä	0,63	-0,06	0,07	-0,06
kamppailua yhteiskuntaluokkien välillä	0,43	0,42	-0,18	0,33
yhteiskunnallisista keskustelua ja osallistumista luottamustehtäviin	-0,18	0,75	0,07	0,03
yritystä ratkoa globaaleja ongelmia	0,05	0,72	0,26	0,05
välttämätön tapa ratkoa ristiriitoja	-0,06	0,03	0,80	0,01
välttämätön tapa hoitaa yhteisiä asioita	0,02	0,15	0,69	0,14
paremman maailman luomista	-0,04	0,42	0,48	0,08
henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia	0,05	-0,10	0,15	0,79
osa omaa, ryhmäsi tai verkostosi toimintaa	-0,16	0,18	0,05	0,70
Ominaisarvo	2,08	1,50	1,50	1,26
Kumulatiivinen selitysaste (%)	17,3	29,8	42,3	52,8

Taulukko 2. 18–30-vuotiaiden nuorten äänestämättä jättämisen syitä. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi (Varimax).

	Välinpitä- mättöm.	Protesti	Tiedon puute	Kiinnosta- mattomuus
Ei viitsinyt käydä äänestämässä	0,82	0,06	-0,04	-0,01
Politiikka ei kiinnosta	0,75	0,17	-0,03	0,26
Asiat hoituvat kohtuullisesti muutenkin	0,72	0,15	-0,13	0,29
Äänestämisestä ei itselle mitään hyötyä	0,65	0,34	0,21	0,14
Ei löytänyt hyvää syytä äänestää	0,61	0,35	0,23	0,02
Oli estynyt sairauden, matkan tms. vuoksi	-0,56	-0,22	-0,40	0,46
Yksi ääni ei olisi merkinnyt tuloksessa	0,48	0,32	0,15	0,30
Halu protestoida politiikkaa vastaan	-0,07	0,77	0,27	-0,11
Periaatteellinen päätös olla äänestämättä	0,22	0,70	-0,01	-0,02
Epäluottamus poliitikkoja kohtaan	0,34	0,62	0,09	0,26
Suora toiminta parempi vaikutuskeino	0,21	0,62	0,04	0,13
Liikaa eriarvoisuutta johon ei voi vaikuttaa	0,33	0,59	0,00	0,35
Vaikeus löytää sopivaa ehdokasta	0,03	0,12	0,83	-0,10
Vaikeus löytää sopivaa puoluetta	-0,02	0,12	0,79	0,11
Ei riittävästi tietoa ehdokkaista	0,25	-0,06	0,57	0,54
Vaaleissa ei riittävästi viihteellisyyttä	0,30	0,29	0,03	0,62
Ominaisarvo	3,56	2,77	2,02	1,40
Kumulatiivinen selitysaste (%)	22,2	39,5	52,2	60,9

PIA LUNDBOM

”HEI KAVERI – MILLÄ VÄLINEILLÄ ÄÄNESTÄT?” MITÄ DEMOKRATIA, VAALIT JA POLIITTISEN OSALLISTUMISEN KEINOT MERKITSEVÄT NUORILLE?

Eduskuntavaalit ovat jälleen takana ja äänet annettu. Äänestysinnostus olisi tänäkin vuonna voinut olla suurempi. Edellisissä, vuoden 1999 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti oli 68,3 prosenttia. Tänä vuonna Suomessa asuvien kansalaisten äänestysprosentti oli 69,7 prosenttia eli 1,4 prosenttia korkeampi kuin edellisissä vaaleissa.¹ Äänestysaktiivisuuden osalta nuoret ovat olleet erityisen huomion kohteena pitkään: nuorten politiikasta vieraantumisen selityksiä on etsitty eri suunnista. Näiden pohdintojen mukaan politiikka ei enää jaksaa kiinnostaa kansalaisia ja poliittisen osallisuuden muodot ovat muutenkin muuttuneet (ks. Hellsten & Martikainen 2002, 137). Nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan näyttää viimeisen 12 vuoden aikana kuitenkin kääntyneen nousuun (ks. Juhani Pehkonen ja Sakari Nurmela artikkeli tässä teoksessa).

Lähestyn kirjoituksessani vaali- ja äänestyskysymystä nuorten politiikalle ja poliittiselle osallistumiselle antamien merkitysten näkökulmista. Yhtäältä pohdin äänestämisen ja vaalien merkitystä nuorille, toisaalta tarkastelen sitä, miten yhteiskunnallinen aktiivisuus jäsentyy Suomessa tällä hetkellä. Suomen Gallup Oy:n keräämä aineisto

nuorten suhtautumisesta vuoden 2003 eduskuntavaaleihin on ajan hermolla oleva silmäys nuorten poliittisiin näkemyksiin. Nuorten poliittinen aktiivisuus on ollut yksi viime vuosien suosikkiaiheista. Äänestämättömyyttä selittäviksi tekijöiksi on nimetty sopimattomat ehdokkaat, vaikuttamismahdollisuuksien kapeus ja hitaus sekä lukuisia muita seikkoja. Mitä äänestämällä oikeastaan voi saada aikaan? Jäsentävätkö puoluepoliittiset yhdistykset nuorten intressejä tai kohtaavatko puoluepolitiikka ja nuorten maailma toisensa millään tasolla? Onko ylipäänsä paikallisvaltiollisen tason politiikan harjoittamisella mitään merkitystä minäkään kannalta?

Toisena konkreettisena aineistonani ovat Allianssin Nuorisovaalit 2003 -hankkeen yhteydessä järjestämän kirjoituskilpailun tekstit (joista hallussani on 57 kpl). 14–19-vuotiaiden kirjoittajien teksteissä demokratiaa, politiikkaa, vaaleja ja vaikuttamista käsiteltiin monin eri tavoin. Kirjoitelmista olen tätä tekstiä varten poiminut lähinnä demokratian tilaan, vaalien merkitykseen ja tulevaisuuden haasteita sivuavia mainintoja temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Osa kirjoittajista ei voi äänestää vielä vuosiin. Sen vuoksi onkin kiinnostavaa pohtia, millaiseen poliittiseen toimintaan Suomessa ollaan osallistumassa. Kirjoittajien ajatuksia nostan konkreettisesti esille tekstisitaattien avulla.

Erilaiset yhteiskunnalliset liikkeet ovat viime vuosien aikana näyttäytyneet nuorten poliittisen toiminnan foorumina. Tästä syystä etsin teksteistä myös yhteiskunnallisiin liikkeisiin liittyviä mainintoja. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan väittää, että yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuminen ja äänestäminen jotenkin sulkisivat toisensa pois.² Nimettömyyden säilyttämiseksi olen numeroinut kirjoitelmat ja kirjoittajasta kerron vain sukupuolen.³ Kirjoitelmissa esiin tulevien mainintojen rinnalle nostan vertailupinnaksi viime vuosien aikana eläinoikeus- ja/tai globalisaatiokriittisessä liikehdinnässä toimineiden nuorten näkemyksiä poliittisesta vaikuttamisesta.⁴

Lähestyn siis nuorten käsityksiä poliittisesta osallistumisesta kolmesta suunnasta. Käytännös-

sä Suomen Gallupin keräämä aineisto luo kirjoitukseni väljän kehyksen, jota peilaan kirjoitelmien ja haastattelusitaattien avulla.

Mitä demokratia merkitsee nuorille?

Demokratia tarjoaa mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen ja päätöksentekoon (M, 48).

Jukka Paastela (2000, 6) on huomauttanut, että demokratia on tapa järjestää kilpailu, dominanssi, hierarkia ja johtajuus, mutta se ei poista näitä ilmiöitä, eikä tarkoita sitä, että kansan enemmistö tosiasiallisesti hallitsisi. Valtio-opin perusoppikirjan määritelmän mukaan demokratian eli kansanvallan yksi keskeisistä piirteistä on se, että sen muodot ja perustat ovat hyvin moninaiset (ks. Noponen 1992, 66). Demokratia takaa kansalaisille oikeuksia, mutta asettaa samalla myös velvoitteita. Institutionaalisista edellytyksistä Noposen (emt.) mukaan perinteisimpiä ovat vaikuttamisen tai osallistumisen välillisyyys tai välittömyys sekä äänioikeuden yleisyys ja ulottuvuus. Edustuksellisen demokratian kannalta on olennaista, miten kansalaiset ottavat osaa politikointiin ja hyödyntävät (jos hyödyntävät) tarjolla olevia toimintamuotoja. Yksittäiselle henkilölle merkittäviä ovat hänen omiin ja lähiverkostoihinsa liittyvät tekijät. Siten myöskin poliittisissa kysymyksissä ne asiat, jotka koskettavat henkilökohtaisesti esimerkiksi tiettyjä ryhmiä, voivat mobilisoida uusia toimijoita ottamaan kantaa. Tosiasiallinen kokemus siitä, mitä demokratia merkitsee ja miten olla aktiivinen kansalaisosallistuja demokratiassa, on yksilöllistä. Vuoden 2002 Nuorisobarometrin perusteella valtaosa (64 prosenttia) nuorista kokee demokratian toimivan hyvin ja takaa van kansalaisille riittävät vaikuttamismahdollisuudet (Saarela 2002, 48). Myös nuorten kirjoitelmissa tämä tulee hyvin esille. Demokraattisen järjestelmän tarjoamat mahdollisuudet oli tulkintani mukaan kuvattu varsin positiivisesti teksteissä.

Mielestäni demokratia on väline, jolla pyritään siihen, minkä uskomme olevan hyvä yhteiskunta ja parempi tulevaisuus. Toisaalta demokraattinen valtio

on myös idea ja ihanne, johon tähdätään. Tarvitaan toimijoita, joilla on rohkeutta hylätä vanha ja siirtyä eteenpäin maailman ja kansan mukana. (N, 46.)

Demokratia on minulle ovi kohti parempaa huomista, jossa minulla ja kanssaihmisilläni on merkittävä rooli (M, 1).

Tästä sitaatista välittyä erään nuoren kirjoittajan näkemys demokratiasta ovena parempaan tulevaisuuteen. Samainen kirjoittaja toteaa, että ”minulle demokratia merkitsee mahdollisuutta vaikuttaa omiin ja yhteisön asioihin” (M, 1). Mahdollisuuden olemassaolo on itsessään positiivinen lähtökohta. Myös perinteiset näkemykset siitä, mitä demokratia on ja mitä se voi olla, tulevat teksteissä hyvin esille. Kirjoituksissa vapauden ja oikeudenmukaisuuden arvot itsessään haastavat demokraattisen politiikan harjoittamisen.

Demokratian perimmäinen tavoite on tarjota oikeudenmukaisuutta (N, 21).

Ja onhan demokraattinen järjestelmä ihan hyvä sen puutteista huolimatta, ja voihan niitä puutteita korjata ja järjestelmää kehittää paremmaksi, eihän mikään säily samana ikuisesti vaan sopeutuu ja pyrkii parantumaan entisestä, hyvä niin (M, 11).

Juuri sitä demokratia on minulle, vapautta (N, 9).

Myöskään kirjoitusten perusteella demokraattisuus ei siten määrity miksikään stabiiliksi tilaksi. Kärjistetysti voinee sanoa, että toivo tulevaisuuden politiikan tekijöiden osalta ei ole suinkaan menetettyä. Osaltaan kirjoitelmat herättävät optimismia poliittisen sosialisoinnin mahdollisuuksista. Demokraattinen järjestelmä antaa siten myös tiettyssä mielessä siivet, mutta myös raamit niiden käyttämiselle.

Jotta voisimme elää yhdessä on jonkinlaiset säännöt ja rajat oltava. Mutta kun tarkkaan katsoo, eikö sekinkään ole vapautta? Vapautta epävarmuudesta ja arvaamattomuudesta. Kaikille yhteiset säännöt antavat sen vapauden. Saamme kaipaamamme turvan ja rauhalliset rutiinit, tavat. (N, 9.)

On tärkeää, että puhallamme yhteen hiileen ja pelaamme pidemmän päälle (N, 6).

Myös haastateltujen mukaan demokraattisuus on problemaattinen kysymys. Eräs haastateltavista kommentoi, että suomalaisen yhteiskunnan demokraattisuuden tila ei ole riittävä. Puheessaan hän ei kuitenkaan aseta tästä vastuuseen yksinomaan politiikan päätöksentekijöitä vaan myös yksittäiset kansalaiset. Samainen haastateltava nimittäin arvioi ihmisten yksinkertaisesti kadottaneen mielenkiintonsa politiikkaan. Yhteiskunnan viihteellistyyssä politiikka ja poliittinen toiminta saattaa kadota muuten karnevalistisen kulttuurin alle. Tämä liittyy myös ehdokkaiden huomioimiseen julkisuudessa.

[...] En pidä mitään järjestelmää tähän asti demokraattisena, riittävän demokraattisena. Vaikea asia, pitää tiedostaa, että koskaan ei olla demokraattisia, pitäis pyrkiä siihen, että ihmiset vaikuttaisi asioihin. Ihmisten pitäis myös ottaa vastuuta asioista [...] (M, 25-v.-2).

Äänestys oikeuden ja äänestysvelvollisuuden ristiaallokoissa

Kannattaa äänestää – oma ääni voi olla hyvinkin se ratkaiseva (N, 55).

Vaalien äänestysprosentteja käytetään varsin usein yksioikoisesti demokratian toimivuuden mittareina (Borg 1996, 17). Aktiivisena demokraattisen järjestelmän oikeutena äänestäminen on mahdollista – muttei pakollista. Jos äänestämistä ei pidä merkityksellisenä toimintakeinona, kynnyks jättää äänestämättä voi olla hyvin matala. Käytännössä suomalaisten nuorten keskuudessa äänestämisen kokeminen vaikuttavaksi toimintakeinoksi on vahvistunut viime vuosien aikana. Suomen Gallupin keräämän aineiston perusteella peräti 88 prosenttia vastanneista nuorista on sitä mieltä, että vaaleissa voi vaikuttaa (ks. Pehkosen ja Nurmelan artikkeli tässä teoksessa). Sami Borgin (1996, 66) mukaan äänestysosallistumiseen liittyvä vaikuttamis- ja velvollisuusajattelu kuvaa osaltaan sitä, kuinka toimintaan voidaan

suhtautua keinona jonkin asiantilan saavuttamiseksi tai kuinka siitä voi muodostua päämäärä sinänsä.

Tänä syksynä minusta tuli täysi-ikäinen Suomen kansalainen. Sen lisäksi, että minulla on nyt mahdollisuus hankkia ajokortti sekä ostaa mietoja alkoholijuomia kaupasta, minulla on myös oikeus tai paremmin velvollisuus äänestää Suomen vaaleissa (N, 15).

Myös yllä olevasta sitaatista tulee hyvin esille ajatus äänestys oikeuden ja äänestysvelvollisuuden monisäikeisestä suhteesta. Yhteiskunnallisen aktiivisuuden perusnormina voitaneen pitää demokraattisten oikeuksien käyttämistä. Yksilöille perusoikeudet mahdollistavat muun muassa mielipiteen esittämisen, sananvapauden, järjestäytymisoikeuden ja äänestämisen. Vapaaehtoisuus on kuitenkin tärkeä normi – yksilöä ei saa pakottaa esimerkiksi mukaan johonkin yhdistykseen tai äänestämään. Yksilöllä on siten vapaus valita, missä määrin hän haluaa ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan. Vaikuttamisinnokkuuteen liittyy myös kysymys kansalaispätevydestä (ks. Borg 1996; Pehkosen ja Nurmelan artikkeli tässä teoksessa). Osa kirjoittajista ei pitänyt omaa kansalaispätevyttään kovin suurena. Teksteissä esiintyy sekä sisäiseen että ulkoiseen kansalaispätevyteen liittyviä mainintoja (Borg 1996, 119). Ymmärrettävästi oman äänen roolin kokeminen marginaaliseksi ei lisää äänestysinnokkuutta.

Mitä hyötyä olisi vaivautua äänestyspaikalle jonottamaan kun asiat näyttävät menevän samalla tavalla riippumatta siitä, ketkä ovat asioista päättämässä [...] Poliittikkaan turhautumista lisää osaltaan myös tiedon puute ja politiikan koukeroisuus ja mutkikas ilmiasu (N, 2).

Ääneni ei paljon vaikuta kokonaisuudessa, mutta jos sen annan aion pyrkiä tietämään mistä puhutaan ja kuka puhuu (N, 31).

Ihmisille tulisi tarjota tietoa eri vaihtoehdoista, antaa heidän ymmärtää, että he todella voivat vaikuttaa ja luoda heille positiivinen kuva politiikasta. Tärkeätä on kuitenkin hyväksyä myös, että kaikki eivät halua äänestää ja antaa ihmisille vapaus valita haluavatko he olla mukana vaikuttamassa vai ei (N, 21).

Osa nuorista jättää äänestämättä protestina vanhemmille sukupolville ja osaa vain ei yksinkertaisesti kiinnosta vielä tämän ikäisenä se, kuka heidän asioistaan päättää (N, 26).

Kirjoitelmien perusteella oleelliselta vaikuttaa se, että nuori kokee ymmärtävänsä ehdokkaan tai ehdokkaiden puhetta. Tämä on toki loogista, kun kapa haluaisi ostaa sian säkissä. Kyseessä on nähdäkseni myös sisäisen kansalaispätevyyden kokeminen: jos puheena olevat asiat ovat edes jossakin määrin oman tietämyksen ja ymmärryksen ulkopuolella, kokemus oman aseman ”pienuudesta” vain lisääntyy entisestään. Mielestäni tässä huomionarvoista on se, ettei potentiaalisilla äänestäjillä välttämättä ole omasta mielestään tarpeeksi perusteellista kuvaa eri ehdokkaiden ideologioista tai mielipiteistä. Äänestämässä ehdokkaiden suuri määrä ei myöskään tee valintaa helpoksi. Myös Suomen Gallupin keräämässä aineistossa merkittävimmäksi yksittäiseksi äänestämättömyyden syyksi määrittyy sopivan ehdokkaan löytämisen vaikeus (ks. Pehkosen ja Nurmelen artikkeli tässä teoksessa). Kyse lienee siitä, löytääkö äänestäjä ehdokkaan, jonka arvomaailma vaikuttaa vastaavan hänen omia arvojaan. Toisaalta asiaan näyttää vaikuttavan myöskin ”ehdokastulva”.

Valintaa, ja siten myös äänestämistä, vaikeuttaa tietenkin aina myös liika valinnanvara, kun vaihtoehdot eivät eroa toisistaan radikaalisti (M, 29).

Minulle äänestäminen ei ole itsestäänselvyys. Jos ehdokkaista kukaan ei vastaa odotuksiani, on hyvin mahdollista, että jätän äänestämättä (N, 19).

Ei ole tietenkään itsetarkoitus saada nuoria äänestämään vain osallistumisen takia. On huolestuttavaa, jos äänestäjä ei oikeastaan tiedä ketä ja mitä on kannattamassa (N, 24).

Mikään lakipykälä ei määrää ehdokasta pitämään lupauksiaan kansalle. Äänestäminen on aina pientä uhkapeliä, jossa ei tiedä voittaako vai häviääkö (N, 15).

Kirjoitusten perusteella äänestäminen ei määritykään miksikään itseisarvoksi, vaan mahdolliseksi

poliittisen osallistumisen keinoksi, jonka käyttämistä täytyy harkita tarkasti. Se, että ehdokas voi luvata yhtä ja myöhemmin tehdä toista, kasvatetaan myös nuorten potentiaalisten äänestäjien skeptisyyttä poliitikkoja ja heidän tekemisiään kohtaan. Suomen Gallupin keräämässä aineistossa 17 prosenttia vastanneista määritteli politiikan ”luotaantyöntäväksi, likaiseksi peliksi” (ks. Pehkosen ja Nurmelen artikkeli tässä teoksessa).

Suurin syy nuorten äänestämättä jättämiseen ei varmastikaan ole välinpitämättömyys omaa maata kohtaan vaan epäluottamus poliitikkojen toimintaan. Nuorten silmissä Arkadianmäen herrat ja rouvat ovat suuripalkkaisia laiskottelijoita, jotka ajavat omaa etua kansasta välittämättä (N, 15).

Nuorena myönnän tuntevani pientä epäluuloa poliittisia päättäjiä kohtaan. Loppujen lopuksi me nuoret elämme tätä päivää. Sillä mitä kansanedustajat puhuvat eduskunnassa ei tunnu olevan mitään tekemistä meidän jokapäiväisen elämämme kanssa (N, 19).

Ehdokkaani tulisi olla selvä persoona, jolla on jotain sanottavaa, joka koskettaa myös minua (N, 20).

Skeptisyys, epäluottamus ja poliitikkojen ajatus-ten kohtaamattomuus todellisuuden ja arjen ongelmien kanssa välittyivät useista kirjoituksista. Nuorten äänestämättömyyttä on myös toisinaan perusteltu sillä, etteivät nuoret ole vielä sosiaalistuneet vaaliosallistumiseen (ks. Borg 1998). Myös kirjoitelmissa useampikin kirjoittaja totesi poliittisen sosialisoinnin vaikutuksen omaan toimintaansa.

Nuorten huono äänestysinto voi olla ja onkin osaltaan selitettävissä sillä, että nuoret kokevat politiikan ja sen mukana myös äänestämisen vielä kovin kaukaisena (N, 2).

Eniten nuorten äänestykseen tai paremminkin äänestämättömyyteen vaikuttaa kotoa saatu asenne yhteistä päätöksentekoa kohtaan. Jos vanhemmat suhtautuvat politiikkaan välinpitämättömästi tai negatiivisesti, on ihme jos jälkeläisten mielipiteet ovat jotakin muuta (N, 24).

Vaalit tapahtuvat ”jossain muualla”, koko politiikka tapahtuu ”ei ainakaan täällä” (N, 27).

Poliittisen osallistumisen tapana äänestäminen saattaakin hämmöittää vasta tulevaisuudessa. Oman poliittisen identiteettinsä omaksuneille kansalaisille tämä nostattaa haasteita. Poliitiikan tekeminen kiinnostavaksi ja houkuttelevaksi merkitsee samalla sen pohtimista, millaisia määrittäyksiä julkisessa keskustelussa poliittiselle toiminnalle tuotetaan ja millaiseen politiikan tekemiseen osallistumista pidetään hyväksyttävänä. Onko tosiasiallisesti tärkeintä saada valtaosa nuorista äänestämään vai olisiko toivottavampaa, että määrällisesti useampi nuorista kansalaisista ryhtyisi omaehtoisesti ja aktiivisesti rakentamaan omaa politiikkoijan rooliaan?

Mitä, missä, milloin – ja miten?

Oikeastaanhan kaikki yhteiskunnassa pyörii politiikalla, joten ehkä siitä kannattaisi olla hivenen kiinnostunut ja vaikuttaa äänestämällä. Ymmärrän kyllä, miksi sitä sanotaan kansalaisvelvollisuudeksi, ja jos ei ole edes koittanut vaikuttaa äänestämällä, lie nee turha valittaa, kun väärät ihmiset tekevät väärä päätöksiä (N, 33).

Kokemus siitä, onko asioihin aidosti mahdollisuus vaikuttaa politiikalla, asettuu omaan perspektiiviinsä edellä olevassa sitaatissa. Yllä siteerattu kirjoittaja asettaa yksilöt vastuuseen: ainakaan pelkästään valittamalla asiat eivät mene parempaan suuntaan. Kiinnostuneisuus yhteisten asioiden hoitamiseen on kuitenkin varsin vaihtelevaa nuorten keskuudessa. Vuoden 2002 Nuorisobarometrin perusteella kaikista nuorista yli neljännes ei ollut lainkaan kiinnostunut politiikasta (Saarela 2002, 47). Suomen Gallupin keräämän aineiston perusteella nuorista puolestaan vain 9 prosenttia on hyvin kiinnostuneita politiikasta. 9 prosenttia nuorista ei ole lainkaan kiinnostunut politiikasta, jonkin verran kiinnostuneiden osuuden ollessa suurin: 45 prosenttia (ks. Pehkosen ja Nurmelen artikkeli tässä teoksessa). Poliitiikan kiinnostavuuden ohella myös poliittisten kysymysten ajankohtaisuus nousivat esiin kirjoitelmissa. Yksi kirjoittajista nosti haasteeksi ajan hengen seuraamisen ja politiikan nivoutumisen osaksi to-

dellisia ja aitoja ihmisten kokemusmaailmoja. Poliitikkojen tulisi myös paremmin esittää näkemyksensä ja tavoitteensa.

Kun monet entiset poliittiset kysymykset ovat muuttuneet turhiksi, eivätkä ne enää herätä intohimoja, puolueiden tulisi hylätä entiset asetelmat ja tarttua ongelmiin, jotka ovat lähellä tämän hetken ihmisiä (N, 46).

Puolueiden tulisikin selvästi tuoda esille omat kantansa ja ehdokkaansa eri tiedotusvälineiden avulla. Harvempi nuori kuitenkaan aktiivisesti seuraa päivänpolitiikkaa (N, 34).

Poliitikkojen on osoitettava, että he ovat kansaa varten, eikä kansa heitä varten (M, 4).

Edellä oleva lainaus konkretisoi myös poliitikoille suunnattuja haasteita. Poliitiikan ollessa yhteisten asioiden hoitamista poliitikkojen täytyy myös antaa näyttöä siitä, että he ovat aidosti toimimassa ”yhteisen hyvän” vuoksi, eivätkä pelkästään omaa uraansa edistämässä. Se, ettei äänestä valleissa tai hakeudu mukaan puoluepoliittisen yhdistyksen toimintaan, ei tarkoita välttämättä poliittisesta toiminnasta piittaamattomuutta. Kirjoitelmissa esimerkiksi arvioidaan, että politiikkaa ja poliittisen järjestelmän tuntemista pitäisi opettaa nuorille. Tässä kuitenkin pohditsin myös sitä, millaisia merkityksiä ja määrittäyksiä politiikalle ollaan valmiita antamaan.

Poliitikka pitäisi tuoda lähemmäksi nuorta (N, 25).

Jos yhteiskunta haluaa nuorten osallistuvan enemmän politiikkaan, on heidät opetettava se tuntemaan (N, 53).

Meissä nuorissa elää politiikan ja demokratian tulevaisuus. [...] Jos tämän hetken kansanedustajat eivät meitä miellytä, miksi emme vaihda heitä uusiin? Valta on meillä! (N, 5.)

Poliitiikan näkemisen ja kokemisen haave herättää myös ajatuksen siitä, mikä on reaalisesti se ulottuvuus, jolla muutosta halutaan saada aikaan. Onko esimerkiksi mahdollista, että puoluepoli-

tiikan tullessa lähelle nuorta nuoret itse intoutuivat ”pääsemään eroon” nykyisestä poliittisen järjestelmän mallista? Maailman globalisoituessa tiedot eri maanosien realiteeteista tulevat lähemmäksi, ja poliittisesti kiinnostavat ja ajankohtaiset asiat voivat samalla merkittävyydeltään suhteellistua. Globaali ajattelukehys haastaa siten samalla vahvasti kansallisvaltiollisen ajattelutavan (ks. tästä teemasta myös Suomen Gallupin tuloksia).

Lisääntynyt tietoisuus maailman politiikasta saa koitokset kysymykset tuntumaan turhilta. Itseäni kiinnostaa enemmän vapaakaupan vaikutus Meksikon intiaanien jo ennestään kurjiin oloihin kuin kunnan hallinnon ongelmat. Nuorta haukutaan helposti naiiviksi. Vaikka ihanteet eivät toteutuisikaan käytännössä eivät ne silti ole turhia (N, 17).

[...] se on vaan välivaihe, että kuka sen sanoo et just se kansallisvaltio on se oikeentasonen elin missä ne pitäis päättää, et kyllähän ympäristökysymyksissä ja muissa tarvitaan maailmanlaajuisia hallintaa, valvontaa, keskustelua, asiantuntemusta [...] (haasteltu N, 25-v.).

Koska globaalit ongelmat eivät ole kansallisvaltiollisia kysymyksiä tai ratkaistavissa paikallisvaltion tasolla, voidaan kysyä, mihin kansallisvaltiota oikeastaan edes tarvitaan? Tarkemmin ilmaistuna: määritteleekö tänään osa nuorista kansalaisista kansallisvaltiollisen politiikan tekemisen kentän turhaksi tai merkityksettömäksi tasoksi?

Radikaalit keinot ja ruohonjuuritason politiikointi kirjoitelmissa

Nuoria kiinnostavat enemmän ns. yhden asian liikkeet esim. luonnonsuojelujärjestöt. Näiden liikkeiden periaatteet ovat selkeitä ja mukana on myös käytännön toimintaa. Vaikuttaminen kiinnostaa monia, mutta puolueissa byrokraattisuus ja konservatiivisuus ajavat pois monia innostuneita (M, 14).

Osa yhteiskunnallisesti aktiivisista nuorista valitsee esimerkiksi puoluepoliittisia yhdistyksiä mieluummin erilaisissa liikkeissä ja liikehinnöissä toimimisen. Erilaisia liikehdintöjä on myös viime vuosien aikana syntynyt ja kuollut, tarpeiden

mukaan. Martti Siisiäisen (2003, 51) mukaan 1990-luvulla yhdistyksiä perustettiin ennätystahdissa. Näistä kuitenkin puoluepoliittisten yhdistysten osuus uusien yhdistysten kokonaisuudessa on pienempi kuin koskaan aiemmin itsenäisen Suomen historiassa. Siisiäinen (emt.) toteaa myös, että 1990-luvun protestoivien liikkeiden määrällinen vaikutus yhdistysmuodostukseen on ollut vähäinen. Voikin kysyä, miksi liikkeet sitten eivät synnytä uusia rekisteröityjä yhdistyksiä? Nähdäkseni tähän osaltaan vaikuttaa se, että tällä hetkellä monet toimijat voivat pitää liikkeitä tai epämuodollisia toimintaryhmiä riittävinä eturyhmittyminä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yhteiskunnallinen tai poliittinen toiminta kiinnostaisi.

Myös Markus Termonen (2003, 237) huomauttaa, ettei kieltäytyminen kansallisvaltiollisen edustuslaitoksen mukaan jäsentymisestä kuitenkaan merkitse poliittisesta toiminnasta kieltäytymistä tai politiikan vieroksumista. Jäsentymistä tapahtuu muun muassa erilaisissa liikkeissä ja yhdistyksissä. Viime kuukausina Irakin sodan vastainen liikehdintä eri puolilla maailmaa on saanut kansalaiset liikkeelle, sekä paikallisesti että globaalisti katsottuna. Nuorten poliittiset intressit voivat erota perinteisen politiikan harjoittamisen tavoista. Kirjoitelmissa moni kirjoittaja sivusi erilaisia yhteiskunnallisia liikehdintöjä.

Nuoret kaipaavat vähemmän sanoja ja enemmän suoraan toimintaa. Poliitikkojen puheet koetaan turhina lupauksina yhteiskunnan parantamisesta. Asioihin koetetaan mieluummin vaikuttaa itse kuin annetaan poliitikkojen tehdä huonoja päätöksiä. Useiden nuorten äänestämättömyys ei johdu laiskuudesta. Päinvastoin; monet haluavat kantaa kortensa kekoon yhteiskunnan puolesta, mutta ilman poliittisia päättäjiä välikätenä. Nuoret toimivat muun muassa turkistarha-iskujen avulla. Kävelykaduilla jaetaan lehtisiä, joissa on raakoja kuvia eläinkokeisiin joutuneista eläimistä. (N, 19.)

Liikkeiden organisointi on usein vielä lapsenkengissä, mutta ne mahdollisesti muodostavat pohjan uudelleenlaajalle puoluejärjestelmälle. Nykyisten puolueiden ja kansanedustajien tulisi vaalia hyviä suhteita näihin nuorten liikkeisiin, koska ne tulvivat uusia ajatuksia ja näkökulmia (M, 14).

Edellä olevassa sitaatissa kirjoittaja haastaakin poliitikot ylläpitämään toimivia vuorovaikutussuhteita yhteiskunnallisten liikkeiden ja niiden aktiivien kanssa. Tähän liittyy nähdäkseni ajatus, että eri poliittisten toimijaryhmien tiiviimmän vuorovaikutuksen kautta tiedonvälitys ja toisten ajatusmaailmojen tunnistaminen voivat säilyä aidompina. Usein erilaiset yhdistykset voivat välittää uusia kollektiivisen toiminnan ja aatteiden sovellutuksia vakiintuneisiin poliittisiin järjestelmiin (Siisiäinen 1996, 34). Tämä muuttaa Siisiäisen (emt., 35) mukaan järjestelmän perinteisiä toimintatapoja. Jos yhdistysten aikaansaama vaikutus on pysyvää, muuttuvat yhdistykset ainakin jossain määrin integraalivaltion toiminnalliseksi osiksi. Käytännössä nimenomaan poliittisen järjestelmän avoimuus erilaisille yhteiskunnallisille liikkeille on ollut monien läntisten demokratioiden voimallähde. Yhdistykset ovat voineet toimia legitimäation välittäjinä integroimalla keskeisten yhdistysten johtajat usukorporatistisin järjestelyin valtioon (esimerkiksi puolueisiin).

Yhdistykset ovat edustaneet alkuperäisiä yhteiskunnallisia liikkeitä ja niiden rivijäseniä, kun taas johtajat ovat edustaneet yhdistyksiä. Yhdistykset ovat tarjonneet keinoja vallan välittämiseksi hallitsevien ja hallittujen luokkien välillä. Yhteiskunnallisilla liikkeillä ja yhdistyksillä on ollut keskeinen rooli vaihtoehtoisten valtapyrkimysten muotoilurytyksissä. Yhdistykset voivat siten välittää haasteita, joita alistetut ryhmät kohdistavat valtioon. Samanaikaisesti intressiyhdistykset integroituvat hallitsevaan poliittiseen järjestelmään ja oikeuttavat sen. (Siisiäinen 1996, 35.) Yhdistyksissä ja liikkeissä vaikuttaminen määrittivät teksteissä osaltaan toimintamuodoiksi, joilla aidosti voi tai voisi nostaa esille varsinkin nuoria kiinnostavia asioita.

Poliitikkojen olisi tuotava esille mahdollisimman paljon nimenomaan nuorille ajankohtaisia ja läheisiä asioita: nykyajan nuoret eivät enää nouse barrikadeille välttämättä Karjalan puolesta, mutta sen sijaan heitä kiinnostavat esim. eläinten oikeudet ja luonnonsuojelu (N, 35).

Onneksi ne nuoret, jotka ovat tajunneet politiikan mahdollisuudet ja vielä oppineet hyödyntämäänkin niitä, eivät ole täysin kadonneet byrokratian syövereihin, vaan ovat ottaneet asioiden hoidon omiin käsiinsä enenevässä määrin (N, 30).

Toisinaan liikkeiden keinot ovat olleet huomattavasti radikaalimpia kuin ”normaalin” konventionaalisen poliittisen toiminnan piirissä. Suomen Gallupin keräämään aineiston perusteella puolet nuorista voisi ottaa osaa boikotteihin ja rauhanomaisiin mielenosoituksiin.⁵ Noin kymmenesosa puolestaan pitää radikaaleja, laittomiakin suoran toiminnan keinoja mahdollisina toimintamuotoina (ks. Pehkosen ja Nurmelen artikkeli tässä teoksessa.) Henkilökohtainen tarve saada aikaan muutos vaikuttaa yksilön innokkuuteen pyrkiä tekemään jotakin. Eräskin kirjoittaja arvelee, että poliittiselle aktivismille saattaa olla yhteiskunnallinen tilaus, jos suomalaisen sosiaalivaltion palvelutarjonta kaventuu.

Ehkä nuoret eivät ole vielä kokeneet yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta omassa nahassaan, eivätkä tunne muutostarvetta. Vasta lakien ja pykälien asettuessa poikkiteloin yksilön tielle hänellä on motiivia alkaa korjata niitä tieltään (N, 27).

Poliittinen aktivismi saattaa tosin nousta jälleen pintaan jos hyvinvointiyhteiskunnan palveluja aletaan karsimaan enemmänkin (M, 32).

Myös Villiina Hellstenin ja Tuomo Martikaisen (2001, 154) mukaan uudet asiakysymykset ohjaavat nuorten poliittista samastumista. Poliittikan merkityksen muuttuminen liittyy heidän mukaansa laajempaan jälkiteollistumiskehitykseen. Monin eri tavoin globaalisti verkottuneessa informaatioyhteiskunnassa valtiorajat ylittävä poliittinen identifiikaatio ja toiminta yleistyvät etenkin nuorten keskuudessa (emt.). Poliittikan muuttuvien merkitysten ja keskusteluun poliittikan mahdollisuuksista liittyy myös näkemys uuden politiikan tematiikasta. Hellstenin (2001, 37) mukaan vanha ja uusi politiikka muovaavat poliittista kenttää samanaikaisesti mutta erisuuntaisesti. Hellstenin (emt.) mukaan tällaisen uuden

politiikan akselin vastapooleina ovat vasemmisto eli libertaarisia arvoja korostava punavihreä ajattelu ja autoritaarisia ja ulkomaalaisvastaisia asenteita edustava uusautoritarismi.

Liikepolitiikointi haastateltavien näkökulmasta

Kylmä totuus on, että esimerkiksi eläinoikeuksien puolesta puhujat pystyvät ilmaisemaan kantansa vain ruohonjuuritasolla, pitämällä infopöytiä ja mielenosoituksia. Yleiseen keskusteluun kansalaisaktivistien intressit pääsevät vain kuin käsitellään suoraa toimintaa tai protestoinnin mahdollisuuksia. Varsinaiset ajatukset jäävät aivan liian usein aktivistileiman jalkoihin (N, 22).

Uuden politiikan tematiikan mukaisesti lisääntynyt säännöttömyys, fragmentaatio ja diversiteetti nostavat identiteetin ja sen rakentamisen keskeiseksi poliittiseksi projektiksi (Hellsten 2001, 38). Oman kehon ”hallussapito” voi siten olla yksi poliittinen projekti (ks. myös emt.). Viime vuosien poliittiseen aktivismiin, kuten esimerkiksi eläinoikeusaktivismiin, on usein liitetty ajatus identiteetin eri osien avulla politikoinnista. Edellä siteerattu kirjoittaja pohtii kuitenkin aktivistileiman jättävän ideologiset ja poliittiset kysymykset taka-alalle. Haastatellut olivat osittain samoilla jäljillä: oli selvästi havaittavissa, että poliittisen sanoman jääminen aktivismikeskustelun jalkoihin tuottaa turhautumista. Varsinkaan puoluepolitiikka ei herättänyt suurta lämpöä erään haastateltavani puheissa.

PL: Kiinnostaako sua politiikka?

(M, 20-v.): Ei kiinnosta, ainakaan näillä näkymin mä en koskaan mee ehdokkaaksi vaaleihin enkä mihinkään semmoseen, musta se on aika kuivaa ja likasta peliä se politiikka, ei ole mun paikka olla siellä.

PL: [...] minkälainen toiminta on sun mielestä poliittista?

(M, 25-v. -2): Siis mä ainakin määrittelen niin, että kaikki toiminta jossa yritetään vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin on poliittista. Tai on en tiedä, jos sä toimit jossain asukasyhdistyksessä niin onko se poliittista vai ei? [...] Kun mä puhun politiikasta, niin en tarkoita puoluepolitiikkaa, se on vain pieni osa poliittista kenttään. Mä oon mielestäni poliitti-

nen, mutta en puoluepoliittisesti mitenkään sitoutunut tai aktiivinen.

Haastateltavien puheessa poliittisen toiminnan määrittely lähtee yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisesta. Molemmat näistä haastatelluista pitivät kansalaisaktivismia merkityksellisenä politiikan foorumina. Uusien liikkeiden poliittinen toiminta perustuu henkilökohtaisesti koettujen, mutta yhteisölliseen elämään vaikuttavien epäkohtien nostamiseen julkiseksi ongelmaksi (Lundbom & Rinne 2003, 184). Tullakseen kuulluksi täytyy liikkeiden toimijoiden myös kaiken aikaa etsiä uusia vaikuttamiskeinoja. Järjestelmä osineen ei kuitenkaan aina ole valmis kohtaamaan näitä tuoreita toimintakeinoja. Miikka Pyykkösen (2003, 216) mukaan aktivistien mahdollisuudet tulla uskottaviksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi riippuu sen diskursiivisen kentän valtasuhteista, jossa heihin liitetään merkityksiä.

Pirita Juppi (2003, 172) toteaaakin, että vaikka eläinoikeusliike on saanut runsaasti julkista palstatilaa, se ei näytä kovin usein saaneen omia merkityksiään esille julkisuudessa. Erittäin merkityksellisenä haastatellut pitivät tuntemusta siitä, voiko asioihin tosiasiallisesti vaikuttaa – eli sitä, kuinka he kokevat oman kansalaispätevyytensä. Tunne siitä, että oma ääni tulee kuulluksi, on peruslähtökohta sille, että motivoituu ylipääntään tekemään jotakin. Sitä kautta myös mediajulkisuus ja median kautta vaikuttaminen määrittyivät haastateltavien puheissa merkityksellisiksi. Julkisuuden saaminen on kansalaisliikkeille elinehto. Se, tulkitaanko ja määritelläänkö liikeosalistuminen (median kautta) ylipäänsä poliittisen osallistumisen tavaksi, vaikuttaa myös toimijoiden ymmärrykseen demokratian tilasta.

[...] mutta siis silleen mä oon aina ollut sitä mieltä, että medially on älytön valta tavallaan ja että median kautta vaikuttaminen on tärkeää. Mä oon ite ollut innostunut kansalaistottelemattomuudesta... [...] Mä oon edelleenki sellasen eläinten vapautusrintama -tyylisen toiminnan puolesta, mut mulle on ehkä aina ollut tietynlaisia varauksia sen suhteen [...] (Haastateltu M, 25-v. -1).

Julkisuuden merkitys yhteiskunnalliselle toiminnalle on hyvin suuri. Siten toimijoiden motivaatioon voi vaikuttaa se, miten hyvin asia tai toimintamuoto huomioidaan tiedotusvälineissä. Mediajulkisuuden osalta yhteiskunnallisten liikkeiden aktiivien ja edustuksellisen demokratian edustajien tilanne kohtaa: molemmat tarvitsevat huomiota. Puoluepolitiikka on olemassa ilman median keskipisteenä oloa, mutta sillä, ettei politiikko saa julkisuutta, on jo oma ulottuvuutensa (ks. Ekholm 2000, 12). Oma-aloitteisen kansalaistoiminnan ja liikkeiden näkökulmasta mediajulkisuuden merkityksen kasvua politiikassa voi pitää mahdollisuutena, sillä mediajulkisuuden politikoinnin areenalle pääseminen on perinteisen politiikan areenoita useamman ulottuvilla (Juppi, Peltokoski & Pyykkönen 2003, 270).

Julkisuudessa politikomisella voi kuitenkin olla myös raskas hintansa. Miikka Pyykkösen (2003, 212) mukaan esimerkiksi globalisaation vastaisten mellakoiden uutisoinneissa aktivisteille pyrittiin tuottamaan stereotyyppisiä identiteettejä. Nämä stereotypistämiset marginalisoivat aktivisteja suhteessa niin sanottuun valtaväestöön tai konventionaalisiin poliittisiin toimintamalleihin (emt.). Mellakoinnit politikoinnin tapana askarruttivat myös haastateltavia: mitä poliittisen järjestelmän tilasta kertoo se, että tullakseen kuulluksi täytyy kärjistetyksi ilmaistuna järjestää mellakka. Vaikuttamisen mahdollisuuden olemassaolo säilyttää myös motivaation tehdä jotakin. Osallistumisen kenttänä osalle kansalaisista erilaiset liikehdinnät näyttävät tarjoavan relevanttimman toimintafoorumin. Esimerkiksi kritiikkiä tai parannusehdotuksia ovat suomalaisessa yhteiskunnassa usein olleet esittämässä erilaiset yhteiskunnalliset liikkeet.

Mun mielestä, mä en voi kuvitella mitään semmosta selkeää rajaa, että tässä on keinot ja että tätä keinoa maltillisemmat keinot on niinku sopivia poliittisia vaikuttamiskeinoja ja tätä keinoa radikaalimmat on sopimattomia keinoja... Se on tavallaan se asteikko, että mitä keinoja voi käyttää, aika liukuva ja se riippuu siitä, mitä nimenomaista asiaa kritisoidaan ja mitkä on ne mahdollisuudet, että tällä keinolla se

kritiikki menee läpi... Ja on aika tapauskohtaista arviointia... (Haastateltu M, 25-v. -1.)

Yhteiskunnallisille liikkeille tunnusomaisena onkin pidetty protestointihenkisyyttä hallinnan järjestelmää tai vallitsevia oloja kohtaan (Helander 1998, 47). Se, että tavoitteet ovat väljästi yhteisiä, on viime vuosina mahdollistanut hyvin erilaisten ryhmittymien toiminnan rinnakkain (ks. emt., 47). Haastateltavien mielestä ”sopivien” tai ”oikeiden” poliittisen toiminnan muotojen määrittelemineen on vaikeaa. Miikka Pyykkösen (2003, 221) mukaan aatteista voi tulla myös hetkellisesti esimerkiksi mielenosoituksissa kyseenalaistamattomia ja symboleiltaan yhteisiä, vaikka kaikki toimijat eivät niitä normaalisti täysin omikseen identifioisikaan. Vuorovaikutuksen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla välitöntä.

[...] keskeistähän on globalisaatiokriittisen ajatusmaailman omaksuminen, minkä jälkeen täytyy olla jossain välillisessä tai välittömässä vuorovaikutuksessa sen liikkeen muiden jäsenten kanssa. Eli kyllä mun mielestä... se vuorovaikutus voi olla välillistäkin, se voi mun mielestä tapahtua myös silläi et jos joku henkilö samaistuu siihen ajatusmaailmaan, niin jos se vaan tarpeeks paljon seuraa esimerkiksi lehtiä tai www-sivuja, niin se voi omaksua sen globalisaatiokriittisen identiteetin vaikka se ei toistaiseks vielä ois, et sen ystäväpiiriin ei kuuluis kauheesti muita globalisaatioaktivisteja. (Haastateltu N, 25-v.)

Radikaalius ja toimijaidentiteetti määrittävät enemmänkin tilanteissa ja ajassa. Käytännössä poliittisen identiteetin ja poliittisen toiminnan tyylin erottelu mahdollistaa toimija-identiteetin, jolle politiikan tekemisen ja politikoinnin keinot ovat sekä vaihtelevia että tilannekohtaisesti muuttuvia (Lundbom & Rinne 2003, 187). Toimintamuotojen väliset rajat ja siirtymät eivät siten välttämättä ole jähmeitä, vaan toimija voi valita ja katsoa, mikä kulloinkin toimii.

Kyl tän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa on aika semmosia nihkeitä piirteitä että tuntuu melkein välttämättömältä että on pakko saada mellakka aikaan ennen ku kukaan on kiinnostunu. Tilanne vaikuttaa huonolta, toisaalta mä oon aika toiveikas, kos-

ka aivan käsittämättömiä poliittisia muutoksia on tapahtunut (M, 25-v. -1).

Monet jotka on ollut niissä mielenosoituksissa on tehnyt sitä tylsää työtä ensin monta vuotta ja käynyt pienissä kokouksissa, yrittänyt puhua kansanedustajille ja tuntenu että kukaan ei kuuntele. Yrittänyt järjestää Suomessa jonkun pienen mielenosoituksen ja kukaan toimittaja ei kerro siitä mitään. Suurin osa poliittisesta toiminnasta tosi turhauttavaa ja tuntuu että kukaan ei ota vakavasti. Nyt kun lähtee Prahaan ja tuntuu että on kymmeniä tuhansia muita jotka ajaa sitä samaa asiaa ja sit yhtäkkiä me ei ollakaan pieni vähemmistö vaan iso joukko. Kaikkien on pakko ottaa meidät vakavasti ja tulee tosi hyvä fiilis. Semmoinen vahvistus omalle asialle. Jotkut kysyy oonko mä ihan hullu kun mä yritän vaikuttaa tämmöiseen asiaan joka ei kiinnosta ketään ja sit näkee että on hirveesti ympäri maailman ihmisiä jotka on samaa mieltä tästä asiasta. Kyllä se vahvistaa sitä ajatusta, että tätä hommaa kannattaa jatkaa. (Haastateltu M, 25-v.-2.)

Kuten kirjoitelmissakin, toiveikkuus ja idealismi nousivat teemoiksi myös haastateltujen puheissa. Haastateltavat eivät vastustaneet vaan kritisoivat parlamentaarisen politikoinnin tapoja. Myös Pertti Alasuutari (1999, 177) kirjoittaa, että liikkeiden toimijat voivat hyvin osallistua myös perinteiseen poliittiseen toimintaan ja kuulua esimerkiksi niin sanotun vihreän liikkeen puolueisiin. Alasuutarin mukaan merkittävä osa liikkeiden toiminnasta perustuu yritykseen painostaa yrittäjiä ja yrityselämää. Useamman haastateltavan puheissa korostuikin kulutuskäyttämisen avulla vaikuttaminen. Yhteiskunnallinen ”vaikuttajaidentiteetti” rakentuu monensuuntaisessa vuorovaikutuksessa.

Lisää valittuja paloja eikä vain suljettuja saloja

Suomalainen individualistinen yhteiskunta ja sen demokraattinen hallinto ovat mielestäni ristiriidassa keskenään. Omaan napaan tuijottamista tuetaan, eivätä nuoret tällöin koe politiikkaa elämänsä koskettavaksi, eivät ainakaan niin kauan kuin heillä on perusoikeutensa ja vapautensa (N, 23).

Uuden politiikan realiteeteissa identiteettiprojekteilla on merkittävä asema. Individualistinen ajat-

telutapa ja kollektiivinen toiminta eivät kuitenkaan aina mahdu samaan yhteyteen, saati sitten kannustavaan poliittiseen toimintakulttuuriin. Poliittinen toiminta voikin tässä individualismia korostavassa ajassa olla joillekin kansalaisille jo alun alkaenkin mahdoton yhtälö. Kuitenkin poliittisten keinojen valinnalla myös kollektiivisten asioiden ajamiseen voi saada individualistisia piirteitä. Villiina Hellsten ja Tuomo Martikainen (2002, 155) toteavat, että kansalaisten ja varsinkin nuorten selänkääntö politiikalle on perinteisen edustuksellisen demokratian ihanteiden kannalta luonnollisesti varsin epätoivottava ilmiö. Kuitenkin uusi politiikka uusien asiakysymystensä ja osallistumismalliensa kera voisi merkitä heidän mukaansa eräänlaista politiikan paradigmuutosta. Puoluedemokratiamallin säilyminen on kiinni myös politiikasta itsestään ja siitä, kuinka valmis politiikka on uudistumaan kansalaisten odotuksia vastaavaan suuntaan (emt.).

Tarve uudistaa politiikkaa ja poliittisen vaikuttamisen kenttää välittyikin monista tutkimistani kirjoitelmista. Esimerkiksi äänestyskäyttäytymisen osalta esiin nousi erilaisia politiikkaa koskevia asenteita (ks. Borg 1996, 61). Erään kirjoittajan mielestä jo ”politiikka kuulostaa sanalta, joka sisältää paljon valehtelua, kieroilua sekä vain omien henkilökohtaisten asioiden ajamista” (N, 57). Poliittikan käsitteellisen arvolatautuneisuuden purkamiselle olisi siten olemassa sosiaalinen tilaus.

Nuoret haluavat toimintaa, selkeitä vastauksia ja rehellisyyttä. Kukaan ei tietenkään oleta muutosten tapahtuvan yhdessä yössä. Päätöstenteko ja niiden toimeenpaneminen vaatii aikaa, mutta niiden on kuitenkin tapahduttava jossakin vaiheessa. En usko nuorten saamisen äänestyskoppeihin olevan kovin kaivattua. Meille täytyy vain antaa hyvä syy mennä sinne. (N, 24.)

Meille pitäisi myös selittää, miksi päätösten teko ja niiden toimeenpano vie aikaa. Meistä nuorista tunnetaan usein, että asia, joka ei tapahdu heti, ei tapahdu ollenkaan (N, 19).

Kirjoittajat kaipaavat poliitikoilta selkeää puhetta ja tarkempia tietoja siitä, miten päätöksenteko

etenee suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä. Kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista poliittisella kentällä tai poliittisissa kysymyksissä on olennainen motivoija. Kansalaispätevyys ja sen kokeminen tuleeikin teksteissä esiin kerta toisensa jälkeen, vaikkakin hieman eri tavoin määriteltyinä. Konkreettisten toimintakeinojen todentaminen, toimintatilan jättäminen nuorille saattaisi lisätä poliittista aktiivisuutta.

Nuoret haluavat tehdä jotain konkreettista. Heille ei riitä asioihin puuttuminen ainoastaan rasti ruutuun -taktiikalla ja odottamalla, että jotakin tapahtuisi ylempällä taholla (N, 15).

Myös edustuksellisen demokratian tarjoamat forumit puhuttavat nuoria. Tilan, paikan ja uusien mahdollisuuksien avaaminen myös edustuksellisen demokratian osalta korostui esimerkiksi huomioissa vaihtoehtoisista äänestystavoista. Vuoden 2002 Nuorisobarometriin vastanneista 74 prosenttia uskoi äänestysaktiivisuuden lisääntyvän, jos äänestäminen olisi mahdollista Internetissä (Saarela 2002, 79). Myös kirjoitelmissa Internetin kautta tapahtuva äänestäminen mainittiin useammassakin tekstissä.

Nuoria voisi osaltaan innostaa äänestäminen Internetin kautta tai muuten tietokoneella äänestyspaikalla. Tästä tosin ilmeni luultavasti uusia ja vaikeampia ongelmia, kun vanhempi sukupolvi jättäisi äänestämisen nuoremmille, niille, jotka koneita osaisivat käyttää! (N, 2)

Myös äänestämisen tapoja kannattaisi kehittää, koska se on varmasti yksi keino, jolla äänestysinnostus nousisi (N, 7).

Edellä siteerattu kirjoittaja ottaa samalla kantaa sukupolvien välisiin toimintakeinokulttuurien eroihin. Tämä ulottuvuus liittyy myös siihen, millaisia keinoja kukin ylipäättensä sosiaalistuu käyttämään. Myös nuorten kanssa ajan viettäminen, nuorten kanssa ”hengailu”, nuorten äänen kuuluminen tulivat teksteissä esille. Nuorten kohtaaminen heidän omilla foorumeillaan vaikutti ainakin tekstien perusteella olevan yksi kei-

no supistaa politiikan ja nuorten maailman välistä kuilua.

Pohdintaa

Edellä olen käsitellyt nuorten kokemuksia demokratiasta, politiikasta, vaaleissa äänestämisestä ja yhteiskunnallisista liikkeistä. Poliittiseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyy monia haasteita. Nuorten ja tulevaisuuden äänestäjien kansalaispätevyyskokemuksen nostaminen on visainen pähkinä purtavaksi. Kirjoitelmissa politiikkaa koskevat asenteet peilaavat hyvin Suomen Gallupin keräämän aineiston tuloksia. Poliittikkaa kohtaan on kuitenkin olemassa sekä epäluottamusta että tietämättömyyttä ja turhautumista.

Liikkeissä toimivien aktiivien näkemykset politiikasta ja poliittisuudesta puolestaan konkreetisoivat sen, miten poliittinen vaikuttajuus voi jäsentyä. Vilho Harlen (2000, 147) mukaan kansalaisaktivismi tarjoaa yhteiskunnalliselle keskustelulle ja poliittiselle ”kasvatukselle” edes jonkinlaisen mahdollisuuden.

Kansalaisliikkeiden ja toiminnan kautta politiikkaan ja poliittiseen toimintaan voi myös kiinnittyä etäännyttämisen sijaan. Konventionaaliset ja ei-konventionaaliset poliittisen toiminnan keinot voivat elää rinnakkain yksilön keinovalikoimassa. Kirsi Kallio (2003, 39) puolestaan kirjoittaa talouselämän vallan kasvun johtaneen siihen, että niin sanottuun perinteiseen politikointiin on jäänyt demokratian mentävä aukko. Mediajulkisuuden merkitys poliittisen toiminnan areenana ja resurssina on lisääntynyt rinnan puoluejärjestelmän heikkenemisen ja epävirallisen kansalaisaktiivisuuden kasvun kanssa (Juppi, Peltokoski & Pyykkönen 2003, 269). Kansalaisliikkeet on otettu osaksi julkista areenaa, mutta toisaalta ne ovat myös osanneet itse ottaa tilaa tällä areenalla ja pystyneet siten politikoidaan. Kallion (2003, 39) mukaan kansalaisliikkeet ovat pyrkineet paikkaamaan demokratia-aukkoa nostamalla julkiseen poliittiseen keskusteluun asioita, jotka eivät ole perinteisesti sinne kuuluneet. Pirita Jupin (2003, 145) mukaan nykyiset yhteiskunnalliset liikkeet kohdistavat yhä harvemmin protestiaan ja vaati-

muksiaan suoraan vastapuolelle tai poliittisen järjestelmän kautta päättäjille. Pikemminkin vaatimukset tuodaan medioituneen toimintaympäristön logiikan mukaisesti esiin mediajulkisuuden välityksellä.

Tutkimieni kirjoitelmien moniääninen käsitys politiikasta luvannee suhteellisen positiivista tulevaisuutta: innovatiivista, keskustelemaa ja osallistuvaa politiikkaa.

Kyllä meressä kaloja riittää, niille joita todella kiinnostaa, täytyy vaan antaa mahdollisuudet toteuttaa itseään ja niille, joilla on piileviä kykyjä, mutta eivät uskalla tuoda niitä julki, tulisi rohkaista ja selvittää mahdollisuudet (M, 3).

Viitteet

- ¹ (http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_pkmenestys.html)
- ² Erityiset kiitokset Allianssille ja Susanne Laineelle siitä, että sain kirjoitelmat analysoitavakseni. Kirjoitelmissa on monia asioita, joihin voisi tarttua. Tässä kiinnitän huomioni mainitsemiini rajattuihin teemoihin.
- ³ Pahoittelen, että niputan siten kirjoittajat samaan ”nuori-kategoriaan”, enkä esimerkiksi eritele heidän ikäänsä tai tarkenna heidän kotikuntiaan. Tässä tekstissä kuitenkin tarkoitukseni on tuoda esille, millaisena demokratia, vaalit ja politiikan tulevaisuus näyttäytyvät kokonaisuudessaan kirjoitelmien pohjalta. Monissa kohdissa siteeraus kuvastaa useamman kirjoittajan ajatuksia. Tästä syystä en nosta esiin mainintoja jokaisen kirjoittajan teksteistä. Useat kirjoittajat tarttuivat samoihin kysymyksiin, esimerkiksi Internetin mahdollisuuksia äänestysfoorumina pohti varsin moni kirjoittaja.
- ⁴ Siteeraan tässä vain lyhyesti neljää haastateltavaani. Haastattelusta kolme on tehty vuonna 2001 yhdessä tutkija Arto Lindholmin kanssa globalisaatiokriittiseen toimintaan liittyen. Yksi haastattelu on tehty vuonna 1997 eläinoikeustoiminnan näkökulmasta. Haastattelulitteroinneista olen pyrkinyt nostamaan esille ennen kaikkea poliittiseen osallistumiseen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyviä näkemyksiä. Haastattelut on tehty eri tarkoitusta varten, joten kaikki niissä käsitellyt asiat eivät ole tämän tekstin kannalta relevantteja.
- ⁵ Oman käsitykseni mukaan erilaiset kansalaisliikkeet myös käytännössä toivottaisivat hyvin mielellään teretulleeksi tuhannet uudet boikotoijat ja mielenosoittajat.

Kirjallisuus

- Alasuutari, Pertti (1999). Ekoaktivismi globaalina liikkeenä. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.), *Post Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 177–198.
- Borg, Sami (1996). *Velvollisuus vaikuttaa*. Tampereen yliopisto.
- Borg, Sami (1998). Nuorten poliittisen osallistumisen kehityslinjoja. *Nuorisotutkimus* 16 (3): 21–32.
- Eckholm, Peter (2000). *Tärkeintä on liike?* Elinkeinoelämän valtuuskunta. Keskustelumuistio. Helsinki: Yliopistopaino.
- Harle, Vilho (2000). Suomalaisen parlamentarismien tila ja tulevaisuus: Semi-parlamentarismista kvasi-parlamentarismiin? *Politiikka* 42 (3): 145–148.
- Helander Voitto (1998). *Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista*. Helsinki: Gaudemus.
- Hellsten, Villiina (2001). Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa. *Politiikka* 43 (1): 37–48.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2002). Nuorten poliittinen osallistuminen 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Silvennoinen, Heikki (toim.), *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Opetusministeriö. Nuora, julkaisuja 25, 137–155.
- Juppi, Pirita (2003). Eläinoikeustoiminta määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 141–177.
- Juppi, Pirita & Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (2003). Uutta liikehdintää, uusia näkökulmia. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 266–283.
- Kallio, Kirsi (2003). Kansalaisliikkeet Internetissä ja moniäänisen demokratian vaativuus. *Politiikka* 45 (1): 38–49.
- Lundbom, Pia & Rinne, Jarmo (2003). Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipoliittikkaa radikaaliliikkeessä. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 181–210.
- Noponen, Martti (1992). *Politiikka tutkimuksen kohteena*. Porvoo: WSOY.
- Paastela, Jukka (2000). *Yksin- ja harvainvallasta*. Nide 1. Studia Politica Tampereensis. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pyykkönen, Miikka (2003). Identiteetti liikkeessä. Teok-

sessä Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhanen vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 211–236.

Saarela, Pekka (2002). *Nuorisobarometri 2002*. Nuorisosian neuvottelukunta: Nuora, julkaisu 24.

Termonen, Markus (2003). Vastarinnan subjekti ja diskursiivinen subjektituotanto. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.), *Li-*

ke-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhanen vaihteessa. Jyväskylä: SoPhi, 237–265.

Internet-lähde:

http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_pkmenestys.html Tilastokeskus, vaalitulokset. Viitattu 5.5.2003.

SAMIBORG

NUORET JA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIEN KAMPANJA

Vuoden 2003 eduskuntavaalit muistuttivat joiltakin piirteiltään vuoden 1991 eduskuntavaaleja. Suomen Keskusta kulki molempiin vaaleihin oppositiopuolueena haastamaan etenkin sosiaalidemokraatteihin ja Kokoomukseen perustuvaa sinipunaa. Suomen talousnäkymät eivät olleet hallitukselle suotuisat kummissakaan vaaleissa ja tästäkin syystä Keskusta lähti vuoden 2003 vaaleihin vuoden 1991 tapaan kannatusmittausten kärkipuolueen asemasta. Tosin loppuvuoden 2002 ja alkuvuoden 2003 mittaukset ennakoivat vaaleista hyvin tasaista SDP:n ja Keskustan välille.

SDP valmistautui vaaleihin pääministeripuolueena ja sen yhtenä kampanjataktiikkana oli painottaa kamppailun luonnetta juuri pääministerivaalina. Puolueen puheenjohtaja Paavo Lipponen oli toiminut menestyksellisesti kahden laajapohjaisen hallituksen yhteistyön takuumiehenä jo kahdeksan vuotta, mikä antoi – kokemuksesta ja näytöistä puhuttaessa – puolueelle selvän etulyöntiaseman pääministeripeliin.

Kahden muun suuren puolueen puheenjohtajavaihdokset ja niitä seuranneet julkisuusmuutokset näyttivät pureen äänestäjiin eri tavoin, vaikka puolueiden vaaleja edeltäneeseen kannatukseen vaikutti toki monta muutakin asiaa kuin johtaja.

Keskustan puheenjohtajavaihdos Esko Aho-ta Anneli Jäätteenmäkeen oli kannatusmittausten valossa onnistunut. Kokoomuksessa Sauli Niinistön korvasi Ville Itälä, mutta vaihdos ei tuonut Kokoomukselle sen toivomaa lisäkannatusta. Itälän persoonan päälle kaadettiin jo kampanjan aikana osavastuu puolueen heikohkosta mittausten menestyksestä.

Tilanne muistutti vuoden 1991 vaaleja myös siten, että Irakin sota varjosti kevään eduskuntavaaleja aivan kuten Persianlahden sota kaksitoista vuotta aiemmin. Vuoden 2002 lopulta lähtien

Taulukko 1. Vuosien 1999 ja 2003 eduskuntavaalien tulokset eduskuntapuolueiden osalta.

	Koko maa 1999			Koko maa 2003		
	Äänet	%	Paikat	Äänimuutos 1999 vaaleista	%	Paikat
KESK	600 592	22.4	48	+88 799	24.7	55
SDP	612 963	22.9	51	+70 260	24.5	53
KOK	563 835	21.0	46	-45 931	18.6	40
VAS	291 675	10.9	20	-14 523	9.9	19
VIHR	194 846	7.3	11	+28 718	8.0	14
RKP	137 330	5.1	11	-8 506	4.6	9
SKL/KD	111 835	4.2	10	+37 152	5.3	7
PS	26 440	1.0	1	+17 376	1.6	3
Hyväksyttyjä ääniä	268 1291			2 791 757		
Hylättyjä ääniä	28804			23 943		
Kotimaan äänestys-%	68.3			69.7		

arveltiin jonkin aikaa, että Yhdysvaltojen johtama liittouma hyökkäisi Irakiin ennen maaliskuun puoliväliä, jolloin Suomen vaalit järjestettäisiin. Lopulta hyökkäys kuitenkin alkoi vasta vaalisunnuntain (16.3.) jälkeisellä viikolla.

Vaalien valtakunnallinen tulos on esitetty eduskuntaan yltäneiden puolueiden osalta taulukossa 1. Muutokset olivat lopulta huomattavan pieniä, mikä koski myös vaalien äänestysprosenttia. Vuoden 1991 tapaan Suomen Keskusta nousi vaalien jälkeen hallituksen pääministeripuolueeksi. Tästä puolue joutui kuitenkin maksamaan monta muuta keskeistä ministerisalkkua. SDP:n puheenjohtaja Paavo Lipponen pysyi lopulta vaalikampanjan aikana ilmaisemansa ajatuksen takana jäädessään pois Jäätteenmäen emännöimästä hallituksesta.

Tähän vaikutti merkittävästi se, että Jäätteenmäen ja Lipposen välille syntyi luottamuspuola vaalikampanjan loppuvaiheen Irak-keskusteluissa. Keskustan avittamana kampanjan loppuvaiheessa tartuttiin tietoihin, joiden mukaan Suomen ulkopoliittisella johdolla olisi ollut erilaisia näkemyksiä Suomen suhteesta Yhdysvaltoihin ja Irak-kysymykseen. Lisäksi Keskusta viittasi kampanjassaan, että pääministeri Lipponen olisi toiminnallaan Yhdysvaltain vierailunsa aikana antanut liian myönteisen vaikutelman Suomen suhtautumisesta Yhdysvaltain Irak-politiikkaan.

Asiaa puitiin vaalikampanjan loppuvaiheessa laajasti tärkeimmissä television vaaliohjelmissa ja muissa medioissa, mikä haittasi huomattavasti muiden tärkeiden aiheiden käsittelyä. Sisällöltään köyhäksi jääneessä ”Irak-jankutuksessa” hukattiin mahdollisuus kansanvaltaiseen ulkopoliittiseen vaalienaluskusteluun, jota olisi voitu käydä esimerkiksi EU:n ja Naton laajentumisesta.

Ulkopolitiikka ei ollut myöskään kansaa kiinnostavin vaaliteema. Helsingin Sanomat teetti puolitoista kuukautta ennen vaaleja Suomen Gallupilla valtakunnallisen kyselyn, jossa lähes 1 400 vastaajalta tiedusteltiin laajalla kysymyspatterilla sitä, millaisia teemoja he toivoivat kampanjassa käsiteltävän (Jääskeläinen 2003). Viisiportaisella vaihtoehtoasteikolla kysyttyä (erittäin tärkeä, ...,

ei lainkaan tärkeä) teemalistan kymmenen kärkeen nousivat seuraavat asiat:

	% pitää erittäin tai melko tärkeänä
- sairaiden hoito	92
- vanhusten hoito	89
- työttömyyden vähentäminen	88
- köyhien asema	83
- varautuminen väestön ikääntymiseen	83
- rikollisuus ja rangaistukset	83
- huumeet	82
- vakaa taloudenpito ja valtion velan määrä	82
- työttömien toimeentulo	82
- lasten kasvatus	78

Tärkeimmiksi listautuneet asiat olivat lopulta kampanjassa esillä epätasapainoisesti. Mainittakoon, että kyselyssä tiedusteltujen yhteensä 40 asian joukossa ”Suomen suhde Natoon” nousi sijalle 32 ja ”Euroopan unionin asiat” kahta sijaa ylemmäksi. Hyvin paljon käsitelty teema ”pääministerin henkilö (kuka pääministeriksi)” sijoitui kansan toiveissa myös listan häntäpäähän sijalle 29.

Sen paremmin puolue- kuin ehdokasjulkisuudenkaan teemat eivät yleensä ottaen olleet nuoria puhuttelevia. Joillakin viestimillä tosin oli kampanjan aikana myös erityisesti nuorille suunnattua tarjontaa. Suhteellisesti eniten valtakunnallista näkyvyyttä saivat ennestään tunnetut keski-ikäiset ehdokkaat, sekä ilmaisen kampanjajulkisuuden että omien vaalimainontaresurssiansa tuella. Nuorille tärkeimpien teemojen taustalle jäämiseen löytyy muitakin rakenteellisia syitä. Tärkeimmät teemat nousevat valitsijoiden enemmistön huolenaiheista, jotka eivät määräydy pelkästään määrittelijän ikäryhmän omista tarpeista. Siinä missä nuori saattaa toivoa lähinnä itseensä, omaan elämäntilanteeseensa ja omiin arvoihinsa liittyvien teemojen käsittelyä, keski-ikäinen pohtinee asiaa useammin sekä lastensa että ikääntyneiden vanhempiensa tarpeiden kautta. Näin juuri päädytään edellä mainittuihin suosituimpiin kärkiaiheisiin.

Aineistot ja kysymykset

Tässä artikkelissa pyrin luomaan kokonaiskuvan siitä, millä tavoin 18–30-vuotiaat nuoret seurasivat vuoden 2003 vaalikampanjaa ja mitkä olivat erityisesti nuorille tärkeitä tiedonlähteitä. Käytettävissä on kaksi vaalien jälkeistä kyselyaineistoa:

1. Valtion nuorisosiain neuvottelukunnan (Nuora) teettämä valtakunnallinen nuorisointoaineisto, joka perustuu yhteensä 1 002 satunnaisesti valitun 18–30-vuotiaan nuoren puhelinhaastatteluun vaalien jälkeen.¹
2. Eduskuntavaalitutkimus 2003 -hankkeen valtakunnallinen aikuisväestöaineisto, joka perustuu yhteensä 1065 käyntihaastatteluun 18–80-vuotiaista suomalaisista.²

Näiden aineistojen avulla arvioin nuorten tyytetyä vaalikampanjan seuraamisessa sekä sitä, eroavatko nuoret tässä muista äänioikeutetuista. Lisäksi pyrin vastaamaan siihen, kuinka paljon nuoret tietävät yhteiskunnallisista kysymyksistä muihin äänioikeutettuihin verrattuna. Tämä auttaa lopuksi tekemään jotakin päätelmiä nuorten politiikkaan kiinnittymisen tai siihen kiinnittymättömyyden seurauksista.

Kampanjasta keskusteleminen ja tärkeimmät tietolähteet

Taulukko 2 vertailee nuorten keskusteluaktiivisuutta vuoden 2003 eduskuntavaaleissa vuoteen 1999, jolloin Nuora teetti Suomen Gallupilla vastaavan nuorisointoaineiston (Nurmela 1999). Tällainen toiminnallinen mittari osoittaa kiinnostavasti nuorten vaalikeskusteluaktiivisuuden ole-

van suurin piirtein samalla tasolla heidän vaali-osallistumisensa kanssa. Vuoden 1999 eduskuntavaalien yli 3,9 miljoonasta äänioikeutetusta oli 18–30-vuotiaita hieman yli 800 000. Rekisteritietojen mukaan heistä jätti tuolloin äänestämättä noin 378 000, jolloin ikäryhmän äänestysaktiivisuus jäi 53,2 prosenttiin (Martikainen & Wass 2002, 61). Vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen vaaleista sanoi puolestaan keskustelleensa vähintään usein 56 prosenttia nuorista.

Taulukon 2 kuva keskusteluaktiivisuuden pysymisestä samalla tasolla sopii myös kuvaan äänestysprosentin kehityksestä. Vuoden 2003 vaaleista ei ole käytössä rekisteritietoja nuorten äänestysprosentista, mutta vaalien kotimaan kokonaisäänestysprosentin hyvin pieni kohoaminen vuodesta 1999 vuoteen 2003 (68,3/69,7) viittaa vain vähäisiin osallistumistason muutoksiin nuorten keskuudessa. Nuorten aktiivisuus keskustella vaaleista kampanjan aikana pysyi käytännössä ennallaan: lähes 60 prosenttia keskustelee joko päivittäin, lähes päivittäin tai usein, ja noin kaksi viidestä keskustelee vaaleista tätä harvemmin.

Mistä lähteistä nuoret sitten saavat tietoa vaaleista ja mitä kanavia he pitävät tärkeimpinä? Melko varmaa on, että suurin osa nuorista ei etsi kovinkaan omatoimisesti ja aktiivisesti tietoa puolueista ja vaalien ehdokkaista. Sen sijaan vaalien levittäytyminen laajalti eri tiedotusvälineiden uutis- ja ajankohtaisohjelmiin sekä vaalimainonta altistavat nuoria vaali-informaatiolle.

Vuoden 2003 nuorisointoaineistossa tiedusteltiin asiaa kysymällä kuinka tärkeitä eri tietolähteet olivat nuorille eduskuntavaalien aikana ajatellen vastaajan omia äänestämiseen liittyviä harkinto-

Taulukko 2. Kuinka usein 18–30-vuotiaat keskustelivat eduskuntavaaleista vuosien 1999 ja 2003 vaalikampanjoiden aikana (%).^a

	Päivittäin	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan	YHT.	(n)
1999 puhelinhaastattelu	32	24	26	16	2	100	(1 006)
2003 puhelinhaastattelu	29	28	24	16	3	100	(1 002)

^a Vuoden 1999 tieto perustuu vastaavaan nuorten puhelinhaastatteluun kuin vuonna 2003 (Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston aineistonumero FSD1027).

Taulukko 3. Eri tietolähteiden tärkeys 18–30-vuotiaille nuorille vuoden 2003 eduskuntavaaleissa (%).^a

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	Ei osaa sanoa	YHT.
TV:n uutis- ja ajankohtaisohjelmat	28	48	13	10	1	100
Sanomalehtien uutis- ja ajankohtaisjutut	25	51	14	9	1	100
Internet	20	28	18	34	1	100
Puolueiden tai ehdokkaiden vaalikampanjat	9	40	25	25	1	100
Radion uutis- ja ajankohtaisohjelmat	10	34	27	28	1	100
Kirjat, aikakauslehdet ja muut kirjalliset lähteet	6	36	31	26	1	100
Kodista, vanhemmilta tai sukulaisilta saadut tiedot	6	34	28	32	0	100
Muilta ystäviltä ja tuttavilta saadut tiedot	2	26	35	37	1	100
Työ- tai opiskelukavereilta saadut tiedot	2	20	34	42	1	100
TV:n viihdeohjelmat	4	17	35	44	1	100
Kansalaisjärjestöjen (esim. ammattiyhdistysliike) äänestyskampanjat	2	16	25	55	3	100

^a Kaikissa kysymyksissä n = 1 002. Kysymyspatterin johdanto kuului sanatarkasti: ”Seuraavaksi luettelen joukon tietolähteitä, joiden kautta ihmiset voivat saada tukea eduskuntavaalien äänestyspäätöksiin vaalikampanjan aikana. Kuinka tärkeitä nämä tietolähteet olivat sinulle eduskuntavaalien vaalikampanjan aikana ajatellen omia äänestämiseen liittyviä harkintojasi?”

ja. Kysymyspatteriin saatujen vastausten suorat jakaumat on raportoitu riviprosentteina taulukossa 3. Tietolähteet on asetettu tärkeysjärjestykseen kahteen ensimmäiseen vaihtoehtoon vastanneiden yhteenlasketun osuuden perusteella.

Tarkastelu nosti kaksi lähdeä selvästi ylitse muiden. Nämä olivat TV:n uutis- ja ajankohtaisohjelmat sekä sanomalehtien uutis- ja ajankohtaistarjonta. Molempia piti erittäin tai melko tärkeinä noin kolme neljästä vastaajasta. Samalla vain joka kymmenes nuori näyttää ohittavan nämä informaatiolähteet vaalien aikana kokonaan tai ei pidä niitä lainkaan merkittävänä äänestysratkaisuilleen. On luultavaa, että lähteen merkityksettömänä pitäminen liittyy enemmän äänestämisen kuin itse tietolähteen merkityksettömäksi kokemiseen.

Toisen asteen tärkeyskategoriaan kuuluu kolme tietolähdettä, ja kiinnostavasti myös Internet. Puolueiden ja ehdokkaiden vaalikampanjat sekä radion uutis- ja ajankohtaisohjelmat olivat tärkeitä lähes joka toiselle nuorelle, mutta enemmistö piti jo näitäkin äänestämislleen joko ”ei kovinkaan tärkeänä” tai ”ei lainkaan tärkeänä”.

Internetin tärkeydestä havaittu vastausjakauma oli selvästi erilainen, sillä se *polarisoi vastaajakuntaa aivan eri tavoin* kuin muut tietolähteet. Tasan 20 prosenttia eli joka viides piti nettiä erittäin tärkeänä äänestämisen kannalta, mutta samalla joka kolmas (34 prosenttia) piti sitä täysin merkityksettömänä. Helppoimman ja myös uskottavimman selityksen tälle tarjoavat Internetin käyttömahdollisuudet. Digitaalisen kuilun paremmalla puolella Internetistä näyttää jo muodostuneen suomalaisnuorille erittäin keskeinen vaalien tietolähde. Toisaalta helppojen käyttömahdollisuuksien ulkopuolella väline on pysynyt vaalienkin tietolähteenä pimenossa.

Tuloksen merkitystä korostaa myös se, että osuudet ovat muuttuneet huomattavasti vuodesta 1999 (Nurmela 1999). Vielä tuolloin, vaalien jälkeen nuorilta kysyttäessä, vain 16 prosenttia piti Internetiä ”erittäin tärkeänä”, 18 prosenttia ”melko tärkeänä” ja peräti 56 prosenttia piti sitä ”ei lainkaan tärkeänä”. Muiden tietolähteiden tärkeydet ovat aika lähellä vuoden 1999 tasoja, mutta useimmissa oli tapahtunut pientä laskua vuoteen 2003. Täten Internetin merkityksen kasvu on

myös saattanut heikentää muiden viestinten asemaa nuorten tietolähteenä vaaleista.

Viestinten seuraamisaktiivisuus: nuoret verrattuna yli 30-vuotiaisiin

Viestinten tärkeyden myöntäminen oman äänestämisen kannalta ei kerro, kuinka paljon nuoret seurasivat eri medioita vaalien aikana. Tästä kysymyksestä on kuitenkin mahdollista saada suuntaa antavaa tietoa vaalien jälkeen kerätystä valtakunnallisesta aikuisväestöaineistosta. Tutkimuksessa 18–80-vuotiailta vastaajilta kysyttiin, kuinka paljon he seurasivat vaaleja eri tiedotusvälineissä. Kysymyspatterin tulokset ja täsmälliset vastausvaihtoehdot on selvitetty taulukossa 4. Tietolähteet on järjestetty 31–80-vuotiailta havaitussa tärkeysjärjestyksessä.

Yli 30-vuotiaiden joukossa TV-uutiset ja ajankohtaisohjelmat olivat kiistatta seuratuin tietolähde. Niitä sanoi seuranneensa vähintään melko paljon lähes kaksi kolmesta (63 prosenttia) 31–80-vuotiaasta. Tässä ikäryhmässä seuraavat kuusi sijaa menivät perinteisille viestimille ja kaikki Internetiin liittyvät seuraamiskanavat jäivät hänille. Yleistä vaaliviestintää Internetissä, puolueiden ja ehdokkaiden kotisivuja ja vaalikoneita oli

käyttänyt vaalien seuraamiseen paljon vain viitisen prosenttia keski-ikäisistä ja iäkkäimmistä äänioikeutetuista.

Erot nuorten ikäryhmään ovat huomattavia sekä perinteisten viestinten että Internetin seuraamisaktiivisuudessa. Nuorten enemmistö ei ollut seurannut vaaleja paljoakaan TV-uutisista ja television ajankohtaisohjelmista. Nuorten keskimäärää heikompaa poliittista kiinnostusta kuvaa hyvin se, että he olivat seuranneet seuraavaksi eniten TV-mainoksia (38 prosenttia) ja lehtimainoksia (34 prosenttia). Mainonnan seuraamisen ohella nuoret olivat vanhempiaan aktiivisempia kaikissa Internetiin liittyvissä tiedonhankintatavoissa.

Yleistäen voidaan todeta, että noin joka kymmenes äänioikeutettu nuori seurasi vaaleja Internetistä paljon. Tämä osuus on noin kaksinkertainen muunikäisiin valitsijoihin verrattuna. Internetin rooli nuorten äänestyspäätöksille on kuitenkin paljon tärkeämpi kuin pelkästä käytön määrästä voidaan päätellä. Edellä taulukon 3 tulokset osoittivat joka toisen nuoren pitäneen sitä tärkeänä äänestyspäätöksilleen. Näin eri tiedotusvälineiden (esim. YLE, MTV3/Alma Media, Helsingin Sanomat) tarjoamalla ehdokasvaalikoneilla lienee

Taulukko 4. Eri tiedotusvälineiden seuraaminen vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ikäryhmittäin. ”Hyvin paljon” ja ”melko paljon” viestintä seuranneiden yhteenlaskettu osuus (%).^a

	18–30 -vuotiaat	31–80 -vuotiaat	Ero %-yks.
TV-uutiset ja ajankohtaisohjelmat	49	63	-14
TV:n vaalikeskustelut ja puoluejohtajien haastattelut	27	44	-17
Sanomalehtikirjoitukset	25	42	-17
Lehtimainokset	34	30	+4
TV:n viihdeohjelmat, joissa poliitikkoja oli mukana	26	27	-1
TV-mainokset	38	26	+12
Radio-ohjelmat	13	15	-2
Vaaleja koskeva uutisointi Internetissä (esim. sanomalehtien Internet-sivut)	10	6	+4
Ns. vaalikoneet Internetissä	14	6	+9
Ehdokkaiden ja puolueiden kotisivut Internetissä	9	4	+5

^a Kussakin kysymyksessä n = 1065. Kysymyksen johdanto kuului seuraavasti: ”Kuinka paljon seurasitte eduskuntavaaleja eri tiedotusvälineistä?” Muut vastausvaihtoehdot olivat ”vain vähän”, ”en lainkaan” ja ”en osaa sanoa”.

Taulukko 5. Kampanjan seuraamisvälineiden faktorianalyysin varimax-rotatio (10 muuttujaa).^a

	faktori 1	faktori 2	faktori 3	faktori 4
TV:n vaalikeskustelut ja puoluejohtajien haastattelut	-	.80	-	-
TV-uutiset ja ajankohtaisohjelmat	-	.74	-	-
TV:n viihdeohjelmat, joissa poliitikkoja oli mukana	-	.55	-	-
Radio-ohjelmat	-	-	.32	-
Sanomalehtikirjoitukset	-	-	.69	-
Vaaleja koskeva uutisointi Internetissä (esim. sanomalehtien Internet-sivut)	.79	-	-	-
Ehdokkaiden ja puolueiden kotisivut Internetissä	.78	-	-	-
Ns. vaalikoneet Internetissä	.80	-	-	-
TV-mainokset	-	.30	-	.85
Lehtimainokset	-	-	.66	.51
Kumulatiivinen selitysprosentti	28.7	45.3	53.0	58.4

^a Aikuisväestöaineisto 18–80-vuotiaista. Taulukossa on ilmoitettu .30 ja sitä suuremmat lataukset. Faktoreiden nimitys: 1. ”Internet”, 2. ”Televisio”, 3. ”Sanomalehdet”, 4. ”Mainonta”.

ollut vaaleissa ratkaiseva merkitys useiden nuorten äänestyspäättöksiin. Tähän viittaa myös Tilastokeskuksen toteuttama tutkimus, jonka mukaan kaikista 15–74-vuotiaista suomalaisista joka viides ja 18–34-vuotiaista joka kolmas käytti tiedotusvälineiden ehdokasvaalikoneita vuoden 2003 eduskuntavaaleissa (Ylitalo 2003).

Vaalien seuraamistapojen ryhmät

Vaalien seuraamisaktiivisuutta mitattiin aikuisväestöaineistossa kymmenen kysymyksen patterilla (taulukko 4). Jotta nuorten seuraamistapoja ja -aktiivisuutta voitaisiin verrata tiiviisti muunikäisiin, kaikki aikuisväestöaineiston vastaajat haluttiin ryhmitellä seuraamistavoiltaan samankaltaisten äänioikeutettujen ryhmiin. Tätä varten muutettuja analysoitiin ensin faktorianalyysillä. Se ryhmitteli kysymyspatterin muuttujat pohjautuen niiden keskinäisiin riippuvuuksiin (korrelaatiot). Cattellin Scree -testin jälkeen analyysissä päädyttiin neljän faktoriin varimax-ratkaisuun, jonka selitysasteeksi saatiin 58,4 prosenttia.

Faktorianalyysin varimax-rotatioon olennaiset lataukset (vähintään 0.30) on kirjattu taulukoon 5. Ensimmäinen seuraamisulottuvuus on kuvattavissa selkeästi ”Internet-faktoriksi”. Sillä

latautuivat voimakkaasti ainoastaan kolme asiaan liittyvää muuttujaa, eivätkä ne latautuneet voimakkaasti muilla faktoreilla.

Toisella eli ”televisio-faktorilla” latautuivat selvimmin TV:n vaaliuutisiin ja -ohjelmiin liittyvä tiedonhankinta, sekä juuri rajan ylittäen heikosti myös TV-mainokset. Kolmas ulottuvuus voidaan nimetä ”sanomalehdet-faktoriksi”, joskin myös radio-ohjelmien seuraaminen latautui sillä vaihteisesti (.32). Viimeinen eli ”mainonta-faktori” keräsi suurimmat lataukset TV- ja lehtimainosten seuraamisen kohdalla. Lehtimainokset tosin sijoittuivat hieman vahvemmin kolmannelle ulottuvuudelle.

Faktorianalyysissä syntyneitä ulottuvuuksia voitaisiin käyttää sellaisinaan tiivistämään kampanjan seuraamisaktiivisuutta laskemalla ensin faktoreille niin sanotut faktoripisteet ja kuvaamalla sen jälkeen vastaajien sijoittumista eri ulottuvuuksille esimerkiksi keskiarvoin. Tämän tutkimuksen tarpeisiin soveltui kuitenkin paremmin klusteri- eli ryhmittelyanalyysin käyttö faktorianalyysin jatkoanalyysinä. Senkin pohjaksi faktoreista laskettiin aluksi faktoripisteet, jotka kuvaavat yksittäisten vastaajien sijoittumista kullekin faktorille.

Tämän jälkeen kaikki aineiston vastaajat py-

rittiin ryhmittelemään kampanjan seuraamistapojensa perusteella muutamaan ryhmään, joihin kuuluvien vastaukset muistuttavat eri faktoreilla mahdollisimman paljon toisiaan. Ryhmittelyanalyysissä käytettävien ryhmien määrä on tutkijan määriteltävissä (kuten faktorianalyysissäkin faktoreiden määrä), ja tällä kertaa neljän klusterin

muodostaminen oli analyyttisesti perustelluin ratkaisu. Siitä muodostui sisällöllisesti selkeäkö ja se säilytti kaikkien seuraamisryhmien koon (n) järkevänä tilastollista kuvailua varten.³ Tämä neljän klusterin ratkaisu on koottu taulukkoon 6 siten, että klustereita kuvaavat analyysin pohjana olleet kymmenen yksittäistä muuttujaa.

Taulukko 6. Kampanjan seuraamisryhmien profilit: eri viestintäseuraamisaktiivisuus (seurasi eduskuntavaaleja viestimestä hyvin tai melko paljon, %).

	"Lukijat"	"Verkotuneet"	"TV-kiinnittyneet"	"Ulko-puoliset"	Kaikki
TV:n vaalikeskustelut ja puoluejohtajien haastattelut	13	58	92	5	39
TV-uutiset ja ajankohtaisohjelmat	39	77	99	32	59
TV:n viihdeohjelmat, joissa poliitikkoja oli mukana	11	38	50	12	26
Radio-ohjelmat	18	22	21	5	15
Sanomalehtikirjoitukset	51	55	58	8	38
Vaaleja koskeva uutisointi Internetissä (esim. sanomalehtien Internet-sivut)	2	41	2	0	7
Ehdokkaiden ja puolueiden kotisivut Internetissä	0	35	0	0	5
Ns. vaalikoneet Internetissä	2	50	1	0	8
TV-mainokset	1	45	44	27	29
Lehtimainokset	34	45	44	14	31
(n)	(220)	(152)	(308)	(385)	(1 065)

Taulukko 7. Kampanjan seuraamisen ryhmittelyanalyysiryhmien osallistumis- ja äänestämiprofililit (%).

	"Lukijat"	"Verkotuneet"	"TV-kiinnittyneet"	"Ulko-puoliset"	Kaikki
Äänestäneitä					
- tunsi ehdokkaan henkilökohtaisesti	25	24	23	15	21
- Ystävä, tuttava tai sukulainen tuntee hlö.koht.	9	7	6	6	7
- tunsi ehdokkaan toimintaa tied.väl. perusteella	30	34	35	24	30
- äänesti ehdokasta vaalimainonnan perusteella	9	22	11	8	11
- valitsi sopivan ehd. tuntematta häntä tarkemmin	12	8	11	13	11
Äänestämättä jättäneitä	15	6	14	34	20
YHT.	100	100	100	100	100
Kuinka kiinnostunut olette politiikasta?					
- hyvin tai jonkin verran kiinnostuneita (%)	52	71	74	28	51
Ottiko joku ehdokkaista tai poliittisista puolueista teihin yhteyttä kevään ek-vaalikampanjan aikana? - Kyllä %	20	28	24	15	21
(n)	(220)	(152)	(308)	(385)	(1 065)

Ryhmittelyanalyysin varsinaista lopputulosta eli ryhmittelyä voidaan yksinkertaisesti kutsua kampanjan *seuraamisryhmäksi*. Niistä ensimmäiseen kertyi analyysissa ryppääksi noin joka viides vastaaja (21 prosenttia; $n = 220$). Tässä ryhmässä kampanjan seuraamisaktiivisuus oli keskimäärää heikompaa kaikissa muissa paitsi sanomalehtikirjoitusten seuraamisessa. Ryhmää voidaanakin nimittää ”lukijoiksi”, jotka näyttävät perehtyvän vaali-informaatioon voimakkaimmin sanomalehtien välityksellä. Samalla ”lukijoille” on leimallista vähäinen vaalien seuraaminen televisiosta.

Taulukon 7 yleistiedot ryhmän osallistumisesta ja äänestysratkaisuista täydentävät ryhmän profiilia. Äänestämässä käynti oli ryhmässä keskimääräistä yleisempää, joskin aikuisväestökyselyn kokonaistaso (80 prosenttia sanoi käyneensä äänestämässä) oli kymmenisen prosenttia vaalien todellista äänestysprosenttia korkeampi. Ero on kuitenkin pienempi kuin muissa aiemmissa tutkimuksissa (vrt. Pesonen, Sankiahho & Borg 1993, 528, 532).

”Lukijoiden” kiinnostus politiikasta on valitsijakunnan keskitasoa ja ryhmästä joka neljäs oli käynyt äänestämässä henkilökohtaisesti tuntemaansa ehdokasta, mikä ylitti jonkin verran aineiston keskitason (21 prosenttia). Muilta osin ”lukija”-äänestäjien ehdokasvalintojen profiili ei näyttänyt poikkeavan merkittävästi kaikista äänestäneistä.

Ryhmittelyanalyysin toinen ryhmä on pienehköstä koostaan huolimatta (14 prosenttia vastaajista; $n = 152$) huomattavan kiinnostava, koska siihen näyttävät kuuluvan median suurkuluttajat. Vaalikoneiden ja muun Internet-vaaliviestinnän merkittävänä pitäminen keskittyy voimakkaasti tähän ryhmään. Lisäksi ryhmään kuuluvista äänestäneistä joka viides (22 prosenttia) oli valinnut ehdokkaansa vaalimainonnan perusteella (taulukko 7). Tämä osuus on laskettu kaikista ryhmiin kuuluvista, joiden joukossa oli myös joitakin äänestämättä jättäneitä (6 prosenttia). Vähäinen äänestämättä jättäneiden osuus tässä ryhmässä on yllättävää siihen nähden, että mainonnan vahvan vaikutuksen olisi voinut olettaa viit-

taavan ohueen poliittiseen kiinnittymiseen ja vaalipassiivisuuteen. Kokonaisprofiililtaan ryhmä on politiikasta kiinnostunut (71 prosenttia) ja siihen kuuluviin kohdistui myös vahvahkoa vaalimobilisaatiota puolueiden ja ehdokkaiden taholta. Kaikki tämä antaa aiheen kutsua ryhmää ”verkottuneiksi”.

Kolmas ryhmä erottuu muista hyvin aktiivisena television vaaliviestinnän seuraajana ja myös aktiivisesti sanomalehtien vaalijuttuihin ja -mainontaan perehtyvänä (taulukko 6). Ryhmän jäsenistä monet katsoivat paljon myös TV:n vaalimainontaa (44 prosenttia), mutta eivät seuraneet vaaleja käytännössä lainkaan World Wide Webin välityksellä. Ryhmään kuuluu hieman alle kolmannes vastaajista (29 prosenttia; $n = 308$), ja sitä voitaneen kutsua ”TV-kiinnittyneiksi” huolimatta suhteellisen aktiivisesta sanomalehtien vaalijuttujen lukemisesta. Ryhmä näyttää media-kiinnittyneeltä myös taulukon 7 tulosten valossa, sillä 35 prosenttia kaikista ryhmän jäsenistä sanoi valinneensa ehdokkaan erityisesti sillä perusteella, että oli tuntenut hänen toimintaansa tiedotusvälineiden perusteella. Tässä pääsääntöisesti politiikasta ainakin jonkin verran kiinnostuneiden (74 prosenttia) ryhmässä oli keskimäärää vähemmän äänestämättä jättäneitä (14 prosenttia). Ylivoimaisesti suurin osa äänestämättömistä sijoittuikin ryhmittelyanalyysin viimeiseen ryhmään.

Tämä neljäs ryhmä on nimettävissä jo suuren kokonsa (36 prosenttia; $n = 385$) ja siihen liittyvän äänestämättömien merkittävän osuuden nojalla ”ulkopuolisiksi”. He seurasivat vaaliviestintää huomattavan vähän. Ryhmän jäsenistä vain harva oli seurannut mitään kymmenestä viestintyyppistä paljon tai melko paljon (taulukko 6). Toisaalta taulukon 7 tulokset eivät profiloi ryhmän äänestäneitä kovinkaan paljon muiden ryhmien äänestäneistä poikkeaviksi. Kun otetaan huomioon ”ulkopuolisten” äänestämättömien suuri osuus, ovat äänestäneistä ”ulkopuolisista” huomion arvoisia etenkin ne, jotka olivat äänestäneet ehdokastaan tuntematta häntä tarkemmin. Tämä oli ainoa vaihtoehto, jossa äänestäneiden

”ulkopuolisten” prosenttiosuus nousi muiden ryhmien äänestäneitä suuremmaksi (13 prosenttia). Taulukon 7 tiedot ryhmän poliittisen kiinnostuksen ja suoran kampanjakontaktoinnin kohteeksi joutumisen tasosta vahvistavat kuitenkin ryhmän profiilia politiikasta etäännyneenä.

Nuorten seuraamistyyli ja äänestämiprofiili

Entä miten eri-ikäiset vastaajat jakautuivat kampanjan seuraamisryhmiin? Oliko nuorten osuus esimerkiksi ”verkottuneiden” joukossa keskimäärää suurempi, kuten nuorten politiikkaan aktivoimista toivovat tahot ehkä mielellään odottaisivat?

Taulukon 8 vastaus tähän ei ole täysin selkeä, mutta se antaa kuitenkin mielenkiintoisia viitteitä nuorten uudenlaisesta vaalikiinnittymisestä.

Kolmessa seuraamistapojen ryhmittelyanalyysin neljästä ryhmästä on havaittavissa suoraviivaista iän mukaista vaihtelua. Nuorten kiinnittymättömyys vaaleihin ja vaalikampanjoihin tulee kiistatta osoitetuksi ”ulkopuolisten” osuuden vaihtelussa ikäryhmittäin. Tähän ryhmään kuuluu lähes puolet 18–30-vuotiaista, mutta vain

joka neljäs eläkeikäinen. ”TV-kiinnittyneiden” ryhmässä havaitaan päinvastainen riippuvuus ryhmän osuuden noustessa nuorten 16 prosentista aina eläkeikäisten 51 prosenttiin.

Vieläkin kiinnostavampaa on, että nuoret dominoivat ”verkottuneiden” ryhmää ja että tämän ryhmän osuus laskee tasaisesti mitä iäkkäämpien ryhmiin siirrytään. Tulos oikeuttaa puhumaan *joidenkin* nuorten uudenlaisesta kiinnittymisestä vaaleihin, jolle on tyypillistä hyvin monipuolisesti eri viestimiin ja erityisesti Internetiin pohjautuva tiedonhaku. On silti korostettava, että nuortenkin ryhmässä ”ulkopuolisia” oli yli kaksinkertainen määrä ”verkottuneisiin” verrattuna. Kaikkiaan nuorten äänestämiprofiili heijastelee heikkoa puolueiden ja ehdokkaiden tuntemusta ja heidän joukossaan oli 13 prosenttiyksikköä enemmän äänestämättömiä koko valitsijakuntaan verrattuna.

Eri-ikäisten tietämys politiikasta

Artikkelin lopuksi käsittelen nuorten poliittista kiinnittymistä heidän yhteiskunnallisten tieto-

Taulukko 8. Ikäryhmien jakautuminen seuraamisryhmiin sekä äänestämättömiin ja äänestäneisiin eriteltynä äänestäjien osalta ehdokkaan tuntemuksen mukaan (%).

	18–30	31–40	41–50	51–64	65–80	Kaikki
Seuraamisryhmät:						
”Lukijat”	17	19	23	25	19	21
”Verkottuneet”	22	17	16	10	6	14
”TV-kiinnittyneet”	16	22	25	34	51	29
”Ulkopuoliset”	45	42	37	31	24	36
YHT.	100	100	100	100	100	100
Äänestäneitä:						
- Tunsi ehdokkaan henkilökohtaisesti	6	18	24	28	30	21
- Ystävä, tuttava tai sukulainen tuntee hlö.koht.	10	6	6	7	4	7
- Tunsi ehdokkaan toimintaa tied.väl. perusteella	22	30	34	35	30	30
- Äänesti ehdokasta vaalimainonnan perusteella	15	14	8	9	8	11
- Valitsi sopivan ehd. tuntematta häntä tarkemmin	14	13	10	10	10	11
Äänestämättä jättäneitä:	33	20	18	12	17	20
YHT	100	100	100	100	100	100
(n)	(261)	(190)	(167)	(269)	(178)	(1 065)

jensa pohjalta. Esimerkiksi Russell J. Dalton (mm. Dalton 1984 ja 2002) on korostanut jo kymmenien vuosien ajan, että puolue- ja järjestöperustainen poliittinen osallistuminen rinnalle ja tilalle syntyy länsimaissa yhteiskunnissa vähitellen niin sanottuja kognitiivisesti mobilisoituneita väestöryhmiä, joiden aktivoiminen perinteisen puoluepolitiikan osallistujiksi ei ole helppoa. Vanhemmassa poliittisen osallistumisen kansainvälisessä tutkimuksessa (esim. Milbrath 1965) on puolestaan viitattu suuren sivustaseuraajien enemmistön demokratiaan, jossa pientä gladiaattoreiden aktiivijoukkoa seurataan ja arvioidaan.

Näihin olettamuksiin liittyen on tarkoituksenmukaista tutkia, missä määrin kansalaiset todella tuntevat politiikkaan liittyviä tapahtumia ja asiakysymyksiä. Sinänsä edellä käsitelty kampanjan seuraamisaktiivisuutta ja eri viestinten tärkeyttä kuvaavat tulokset antavat melko selväpiirteisen kuvan nuorten ja muiden ikäryhmien

kiinnittymistavoista vaalikampanjoiden seurajina. Kokonaan toinen asia kuitenkin on, mitä kampanjoista todella välittyi viestien vastaanottajille ja millaisilla perusteilla he äänestysvalintansa tekivät.

Taulukko 9 erittelee ikäryhmien tosiasiallista tietämystä joistakin politiikkaan liittyvistä kysymyksistä.⁴ Tähän tarkoitukseen soveltuvat aikuisväestöaineiston tietokysymykset olivat vaikeusasteeltaan ja myös tuloksiltaan samantasoisia kuin aikaisemmissakin suomalaisissa tutkimuksissa (Pesonen, Sänkiäho & Borg 1993, 167–169; Borg & Esaiašson 1998, 89; Borg 1998, 76). Kysymyksiin oikein vastanneiden osuudet on koottu ikäryhmittäin taulukkoon 9, jonka loppuviitteestä ilmenevät kysymysten vaihtoehdot.

Helpoin kysymys koski pääministeri Paavo Lipposen puoluetta. Sen tiesi (tai arvasi) oikein 94 prosenttia kyselyn vastaajista. Nuorista 11 prosenttia ja vielä 31–40-vuotiaistakin kahdek-

Taulukko 9. Kansalaisten tietämys politiikasta ikäryhmittäin vuonna 2003 (% keskiarvo).

	18–30	31–40	41–50	51–64	65–80	Kaikki
Kuinka suuri osuus vastasi oikein?						
Lipposen puolue - SDP	89	92	95	96	97	94
Venäjä turvaneuvoston jäsen	44	61	49	57	44	51
Progressiivisen verotuksen periaate	79	82	76	75	66	76
Suurin puolue 2003 - KESK	77	85	87	93	89	86
Toiseksi suurin puolue - SDP	77	86	86	91	88	85
Kolmanneksi suurin puolue - KOK	75	86	83	88	80	82
Neljänneksi suurin puolue - VAS	40	45	46	45	41	43
Vastauksia oikein seitsemästä (ka)	4.81	5.36	5.22	5.46	5.05	5.18
Kaikki oikein vastanneita (%)	19	27	22	20	16	21
(n)	(261)	(190)	(167)	(269)	(178)	(1 065)

1) "Mitä puoluetta Paavo Lipponen edustaa?" (Vaihtoehdot: KOK, KESK, SDP, VAS, Jokin muu, Ei osaa sanoa.)

2) "Mikä seuraavista maista on Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston pysyvä jäsen?"

(Vaihtoehdot: Kanada, Japani, Venäjä, Italia, Ei osaa sanoa.)

3) "Palkansaajien palkkatulo on veronalaista Suomessa. Haluaisimme kysyä teiltä valtion verotuksesta. Oletetaan, että Virtanen ansaitsee 2 000 euroa kuussa, ja Herranen 5 000 euroa kuussa. Mikä seuraavista väittämistä teidän mielestänne on lähinnä totuutta?" (Vaihtoehdot: Virtasen ja Herrasen veroprosentit ovat yhtä korkeat; Virtasen veroprosentti on korkeampi kuin Herrasen; Herrasen veroprosentti on korkeampi kuin Virtasen; Virtanen ei maksa lainkaan valtion tuloveroa, vain Herranen maksaa sitä; Ei osaa sanoa.)

4-7) "Tiedätkö, mitkä ovat suuruusjärjestyksessä juuri valitun eduskunnan neljä paikkamäärältään suurinta puoluetta?"

san prosenttia vastasi silti kysymykseen väärin.

Seuraavassa kysymyksessä vastaajille tarjottiin vaihtoehtoina neljää eri maata, joista yksi piti tunnistaa YK:n turvallisuusneuvoston pysyväksi maaksi. Kaikista vastaajista joka toinen osasi vastata tähän kysymykseen, nuorista 44 prosenttia. Näin siitakin huolimatta, että Irakin sodan uhan vuoksi Venäjän turvaneuvostojäsenyys oli ollut tiedotusvälineissä esillä toistuvasti maaliskuun huhtikuussa kyselyn suorittamisen aikana.

Progressiivisen tuloveron periaatetta kysyttiin pitkähköllä mutta silti helpohkolla kysymyksellä. Kaikista vastaajista kolme neljästä (76 prosenttia) vastasi kysymykseen oikein tietäen, että enemmän ansaitsevalla on suurempi tuloveroprosentti. Tämä olikin ainoa kysymys, johon 18–30-vuotiaat nuoret vastasivat kaikkien vastaajien kokonaistasoa paremmin.

Myös uuden eduskunnan paikkaluvultaan kolmen suurimman puolueen nimeäminen suuruusjärjestyksessä onnistui suurimmalta osalta vastaajista. Nuoristakin kolme neljästä selviytyi näistä pikkukysymyksistä. Sen sijaan neljänneksi suurimman puolueen kohdalla tietämys oli ohuempaa kaikissa ikäryhmissä, eikä missään ikäryhmässä enemmistö vastaajista tiennyt Vasemmistoliittoa neljänneksi suurimmaksi.

Yhteiskunnallisia asioita seuraavat pitivät luultavasti kaikkia tällaisia kysymyksiä helppoina. Summattaessa kunkin vastaajan kohdalta oikeat vastaukset kuitenkin vain pieni vähemmistö (21 prosenttia) osasi vastata kaikkiin. Kaikki oikein -prosenttikriteerillä kärkisijan tietokilpailussa ottivat 31–40-vuotiaat (27 prosenttia kaikki oikein), mutta keskiarvoilla mitattuna parhaiten selvisivät 51–64-vuotiaat (5.46 oikein).

Tiivistelmä

Tietokysymysten yleistaso kertoo, ainakin pinnallisesti, että nuoret tietävät yhteiskunnallisista asioista suurin piirtein saman verran kuin muut ikäryhmät. Toisaalta tässäkin artikkelissa esillä olleet toiminnalliset mittarit osoittavat nuorten olevan selvästi etäämpänä vaaleista iäkkäämpiin verrattuna. Nuoret kyllä keskustelevalaalien aikana poli-

tiikasta, mutta käytännön kiinnekohtia puolueisiin, ehdokkaisiin ja ehkä vaaliteemoihin on vähän. Osa nuorista on mobilisoitunut kognitiivisesti vaaleihin seuraten niitä vähintään sivusilmällä, mutta lähes puolet 18–30-vuotiaista ääni-oikeutetuista jättää lopulta äänestämättä.

Nuorten suhde puolueisiin ja vaaliosallistumiseen heijastuu monin tavoin siinä, millä tavoin he seuraavat vaalikampanjaa. He altistuivat vuoden 2003 eduskuntavaalikampanjalle selvästi valitsijakunnan keskitasoa vähemmän, mutta profiloituivat erityisesti Internetin käyttäjiksi vaalitiedon hankinnassa.

Koko aikuisväestöä koskevasta aineistosta muodostetuista analyysiryhmistä suurin oli ”ulkopuolisten” ryhmä, johon kuului kaikista vastaajista 36 prosenttia ja nuorista 45 prosenttia. Seuraavaksi eniten 18–30-vuotiaita nuoria kuului ”verkottuneiden” ryhmään, joka näytti samalla edustavan uudentyyppistä verkko-osallistumista vaaleihin. Nuorista tähän ryhmään kuului noin joka viides (22 prosenttia), mutta eläkeikäisistä vain kuusi prosenttia.

Yli 50-vuotiaiden joukossa suurin osa vastaajista kuului ”TV-kiinnittyneiden” ryhmään. Neljäs ryhmittelyanalyysin ryhmä oli ”lukijat”, jotka korostivat vaalikampanjaan perehtymisessään erityisesti sanomalehtien merkitystä. Tähän ryhmään kuului kaikissa ikäryhmissä parikymmentä prosenttia vastaajista.

Vuoden 2003 eduskuntavaalien tulokset herättivät heti vaalien jälkeen jonkin verran keskustelua siitä, millaisia mahdollisuuksia oikeistoradikaaleilla tai muukalaisvastaisilla poliittisilla vaihtoehtoilla on menestyä suomalaisissa vaaleissa. Tämä artikkeli ei vastaa suoraan tähän kysymykseen, mutta sen tulokset eivät myöskään osoita nuoria äänioikeutettuja tyystin politiikkaa tuntemattomiksi. Nuorimmatkin valitsijat seuraavat vaalien aikana asioita sen verran, että he kykenevät vastaamaan vaalien jälkeen helpohkoihin politiikkaa koskeviin tietokysymyksiin. Luultavasti tämä merkitsee sitä, että nuorten enemmistö arvioi kriittisesti kaikkia politiikan ilmiöitä ja vaihtoehtoja.

Viitteet

- ¹ Tutkimusta varten Suomen Gallup Oy haastatteli maaliskuussa käytyjen eduskuntavaalien jälkeen 1 002 suomalaista nuorta. Aineisto edustaa maamme 18–30-vuotiaita pois lukien Ahvenanmaan maakunta. Haastattelut suoritettiin tietokoneavusteisesti puhelimella Suomen Gallup Oy:n Espoossa ja Tampereella sijaitsevista puhelinhaastattelukeskuksista. Tarkemmat tiedot aineiston keruusta löytyvät Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1247.html>).
- ² Kyselyaineisto on osa laajaa vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimushanketta, jota johtaa dosentti Heikki Paloheimo Turun yliopistosta. Hankkeessa koottiin vaalien jälkeen myös aineisto kansainväliseen Comparative Study of Electoral Systems -ohjelmaan. Tässä artikkelissa käytetty aineisto ei sisällä noin 200 ruotsinkielisen vastaajan haastatteluja, jotka toteutettiin hieman myöhemmin vaalien jälkeen. Kaikki aineistosta esitettävät tulokset ovat painottamattomia. Suomen Gallup Oy:n keräämän aineiston tarkemmat tiedot löytyvät osoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1260.html>.
- ³ Klusterit I–IV perustuivat faktoreittain seuraaviin klusteripisteisiin: ”Internet”: I / -.26; II / -.69; III / .71; IV: -.42; ”TV”: I / 1.88; II / .22; III / .21; IV: .21; ”Sanomalehder”: I / -.34; II / .80; III / .00; IV: -.59; ”Mainonta”: I / -.32; II / -.29; III / -.37; IV: .47
- ⁴ Osa aikuisväestökyselyn tietopohjaisista kysymyksistä liittyy kansainväliseen vertailuhankkeeseen, jossa Suomesta on mukana Kimmo Grönlund.

Kirjallisuus

- Borg, Sami (1998). *Puolueet ja edustuksellinen kunnallisdemokratia. Tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimitetistä*. Tampereen yliopisto. Kunnallistieteiden laitoksen julkaisusarja 1/1998. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Borg, Sami & Esaiasson, Peter (1998). Exposure to the campaigns. Teoksessa Anders Todal Jenssen, Pertti Pesonen & Mikael Gilljam (toim.), *To Join or Not to Join: Three Nordic Referendums on Membership in the European Union*. Oslo: Scandinavian University Press, 85–101.
- Dalton, Russell J. (1984). Cognitive mobilization and partisan dealignment in advanced industrial democracies. *Journal of Politics* 46: 264–284.
- Dalton, Russell J. (2002). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*, 3rd ed. New York: Chatham House Press.
- Jääskeläinen, Atte (2003). Kansalaisten eduskuntavaalit. *Helsingin Sanomat*, 3.2.2003.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002). *Äänettömät yhtiömiehet. Tutkimus osallistumisesta vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Milbrath, Lester W. (1965). *Political Participation*. Chicago: Rand McNally.
- Nurmela, Sakari (1999). *Nuoret ja eduskuntavaalit 1999. Raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 1999 eduskuntavaaleihin*. Nuoran julkaisu- ja, Nro 12. Helsinki: Nuora.
- Pesonen, Pertti & Sankiaho, Risto & Borg, Sami (1993). *Vaalikansan äänivalta*. Helsinki: WSOY.
- Ylitalo, Marko (2003). Vaalikoneiden käyttö yleisintä ruuhka-Suomessa. *Tietoaika* 5/2003, 5.

PUOLUEIDEN, ALUEIDEN JA IHMISTEN ELÄMÄNTAVAN EDUSTUS EDUSKUNTA- VAALEISSA

Vaali-instituutio ja poliittiset tilanteet vaaleissa rakentuvat Suomessa puolueiden ja alueiden edustuksen mukaan. Äänestämistilanteet jäsenyvät vaalipiireittäin, joiden poliittiset kulttuurit eroavat toisistaan. Valtakunnallisesta mediasta tutun puoluejakauman sijaan vaalipiireissä on omat vahvat puolueensa. Poliittisen kulttuurin tai ”ilmaton” taustalla on tietenkin monia lähtökohtia, mutta vaalipiireittäin järjestettävissä vaaleissa jännitteet ja yhteydet alueiden ja puolueiden edustuksen välillä tiivistyvät.

Alueellisen poliittisen kulttuurin aktiivisuus tulkittiin 1990-luvulla poliittis-sosiaalisesti pääomaksi, joka yleisesti tukee toimintaan ryhtymistä. Aktiivisessa poliittisessä kulttuurissa toimintaperusteita käsitellään julkisesti ja siten se vaikuttaa perusteita toimia ja olla erilainen.¹ Alue-suunnittelussa on puhuttu ”alueen innovatiivisuudesta”. Vaalit, vaalijulkisuus ja poliittinen toiminta vaaleissa ovat osa poliittista kulttuuria. Puolueiden toiminta alueella osaltaan ohjaa ja aktivoi erityisellä tavalla alueen poliittista kulttuuria. Vaalijulkisuudenkin merkitys on vaalitapahtumaa laajempi. Puolueiden aktiivisuutta vaalijulkisuudessa ei siten voida arvioida vain puolueiden menestyksen ja äänestysprosentin kannalta, kyse ei ole vain vaaleista vaan alueen poliittisesta kulttuurista. Tämä on artikkelini yleinen tausta. Tarkemmin erittelen vaalipiireittäin

jäsentyneitä äänestämisen ja poliittisen toiminnan tilanteita. Lähinnä kiinnitän huomioni vaali-instituutioon ja puoluejakaumaan. Artikkelini taustalla on pikakysely pienten vaalipiirien vähintään keskisuurten puolueiden piirisihteereille ja paikallisille sanomalehdille. Tässä kyselyssä tiedustelin kyseisen vaalipiirin kokoa sekä puolueen ja alueen edustuksen merkitystä heidän oman toimintansa kannalta. Lisäksi tiedustelin näiden tahojen käsityksiä nuorten osallistumiseen vaikuttaneista tekijöistä.² Suomen Gallupin laatima suomalaisnuorten haastattelu (2003) antaa joitakin aiheita arvioida aktiivisuuden alueittaisia eroja.

Alueiden ja puolueiden poliittisen edustuksen toteutumista on arvioitu suhteellisuuden toteutumisen perusteella. Suuret puolueet ovat pitäneet vaalilakia pääosin hyvänä, mutta arvostelijat (Vihreä liitto, Vasemmistoliitto, Kristillisdemokraatit) ovat pitäneet osaa vaalipiireistä liian pieninä. Onko sitten niin, että pienten ja keskisuurten puolueiden kannata toimia pienissä vaalipiireissä? Toimivatko ne niissä? Millaiseksi poliittisen sosiaalisaation konteksti vaalialueilla muodostuu? Milllaisten seikkojen nojalla alueellisen ja puoluepoliittisen edustuksen suhdetta voitaisiin arvioida siten, ettei sorrutaisi vain kunkin puolueen omien etulaskelmien näppäryyteen? Vaalitapojen vertailut ovat yksi arviointiperuste, jota ei kuitenkaan voi soveltaa mekaanisesti. Vaalitavat onkin nähtävä kunkin maan poliittisten toimintaperiaatteiden osina. Suhteellisuuden absolutisointi johtaa matematiikan eikä politiikan äärelle.

Vaalitapojen lisäksi maakuntien poliittis-hallinnollista areenaa muokkaavat kehityshankkeet ovat kyseenalaistaneet myös vaaliperiaatteen alueellisen edustuksen toteuttajana. Sen haastajana on alueellinen intressipohjainen edustus. Myös tästä näkökulmasta on tärkeää arvioida, miten abstraktimpi poliittinen edustus toimii ja mistä poliittisen ja alueellisen edustuksen suhteessa on kyse. Tässä tarkastelussa ja arvioinnissa nuoret ovat sopiva ryhmä: nuorten kautta voidaan tarkastella, miten poliittinen sidos alkaa hahmottua ja miten institutionaaliset raamit muokkaavat myös vaalijulkisuuden välityksellä maan poliittista kulttuuria.

ria. Arvioin ensin taustaksi nuorten poliittisia sidoksia poliittisen toiminnan kulttuuriin, jossa vaalit ovat yksi tapahtuma.

Nuorten poliittinen sidos

Nuorten äänestysprosentti on pitkään ollut muita ikäryhmiä alhaisempi ja puoluekanta on tullut vielä entistään epävarmemmaksi (Borg 1996). Nuorten kulttuuri ei ole puolueiden politiikan täyttämää. Suomen Gallupin (2003) haastattelun vastanneiden nuorten ikäluokasta vain 3 prosenttia on joskus osallistunut puolueiden järjestötoimintaan. Ensimmäisessä vaaleissaan puolueen valinneet arvioivat poliittista sidostaan uudelleen ja irtaantuvat helposti valinnastaan. Tuomo Martikainen ja Risto Yrjönen ovat jo aiemmin todenneet (1984, 107–108), että tietty välivaihe kuuluu poliittisen sosialisoinnin syvenemiseen ja uudelleenarviointiin (ks. myös Helander 1993). 20–30-vuotiaiden ryhmässä poliittisen sidoksen arviointi jatkuu, mutta kyse ei ole koko ikäluokan vieraantumisesta vaan ”hyötyjä harkitsevasta käyttäytymisestä” (Borg 1996, 54). Poliittiset sidokset vahvistuvat ja vaihtuvat kokemusten myötä. Kokemusten lähtökohdat ja ympäristöt puolestaan voivat tukea sitä, miten yleinen ja abstrakti politiikka käsitetään; sen luetaan on monia reittejä. Johanna Jääsaari ja Tuomo Martikainen (1991) ovat korostaneet työttömyyden ja koulutaustan merkitystä etenkin silloin, kun alueelle jäsenyyttä niiden mukainen yhtenäisen elämäntavan piiri, jossa puuttuvat aiheet äänestää perinteisiä puolueita. Tavallaan on konformismia olla äänestämättä ja protestoida äänestä. Kari Paakkunainen on todennut, että protestilla on kaksinainen luonne: ”todellisen” passiivisuuden lisäksi on esimerkiksi ironiseen asenteseen perustuvaa satunnaista passiivisuutta ja piilevää aktivismia (Paakkunainen 1993). Piittaamattomat ja irtaantuneet voivat siis aktivoitua, mikäli he löytävät puolueista riippumattomia mielipiteitä, joita kannattaa, tai tiettyä elämäntapaa edustavia ehdokkaita. Kyse ei ole vain Tony Halmeen kannattajista. Lehdistössä luotiin odotuksia aktiivisuudesta vaalien ja puoluepolitiikan

ulkopuolella (palaan näihin esimerkkeihin myöhemmin).³ Pekonen (2000, 36) ja Rätty (2000) puhuvat uuden tyylin poliitikoista, jotka eivät esitä poliittista sidostaan vanhaan tyylin *tai* vanhojen arvojen nimissä.

Melko monet nuoret ovat jonkin yhdistyksen jäseniä. Näissä järjestöissä kuitenkin tavoitteet, toimintatavat ja järjestöön sitoutumisen perusteet ovat toisenlaisia kuin puolueissa. Puolueorganisaatio tavoittelee poliittista valtaa, ja nuoret näkevät varsin yleisesti poliittisen vallan ja poliittisen toimijaseman tavoittelun kyseenalaiseksi. Etenkin politiikkaan epäilevästi suhtautuvat arvioivat politiikkaa yksilömoraalin tai oman reiviin antaman mittapuun mukaan. Kaikki, mikä ei tapahdu rehellisen yksilön tai tunnetun mittapuun mukaisesti, on epärehellistä. Kaikki, mikä edellyttää yksilöltä sitoutumista järjestön vaihtelevaan toimintaan, muuttuviin päätöksiin ja puoluekuriin, on tuomittavaa. Rehellisyyden ja lupausten kielikuvat toistuivat läpi 1990-luvun nuorten politiikkakäsityksissä. Näiden kielikuvien perusteena on lupausten pettäminen (Paakkunainen 1993; 1999). Myös ruotsalaisnuoria haastatellut Anders Brühn toteaa, että lupausten pettämisen kielikuva oli 1990-luvulla yleinen tapa arvioida politiikkaa. Vaaleissa se yhdisti passiivisia ja niitä aktiivisia, jotka olivat äänestämisestään epävarmoja (Brühn 1999, 210–217). Puolueiden päätöksenteko on keskitettyä ja etäistä paitsi rivijäsenten myös paikallisten puolueyhdistysten näkökulmasta (Rantala 1982). Puoluepolitiikka näyttää erityisen epäilyttävältä, kun sitä arvioidaan nuorison valtaosan tavoin puolue toiminnan ulkopuolelta – ja silti kansalaiset äänestävät.⁴

Vaaliosallistuminen saattaa Suomessakin perustua yksilön tuntemaan rituaalinomaiseen velvollisuuteen (Borg 196, 147). Haastatteluissa ei kuitenkaan kysytty, koetaanko äänestäminen poliittiseksi *oikeudeksi*. Velvollisuuden sijaan tai ainakin sen rinnalla tulisi myös yksilöiden suhtautumista koskevissa kyselyissä ottaa huomioon, että äänestäminen voidaan kokea oikeudeksi. Yleisemmästä perspektiivistä katsoen onkin selvää, ettei äänestäminen Suomessa ole, toisin kuin maissa, joissa val-

litsee äänestyspakko, velvollisuus vaan kansalais-
ten poliittinen oikeus. Se antaa kansalaisille edes
jonkinlaisen mahdollisuuden mielipiteen ilmai-
suun, samoin kuin mahdollisuuden kontrolloida
politiikkaa tai muistuttaa politiikoita asemansa ar-
vaamattomuudesta.⁵ Poliitiikan lajityyppi perus-
tuu oikeuksiin eikä velvollisuuksiin. Haastatteluissa
kansalaisilta kysytään omaa äänestämistä koskevien
asennetietojen lisäksi, kokevatko he äänestämisen
velvollisuudeksi. Aktiivisen kansalaisen horisontti
on ilmaistava vastauksin, joiden vaihtoehdot on
kavennettu luonnehtimaan passiivisuuden perus-
teita. Oikeutta toimia ei arvioida erityisenä käyt-
tämisen perusteena. Jääsaaren ja Martikaisen
(1991, 135) sekä Martikaisen ja Pekosen (1996,
39) teosten taulukoissa tosin yhdessä neljästä vas-
taajan valittavana olleista lauseista esitetään, että
äänestäminen on ”oikeus, jonka hyvällä syyllä voi
jättää myös käyttämättä”. Äänestäneistäkin noin
30 prosenttia piti tätä osuvampana kuin luon-
nehdintaa, jonka mukaan äänestäminen olisi ”kan-
salaisvelvollisuus ja oikeus, jota ilman muuta on
käytettävä.” Poliittisen oikeuden käytön ja kont-
rollon kaltaiset motiivien puuttuvat äänestä-
misasenteita selvittävistä kysymyksistä tai ne saa-
vat aktiivisen roolin passiivisen toiminnan perus-
telussa ja aktiivisuuden perusteeksi ”löydetään”
velvollisuus. Kuitenkin vaaleissa on kyse *äänioikeu-*
den käyttämisestä. *Helsingin Sanomien* katuhaas-
tattelusta (24 haastateltua, HS 16.3.2003) näkyi
selvästi, että yleisin ensireaktio kysymykseen ää-
nestämisen merkityksestä oli vastata, että se mah-
dollisesti edes jonkinlaisen oman aktiivisuuden ja
mahdollisuuden kontrolloida politiikoita.

Vaalitutkimuksissa velvollisuus on siis nähty
taustatekijäksi, joka rinnastetaan muihin sosiaali-
siin syihin. Velvollisuus liittyy näin ikään kuin
sosiaalisten syiden verkostoon ja kuitenkin se tut-
kimuksissa nähdään käyttäytymisen syyn ja toi-
mintaperusteen verkoston asiana. Tässä konteks-
tissa sen tulkinta aiheuttaa hankaluuksia.⁶ Velvol-
lisuus on vain taustaseikka ja voi motivoida monia
rutiineihin, mutta sen perusteella ei jäsenny kiel-
tä, jolla kansalaiset jäsentävät sitä, mistä toiminnasta
tai toiminnan perusteista ja motiiveista oikeastaan

on kyse. Erityisen vähän velvollisuus-termi kertoo
sellaisessa tutkimuksessa, jossa sitä ei verrata mi-
hinkään muuhun yleiseen positiiviseen perustee-
seen toimia. Vaalitutkimusten teon yhteiskunnal-
linen merkitys onkin nähty siinä, että etsitään syi-
tä passiivisten käyttäytymiselle. Martikaisen mu-
kaan yksilöiden käyttäytymistä koskevia tuloksia
tulisi arvioida laajemmassa asiakokonaisuudessa
niin, ”että tutkimustulosten kautta saatava kuvaus
käsiteltävästä aiheesta voisi valottaa myös joitain
hyvin yleisiä yhteiskunnallisia ja erityisesti yhteis-
kunnan poliittista järjestelmää koskevia ongelmia.
Tässä mielessä keskeinen ongelma on tietysti pas-
sivoituminen yleisesti ja poliittisen mobilisaation
perustan passivoituminen erityisesti.” (Martikai-
nen 1978, 6)

Aktivoitumisen ja poliittisen kokemuksen
perusteet vaihtelevat yksilöittäin, alueittain, ryh-
mittäin, yhdistyksittäin, ja tyyleittäin. Toisilla on
selvästi enemmän kiinnostusta politiikkaa koh-
taan ja siten he myös tulkitsevat kokemuksia vah-
vemmin kuin politiikasta piittaamattomat. Lä-
hes puolet äänestäneistä nuorista tiesi jo vuotta
ennen vaaleja, mitä puoluetta he tulisivat äänes-
tämään. Toisenlaisen ryhmän muodostivat puo-
lueensa viime tipassa valitsevat, joita Suomen
Gallupin haastattelun mukaan nuorista äänestä-
neiksi ilmoittautuneista oli noin viidennes. Puo-
luepoliittisten erojen lisäksi arkiset kokemusmaa-
ilmat, järjestökokemukset ja tavat lähestyä poliit-
tista elämää ovat taustana sille, että toiset aktivoi-
tuvat ja toiset passivoituvat saman puoluepoliti-
ikan seurauksena. Kokemusten taustana ovat
mahdollisuusrakenteet, kuten paikalliset poliit-
tiset yhdistykset tai liikkeet ja media.

Yksilöiden ja ryhmien toimintakulttuuri an-
taa mahdollisuuden arvioida poliittisen oikeu-
den merkitystä ja sitä, koetaanko äänestäminen
tärkeäksi. Poliittista osallistumista suhteuttavat
perspektiivit, jotka jäsentyvät kokemusten ja
uusien odotusten mukaan, perustuvat tietyille
yhteisille seikoille kuten toiminnan instituutioil-
le ja kulttuurille. Kansalaiskokemusten arvosta-
misesta kertoo, että tämänkin artikkelin taustalla
olevissa haastatteluissa demokratian menettely-

tapoja arvostettiin sinällään (ks. myös Jääsaari & Martikainen 1991). Ruotsissa politiikoihin alettiin suhtautua kriittisemmin heti, kun vuonna 1998 siirryttiin henkilövaalien järjestelmään.⁷ Kokemukset kansalaisuudesta perustelevat osallistumista rituaaleihin, mutta yhtä lailla kontrollioikeuksien käyttöä. Jos oikeuksien käytölle ei nähdä erityistä syytä, jätetään toimimatta tai saatetaankin äänestää viime tipassa. Epävarmuudessa ei välttämättä ole tärkeimpänä yksilön käsitys, että oma ääni ei vaikuta, vaan että tässä tilanteessa ei ehkä ole suurta merkitystä sillä, käykö äänestämässä vai ei. Siksi perusvire suhtautumisessa politiikkaan ei usein passiivistenkaan taholla ole negatiivinen.⁸ Poliitiikan henkilöityminen antaa syitä osallistua ja olla osallistumatta.

Vaalitutkimuksissa on liiaksi korostettu velvollisuudentunnetta, kun on keksitty perusteita sille, ettei yksilöiden äänestämistä ohjaakaan vaikuttamisen yritys. Samalla on kadotettu perusteita arvioida vaalirituaaliin, väärän kuninkaan päivän tapahtumaan, osallistumisen monia kansalaisperspektiivistä katsoen järkeviä syitä äänestää ja toisaalta olla satunnaisesti äänestämättä. Vaaliosallistumistakin (ei vain asenteita) on siis syytä arvioida monen toimintatavan tuloksena. Tällä seikalla on merkitystä arvioitaessa vaalipiireittäin jakautuvaa vaalitoimintaa.

Nuorten vaaliosallistumisesta vaalipiireittäin eduskuntavaalissa 2003

Gallupin tekemän selvityksen perusteella ei kovin paljoa voi tehdä päätelmiä pienempien vaalipiirien osalta, sillä niissä havaintomäärät ovat melko pienet ja pienenevät ryhmiteltäessä vastaajia taustamuuttujien mukaan. Voidaan kuitenkin arvioida joitakin lukuja ikään kuin tietoina tapauksista. Yleisesti koulutusta ja työttömyyttä on pidetty poliittisen aktiivisuuden kannalta olennaisina tekijöinä. Gallupin haastateltavista työttömyyttä kokeneet näyttäisivät kuitenkin äänestävän useammin kuin vailla työttömyyskokemusta olleet, eikä vaalipiireittäin ole havaittavissa yleistä eroa työttömyyttä kokeneiden ja työsuhteessa olleiden välillä. Lisäksi on huomattava, että tässäkin mielipidekyselyssä suuri osa nuorista (n. 24 prosenttia) kaunistelee vaaliosallistumistaan. Siten kategoria ”äänestäneet” on harhauttava (ks. Paakkunaisen artikkeli tässä teoksessa). Päätelmien sijaan poimin yksityiskohtia.

Äänestämättä jättämisen ilmoittaneet ehkä todella jättivät äänestämättä. Työläiskategoriaan itsensä sijoittaneista joka neljäs ja Lapissa seitsemän yhteensä kahdeksasta työntekijäryhmään kuuluneesta nuoresta jätti äänestämättä. Lapissa työväenliikkeen puolueista on perinteisesti menestynyt Vasemmistoliitto. Työpaikan kulttuuri ei sinänsä

Taulukko 1. Ehdokkaan valinta-ajankohdan mukaan luokitellut käsitykset siitä, onko ehdokkaat poliittisella kokemuksella merkitystä äänestyspäätöksessä.

		Ehdokkaan aiempi kokemus politiikasta vaikutti					Total
		Ratkaisvasti	Melko paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan	Ei osaa sanoa	
Missä vaiheessa päätit ketä ehdokasta äänestät?	Samana päivänä kun kävit äänestämässä	15	28	56	64	1	164
	Joitakin päiviä ennen äänestämistä	33	46	106	58		243
	Noin viikkoa ennen äänestämistä	25	55	63	46	1	190
	Noin kuukautta ennen äänestämistä	16	15	29	19		79
	Päätös oli selvä viime vuoden puolella	22	20	17	7		66
	Ei osaa sanoa			1		1	2
Total		111	164	272	194	3	744

perustele poliittisia yhteyksiä ja poliittisen identiteetin haun vaihe kestää pitkään ja on avoin eri suuntiin. Ehdokasasettelussa ja kampanjassa onnistuminen ja epäonnistuminen näkyvät herkästi, ja osalle niillä ei vielä ole mitään merkitystä.

Suurin osa vaaleihin osallistuvista nuorista ei kuulu sellaisiin ryhmiin, jotka muutoin aktiivisesti muokkaavat poliittista kulttuuria. Harva heistä kokee mitkään yksityiset valintansa poliittisesti, vaikka valmiutta osallistua järjestettyyn kampanjaan onkin. Etenkin aivan viime tippaan valintansa jättäneet ovat vailla selkeää kantaa ja nuorissa on suhteellisen paljon tähän ryhmään kuuluvia. Siten voisi ajatella, että vaalikampanjat vaikuttavat erityisesti juuri heihin, mutta nuoret vastaavat, ettei kampanjoilla ole merkitystä. Mutta kuinka moni tällaisen asian myöntäisi? Ehdokkaan ja puolueen valinnan syiden satunnaisuus otaksuttavasti kasaantuu, kun äänestyspäätös siirtyy lähelle äänestämistilannetta. Viime hetkellä valintansa tekevien mielestä myöskään ehdokkaan poliittisella kokemuksella ei ole kovin suurta merkitystä. Sen sijaan äänestämisestään jo varhain päättäneiden ryhmässä tällä on selvästi merkitystä (ks. taulukko 1). Hyvissä ajoin äänestämisestään päättäneet tukeutuvatkin äänestyspäätöksessään edellisten vaalien ja politiikan yleiseen seuraamiseen.

Jopa neljännes (26 prosenttia) äänestäneiksi ilmoittautuneista nuorista oli sitä mieltä, ettei edustajan poliittinen kokemus ollut lainkaan tärkeä äänestyspäätöksen peruste. Toisaalta vain 36 prosenttia piti sitä melko tai ratkaisevan tärkeänä. Poliittista kokemusta arvostettiin koulutuksen perus-

teella eri tavoin lähinnä Helsingin, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen vaalipiireissä, joissa koulutetummat arvostivat selvästi enemmän ehdokkaan poliittista kokemusta kuin peruskoulun varassa olivat. Muissa vaalipiireissä koulutuksella ei kyseisen merkitystä, yhteydet ovat satunnaisia ja paikoin päinvastaisiakin. Pääkaupunkiseudulla lukiota käymättömien ryhmään kuuluvat eivät edellyttäneet ehdokkaalta poliittista kokemusta, ja he jättivät äänestyspäätöksen teon viime päiviin. Lisäksi Helsingissä lukiota käymättömät pitivät vaalikampanjan merkitystä oman ehdokasvalintansa kannalta erittäin vähäisenä (20 prosenttia) tai olemattomana (80 prosenttia). Vaalikampanjan korvasi osin ehdokkaan tunnettuus, mutta menestyneet ehdokkaat myöskin kampanjoivat vaaleissa tai olivat esillä lehdistössä. Tietolähteenä puolueiden kampanjat kuitenkin nähtiin taustaryhmittäin taaisemmin merkittäviksi ja vaalipiireittäin hyvin satunnaisesti merkitseviksi. Joissakin vaalipiireissä koulutetut pitivät puolueiden kampanjoita merkittävänä tietolähteenä ja vaikuttajana, toisaalla taas sanottiin, ettei niitä edes seurattu.

Toinen koulutuksen mukaan selvästi jäsenytvä asia on lähes äänestäjän itsensä ikäisen ehdokkaan äänestäminen. Vähemmän koulutetuille ehdokkaan ikä ei ollut merkittävä peruste äänestettäessä (taulukko 2). Esimerkiksi Helsingissä 90 prosenttia vain peruskoulun käyneistä ei pitänyt ikää merkittävänä tekijänä. Koko maassa vastaava prosentti oli 74. Sen sijaan lukion käyneistä ikää piti merkittävänä Helsingissä ja keskimäärin

Taulukko 2. Koulutaustan yhteys siihen, äänestikö suurin piirtein ikäistään ehdokasta.

		Äänestitkö suunnilleen itsesi ikäistä ehdokasta?			Total
		Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa	
Koulutausta	Peruskoulu	67	205	4	276
	Lukio tai osa siitä	23	42	1	66
	Ylioppilas	144	256	2	402
Total		234	503	7	744

koko maassa 36 prosenttia.

Samanikäisen äänestämisen arvostamista voi pitää osoituksena siitä, että äänestäminen on *ilmaisemisen* tapa ja väline. Tämä puolestaan ei ole ristiriidassa sen kanssa, että vaalit käsitettäisiin *vaikuttamisen* tavaksi, eli keinoksi ilmaista mielipide. Vaikuttamista ei tapahdu yksinomaan omien intressien mukaan. Helsingissä vain peruskoulun käyneiden samastumisen kohteena olivat ehdokkaan mielipide, lausunnot ja tyyli, joten tässäkin kyse ei ollut suoranaisestä etunäkökulmasta, vaikka välineellinen asenne ja vaikuttamisen tahto olikin voimakas. Enemmän koulutetuille oman ikäluokan ehdokkaiden esillä ololla oli merkitystä. Alueittaiset erot ovat tässäkin huomattavat, mutteivät systemaattiset, ja mitä ilmeisimmin ehdokkaiden henkilöillä ja aktiivisuudella on ollut merkitystä (ks. seuraavan luvun tietoja vaalipiirien toimijoista). Mahdollisesti ehdokkaat ovat joissakin vaalipiireissä vastanneet äänestäjien käsitystä luotettavasta edustajasta paremmin kuin toisissa. Tässäkin mielessä on eroa sillä, missä vaalipiireissä kukin äänestää.

Ehdokkaan tyylin merkitys oli suurin Helsingissä ja merkittävä Varsinais-Suomessa, Satakunnassa sekä Vaasassa. On kuitenkin mielekästä kieltää tyylin merkitys ainakin kahdesta syystä: joko siksi, ettei tyylin perusteella ollut ketään valittavana tai ettei arvosta tyyliä valintakriteerinä. Vastaavat seikat tekevät muidenkin kysymysten osalta poliittisen kulttuurin tarkemmat tulkinnat epävarmoiksi. Pohjois-Karjalassa kuitenkin oltiin eniten sitä mieltä, ettei tyyli merkitse mitään. Perinteiset poliittiset arvot ja ideologiat olivat merkittäviä Pohjois-Savossa (Varkaus, Kuopio) mutteivät Etelä-Savossa eivätkä Pohjois-Karjalassa.⁹

Vaalipiirien poliittinen kulttuuri

Vaalipiiri soveltuu poliittisen alueen kriteeriksi, kun vaaleja tutkitaan poliittisen toiminnan ja kulttuurin osana. Puolueille ja äänestäjille vaalipiirit ovat toiminnan yksiköitä, ja ne ovat myös vaalien käytännön toteutuksen yksikkö. Vaalittavan luonnetta ja merkitystä muiden poliittisten toimintaperiaatteiden keskellä voidaan arvioida

vaalipiirien perusteella. Toimintatutkimus on hyvin käytännönläheistä ja voi orientoitua markkinatilanteen, vaalien poliittisen merkityksen ja instituutioiden sekä lakien merkityksen suuntaan. Se sallii päätelmät nimenomaan toiminnan instituutioita ja toimintaperiaatteita koskevien yleisten lähtökohtien perusteella.

Vaalijulkisuus ja ehdokkuus

Haastatellut nuoret eivät pitäneet vaalikampanjaa juurikaan merkittävänä tekijänä vaaliosallistumiselle. Kuitenkin vaalipiirien politiikan asiantuntijat kertoivat kyselyssä, että nuorten ehdokkaiden kampanjoinnin onnistuminen oli tärkein tekijä, kun nuoria aktivoidtiin äänestämään. Tähän tosin voidaan esittää se varaus, että kukin piirisihteeristö vastasi asiaan puolueensa kannalta. Tällöin vastaajat luottivat oman työnsä tulokseen eli siihen, että se oli aktivoinut äänestämään nimenomaan omaa puoluetta. Vastaukset kuitenkin koskivat myös muita puolueita ja selvästi yksilöityjä onnistuneita ehdokkuuksia.

Onnistuneen kampanjan perusteet tulivat esille, kun vastattiin kysymykseen, ”mitkä seikat käsittääksenne vaikuttivat nuorten aktiivisuuteen vaaleissa?”

Nuorten ehdokkaiden määrä ja kampanjointi vaikuttavat nuorten käymiseen äänestämässä (suuri puolue).¹⁰

Tärkeintä on nuorten ehdokkaiden asettaminen ja heidän vaalikampanjansa tukeminen. Nuorten ehdokkaiden tulee löytää omat teemansa ja vaalitapansa, jotta kiinnostus nousee (suuri puolue).

Ehdokasasettelu ja nuorten ehdokkaiden ympärille muodostuneet klusterit (nuoret) toivat meille käsittääkseni paljon nuorten ääniä (suuri puolue).

Henkilön julkisuuskuvalla, ulkoisilla ominaisuuksilla ja sitä vahvistavalla medialla on ratkaiseva merkitys (suuri puolue).

Vähäpätöinen ei ole ehdokkaan persoonan vaikutus, on sitten kyse ”nuorten” tai vanhempien ehdokkaasta (pieni puolue).

Vaalipiireissä toimivat korostivat ehdokkaan persoonan ja julkisuuskuvan merkitystä, sillä yhä useammin on selvää, että menestyvät nimet keräävät ääniä myös niin sanotusti puolueen oman reviirin ulkopuolelta. Henkilöllä on suuri merkitys etenkin nuorille äänestäjille, joilla ei ole edellisten vaalien perusteella selvillä, ketä äänestää, tai kun haetaan vaihtoehtoja. Ehdokkaan ja puolueen vaihtaminen todettiin edellä tyypillisiksi toisten ja kolmansien vaalien asiaksi.

Paikallisillakin kampanjoilla tehdään vaalituloksia. Luottamuksen perusteista muistutetaan mainonnalla. Poliittisten yleisten arvojen merkitys on keskeisin mainoksissa, vaikka osalle alueen edustamisen taito ja tahto ovat ykkösasia. Profiloitumiseen kuuluu henkilöhistorian ja henkilön tulevaisuuden limittäminen. Edellisen kauden kansanedustajat ovat kaikissa ikäryhmissä vahvoilla. Nuorilla ehdokkailla on harvoin edeltävien kokemusten mielikuvaa ympärillään, mutta julkisuuden kautta ja paikallisesti toimien aktiiviset nuoret poliitikot löysivät tukea. Kaupunkikierokselta ”ehdokkaamme teki hyvän tuloksen”. Kampanjan rakentaminen oli ilmeisen helppoa, jos myönteinen kehä oli jo alulla. Ehdokashankinta onkin puolueen kannalta kriittisin vaihe. Jos puolueella ei näytä olevan mahdollisuuksia menestyä, tämä selvästi karkottaa hyviä ehdokkaita.

Läpimennyt ehdokasta lukuun ottamatta nuoremista ehdokkaista ei kukaan tainnut saada pystyyn uskottavaa kampanjaa (sanomalehti).

Ehdokasasettelumme ei vain ollut ehkä juuri nuorten huutoon parhaiten vastaava. Vaalipiirissämme oli nuoria nais- ja miesehdokkaita, joista osa oli varsin vaakuuttavia. Uskon että heille meni nuorten ääniä (pieni puolue).

Suuremmissa piireissä jaossa on enemmän paikkoja, joten puolueilla on kiinnostusta panostaa vaaleihin ja ne löytävät ehdokkaita. Niissä oli myös haastateltujen nuorten mielestä hieman helpompi löytää oma ehdokas: kahdeksassa suurimmassa vaalipiirissä 66 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä, kun kolmessa pienimmässä vaalipiiris-

sä täysin samaa mieltä oli 57 prosenttia ja keskimäisessä kokoryhmässä 62 prosenttia. Vastaajamäärät ovat kuitenkin vaalipiireittäin niin pieniä, että varsinaisia päätelmiä on tämän perusteella turha tehdä. Lisäksi suhtautuminen ehdokkaisiin ja ehdokkaan valintaan vaihtelee ehdokkaiden mukaan. Lisäksi etäällä olon kulttuuri on vahvempaa Pohjois-Karjalassa kuin Varsinais-Suomessa, oli vaalipiirin koko sitten mikä hyvänsä. Kyse on siten vain alustavasta huomiosta. Haastatteluja tärkeämpänä perustana arvioida vaalitapaa ja vaalipiirin kokoa pidän asianomaisten poliitikoiden lausuntoja, mielipiteitä julkisuudessa, sekä vaalittavan toiminnasta saatujen kokemusten ja institutionaalisten raamien vertailua.

Kampanjoinnin kustannusten vuoksi näyttäisi siltä, että puolueet eivät ole innostuneita suhteellisuuden nimissä menemään kovin laajoihin vaalipiireihin tai koko maan käyttämiseen vaalipiirinä. Tällöin vaalit tulisivat vielä entistä kalliimmaksi puolueelle ja etenkin ehdokkaille. Jo nyt raha on nuorten menestyksen yksi selvä kynnyks, joka kuitenkin on ylitettävissä keskimääräisellä rahoituksella ja muita suuremmalla kampanja-aktiivisuudella. Muistutettiin kuitenkin, etteivät ”vaalit ole yksilehmäisen touhua.” Suuret vaalipiirit saattaisivat heikentää nuorten tai ylipäänsä uusien ehdokkaiden menestymisen mahdollisuuksia. Vaikka näin onkin keskimäärin, kovin mekaanista politiikan julkisuus ei kuitenkaan ole: suhteet, julkisuus ja aiempi julkisuus vaaleissa ovat yksilökohtaisia resursseja.

Vaalijulkisuudessa näkyi joissakin piireissä, mil-laisten puolueiden kannattaa panostaa ykköslehtiin. Myös ykköslehden puolueväri näkyi. Pienten puolueiden on mahdotonta jättää kokonaan menemättä mukaan vain panos-tuotos-laskelmi-en perusteella, sillä kyse on muustakin kuin yhdestä vaalista. Kyse on koko puolueen imagosta, menestyksestä julkisuudessa, äänimäärästä ja piirin asemasta puolueessa. Lisäksi kyse on poliittisesta kulttuurista eli ihmisten mahdollisuudesta olla punaisia vihreällä alueella tai uusia vihreitä vihreällä tai punaisella alueella. Pluralismi ja ulkomaisiin suhtautuminen alkaa näistä omien ”tois-

ten” kohtaamisesta ja reviiripaineista omassa kulttuurissa. Vaalitaistelukin voi purkaa reviirejä esimerkiksi silloin, kun puhutaan luonnonsuojelusta Itä-Suomessa. *Lapin Kansassa* vihreiden panostus pelkistyi 15.3. suhteellisen pieneen palkkiin, jossa kuvassa olivat ja nimeltä mainittiin yksinomaan Osmo Soininvaara ja Janina Andersson ja tekstinä ”Jos kannatat vihreitä, äänestä vihreitä!” Saman puolueen ehdokkaista vain yksi ehdokas oli esillä lehdessä omalla pienellä mainoksellaan. Poliittisen kulttuurin kannalta mainoskuvia tärkeämpää on tietenkin muu julkisuus ja tapahtumat, josta lehdessä oli vihreidenkin osalta yhdessä vaaliviikon jutussa maininta. Puolueet eivät siis ole täysin passiivisia, vaikka menestys alueella näyttää jo ennalta varsin heikolta.

Sanomalehtien tuottama julkisuus ei näissä vaaleissa aivan yhtä yksiselitteisesti tukenut vaaleihin osallistumista kuin televisio, joka on valtakunnan virallinen media. Hallintoneuvosto itse todisti asian, ei kuitenkaan vaaleihin kannustaen vaan määräämällä pääministerintentin pidettäväksi erikseen kolmen suurimman puolueen kesken.¹¹ Se oli sitten pääministerivaalia, kun sitä alettiin niin tehdä.

Osassa pienempien vaalipiirien ykköslehdistä esiteltiin juuri vaalien alla vaihtoehtoisia elämäntapoja edustavia nuoria (*Keskisuomalainen*, *Satakunnan Kansa*, *Lapin Kansa*). Kirjoitusten yhteinen nimittäjä oli kertoa nuorista, joiden elämään politiikka ja vaalit eivät mitenkään kuulu, tai sitten politiikan nähtiin kuuluvan yksinomaan muihin asioihin kuin edustukselliseen puoluepolitiikkaan. Vastaavat elämäntapakirjoitukset eivät ilmeisestikään kuulu näiden lehtien tavantomaaiseen repertuaariin. Ideana olikin kertoa ihmisistä, jotka eivät äänestä. Enää äänestämättömyyttä ei tarvitsisi kokea kummalliseksi valinnaksi. Onkin syytä nähdä, että on muitakin poliittisen toiminnan tapoja, mutta tämä ei ollut näiden juttujen teema. Toimitettujen elämäntapajuttujen ajoittaminen ikään kuin sattumalta vaalien alle tarjosi ihmisille valmiit tarinat olla äänestämättä. Niiden mukaan äänestäminen ei kuulu vaihtoehtoa haluavien elämänpäiiriin, jossa ollaan

itsenäisiä ja aktiivisia ihmisiä.

Vaalipiirien puheenjohtajistakin osa kiinnitti huomiota median rooliin tai ”tiedotusilmapiiriin”. Suoraan viitattiin alueen ykköslehteen *Keskisuomalaiseen* (9.3.2003), ”jossa ennakoääni-sunnuntaina tehtiin vaaleihin liittyen ihannoiva koko sivun juttu anarkistista, joka perusteli miksi äänestämättömyys on radikaali kannanotto” (pieni puolue). Vastaavasti *Lapin Kansa* esitteli itsenäisen taidegraafikon laajassa vaalipäivän aaton jutussa: ”Mies, joka ei äänestä vaaleissa” (15.3.2003). Hän ei halua antaa ”luottamustaan” ja ”valtaansa” nyt kenellekään. Hän ehkä äänestää sitten, kun hänen äänensä oikeasti vaikuttaa ja muuttaa jotakin. Puolueet eivät nyt erotu, eivätkä ne hänen mielestään voi ottaa kunniaa yhteiskunnan tekemistä asioista. Todellisuudessa ”ihmiset” ja kansalaiset ovat rakentaneet hyvinvointivaltion, eivät ”poliitikot”. Poliitikot silti vihjaavat, ”ettei tähän olisi tultu ilman demokraattista järjestelmää, missä kansa valitsee edustajansa”. Kirjoitus ruokkii käsityksiä, että yhteiskunta automaattisesti tuottaa kaiken hyvän ja hyvä saa muotonsa. Ajattelutapa edustaa äärisosiaalista redusointia, jossa politiikalle (tai teknokraattiselle hyvinvointivaltion suunnittelulle) ei anneta mitään sijaa edes valtarakenteiden luomisessa: nekin kansa on tehnyt. Esityksestä puuttuivat politiikan käsittäminen toiminnaksi ja päätöksenteon proseduurit, kansan tuli omata valta suoraan: ”On vaikea puhua demokratiasta, koska kansalla ei ole oikeasti valtaa.” Kirjoitukseen saatiin särmä.

”Kaltaiseni ihmiset ovat pettyneitä, kun mikään ei muutu”, totesi entinen pankkivirkailija *Satakunnan Kansassa* (9.3.2003), ja jatkoi: ”Eiväthän he viitsi olla edes läsnä! Mistä hyvästä he palkkansa ottavat? Minun nimissäni ei tehdä tuolaista politiikkaa. Pesen siitä käteni.” Ja nuori äänestämättä jättävä puolestaan totesi:

Tyhjät puheet aliarvioivat älyäni. Ei minua fuulata. (...) Puolueiden eroihin en ole perehtynyt. Tuntuu, että on ihan sama, ketkä asioista päättävät. (...) Eduskunta on OK., ongelma on poliitikoissa. Voisin ehkä äänestää tavallista ihmistä, joka puhuisi normaaleista nykypäivän asioista ja ajaisi nuorten

asiaa. (...) Mutta hän ei saisi olla poliitikko! Poliitikko ei ole mun juttu.”

Niin ”isänmaallisena” nuori itseään piti, että presidentin vaaleissa oli äänestettävä. Hän äänesti Tarja Halosta, joka oli ”erilainen” ja ”rehellinen”, ei siis poliitikko.

Yleisönosastoissa perusteltiin äänestämättä jättämistä poliitikoiden epärehellisyydellä ja laiskuu-della. Vaaleihin osallistumisen tärkeydestä sen sijaan muistutettiin pääkirjoituksissa. *Karjalainen* oli lisäksi antanut palstatilaa ehdokkaille, jotka saivat kirjoittaa näkemyksistään, ja julkaisi ehdokaiden kirjoitusta noin 200. Puolueista sanomalehdissä oli huomattavasti ennen ennakköäness-tystä julkaistu joitakin erikseen vaaleja varten toimitettuja juttuja. Useimmista näki, ettei aihe inspiroinut kirjoittajaa yhtä lailla kuin paneutuminen äänettömän sivullisen rooliin.

Kaiken kaikkiaan vaalikirjoittelun ajoituksensa merkittävää oli äänestämättömyyden nouseminen positiiviseksi teemaksi nimenomaan vaaliviikolla (*Karjalaisesta* lukuun ottamatta). *Satakunnan Kansan* artikkelin (9.3.) otsikkona oli ”Hiljaisuus on poliittinen valinta”. Toimittaja aloitti kirjoituksensa lauseella ”Nukkujista on tullut valvettuneita.” Jutussa professori Tuomo Martikainen vahvisti, että Nukkujien puolueen nimitys on loukkaava. ”Puolueet ovat samanlaisia olosuhteiden pakosta. Kaikki tavoittelevat keskiluokan kannatusta.” Puolueet ja kansalaisliikkeet nähtiin kuitenkin Martikaisen osuudessa aktiivisiksi toimijoiksi, aktiivisten yksilöiden lisäksi. Sen sijaan julkaistuissa mielipiteissä puolueiden aktiivisuus oli vääränlaista ja toimet-tomuus pahasta. Merkittävä poikkeus, joka sai kansan puolustamaan puolueiden politiikkaa, oli Tony Halmeen mielipiteiden kommentointi yleisönosastoilla ja useaan kertaan *Karjalaisen* verkkolehdessä.

Päälinjana oli kuitenkin se, että mielipideas-toille kirjoittaneet näkivät vain tavallisten ihmisten toiminnan ja heidän mittapuunsa positiivisesti ja poliitikot negatiivisesti. Tony Halme poik-kesi sekä poliitikoiden että kansalaisten koodis-

tosta. Halmeen mielipiteisiin haluttiin samastua, ne näyttivät ihmisten suorilta mielipiteiltä, eikä niitä esittänyt virkapukuinen eliitti. Hän on ai-noa, joka vaatimalla pummeja töihin ja avustus-ten pienentämistä kerää työttömien eikä rikkai-den äänet. Hän puhuu kansan nimissä ja herät-tää osan kansasta vastustamaan ja näkemään puo-lueet jos ei ihmismäisinä, niin hyväksyttävänä. ”Ihmisten” standardien ja politiikan vastakkain-asettelu toistui kautta maan. Ihmisillä ei joko ole syytä äänestää noita ”toisia” tai ihmisten äänestä-mässä käynti on luonteeltaan satunnaista. Eh-dokkaan löytäville äänestäminen voi olla vahva ilmaus ja yritys vaikuttaa. Vaikka nopeaa muu-tosta ei tapahtuisikaan, vaikuttamisen yritykseen ei ehkä petytä silloin, kun äänestäminen näh-dään ensi sijassa mielipiteiden ilmaukseksi ja tuek-si sekä keinoksi kontrolloida puolueiden politiik-kaa. Se on keino, jolta ei liikoja odoteta.

Poliittisen elämän ja arjen reviirit vaikuttamisuskon lähteenä

Aktiivisuuden ja passiivisuuden muotoja onkin alettu tulkita sekä toiminnan että rituaalien kautta sen sijaan, että oletettaisiin politiikan keskiö, josta passiivinen vetäytyy. Vaalirituaalissa yksilö esit-tää itsensä itselleen kansakunnan jäsenenä. Osal-le nuoria äänestäminen on initiaatoriitti, jonka jälkeen saatetaankin passivoitua. Kun politiikan mittapuuna ovat arjen aktiiviset elämänpiirit, yhteisöt tai kaveruus, rituaalit ovat yhtä lailla län-nä ja tukevat käyttäytymistä.¹² Reviirien paikan-taminen ja tapa kävellä ovat kovempia poliittisen identiteetin juttuja kuin poliittiset abstraktiot. Omat tiet ja piirit ovat tyylin (ks. Brühn 1999) tai ilmaistun antityylyisyyden peruskieltä. Elä-mänpöirien merkitys ei siis tarkoita yleistä kult-tuurin samankaltaistumista, samaa ”arkisen elä-män jakomäkeä”. Elämänpöirit etääntyvät toisis-taan, mutta politiikka voisi olla keino toimia yh-teistyössä. Paikallisuus ei aina merkitsekään poli-tiikan vastaista asennetta edes nuorilla, vanhem-milla puolestaan on alueelliset organisaationsa.

Päätöksenteon muodon osalta uusi paikallisuus on ambivalentti ja siihen voidaan liittää mitä hy-

vänsä päätöksenteon perustelutapoja. Tosin tietty luottamus populismiin tai vaihtoehtoisesti demokratiaan ja paikallisen kansan ja ihmisten mielipiteisiin on selvä poliittinen trendi. Nuoremmat voivat orientoitua paikallisuuteen yleisemmin kuin vakaiden (paikkakuntaisten) toimijoiden intresseistä lähtevä alueellinen orientaatio.

Paikallisuus aktivoi elämäntavan ja sen jakamisen perusteella. Se ei ole suoraan alueellista vaan kulttuurimerkitysten välittämä kuva toiminnan tilasta. Paikallisuuden kokemusten esikuvana voivat toimia yleisemmät arvot, mallit tai tarinat tulkita yhteistä elämäntapa itsen ja toiminnan osaksi. Kulttuuritrendeinä toistuvat mainoskieltä myöten mallit yksilöistä, jotka kulkevat yhteisöissä, mutta silti itsenäisinä, samoin kuin ajattomat tarinat yksinäisestä kulkijasta. Vastaava yksilön ja yhteisön välittävä piirre hieman lievempänä keskiluokkaisena versiona korostaa paikalliseen tai alueelliseen kulttuuriin tai ympäristöön kuulumista ja turvallisuutta (asumis- ja viherturvallisuus), siis uudenlaista patriotismia, joka tulee toisesta kielestä kuin perinteinen uskonnollinen isänmaallisuus ja hartaus, sekä toisesta kielestä kuin modernin liikeajan agraari- tai työläisalueen suomalaisuus-sidosten synnyn tai niiden purkautumisen maailmat. Paikallistavat identiteetit välittyvät kuitenkin yleisten asioiden kautta ja tässä on poliittisen orientaation sauma. Kansanomaisessa kielessä tämä sauma kuitenkin tukitaan.

Kansalaisten haastatteluissa ja lehdissä tekemä ero ihmisten eli hyvien reviiirin haltijoiden ja poliitikoiden välillä toistuu kautta maan. Ero kertoo edelleen poliitikoiden asenteen, tyylin ja kielen menevän osalta kansaa (joka puhuu itsestään kansana) täysin ohi. Osaltaan kyse on kansan aidosta piittaamattomuudesta ja erilaisista elämäntavoista, osin taas siitä, että vaalitapahtumien tulkintaa on mediassa tuotettu nimenomaan vaikuttamisen kielikuvin, jotka pakottavat arvioimaan oman teon kannattavuutta vaikutusseurausten perusteella.

Yksinomaan vaikuttamisen metaforaan tukevat tulevat alati pettymään vaaleihin, joissa itsen tai tämän saman yhteisen kansan tulisi nähdä vaikuttavan. Tietyn mielipiteen tai intressin

edustamiseen sitoutumista vaaditaan Yleisradion vaalitenttiä myöten. Toimittajat ovat tekemässä poliitikoista rehellisiä ja kysyvät arkityyppistä satua jatkaen: ”Kerropa nyt kiltti rehellinen poliitikko, on sinun vuorosi, yksiselitteinen kantasi ja pidä sanoistasi kiinni.” Eli politiikan tulisi neuvotteluissa vain toistaa puheenvuoronsa ja olla olevinaan ikään kuin ei olisi neuvottelemassa. Näin toimitus kasvattaa politiikan vastaisia odotuksia. On silti mielekästä kysyä mitä ehdokas kannattaa tai pikemminkin millaisten näkökohtien ja arvojen perusteella hän harkitsee asioita. Sitä vastoin mediassa käytetty metafora ja tyyli laji ruokkivat erikoisia odotuksia.

Yksilön kielessä yksilö vaikuttaa ja näkee yksilöiden toimien seuraukset. Äänestäminen ja politiikka ovat kuitenkin luonteeltaan kollektiivisia asioita. Yksilön ääni ei vaikuta yksin, vaan äänet vaikuttavat yhdessä. Täten vaalit ovatkin melko abstrakti kollektiivinen tapahtuma. Yksilön vaikuttamisesta puhumisen sijaan olisi perustellumpaa puhua yksilön poliittisista oikeuksista ja vaaleistakin valinnan metaforan pohjalta. Vaikuttaminen ei ole poliittinen oikeus vaan kansalaisella on oikeus valita ehdokas. Hiljaisuuskin on valinta, joka ei kerro mitään. Tällöin otaksutaan, että asiat voi tehdä julkisiksi toisaalla.

Valinnan metaforalla äänestäjän on mahdollista arvioida äänestämistään luomatta turhia odotuksia ja olematta ylikriittinen. Valinnan metafora on toimiva paitsi yksilön kannalta, myös demokraattisten menettelytapojen arvioinnissa. Tällöin vaalitapaankaan ei kohdistu kohtuuttomia odotuksia. Täten on ymmärrettävää, että kansalla on eräänlaista vaikutusvaltaa vaalien tulokseen, mutta tätä vaikutusvaltaa voidaan arvioida vain kollektiivisena asiana. Vaalipiirijako ja vaalitapoja tuleekin arvioida poliittisten toimintaperiaatteiden ja kansalaisten valintatapahtumien osana.

Vaalipiirit ja vaalitavat

Suomessa edustusreformi ja vaalitapa ratkaistiin vuonna 1906 ennen hallitusmuotoa. Hallitus-kysymyksen vuoksi Suomessa esitettiin 1920- ja 1930-luvuilla enemmistövaalitavan käyttöä

yhden miehen vaalipiirein.¹³ Luottamus suhteelliseen järjestelmään onkin ollut suurinta toisen maailmansodan jälkeen, jolloin mielipide-edustus on vahvemmin käsitetty poliittisten oikeuksien perustaksi.

Suhteellisen vaalitavan merkitystä ei aina ole käsitetty poliittiseksi periaatteeksi. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa poliitikot loivat pääministerivaalin nojalla loisteliaan harhakuvan, että Suomessa, jossa on suhteellinen vaalitapa ja monipuoluejärjestelmä, vaaliosallistuminen pelkistyi toimintatapaan, joka kuuluu puhtaasti enemmistöperiaatteeseen. Vaalipiirin edustajan valinta on toki kiistattomampi, kun valitaan eniten ääniä saanut. Monimutkainen laskenta jää pois ja läpimennyt on aina saanut huomattavan määrän ääniä. Tällöin pienemmillä ryhmillä ei kuitenkaan ole asiaa parlamenttiin, eivätkä edustettavana ole mielipiteet vaan johtavat mielipiteet.

Esimerkiksi Ison-Britannian kahta puoluetta ei voi aivan äkkiseltään ajatella jakavan hallitsemisroolin. Yksi hallitsee kerrallaan ja toimii omien argumenttiansa ja halujensa mukaan. Tämä monarkistinen jäänne löytyy myös pääministerikeskeisen vaali- ja hallitustavan sisältä. Maata koetaan yhteen.

Suomessa hallitusmuotoa on yritetty muuttaa hallitus- ja pääministerikeskeiseksi, mutta monipuoluejärjestelmää ja koalitionhallitusten perinnettä tämä tavoite ei poista. Kuitenkin *Kalevassa* (19.3.2003) Kyösti Karvonen ja *Helsingin Sanomissa* (5.4.2003) Tuomo Martikainen esittivät, etteivät vaaleissa vastakkain olleet kaksi puoluetta voisi mennä samaan hallitukseen. Vaalipropagandaa ja eräiden puolueiden tahtoa ei tule suoraan samastaa poliittisen demokratian toimintaperiaatteeksi. Kahden puolueen tai blokin järjestelmän odotus ei suinkaan välttämättä ratkaise poliittisia ongelmia eikä tuo vahvaa pääministeriä. Kriitikoiden järjelyn nojalla olisi ilmeisesti siirryttävä enemmistövaaleihin. Vaalitapa vastaisi silloin oppikirjamaista ihannetta kahdesta selkeästä vaihtoehdosta. Mutta millaisista vaihtoehdoista jouduttaisiin äänestämään? Kun vaalit vielä tehtäisiin pääministerivaaliksi, mentäisiin äänestämään siksi, että

joka vaalipiirissä valitaan Jäätteenmäki tai Lipponen. Isossa-Britanniassa vaalien merkitys on perinteisesti toinen kuin Suomessa. Suhteellisen vaalitavan nojalla muodostuneessa monipuoluejärjestelmässä ei tavoitella selkeyttä kahden puolueen kautta, vaan luotetaan myös mielipiteiden edustuksen periaatteeseen. En usko, että enemmistövaali Suomessakaan sinänsä lisäisi äänestysaktiivisuutta. Sama panostus vaalikampanjaan olisi toisellakin aiheella nostanut äänestysprosenttia, eikä teema ainakaan nuoria vakuuttanut. Onkin usein todettu, että suhteellisen vaalitavan maissa äänestysaktiivisuus on tavallisesti korkeampi kuin enemmistövaalitavan oloissa. Jos on ennalta selvää, ettei ehdokkaalla ole läpikäymisen mahdollisuutta, ei niin herkästi vaivauduta äänestämään kuin valintatilanteen ollessa avoin. Äänestysaktiivisuuden nostamisen ja monipuolisemman (poliittisen) kulttuurin aktivoinnin nimissä ei kannata tukea vain suurimpien puolueiden asemaa. Enemmistövaalitapaa sovellettaessa pienempien puolueiden mahdollisuus menestyä olisi vielä korostetummin henkilöiden varassa kuin nyt pienissä vaalipiireissä. Suhteelliset vaalit tarjoavat toisenlaisen valintatilanteen kuin enemmistövaali.

Myös hallituksen vahvistamisen tavoitetta on ajateltava maan vaalitavan ja siinä noudatettavien edustuksen periaatteiden mukaisesti. Suhteellisen edustuksen perusteella puolueiden leegio pakotetaan yhteistyöhön ja kompromisseihin. Tämän on nähty vahvistavan poliittista kulttuuria. Suhteellinen vaalitapa ja monipuoluejärjestelmä eivät Arendt Lijphartin mukaan (1994) olekaan sellainen haittatekijä kuin on annettu ymmärtää. Kyse on vain erilaisesta poliittisesta hallitustavasta ja kulttuurista. Edustuksen periaatteita on syytä arvioida poliittisen hallitustavan ja myös suoraan poliittisen kulttuurin asiana.

Suhteellista vaalitapaa on kehitetty *puolueiden ja alueiden poliittisen edustuksen* nimissä. Yleisesti puhutaan poliittisesta edustuksesta ja rajataan se vain puolueen edustuksen periaatteeksi (Vaalitoimikunta 2000). Kuitenkin myös alueen edustaminen on edustajien poliittisen toiminnan periaate. Usean ehdokkaan vaalipiirien mukaan jaettu

edustus yhdistää puolueiden ja alueiden edustuksen ja on keino tehdä kummastakin suhteellinen.

Vaalipiiriin koko asettaa tietenkin ulkoiset rajat sille, kuinka monta ehdokasta ja puoluetta voi päästä läpi. Tässä yhteydessä on puhuttu piilevästä vaalikynnyksestä, koska pienimmissä vaalipiireissä puolueen tulee yhden edustajanpaikan saadakseen saada alueelta noin 14 prosentin kannatus. Etelän suurissa vaalipiireissä alueen äänistä paikkaan riittää noin 4 prosenttia. Silti on huomattava, ettei vaalipiirien välillä ole absoluutissa määrissä minkäänlaista systemaattista kokoonliittyvää eroa sen suhteen, mikä on viimeisen valitun edustajan saama (suhdelukuna laskettu) äänimäärä (Vaalitoimikunta 2000, 8).

Koska vaalien suhteellisuus on kirjattu perustuslakiin, on esitetty, että sitä tulisi pitää periaatteena. Pienet puolueet käsittävät tämän pykälän jo ikään kuin politiikan saralle kuuluvaksi äänestäjien ja puolueiden subjektiiviseksi oikeudeksi. Tämä kävi ilmi esimerkiksi 7.1.2003, kun eduskunnassa keskusteltiin perustuslain toteutumisesta. Kyselyyn vastanneista eräs puolestaan totesi, että

länsimaiden demokratian mukaan noin 4–5 prosentin kannatuksella pitäisi saada yksi kansanedustaja läpi. Nyt malli on ilmeisesti perustuslain vastainen (pieni puolue).

Kuinka sitten pitäisi suhtautua näihin suhteellisuusvaatimuksiin? Asia on syytä käsittää niin, että laki sanoo, ettei Suomessa ole enemmistövaalijärjestelmä vaan suhteellinen vaalitapa. Siinä äänen määrien ja edustajien paikkojen suhteet pyritään saamaan toisiaan vastaaviksi. On kuitenkin jo kaksi edustuksen periaatetta ja vaalipiirit ovat pieniä, koska alueperiaate on tärkeä tekijä. Suhteellinen vaalitapa on lisäksi yksi edustuksellisen järjestelmän poliittisista toimintaperiaatteista, se ei ole ainoa järjestelmää luonnehtiva poliittinen toimintaperiaate. Monipuoluejärjestelmä ei edellytä täydellistä puolueidenkaan suhteellisuutta vaan avointa järjestelmää. Ja matemaattistenkin pohdintojen välillä (prosentit vai määrät ja millä alueella) on lopulta tehtävä poliittisia valintoja.

Suhteellisen vaalitavan oloissa poliittisesta vaa-

litapahtumasta ja -julkisuudesta tulee useampien puolueiden ja ehkä mielipidesuuntien edustuksen areena luontevammin kuin enemmistöjärjestelmässä. Suomessa ainakin keskisuuret puolueet ovat vaaleissa mukana lähes kaikissa vaalipiireissä. Selvin poikkeus tästä on RKP, jolla ei ole ollut ehdokkaita kahdeksassa vaalipiirissä. RKP on vahvimmin paikallinen puolue, joka sidoksissa kieleen ja elämäntapaan.

Vaalipiiriin koolla ei Suomessa ole ollut suoraan yleisempää merkitystä kansalaisten äänestysaktiivisuuden kannalta. Pienissä vaalipiireissä äänestysprosentti oli nyt kuitenkin korkeintaan sama kuin keskimäärin (Satakunnassa ja Lapissa 69,7 prosenttia, matalin Etelä-Savossa, 65,4 prosenttia). Valittavien edustajien määrä ei suinkaan ole ainoa aktiivisuuserojen syy. Oleellisempi on kysymys alueen poliittisen kulttuurin avoimuudesta.

Ehdokasasettelu ja vaalikampanjointi muokkaavat vaalipiirissä pidemmällä aikavälillä muodostunutta puoluejakoa ja poliittista kulttuuria. Puolueiden kannatuksella on kautta Euroopan alueita eroja, eikä halua kehittää Suomen kaltaista mahdollisimman suhteellista vaalitapaa oikeastaan löydy juuri muualta kuin vaaliteoreetikoiden puheista ja kirjoituksista. Silti edustuksellisen järjestelmän edes nykyisellä tasollaan olevaa avoimuutta voidaan pitää poliittisen kansalaiskulttuurin vahvuutena, eikä vain stabiliteetin vaan myös aktiivisuuden mielessä. Vaalijulkisuus on areena, jolla aktivoidutaan toistuvasti. Myös tappiot ja hukka-äännet kuuluvat vaalien periaatteisiin. Poliittista kulttuuria muokkaavat kuitenkin kaikki vaalijulkisuudessa uskottavat ehdokkaat, eivät vain menestyneet. Vaihtoehtojen perustelutavat jäävät elämään omaa elämäänsä myös paikallisina vaihtoehtoina tai niiden irvikuvina.

Vaalipiirit yhdistävät alueen, puolueen ja kansan edustuksen periaatteet. Alueen ja kansan edustus voivat toteutua lähinnä vain puolueen välittämänä, mutta tämä ei ole estänyt julkisuuden henkilöä tai päteväksi tunnettua johtajaa tai asiantuntijaa nousemasta tavallaan omin voimin, lähes puolueeseen sitoutumattomana, ehdokkaaksi ja kansanedustajaksi. Poliittinen kokemattomuus

ei suinkaan ole kaikille ollut este nousta kansanedustajaksi, koska monelle äänestäjälle se on peruste ohittaa puolueeseen vahvemmin sitoutuneet. On ehdokkaita, joille alueellinen kannatus on selvästi henkilökohtaisen toiminnan tulosta eikä se perustu puolueeseen samastumiseen. Löytyy myös ehdokkaita, joille puoluetusta on ollut väline saavuttaa asema alueen eli vaalipiirinsä vaikuttajana. Puolueen ja kansan edustus toteutuu alueen välittämänä.

Alueen edustaminen oli kaikki kaikessa. Cronberg ja Hoskonen ovat tästä selvä osoitus (pieni puolue).

Cronberg on entinen maakuntajohtaja ja Hoskonen keräsi kotialueeltaan reilusti yli puolet äänistä. Itä-Lapissa Rundgren ja Mustajärvi saivat puolue-rajat ylittäviä alueääniä ja Satakunnassa puolueen sisällä menestyi alueen vaikuttajista Juhantalo, jonka vaalimainoksen sanomana oli ”Kauko hoitaa” intressit. Aluetta voi siis edustaa varsin erilaisilla tyyleillä, aivan kuten paikallisia arvoja, kokemuksia ja puoluettaakin. Nuorilla olisi puolueissakin vapauksia eritellä kulttuurinsa lähtökohtia.

Suhteellisuuden tulisi myös puolueiden poliittisten toimijoiden mielestä toteuttaa jossain määrin sekä puolueiden että alueiden edustuksen periaatteita. Tähän pakottaa jo puolueen etu eli paikkojen tavoittelu vaaleissa.

Alueellisuus on merkittävämpi tekijä kuin puolue Itä-Suomessa (pieni puolue).

Alueen edustamisen tärkeys ilmenee selvästi Lapis-
sa (suuri puolue).

Poliittinen edustus voi toteuttaa edustajien valinnan perusteella useita edustuksen tavoitteita yhtä aikaa. Ja jollekin osalle äänestäjistä vaalit ovat yksinomaan puolueen, arvojen, henkilön tai alueen edustamista.

Kyllä vaalit ovat puolueiden väliset ja valtakunnalliset ensisijaisesti ja tämä trendi on vahvistunut ja oli nyt pääministerivaaleissa korostetun vahva. Maakunnallisuus toimii puolueen sisällä ei muutoin (suuri puolue).

Edustajien toiminnassa alueperiaate näkyy sekä puolueessa toimittaessa että paikallisesti vaalipiirissä. Alueellisen edustuksen periaatetta pidetään tärkeänä, kun korostetaan vaaleissa luotavaa edustuksellista suhdetta.

Alueellisella edustavuudella on merkitystä. Mielestäni sillä on suurempi merkitys alueen äänestäjien aktiivisuudelle kuin alueen asioiden hoidolle eduskunnassa (sanomalehti).

Puolueen ja etenkin alueen edustusta arvioidaan, kun puhutaan vaalien oikeutuksesta ja yleisestä legitimitetistä.¹⁴ Se lisääntyy, kun vaaleissa on mahdollisuus valita alueella puolueiden (tai valitsijayhdistysten) päteviksi tai hyväksyttäviksi nähdystä ehdokkaista. Puolueen, alueen, kansan, ”ihmisten” tai henkilön imagon mukaisen elämäntavan edustaminen limittyvät toisiinsa äänestäjän valinnassa, vaalijulkisuudessa ja myös vaalien yleisessä merkityksessä. Alueen, puolueen ja kansan edustusta ei tarvitse nähdä toisilleen vastakkaisina periaatteina.

Alueen edustus kytkeytyy osaksi puolueen paikallisten yhdistysten toimintaa puolueessa ja vaaleissa. Lisäksi puolueen toimintatavoissa ja periaatteissa on omat alueelliset painotuksensa. Näkyvät, puolueessa vahvat edustajat korostavat omalla tavallaan puolueen alueellista luonnetta.

Alueen, puolueen ja henkilön vaali siis sekoittuvat vaaleissa, ja tämä antaa tiettyä joustavuutta äänestäjille ehdokkaan valinnassa. Ehdokkaan paikallinen tai alueellinen identiteetti voi olla lähes täysin puoluepoliittinen ja silti alueaspekti saattaa madaltaa kynnystä valita edustaja ja puolue. Maria-Kaisa Aula viittasi tähän uudesta perustuslaista käydyssä eduskuntakeskustelussa (7.1.2003). Tämä näkökulma ei kuitenkaan rajoitu vain Keskustan maakuntaidentiteettiin, vaan näkyy myös kaupungeissa. Nuorten aktiivisuudelle identiteettien moninaisuudella ope-
roinnilla luulisi olevan merkitystä, koska yhä enemmän arvostetaan henkilöä ja tapaa toimia. Puolueiden piirisihteereiden kommentit kampanjasta ja henkilön soveltuvuudesta viittaavat siihen, että vaaleissa otetaan peliin yhä useampia

edustuksen perusteita ja periaatteitakin. Kyse ei ole vain uusien marginaalisten identiteettien hakemisesta vaan suuria äänimääriä kokoavien edustajien luomisesta.

Pienet puolueet ja suuremmatkin ovat etenkin pienemmissä vaalipiireissä joutuneet asioiden yhdistelytaidon ääri rajoille, kun lisäkannatusta on haettu vaaliliitoilla. Vaalipiirissä vaaliliitot ovat tarpeen pienille puolueille, jotta ne voisivat uskottavasti tavoitella edustajan paikkaa. Puolueiden mahdollisuus menestyä vaaleissa saa ne kiinnostumaan ehdokashankinnasta ja vaalityöstä. Tällöin ne saavat houkutteluksi pätevämpiä ehdokkaita ja lisäävät äänestäjien mahdollisuutta valita sekä useammista puolueista että uskottavammista ehdokkaista edustajansa. Pienen puolueen edustaja kertoikin, että vaaliliiton merkitys oli ”erittäin suuri. Puolueemme ilman vaaliliittoa vie vaalipiirissämme uskottavuuden ja puolittaa äänimäärän.” Toisen puolueen nähtiin taantuneen ”sen jälkeen, kun jäivät muutama vaali sitten vaaliliittojen ulkopuolelle ja heidän ainut edustajansa putosi” (sanomalehti).

Korkea piilevä äänikynnys aiheutti kahden vaaliliiton syntymisen. Ilman liittojen tuomaa teoreettista mahdollisuutta aktiivisuus olisi kenties jäänyt alhaisemmaksi kuin nyt kävi (suuri puolue).

Vaaliliitot saivatkin asiantuntijain vastauksissa siinä mielessä positiivisen merkityksen, että nykytilanteessa ne ilmeisesti aktivoivat vaaleihin puolueita ja niiden ehdokasasettelun paremmin onnistuessa myös äänestäjiä. Kuitenkin vaaliliitossa puolueen, henkilön tai aluetta ajaneen nimissä kootut äänet saattavat mennä kokonaan toisia periaatteita edustavalle puolueelle. Puolueen ehdokasasettelu pelkistyykin paikoin taktisista syistä yhteen henkilöön, joka äänten keskittämisen vuoksi voitti paikan vaaliliiton sisällä. Viime vaaleissa kristillisdemokraatit menestyivät vaaliliittojen nojalla, nyt he hävisivät toimiessaan ilman vaaliliittoja. Kun samassa vaaliliitossa ovat perussuomalaiset, Kokoomus ja liberaalit, saattaa se joidenkin valintaa helpottaakin. Yleisempi näkökohta kuitenkin on, että

vaalin luonne muuttuu [pienessä vaalipiirissä] vaalitaktiikan johdosta erilaiseksi kuin ns. normaalivaalipiireissä. Täysin epäpyhät allianssit hämärtävät monien mielessä koko vaalitulannetta ja estävät ihmisiä äänestämästä, kun eivät tiedä mille aatteelle oma ääni lopulta menee (suuri puolue).

Vaaliliitot ovat, kuten Lauri Tarasti (Vaalitoimikunta 2000) on todennut, suhteellisen vaalittavan toteutumisen suurin periaatteellinen epäkohota, suurempi kuin niin sanottu piilevä äänikynnys, koska vaaliliitot hämärtävät äänestäjän valintatilanteen. Lisäksi keinotekoisien liittoutumisen tuoma jännite näkyy puolueen järjestötyössä.

Vaaliliittojen synnyttämisen kiihko ja tuska vaikutti erityisesti puolueissa a ja b, niissä oli sisäisiä ristiriitoja, mikä ilmeni jossain määrin ehdokasasettelussa sekä itse vaalituloksessa (pieni puolue).

Nykyisenkin piirijaon oloissa voitaisiin harkita vaaliliittojen lakkauttamista. Äänestämistilannetta ne eivät selvennä kenellekään, vaikka vaalin taktiset kuviot olisivat kaikkien tiedossa. Poliittisen elämän aktivointi tasapainottaa punnuksia, muttei muuta periaatteellista ongelmaa.

Vaalitoimikunta 2000 kaavaili vaaliliittojen kieltämisen kompensatioksi vaalialueen järjestelmää. Vaalialueen muodostavat kaksi tai kolme vaalipiiriä toimisivat vaaleissa erikseen ja ehdokkaat valittaisiin vaalipiiristä. Äänten laskennan ajaksi kaikki vaalialueen äänet kuitenkin laskettaisiin yhteen ja puolueiden sekä valitsijayhdistysten paikkojen määrä jaettaisiin vaalialueen luvun mukaan. Sen jälkeen paikkamäärä jaettaisiin vaalipiireittäin ja vaalipiirissä eniten ääniä saaneet valittaisiin edustajiksi. Vaaliliitoista voitaisiin luopua, vaikka vaalipiirit säilyisivät entisellään.

Itse henkilökohtaisesti, samoin kuin edustamani lehti, kannatan vaalialuejärjestelmää. Se säilyttäisi alueellisen edustavuuden samalla kun piilevää äänikynnystä voitaisiin painaa selvästi alemmaksi. Vaalipiirien yhdistäminen olisi alueellisen edustavuuden kannalta huonompi ratkaisu (sanomalehti).

Vastaava näkemys oli yleisin yhteinen nimittäjä, mutta osalle suurten puolueiden vastaajista asial-

la ei ollut suurempaa merkitystä. Eikä yhdeksän tai kymmenen ehdokkaan vaalipiiriä pidetty enää liian pienenä. ”Keski-Suomi on juuri oikean kokoinen vaalipiiri” (suuri puolue). Vaalialueen idean soveltamisen tiellä on kahden hallituspuolueen eli SDP:n ja Keskustan aiemmin ilmoittama vastustus. Sen sijaan kaikki muut puolueet saattaisivat sopia asiasta. SDP ja Keskusta olisivat kuitenkin valmiit heti kieltämään vaaliliitot, joita RKP puolestaan ehdottomasti kannattaa. Täysin virkayöksi siirretty asia on pakastettu.

Vaalitavan merkitys on kaikille puolueille ja äänestäjille huomattava. Kukapa toimisi vastoin omaa etuaan? Ehkä juuri tällainen ajattelu herättää epäilyjä puoluepolitiikkaa kohtaan, vaikka puolueet voisivat tässäkin asiassa vain yksinkertaisesti toimia toisin ja ottaa asian julkiseen poliittiseen käsittelyyn.

Lopuksi

Vaalitapa toteuttaa äänioikeuden ja on politiikan toimintaperiaatteiden osa. Puolue toiminnasta jäsentyy myös yleisiä käytännöllisiä näkökohtia arvioita politiikan toimintaperiaatteita. Yksinomaan puolueiden suhteellisen edustuksen toteuttaminen ei välttämättä ole edes puolueiden mieleen, koska niidenkin menestys on alueellista ja alueen edustamiseen ankkuroitunutta. Vaalipiirien laajentaminen (pinta-ala) korostaisi rahoituksen merkitystä. Suuremmat vaalipiirit antavat pienemmillekin puolueille ja uusille yrittäjille mahdollisuuden tulla edustetuiksi, joten tässä mielessä ne soveltuvat paremmin suomalaisen perinteeseen. Kuitenkaan kynnys ei ole aivan pieni. Puoluekentän uudistamisen mahdollisuus silti on olemassa, vaikka puolue toiminta nähdäänkin helpommin hallitus toiminnan kuin yhdistystoiminnan asiaksi. Puolueiden edustuksen absoluuttinen suhteellisuus ei kuitenkaan ole toimiva näkökohta kehittää edustuksellista politiikkaa.

Poliittiset asiantuntijat liittivät kommentissaan yhteen puolueiden ja äänestäjien aktiivisuuden; edellinen nähtiin jälkimmäisen edellytykseksi. Alueen poliittisen julkisuuskulttuurin kannalta on merkittävää, että siellä yhden tai kahden sijaan

toimii useita puolueita. Tosin kahdenkin puolueen järjestelmässä puolueen sisäinen yhdistyskulttuuri voi olla aktiivista ja sallia eri näkökulmista kehkeytyvät väittelyt. Julkisen mielipiteen edustus ei mekaanisesti hoidu paremmin tietyn vaalitavan mukaan. Silti uudistumisen kannalta haastajien mahdollisuuksien tulisi olla edes jossain määrin konkreettiset. Vanhatkin yhdistykset ja järjestöt voivat uudistua, toimia aktiivisesti ja vetää nuoria mukaan. On myös mahdollista, että uusilta yrittäjiltä ja suuntauksilta yksinkertaisesti puuttuu kannatus alueella. Silti pelitilanne muuttuisi julkisen mielipiteen edustusta tukevaan (ja pääministerivaalin luonteesta poikkeavaan) suuntaan, jos vaaliliitot poistettaisiin ja siirryttäisiin vaalipiirit säilyttäen vaalialuejärjestelmään.

Puolueiden, alueiden, arvojen ja intressien sekä elämäntapojen edustaminen ovat osa paikallista ja yleistä poliittista julkisuutta. Sen vahvistuminen ruokkii muita uudistuksia ja aktiivisuutta alueella. Poliittiset rakenteet voivat vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toiminnan resursseja (Rothstein & Stolle 2003). Aktiivinen yhdistystoiminta tukee itsehallinnollisten periaatteiden vahvistumista. Vaalitapaa ja vaaleja onkin syytä arvioida poliittisen kulttuurin yhtenä toimintaperiaatteena eikä vain hallitustavan kontekstissa.

Viitteet

- ¹ Poliittis-sosiaalinen pääoma muodostumisen prosesseista ollaan monta mieltä, mutta pidemmän historian ja maavertailujen perusteella on selvää, että julkisen poliittisen toiminnan menestyksen edellytyksenä on monien institutionaalisten tekijöiden kooste. Samaltakin näyttävä institutionaalinen keino saa eri yhteyksissä eri merkityksen, koska toimijoilla on erilainen perusta ottaa asiat käyttöön ja kokeuksia vanhoista ja edelleen ylläpidettävistä tai hylättävistä arvoista. Robert Putnamin (1993) tutkimus Italian poliittisista alueista nosti sosiaalisen pääoman käsitteen poliittisten toimintakulttuurien tutkimukseen. Valtio-opissa on perinteisesti painotettu poliittisten instituutioiden pitkän keston merkityksiä. Yhdessä näistä on puhuttu poliittis-sosiaalisena pääomana.
- ² Kyselyn saivat Satakunnan, Keski-Suomen, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Lapin piirien piirisih-

teerit tai toiminnanjohtajat seuraavissa puolueissa: SDP, Keskusta, Kokoomus, Vasemmistoliitto, Vihreä liitto ja Kristillisdemokraatit. Lähetin kyselyn myös alueiden ykköslehtiin. Vastauksia tuli melko tasaisesti ja pikaisesti, yhteensä 16, joista sanomalehdiltä kaksi. Vastausprosentti oli noin 50. Tarkoituksena oli kysyä mielipiteitä asiantuntijoilta, joten vastauksia tuli tähän tarkoitukseen riittävästi.

- ³ Ehkä anti-Halme olisi isäntää suosittampi vaikka Halme kokoaaakin patrian puolustajan roolissaan laajat joukot. Kansalasiaktivismiin perusteet ovat kuitenkin selvästi nähtävissä asiana, joka voi laittaa myös puolueet uudistamaan itseään.
- ⁴ Kari Paakkunainen esittää tämän teoksen artikkelissaan näkemyksiä kotimaisen puoluepolitiikan epäilemisestä ja globaalin politiikan kansalaisyhteiskunnan tarjoamista uusista mahdollisuuksista.
- ⁵ Halu vaihtaa hallitus tai pääministeri on liian kapea kysymys mittaamaan asiaa.
- ⁶ Poliittisten oikeuksien käytön horisontissa myös poliittinen osallistuminen voidaan käsittää ilmaiseksi teoksi eli kyse on oikeuteen perustuvasta ekspressiivisestä asenteesta vaaleihin. Tämä on perustellumpi näkökulma kuin puhua äänestämisestä velvollisuuskäsitteistön ja tulkita velvollisuuden täyttäminen ilmaukseksi (vrt. Borg 1996). Jo sanana velvollisuus on ilmaukseen tähtäävän toiminnan vastakohta. Äänestäminen voidaan silti nähdä velvollisuuden tunteen ilmaisuna, ja siten korostaa, ettei tässä ole kyse erityisen mielipiteen ilmaisusta.
- ⁷ Ensimmäisestä 1994 alkaen kokeilukunnissa ja EU-valeissa ja vuodesta 1998 lähtien yleisissä vaaleissa (Holmberg & Möller 1999; Ekström & Andersson 1999).
- ⁸ Tämä on sekä suomalaisten (Borg 1996) että ruotsalaisten tutkimusten toteamus (Peterson ym. 1998 ja SOU 1999, 132).
- ⁹ Eli poliittinen aktiivisuus jakautui kuten radikaalismin Jaakko Nousiainen teoksessa poliittisista kannatusalueista (ks. Nousiainen 1956). Yhteys on ehkä täysin satunnainen mutta sinänsä hauska.
- ¹⁰ Luokittelien vastaukset pienten ja suurten puolueiden ryhmiin puolueen vaalipiirissä saaman kannatuksen mukaan. Siten pienet puolueet ovat korkeintaan yhden paikan haltijoita.
- ¹¹ Se ei mitenkään vastannut uuden perustuslain henkeä, joka kyllä korostaa, että pääministeri valitaan eduskunnassa, muttei sano minkä suuruudesta puolueesta pääministerin on tultava.
- ¹² Hellsten ja Martikainen (2001) ovat tulkinneet nuorten vaaliaktiivisuuden ja järjestöosallistumisen laskua osoituksena rituaalien seuraamisen vähentymisestä. Näin suurta kulttuurimuutosta en kuitenkaan lähtisi kyselyn perusteella tulkitsemaan. Pikemmin

kin uudet vaeltajien rituaalit ja liikkeellelähden jatkuvuuden ylläpitämisen leimat ja merkit näyttävät olevan yksilö-kansalaisten jatkuvassa hallinnassa tai ainakin käytössä.

- ¹³ Brotherus 1929 ja 1934; Teljo 1931; Kekkonen 1934.

- ¹⁴ Vaalien legitimoiva merkitys nähtiin keskeiseksi kansakuntien yhdistämisen vaiheissa 1800-luvun Euroopassa (ks. Rosanvallon 1992).

Kirjallisuus

- Borg, Sami (1996). *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta*. Acta Universitatis Tampereensis. Ser A vol. 491. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Brotherus, K. R. (1929). Parlamentarismi ja suhteellinen vaalitapa. *Valvoja-Aika*. 377–395.
- Brotherus, K. R. (1934). *Mietintö eri vaalijärjestelmien vaikutuksesta eduskunnan kokoonpanoon ja tehtäviin*. Komiteamietintö 1934:2.
- Brühn, Anders (1999). Ungdomarna, Politiken och Valet. Teoksessa SOU 1999: 132, 205–265.
- Ekström, Mats & Andersson, Cathrin (1999). När Väljarna skall mobiliseras. Valrörelsen 1998 i ett jämförande perspektiv. Teoksessa SOU 1999: 132, 7–73.
- Helander, Voitto (1993) Nuorten järjestelmäkiinnittyminen. *Politiikka* No 1, 1993, vol. 35, 15–30.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (toim.) (2000). *Vaalista Vaaliin: Vaalit, puolueet ja kansalliset vuosituhannen vaihteessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001). *Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001:3. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Holmberg, Sören; Möller Tommy (1999) Premiär för personval. Teoksessa Holmberg & Möller (toim.) *Premiär för personval*. Forskningsrapporter utgivna av Rådet för utvärdering av 1998 års val. SOU 1999:92. Stockholm, 7–16.
- Jääsaari, Johanna & Martikainen Tuomo (1991). *Nuorten poliittiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kekkonen, Urho (1934). *Demokratian itsepuolustus*. Teoksessa Urho Kekkonen (1972), *Puheita ja kirjoituksia IV*. Helsinki: Weilin + Gös.
- Lijphart, Arend (1994) Democracies: Forms, performance, and constitutional engineering. *European Journal of Political Research*. Vol 25, 1–17.
- Martikainen, Tuomo (1978) *Ikä ja sitoutuminen politiikkaan*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisu ja 36. Helsinki.

- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1984). *Nuorten poliittinen suuntautuminen: tutkimus nuorten äänestysvalinnoista*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (1996). *Nuoret ja urbaani politiikka*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia, 1996: 11. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Nousiainen, Jaakko (1956). *Kommunismi Kuopion läänissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Paakkunainen, Kari (1993) The A-Political Youth: a Re-examination of a Thesis. Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (toim.), *Reading the Political. Exploring the Margins of Politics*. Helsinki: Finnish Political Science Association, 35–49.
- Paakkunainen, Kari (1999). Political Participation of youth in Finland. Teoksessa Barbara Riepl & Helmut Wintersberger (toim.), *Political Participation of Youth below Voting Age. Examples of European Practices*. Eurosocal reports, vol 66. Vienna: European Centre, 63–119.
- Pekonen, Kyösti (2000). Demokratia ja vaalit. Teoksessa Villiina Hellsten, Tuomo Martikainen & Kyösti Pekonen (toim.) (2000), *Vaalista Vaaliin: Vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosikymmenen vaihteessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos, 17–44.
- Petersson, Olof & Hermansson, Jörgen & Micheletti, Michele & Teorell, Jan & Westholm, Anders (1998). *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Stockholm: SNS.
- Putnam, Robert D. (1993), *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, N. J.: Princeton UP.
- Rantala, Onni (1982). *Suomen puolueiden muuttuminen 1945–1981*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rosanvallon, Pierre (1992). *Le Sacre du Citoyen. Histoire du suffrage universel en France*. Paris: Gallimard.
- Rothstein, Bo & Stolle, Dietlind (2003). Social capital in Scandinavia. *Scandinavian Political Studies*, Vol 26. No 1. 1–26.
- Räty, Reetta (2000). Uusi Sukupolvi – uutta politiikka? Nuorten kansanedustajaehdokkaiden poliittinen ajattelu. Teoksessa Teoksessa Villiina Hellsten, Tuomo Martikainen & Kyösti Pekonen (toim.) (2000), *Vaalista Vaaliin: Vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosikymmenen vaihteessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos, 47–69.
- SOU 1999: 132. Andersson ym. (1999). *Valdeltagande i förändring*. Demokratiutredningens forskarvolum XII. Stockholm.
- Teljo, Jussi (1930). *Yhdenmiehen vaalipiirit vaiko suhteelliset vaalit?* Porvoo.
- Vaalitoimikunta 2000. *Vaalitoimikunta 2000:n mietintö*. Komiteamietintö 2001: 8.

HANNA WASS

NUOREN ÄÄNESTÄJÄ- SUKUPOLVEN ASEENTEET VAALIOSALLISTUMISTA KOHTAAN: NELJÄ FRAKTIOTA¹

Vuoden 2003 eduskuntavaaleihin päättyi vuodesta 1983 yhtäjaksoisesti jatkunut äänestysaktiivisuuden lasku. Ennen vaaleja julkisuudessa keskusteltiin laajalti suomalaisten yhä hiipuvasta kiinnostuksesta vaalien välityksellä tapahtuvaa poliittista osallistumista kohtaan ja jopa tasavallan presidentti vetosi uudenvuoden puheessa kansalaisia käyttämään äänioikeuttaan. Myös palkansaajajärjestöt kampanjoivat näkyvästi jäsenistönsä mobilisoimiseksi. Kuitenkin ehkä suurimman huomion sai nuorempien ikäryhmien yhä vähentynyt vaaliosallistuminen. Vaikka nuorten taipumus äänestää vanhempia ikäryhmiä passiivisemmin onkin havaittu vaalitutkimuksen piirissä jo useampi vuosikymmen sitten (ks. Campbell ym. 1960; Milbrath & Goel 1977), viimeaikaiset tutkimustulokset viittaavat äänestämättömyyden muuttuneen Suomessa ainakin josain määrin nuorempien ikäryhmien poliittisen orientaation pysyväksi piirteeksi (Martikainen & Wass 2002a; Martikainen & Wass 2002b). Toisin kuin vielä muutama vuosikymmen sitten, äänestysaktiivisuus ei enää näytä nousevan ikääntymisen mukanaan tuomien elämäolosuhteiden vakiintumisen ja yhteiskunnallisen kiinnostuksen lisääntymisen myötä. Suhtautumisen vaalien välityksellä tapahtuvaan osallistumiseen voisi jopa

ajatella muodostavan nuoremmille ikäryhmille erityisen *sukupolvipiirteen*, joka erottaa heidät vanhemmista sukupolvista.

Uuden eduskunnan keski-ikä nousi hieman yli vuodella, lähelle 48 vuotta. Kun edellisessä eduskunnassa istui 13 alle 30-vuotiasta kansanedustajaa, on heitä nyt valitussa eduskunnassa enää kuusi. Esimerkiksi *Ylioppilaslehti* (6/2003) kommentoi vaalitulosta kitkerästi otsikolla ”Nuoret hävisivät vaalit”. Havainto ja tulos viittaavatkin siihen, että vaikka äänestysaktiivisuus lisääntyikin edellisiin vaaleihin verrattuna runsaan prosenttiyksikön verran, nuorempien ikäryhmien keskuudessa vaaliosallistuminen ei noussut mainittavasti – tai ainakaan he eivät erityisesti äänestäneet ikätovereitaan. Voidaankin ajatella, että nuorten vähäinen vaaliosallistuminen kertoo josain määrin perustavanlaatuisesta epäluulosta koko vaali-instituutiota kohtaan. Tällöin on myös oletettavaa, että näiden vaalien poikkeuksellinen piirre, kilpailu pääministerin paikasta, ei itsessään erityisesti innostanut nuorempia ikäryhmiä, toisin kuin vanhempia. Tässä mielessä kysymys nuorempien ikäryhmien vaaliosallistumista viroksuvan asennoitumisen taustatekijöistä on edelleen mitä suurimmassa määrin aiheellinen.

Vaikka ikäryhmien suhtautumisen vaaliosallistumista kohtaan ajateltaisiin nuorempien muodostavan erityisen sukupolvipiirteen, on huomioitava, että tässä äänestäjäsuukupolvessa on todennäköisesti toisistaan eroavia rintamalinjoja, fraktioita (ks. Virtanen 1999a; Virtanen 2000). Näiltä fraktioilta olisi kuitenkin kyettävä löytämään jokin yhteinen sävel, jotta puhe yhdestä sukupolvesta olisi mielekästä (vrt. Toivonen 1999, 234–235). Toisaalta voi ajatella, kuten tässä on tehty, että fraktiot ovat kokonsa puolesta epäsuhteessa toisiinsa: selkeän enemmistön muodostaman ”pääfraktion” lisäksi muut fraktiot ovat eräänlaisista sisäistä hajontaa.

Artikkelissa tarkastellaan 18–30-vuotiaiden aseenteita vaaliosallistumista kohtaan Suomen Gallupin keräämän valtakunnallisesti edustavan aineiston ”Eduskuntavaalit ja nuoret 2003” valossa. Ensimmäiseksi tarkastellaan iän ja äänes-

tyksaktiivisuuden välistä suhdetta elämänkaaren ja sukupolven käsitteiden avulla ja esitetään, millä perusteilla 18–30-vuotiaiden ikäryhmän voisi ajatella muodostavan erityisen äänestäjäsuukupolven. Tämän jälkeen esitellään tiivistetysti näkemystä sukupolven sisäisistä jakolinjoista eli fraktioista. Empiirisessä osiossa kyseisestä ikäryhmästä muodostetaan ensin neljä fraktiota sen perusteella, millaisena *poliittisena toimijana* yksilö itseään pitää.² Poliittinen toimijuus rakennetaan ristiintaulukoimalla keskenään puolueiden kautta tapahtuva poliittinen toiminta ja puolueareenan ulkopuolella tapahtuva toiminta, jolla kuitenkin on poliittinen tarkoitus. Tämän jälkeen kuvailaan näin muodostuvan nelikentän kutakin ryhmää ja tarkastellaan heidän äänestysaktiivisuuttaan vuoden 2003 eduskuntavaaleissa sekä kantajaan vaaliosallistumista koskeviin asenneväittämiin. Lopuksi luonnehditaan lyhyesti eri fraktioiden poliittista sosialisatiota, jota on tässä tapauksessa mitattu vanhemmilta saadulla mallilla käydä äänestämässä.

Ryhmittäisellä tarkastelulla pyritään ensinnäkin hienosyisempään kuvaan nuorten ikäryhmien asenteista vaaliosallistumista kohtaan. Taustalla on oletus, että äänestämisasenteissa – huolimatta erillisistä asemista puoluetoinnin ja ulkoparlamentaarisen poliittisen toiminnan suhteen – voidaan kuitenkin löytää jossain määrin yhteinen vire. Kuitenkin on todennäköistä, että kunkin fraktion asenteista löytyy myös sävyeroja. Oletettavasti puoluetoinnin läheiseksi kokevien nuorten asenne vaaliosallistumista kohtaan on suhteellinen positiivinen. Toisaalta sekä puoluetoinnasta että ulkoparlamentaarisesta toiminnasta pidättäytyvien – jotka muodostanevat eräänlaisen pääfraktion – asenteen voidaan olettaa olevan selkeästi torjuvampi. Niin sanotut monitoimijat, jotka tuntevat sekä puolueiden kautta tapahtuvan että ulkoparlamentaarisen toiminnan itselleen läheisiksi, taas haluavat todennäköisesti hyödyntää kaikki mahdolliset kanavat näkemystensä ilmaisemiseen, vaalit mukaan lukien. Kiinnostavin onkin neljäs fraktio, joka vie roksuu toimintaa puolueen sisällä, mutta kokee

ulkoparlamentaarisen aktiivisuuden itselleen sopivaksi toimintamuodoksi. Tämän ryhmän asennoitumista äänestämistä kohtaan on hankala ennustaa. Yhtäältä voisi olettaa, että vaaliosallistuminen nähdään suhteellisen tehottomana toimintamallina (vrt. Hellsten & Martikainen 2001), mutta yhtä hyvin osallistumisen voi ajatella myös kasautuvan.³

Äänestysaktiivisuus sukupolvikysymyksenä⁴

Äänestysaktiivisuuden taso eduskuntavaaleissa on laskenut Suomessa jo useamman vuosikymmenen ajan. Vaikka äänestysaktiivisuus nousikin nyt käydyissä vaaleissa runsaan prosenttiyksikön verran vuoden 1999 vaaleista, on nykyinen 70 prosentin äänestysvilkkauden taso edelleen suhteellisen matala verrattuna vuoden 1966 vaalien 85 prosentin huippulukemaan. Vaikka äänestysaktiivisuus on laskenut myös muissa OECD-maissa, on Suomen pudotus ollut etenkin muihin pohjoismaihin verrattuna poikkeuksellisen jyrkkä. Lisäksi kiinnostus vaalien välityksellä tapahtuvaa poliittista osallistumista kohtaan on vähentynyt erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Tilastokeskuksen yksilötasoinen kokonaisaineisto osoittaa, että 18–30-vuotiaiden ikäryhmästä löytyi vuoden 1999 eduskuntavaaleissa 378 000 ei-äänestäjää äänestysprosentin ollessa 53. Vuoden 1987 eduskuntavaaleissa samanikäisten äänestysaktiivisuus oli vielä 64 prosenttia. (Martikainen & Wass 2002b, 97.) Laskevan äänestysaktiivisuuden valossa 1980- ja 1990-luvuilla edellytykset poliittiselle sosialisatiolle vaikuttavat olleen poikkeuksellisen heikot.⁵ Erityisesti 1990-luvun alusta lähtien politiikan yhteiskunnallinen merkitys näyttää jatkuvasti vähentyneen, kun taas markkinavoimien ja pääoman roolit tuntuvat vastaavasti kasvaneen (ks. emt., 12–13; Kantola 2002). Myös Suomen liittymisen Euroopan unioniin on tulkittu johtaneen päätösvallan osittaiseen siirtymiseen ylikansalliselle areenalle ja merkinneen siten kansallisen tason ohjausvallan heikentymistä.

Puolueiden aseman muutos on niin ikään heikentänyt vaalien ja puolueiden kautta jäsentyvän

politiikan asemaa. Perinteisesti puolueet – etenkin suuret – ottivat oman kiintiönsä äänestäjäkunnasta: kullakin merkittävällä puolueella on ollut oma luokan ja ammatin suhteen helposti tunnistettava kannattajakuntansa. (Martikainen & Wass 2002b, 34.)⁶ Kansalaisten koulutustason nousu⁷ ja lisääntynyt kyvykkyys hankkia tietoa – kognitiivinen mobilisaatio – sekä median yhä voimistunut merkitys sen tuottajana ovat kuitenkin voimakkaasti heikentäneet puolueiden asemaa mielipiteen ohjaajina (Dalton 2000, 29). Samansuuntaisesti on vaikuttanut myös niin sanotun uuden keskiluokan syntyminen (ks. esim. Hellsten & Martikainen 2001, 57–58). Lisäksi puolueiden haluttomuus kannatustaktisista syistä nimetä selväkielisesti ryhmiä, joiden etuja ne ajavat, on tehnyt niistä kaikille suunnattuja yleispuolueita (Martikainen & Yrjönen 1991, 13). Tämä näkyy puoluesamastumisen heikentymisenä ja puoluekiinnittyneisyyden löyhentymisenä äänestyspäättöstä tehdessä (ks. esim. Pekonen 1997, 17). Kehityslinjat vetävätkin samaan suuntaan: yhtäältä kansalaiset ovat kompetenssinsa kasvun myötä ehkä tietoisesti halunneet ” pärjätä ” politiikassa ilman puolueiden välittävää roolia ja toisaalta he ovat ajautuneet osin tahtomattaankin erilleen puolueista, kun sopivaa samastumiskohdetta ei ole ollut tarjolla. On myös merkkejä siitä, että perinteisen puolueuskollisuuden rinnalla äänestäjät ovat alkaneet 1990-luvulla arvioimaan hallituksen ja puoluejohtajien toimintaa aikaisempaa tulosvastuullisemmin, mihin on mitä ilmeisimmin vaikuttanut 1990-luvun alun talouslama (Paloheimo 2002). Lisäksi suomalaisten luottamus poliittisiin puolueisiin on nykyisin huomattavan vähäinen (Konttinen ym. 2003).

Edellä esitetyt kehityspiirteet ovat osaltaan etäännyttäneet kansalaisia vaalien välityksellä tapahtuvasta poliittisesta osallistumisesta. Vaikutuksen voi ajatella kohdistuneen erityisesti nuorempiin ikäryhmiin, jotka ovat näin sosiaalistuneet politiikkaan sille aikaisempaa kielteisemmässä ilmapiirissä. Tällä sosiaalistumiskokemuksella on todennäköisesti suuri rooli siinä, ettei mielenkiin-

to osallistumista kohtaan enää kohoa samassa määrin kuin aikaisempina ikävuosina, kuten seuraavassa tullaan osoittamaan.

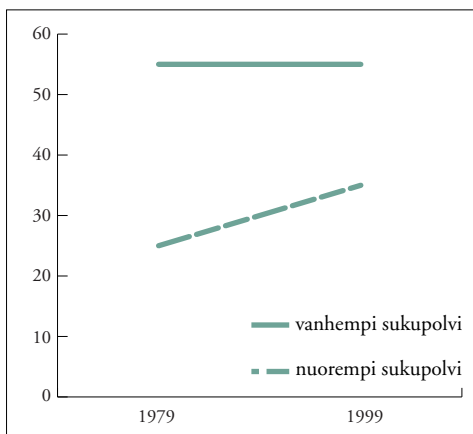
Elämänkaariefekti

Äänestämiseen sovellettuna elämänkaariefekti (*life cycle effect*) vaikuttaa siten, että äänestysaktiivisuus on alhaisinta aikuiselämän alussa, josta se kasvaa pysyen suhteellisen tasaisena läpi keski- iän, ja laskee taas vanhuuden mukanaan tuomien fyysisten rajoitusten myötä (Milbrath & Goel 1977, 114). Iän mukaan tarkasteltu äänestysaktiivisuus onkin perinteisesti kulkenut puolimpyrän muotoisesti (Campbell ym. 1960, 493–494). Havainto näyttää pätevän myös Suomeen (Martikainen & Wass 2002a, 20). Äänestysaktiivisuuden kasvua kaaren alkupäässä on pidetty seurauksena erinäisten ”aikuusroolien” omaksumisesta, kuten avioitumisen, vakituisen työpäi- kan, lastensaannin ja pysyvän asuinpaikan mukanaan tuomasta elämänolosuhteiden tasaantumisesta. Kun tietyt henkilökohtaiset tarpeet, kuten puolison ja työpäi- kan löytäminen, on tyydytetty, on yksilön mahdollista kääntää katseensa ulkopuoliseenkin maailmaan. (Highton & Wolfinger 2001, 202–203.)⁸ Äänestysaktiivisuutta tarkasteltaessa elämänkaariefekti on perinteisesti tulkittu nuorten ikäryhmien liikehännäksi iän myötä kohti vanhempia ikäryhmiä tilanteessa, jossa vanhempien kehitys on vakiintunut (kuvio 1). Elämänkaariefekti voi kuitenkin merkitä myös vanhempien ikäryhmien liikettä, joka lisää tai vaihtoehtoisesti vähentää etäisyyttä nuorempaan ryhmään. (Jennings & Niemi 1981, 118.)⁹

Elämänkaariefektin vaikutuksessa äänestysaktiivisuuteen on yleisesti kyse siitä, kuinka ”juurtunut” yksilö on yhteiskunnan sosiaaliseen rakenteeseen ja poliittiseen järjestelmään. Iän myötä yksilön kokemus äänestämisestä kasvaa niin käytännön järjestelyjen osalta kuin myös kyvyssä nähdä ehdokkaiden välisiä eroja. Kun asuinpaikka on pysynyt riittävän kauan samana,¹⁰ ovat siteet välittömään poliittiseen ympäristöön vakiintuneet, eivätkä muuttamisesta aiheutuvat käytännön järjestelyt ole myöskään rasitteena. (Teixeira

1987, 23.)¹¹ Naimisissa olevat pystyvät lisäksi jakamaan esimerkiksi äänestämisen koituvat kustannukset, kuten siirtymisen äänestyspaikalle. Vakiintumisen myötä vaaleissa saattaa tuntua olevan myös ”enemmän pelissä”: on lapsia, asuin-yhteisö ja muita vastaavia elämän kiinnekohtia. Yhdysvaltoja koskevassa tutkimuksessa avioliitto ei saanut kuitenkaan vahvistusta osana aikuis-rooli-hypoteesia (Highton & Wolfinger 2001, 206). Myös Laura Stoker ja Kent M. Jennings (1995, 431–432) havaitsivat avioliitossa elävien äänestysaktiivisuuden olevan naimattomia laimeampaa nuoremmissa ikäkohorteissa.

Kuvio 1. Elämäntaakkariefekti: nuorempi sukupolvi lähentyy vanhempaa sukupolvea ikääntyes-sään (mukailtu lähteestä & Niemi 1981, 119).



Iällä itsellään onkin todettu olevan itsenäinen vaikutus äänestysaktiivisuuteen eri aikuisrooleista huolimatta ja nuorten aikuisten äänestämisen tai äänestämättömyydelle on katsottu olevan tarpeellista hakea selitystä toisaalta. Eräs vaihtoehto on, ettei nuorten ja vanhempien ikäryhmien välinen aktiivisuusero ole yksin sidoksissa ikään vaan on seurausta sukupolvieroista. (Highton & Wolfinger 2001, 207–208.)

Sukupolviefekti

Vastakohtana elämäntaakkariefektille, joka on suuremmin yhteydessä itse ikääntymisen prosessiin ja ajan myötä tapahtuvaan muutokseen, sukupolviefektin (*generational effect*) käsite viittaa iän vaikutuksiin, jotka ovat seurausta interaktiosta historiallisten ja sosiaalisten tekijöiden kanssa (Delli Carpini 1986, 12). Nuorten äänestysaktiivisuuden ja sukupolven käsitteen yhdistäminen perustuu ajatukselle, ettei nuorten vanhempia ikäryhmiä matalampaa äänestysosallistumista voida selittää iästä johtuvalla poliittisen kokemuksen puutteella tai nuorten omaksumalla heikommalla yhteiskunnallisella roolilla. Pikemminkin kyse olisi siitä, että nuoret kuuluvat sukupolveen, joka ei anna riittävä arvoa vaaliprosessille sinällään tai joka tuntee itsensä jossain määrin syrjäytetyksi politiikasta seurausena tietyille demobilisoiville sosiaalistumisprosesseille, jotka ovat yhteisiä koko ikäkohortille. (Anduiza Perea 1999, 28.)

Vaikka oman roolin hahmottaminen suhteessa yhteiskuntaan onkin yksilöllinen kokemus, siihen vaikuttaneet tekijät saattavat siis olla tietyiltä osin yhteisiä samaan ryhmään kuuluville. Erään tällaisen ”samaan ryhmään” kuulumisen olennaisen edellytyksen voi katsoa olevan ajallisen rinnakkaisuuden, toisin sanoen sen, että ollaan koettu yhdessä jokin yhteiskunnallisesti merkittävä tapahtuma (esim. 1990-luvun alun talouslama Suomessa). Se, että ollaan oltu yhtä aikaa elossa jonkin asian tapahtuessa ei kuitenkaan vielä riitä konstruoimaan ryhmää, vaan on todennäköistä, että sama kokemus näyttäytyy eri ikäisille eri valossa (ks. Delli Carpini 1986, 8). Toisaalta tietty avainkokemus saattaa yhtä aikaa sekä yhdistää että erottaa: sukupolven sisäiset jaot ovat vähintään yhtä tärkeitä kuin polvien väliset erot (Virtanen 2001, 25; ks. myös Virtanen 1999a, 84).¹²

Hieman yksinkertaistaen voidaan kuitenkin olettaa, että jotkin yhteiset kokemukset ovat muovanneet eri sukupolvien yhteiskunnallista orientaatiota ainakin tietyiltä osin keskenään yhtenäiseen suuntaan, jonka yhtenä heijastumana on äänestäminen. Kärjistetysti on siis kyse siitä, että tiettyyn ikäryhmään kuuluvilla, esimerkiksi

suurilla ikäluokilla, olisi keskenään samansuuntainen asenne äänestämisen kautta tapahtuvaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

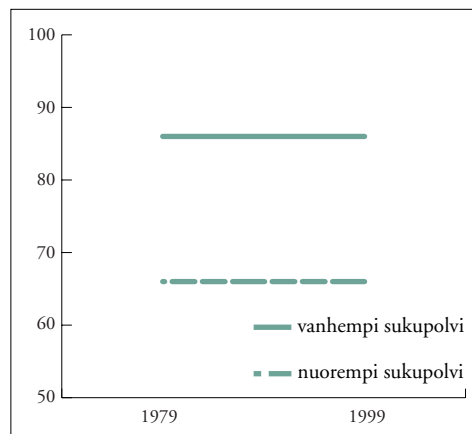
Delli Carpini (1986) tähdentää, että sukupolvesta puhuttaessa on tärkeää erottaa toisistaan ikäkohortin ja varsinaisen sukupolven käsitteet. Ikäkohortti muodostuu joukosta yksilöitä, jotka kuuluvat samaan ikäluokkaan tiettyä aikana, kuten esimerkiksi kaikki 18–24-vuotiaat vuonna 1984 (määritelmästä ks. myös Myrskylä 2002, 2).¹³ Iän lisäksi ryhmään kuuluvien yksilöiden välillä ei kuitenkaan oleteta vallitsevan muita yhtäläisyyksiä. Vastakohtana ikäkohortille sukupolven käsite viittaa puolestaan johonkin yhteiseen siteeseen, joka on kyseiselle ikäkohortille leimallista (Delli Carpini 1986, 7).¹⁴

Sukupolvet edustavat samantyyppistä sosiaalistumisprosessia, joka on vähemmän yleinen kuin koko kulttuuria koskeva, mutta yleisempi kuin pelkkä yksilökohtainen kokemus. Sukupolven käsitettä pidetään tärkeänä siksi, että iän ja kokemuksen välillä oletetaan vallitsevan tietty yhteys, joka voidaan löytää ja määrittää. Iän ja kokemuksen välinen vuorovaikutus ilmenee yhtäältä siinä, että tiettyihin ikäkohortteihin kuuluvat ihmiset altistuvat yleensä samantyyppisille historiallisille, sosiaalisille, kulttuurisille ja poliittisille kokemuksille, joilla on kuitenkin samalla yksilöllinen merkitys kullekin ikäryhmälle. Näiden yhteisten kokemusten, mahdollisuuksien ja tilanteiden summa luo ”ajan hengen” (*Zeitgeist*) tai historiallisen hengen, joka yhdistää osaa tuota aikakautta olevia ihmisiä. Toisaalta eri ikäryhmät hahmottavat ja reagoivat samoihin kokemuksiin eri tavoin riippuen erityisesti heidän tuona hetkenä saavuttamastaan elämäntilanteesta ja kehitystasosta. Onkin oletettu, että sukupolven luonne muotoutuu niiden kokemusten perusteella, jotka tapahtuvat sen jäsenten tietyn kehitysvaiheen aikana. Tästä kehitysvaiheesta vallitsee tiettyä erimielisyyttä, mutta poliittisen orientoitumisen osalta kriittisenä on yleensä pidetty ajanjaksoa myöhäisestä teini-ikästä 25 ikävuoteen. (Emt., 8-9.)

Sukupolviefektin ”ideaalityyppi” on esitetty

kuviossa 2, jossa kaksi eri sukupolvea eroavat toisistaan selvästi ja säilyttävät keskinäiset eronsa myöhemminkin. Tämän tyyppiset kestävät erot ovat yleensä kyseessä silloin, kun puhutaan sukupolvien välisestä kuilusta (Jennings & Niemi 1981, 122).¹⁵

Kuvio 2. Sukupolviefekti: sukupolvet eroavat toisistaan selvästi ja säilyttävät erot ajan kuluessa (muokailtu lähteestä Jennings & Niemi 1981, 120).



Sukupolvi ja äänestäminen vuosien 1979, 1987 ja 1999 eduskuntavaaleissa

Tilastokeskuksen keräämän yksilötasoisien kokonaisaineiston avulla on mahdollista seurata eri ikäkohorttien äänestysaktiivisuuden kehitystä vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaalien välillä. Tämän lisäksi tarkastelu on mahdollista ulottaa vuoden 1979 vaaleihin (aineistosta ks. Martikainen & Yrjönen 1980). Ikäkohortteja vaaleista toiseen seurattaessa havaitaan, ettei iän mukanaan tuomaa äänestysaktiivisuuden kohoamista enää juurikaan perinteisessä mielessä tapahdu (ks. taulukko 1). Ensimmäiseksi on havaittavissa, että 18-vuotiaiden äänestysaktiivisuus on siinä määrin seuraavaa ikäkohorttia korkeampaa, että heidän aktiivisuustasonsa kehityksen seuraaminen antaa tilanteesta jossain määrin vääristyneen kuvan. Kyseisen kohortin korkea aktiivisuus johtu-

nee paitsi ensimmäiseen äänestyskertaan liittyvästä uutuudenviehätyksestä myös siitä, että 18-vuotiaat asuvat usein vielä kodin vaikutuspiirissä. Havainnollisempaa onkin tarkastella kahta seuraavaa kohorttia. Vuoden 1979 eduskuntavaaleista 19–20-vuotiaiden äänestysaktiivisuus (70,4 prosenttia) laski hivenen vuoden 1987 vaaleihin tultaessa, jolloin he olivat 27–28-vuotiaita. Vuoden 1999 vaaleihin tultaessa heidän äänestysaktiivisuutensa oli säilynyt aikaisemmalta tasollaan (68,7 prosenttia). Sitä seuraavankin ikäryhmän äänestysaktiivisuus oli 20 vuoden kuluttua *alhaisemmalla* tasolla kuin mitä se oli heidän ollessaan 21–22-vuotiaita vuoden 1979 eduskuntavaaleissa. Kun puolestaan tarkastellaan vuoden 1987 vaalien 19–20-vuotiaita, havaitaan heidän äänestysaktiivisuudessaan hienoinen kohoaminen 12 vuodessa vuoden 1999 eduskuntavaaleihin tultaessa, jolloin he olivat hieman yli kolmikymppisiä. Suurin yksittäinen nousu on löydettävissä vuoden 1987 vaalien 21–22-vuotiaiden naisten kohdalta, lähes kuusi prosenttiyksikköä. Vaikka tässä kehityksessä voidaankin havaita elämäntaakkariefektin vaikutusta, se on sangen heikkoa. (Martikainen & Wass, 2002a, 24–25, kursivointi kirjoittajan.)

Iän karttumisen ei siis voida katsoa nykyisin nostavan äänestysaktiivisuutta Suomessa elämäntaakkariefektin osoittamalla tavalla. Tässä mielessä on perusteltua todeta, että äänestämättömyydestä näyttää muodostuneen nuorimmille ikäryhmille jollain muotoa leimallinen piirre, joka konstruoi heistä äänestämisen suhteen sukupolven. Onkin syytä puhua pikemminkin sukupolvi- kuin elä-

mänkariiefektistä. Tämä tulee erityisen hyvin esiin verrattaessa elämäntaakkariefektin mekaniikkaa vuosien 1951 ja 1979 välillä. Kun vuonna 1951 helsinkiläisten 21–24-vuotiaiden äänestysaktiivisuus oli 64 (ks. Allardt & Bruun 1956), oli se kohonnut vuoden 1979 vaaleihin tultaessa lähes 89 prosenttiin. Vaikka aineistoja ei voi suoraan verrata toisiinsa – vuoden 1951 aineistoon lukeutuivat vain helsinkiläiset ja vuoden 1979 vaalien osalta he sijoittuvat ikähaarukaltaan leveämpään kohorttiin (46–55-vuotiaat, ks. taulukko 1) – voidaan kuitenkin karkeasti ajatella oheisen esimerkin kuvaava elämäntaakkariefektia puhtaimmillaan (Martikainen & Wass 2002a, 25).¹⁶ Mistään tämäntyyppisestä kehityksestä ei voida enää puhua, kuten taulukko 1 osoittaa.

18–30-vuotiaat – äänestäjäsuukupolvi?

Kuten edellä on osoitettu, nuoremmat ikäryhmät näyttävät selkeästi eroavan vanhemmista ikäryhmistä matalamman äänestysaktiivisuutensa suhteen. Myöskään lähentymistä iän myötä enää juurikaan tapahdu. Tässä mielessä voi ajatella, että nuoremmat ikäryhmät muodostavat omanlaisensa äänestäjäsuukupolven, joka poikkeaa vanhemmista sukupolvista. Tämän oletuksen ulottaminen koskemaan tässä tarkasteltavia 18–30-vuotiaita ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Ensiksikin on huomioitava, että edellä esitetyn aineiston avulla tämän ikäryhmän tulevaisuuden vaaliosallistumisesta ei kyetä esittämään spekulatiota tukevampia väitteitä. Toisaalta 18–30-vuotiaiden äänestysprosentti (53) vuoden 1999 vaaleissa osoittaa niin voimakasta passivoitumi-

Taulukko 1. Valittujen ikäkohorttien äänestysaktiivisuus vuosien 1979, 1987 ja 1999 eduskuntavaaleissa (%) (Martikainen & Wass 2002a, 24.).¹⁷

	1979				1989				1999		
	Yht.	M	N		Yht.	M	N		Yht.	M	N
18	75,5	75,3	76,1	26	66,5	64,6	68,5	38	67,4	64,4	70,6
19–20	70,4	70,4	70,3	27–28	68,7	66,7	70,8	39–40	68,7	65,9	71,5
21–22	72,2	72,7	71,7	29–30	72,1	70,3	74,1	41–42	70,2	67,9	72,7
46–55	88,7	88,9	88,5	54–63	86,9	87,3	86,4	66–75	78,7	80,1	77,7

sen tasoa, että tuntuu epärealistiselta olettaa sen nousevan kovin voimakkaasti heidän ikääntyessäänkään. Toisekseen vaikka oletettaisiinkin myös nykyisten nuorten aikuisten noudattavan vaaliosallistumisen suhteen edellä esitettyä sukupolvipiirrettä, voidaan kysyä onko ikähaarukaltaan näin suurta ryhmää mielekästä edes nimittää sukupolveksi (huomiosta ks. Purhonen 2002a, 330). On kuitenkin huomioitava, että sukupolven käsitettä on käytetty tässä yhteydessä nimenomaan vaaliosallistumiseen ja pyritty osoittamaan, että äänestämisen vieroksunta on nuoremmille ikäryhmille siinä määrin ominaista, että se muodostaa heille yhteisen nimittäjän, joka taas erottaa heidät vanhemmista ikäryhmistä. Mikäli tarkoitus olisi pyrkiä erittelemään tähän orientaatioon vaikuttaneita avainkokemuksia, saattaisi olla tarkoituksenmukaista pilkkoa ikäryhmiä kapeammiksi.¹⁸ Kun tässä sen sijaan keskitytään tarkastelemaan vaaliosallistumiseen kohdistettuja asenteita, 18–30-vuotiaita lienee kohtuullista käsitellä sukupolvena koko ikäryhmän matalan aggregaattitason äänestysaktiivisuuden vuoksi, minkä voisi ajatella heijastuvan johdonmukaisesti myös heidän näkemyksiinsä osallistumista kohtaan.

Sukupolvet ja fraktiot

Kuten Erik Allardt (1981, 265–266) mainitsee, tietyn aikakauden vaikutukset koskevat kaikkia ikäryhmiä. Kun suomalaisessa yhteiskuntakehityksen analyyseissa on viitattu sukupolviin, ei Allardtin mukaan usein ole kyetty eristämään kohortteihin liittyviä vaikutuksia. Voisikin siis ajatella puhuttavan sukupolvesta, kun aikakauteen liittyvillä tapahtumilla on samansuuntainen ja muista ikäryhmistä poikkeava vaikutus jollekin tietylle ikäkohortille. Äänestämisen kautta tapahtuvan poliittisen osallistumisen yhteydessä olisi tällöin kyse siitä, että vaikka aktiivisuuden taso on laskenut kaikissa ikäryhmissä, on se ollut erityisen voimakasta nuorempien ikäryhmien kohdalla (Martikainen & Wass 2002a, 28). Suurempi ongelma onkin se, etteivät vaikutukset välttämättä ole yhtenevinä koko sukupolvelle, vaan sen kullekin osalle (Virtanen 1999a, 84;

Virtanen 2001, 25; ks. myös Jääsaari & Martikainen 1991, 22). Kuten jo edellä mainittiin, tässä piilee käsitteellinen ristiriita: miten voidaan perustella yhtenäisen sukupolvivaikutuksen olemassaolo, mikäli saman sukupolven jäsenet reagoivat eri tavoin (Toivonen 1999, 234)? Voidaan kuitenkin ajatella, että tietty avainkokemus tuottaa tavallaan alhaalta ylöspäin kasvavan kokemuksellisen polven.¹⁹ Sen sijaan sukupolvi-fraktio mobilisoituu ylhäältä alas, tietyistä ydinryhmästä kokemukselliseen polveen päin. Ensin kehkeytyy pieni samanikäinen ydinryhmä, joka generoi ideoita ja tunnuksia. Mikäli nämä alkavat resonoida saman avainkokemuksen omaaviin, niiden ympärille kerääntyy vähitellen samanikäisten ryhmä. Fraktio muuntaa sukupolvelle yhteisen kokemusmaailman omalla erityisellä tavallaan. Toinen fraktio tekee saman, mutta eri tunnuksen ja perusidean varassa. Tästä syystä sukupolvi on samanaikaisesti yhtä ja eri. Olennaista on kuitenkin se, että eri fraktiot ovat sidoksissa toisiinsa: ne tietävät tai ymmärtävät, keitä me olemme ja he ovat, mihin erot pohjautuvat ja mistä taistellaan. (Virtanen 1999a, 85; Virtanen 1999b, 236.)

Äänestysaktiivisuuteen sovellettuna tämä merkitsee sitä, että vaikka nuoremmat ikäryhmät eivät muodostakaan täysin yhtenäistä joukkoa – esimerkiksi koulutus on voimakkaasti nuorten ikäryhmien vaaliosallistumista erottava tekijä (ks. Martikainen ym. 2003) – ovat yhteiskunnalliseen orientaatioon vaikuttaneet tekijät kuitenkin heille ainakin osittain yhteisiä. Ajatusmallissa on kuin onkin tietty logiikka: sama kokemus saattaa passivoida yhden ja mobilisoida toisen. Kuitenkin vaikutuksen pitäisi olla laajojen massojen kohdalla sama, etenkin ajateltaessa, kuten tässä, että ikäluokalle laajalti yhteisen piirteen (pysyväksi orientaatioksi muuttunut äänestämättömyys) taustalta olisi löydettävissä yhteinen avainkokemus. Näin ollen fraktioiden oletetaan olevan tässä selkeästi kooltaan epäsuhdassa toisiinsa: suuri enemmistö on jotakin mieltä ja muut eräänlaisia sisäisiä ristiriitoja tai hajontaa.

Seuraavassa konstruoidaan ensin neljä fraktiota 18–30-vuotiaiden äänestäjäsuikupolvesta, jon-

ka jälkeen tutkitaan erikseen kunkin fraktion asenteita äänestämistä kohtaan. Kuten artikkelin alussa mainittiin, fraktiot on rakennettu tässä varsin mukaillusti siinä mielessä, ettei ole eritelty, mitkä avainkokemukset ovat saattaneet vaikuttaa kyseisen äänestäjäskupolven orientaatioon poliittista osallistumista kohtaan.²⁰ Ratkaisu on kuitenkin perusteltu siinä mielessä, että äänestysaktiivisuuden suhteen kyseisen ikäryhmän voi katsoa muodostavan sukupolven. Tätä ajatusta taas voidaan laajentaa poliittiseen toimijuuteen yleisemminkin. Näin ollen lähtökohtana onkin oletus, että tuon kokemuksen synnyttämien jakolinjojen eräs heijastuma on yksilön näkemys itsestään poliittisena toimijana. Tarkoituksena on eritellä, missä määrin äänestämistä koskevat asenteet poikkeavat toisistaan sen perusteella, mikä on yksilön asema poliittisena toimijana. Tämän taustalla on puolestaan oletus, että huolimatta erillisistä asemista puolue toiminnan ja ulkoparlamentaarisen toiminnan suhteen äänestämistä kohtaan tunnetuissa asenteissa on kuitenkin löydettävissä jokin yhteinen sävel. Tästä syystä on mielekästä puhua sukupolvea (vrt. Toivonen 1999, 234–235). On kuitenkin huomautettava, että tämän yhteisen pohjavireen tulisi olla myös selkeästi tarkasteltavan äänestäjäskupolven muista äänestäjäskupolvista *erotteleva*. Kyseisen seikan todentaminen ei kuitenkaan ole tämän artikkelin rajoissa mahdollista. Kuitenkin kun perustellusti on oletettavissa, että fraktioiden välillä vallitsee äänestämisen suhteen myös selkeitä asenne-eroja, joidenkin yhteisten näkemysten löytyminen viittaisi selkeään sukupolvi-piirteeseen: vaikka eroja löytyy, pohjavire on ainakin osittain yhteinen.

18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven neljä fraktiota

Typologia yksilön asemasta poliittisena toimijana
Tutkittaessa 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven asenteita äänestämistä kohtaan ei ole välttämättä mielekästä tarkastella ryhmää yhtenä kokonaisuutena vaan pikemminkin yrittää hahmo-

tella sen mahdollisia sisäisiä jakolinjoja, fraktioita. Seuraavassa fraktiot on rakennettu sen mukaan, millaisena poliittisena toimijana yksilö itsensä näkee. Poliittinen toimijuus on saatu rishtiintaulukoimalla yksilön asema yhtäältä suhteessa toimintaan jonkin puolueen sisällä ja toisaalta ulkoparlamentaariseen toimintaan. Näin syntyy taulukossa 2 kuvattu nelikenttä.

Taulukko 2. Yksilön asema poliittisena toimijana: ulkoparlamentaarisen ja puolue toiminnan rishtiintaulukointi.

		PUOLUE TOIMINTA	
		+	-
ULKO- PARLAMEN- TAARINEN TOIMINTA	+	monitoimijat	aktivistit
	-	puolueaktiivit	vetäytyjät

Vasempaan alakulmaan sijoittuva ryhmä *puolueaktiivit* edustavat perinteistä, puolueen välityksellä tapahtuvaa poliittista kiinnittymistä. Ryhmän jäsenet samastuvat niin voimakkaasti johonkin puolueeseen, että ovat halukkaita osallistumaan sen toimintaan. Puoluesamastumisen on havaittu olevan yksi keskeinen tekijä selitettäessä eri yhteiskuntaryhmien välisiä äänestysaktiivisuuseroja (Campbell ym. 1960; Milbrath & Goel, 1977, 53–55). Sen, että puolueet noudattavat tiivistä yhteiskunnassa vallitsevia jakolinjoja (*social cleavages*) on taas havaittu selittävän voimakkaasti eri maiden välisiä eroja vaaliosallistumisen tasossa (Powell 1980). Onkin oletettavaa, että juuri puolueaktiivit suhtautuvat kaikista ryhmistä myönteisimmin äänestämiseen. Toisaalta on huomauttava, että puoluejäsenyyksien määrä on ollut Suomessa laskussa 1970-luvulta alkaen. Erityisesti tämä kehityspiirre on koskenut nuoria: vuonna 1996 jonkin puolueen jäseniä oli vain kahdeksan prosenttia 18–29-vuotiaista nuorista,²¹ kun ajankaksolla 1973–1979 vastaava luku oli keskimäärin 15 prosenttia (Borg 1998, 22–23). 18–30-

vuotiaiden äänestäjäskupolvessa onkin oletettavasti sangen vähän puolueaktiiveja.

Taulukon 2 oikeaan yläkulmaan sijoittuvat *aktivistit*²² ovat peilikuva perinteisistä puolueaktiiveista. Usein aktivistien oletetaan pitävän politiikan uusia toimintamalleja – esimerkiksi kulutus- tai elämäntapapolitikointi – äänestämistä tehokkaampina välineinä. Globaalissa kontekstissa äänestäminen saatetaan kokea liian pitkäjännitteisenä toimintamuotona, jonka vaikutukset ovat nähtävissä vasta pitkän aikavälin jälkeen. (Hellsten & Martikainen 2001.) Toisaalta aktivistien näkökulmasta voi tuntua siltä, ettei moniin tärkeisiin asioihin – esimerkiksi toisessa kulttuurissa tapahtuviin ihmisoikeusloukkauksiin – ei edes voi vaikuttaa kotimaisissa vaaleissa äänestämällä. Tässä mielessä olisi todennäköistä, että aktivistien näkemykset äänestämisestä olisivat sangen kriittisiä. Aktivistien suhtautumista vaaliosallistumiseen on kuitenkin hankala ennustaa, sillä yhtä hyvin voisi myös olettaa, ettei ulkoparlamentaarista toimintaa ja vaaliosallistumista välttämättä nähdäkään toisilleen vastakkaisina toimintamalleina vaan päinvastoin toisiaan täydentävinä. Tällöin olisi tavallaan kyse osallistumisen kasautumisesta. Poliittisina toimijoina ulkoparlamentarisesti orientoituneet nuoret ovat lisäksi olettavasti suhteellisen korkeasti koulutettuja. Pääkaupunkiseudun 18–30-vuotiaita koskeva tutkimus puolestaan osoittaa, että hyvin koulutettujen keskuudessa lähes seitsemän kymmenestä pitää äänestämistä velvollisuutena ja oikeutena (emt., 53–54).²³

Vasempaan yläkulmaan sijoittuva kolmas ryhmä on yhdistelmä kahdesta edellisestä ryhmästä. He hyödyntävät monia eri osallistumiskanavia kokiessaan sekä puolueen sisällä tapahtuvan että ulkoparlamentaarisen toiminnan itselleen läheiseksi. Näiden *monitoimijoiden* toiminnan motiiveja on kaikista ryhmistä ehdottomasti hankalin hahmottaa. Vaikka jonkin puolueen jäsen voikin hyvin osallistua myös ulkoparlamentaariseen toimintaan – mistä esimerkkinä Attacin jäsenistön laaja kirjo – ei ole aivan yksiselitteistä, minkä tyyppiin asioihin useammalle areenalle hajotetulla

toiminnalla pyritään vaikuttamaan. Vai ovatko tärkeiksi koetut kysymykset sellaisia, että on ollut strategisesti järkevää valita kullekin sopivin areena? Riippumatta monitoimijoiden toiminnallisista motiiveista heidän voi joka tapauksessa olettaa suhtautuvan vaalien välityksellä tapahtuvaan poliittiseen osallistumiseen suhteellisen myönteisesti edellä esitettyyn argumenttiin kasautumisesta viitaten.

Nelikentän oikea alanurkka on todennäköisesti ryhmä, johon suurin osa tarkasteltavista 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolvesta sijoittuu eli sen eräänlainen pääfraktio. Muut fraktiot muodostavat lähinnä polven sisäisiä riitasointuja. Ryhmää voidaan nimittää *vetäytyjiksi*, koska he eivät ole kiinnostuneita sen paremmin puolueen sisällä tapahtuvasta kuin ulkoparlamentarises-takaan toiminnasta. Ryhmä lienee lähellä poliitikasta *irtaantuneiden* (ks. esim. Martikainen 1978, 120–125) joukkoa, jonka määrä näyttää vain kasvavan ajan kuluessa. Vetäytyjien poliittisen passiivisuuden sisällä voi luonnollisesti vaikuttaa monia tekijöitä: kollektiivista toimintaa vieroksuva individualistinen asennoituminen tai jonkinasteinen kiinnostumattomuus yhteiskunnallisia asioita kohtaan. Toisaalta passiivisuutta yhtä hyvin selittää luottamus edustukselliseen demokratiaan – tarvetta omalle toiminnalle ei ole. Jälkimmäinen vaihtoehto on kuitenkin siinä mielessä ongelmallinen, että suhtautuminen äänestämiseen lienee joka tapauksessa tässä ryhmässä kaikkein negatiivisin, koska heiltä puuttuvat toiminnalliset kiinnostuskohdat poliittiseen osallistumiseen, kuten tukeutuminen puolueeseen (vrt. Borg 1998, 28). Tällöin kriittisyyttä äänestämistä kohtaan selittää sosiaalisen pääoman niukkuus. Esimerkiksi Robert Putnamin (2000, 33–35) mukaan sosiodemografisilta ominaisuuksiltaan samanlaisiin ei-äänestäjiin verrattuna äänestäjät ovat äänestämättä jättäviä kiinnostuneempia politiikasta ja kiinnittyneempiä erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin. Vetäytyjien sosioekonomisia piirteitä hahmoteltaessa voisi olettaa, että valtaosalla ryhmästä on vain vähän koulutusta. Kun tähän vielä yhdistetään nuori ikä, poliittisen mobilisaa-

tion taso saattaa olla paikoin todella alhainen. Esimerkiksi vuoden 1999 eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuuden pohjanoteerauksen muodostivat rakennusalaalla toimivat 19–24-vuotiaat, joista äänioikeuttaan käytti vain 40 prosenttia (Martikainen & Wass 2002b, 38–39).²⁴

Äänestämistä kohtaan tunnetuissa asenteissa voidaan siis edellä esitetyin perusteina olettaa olevan jonkin verran ryhmien välistä vaihtelua. Tämä osoittaa fraktioiden mukaan tehtävän tarkastelun tarpeellisuuden. On kuitenkin jatkuvasti pidettävä mielessä, että ryhmien asenteissa pitäisi olla jokin selkeä yhteinen vire, jotta voitaisiin oikeutetusti puhua äänestäjäskupolvesta.

18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven asemat poliittisina toimijoina

Seuraavassa 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolvi on sijoitettu edellä kuvattuun typologiaan Suomen Gallupin keräämän valtakunnallisesti edustavan aineiston ”Nuoret ja eduskuntavaalit 2003” (n = 1002) pohjalta. Yksilön asemaa poliittisena toimijana on mitattu kahdella eri kysymyksellä. Ensimmäisessä kysytään vastaajan nykyistä tai varhaisempaa jäsenyyttä eri tyyppisissä järjestöissä. Toisessa kysymyksessä vastaajaa pyydetään ilmoittamaan kiinnostuksena osallistua eri tyyppisten järjestöjen toimintaan. Molempiin kysymyksiin tarjotaan vastausvaihtoehtoja ”kyllä” tai ”ei”. Toinen kysymys on otettu mukaan siitä syystä, että varsinaisten jäsenten määrä etenkin poliittisissa nuorisojärjestöissä tai jonkin puolueen perusjärjestössä on aineistossa häviävän pieni (3 prosenttia). On kuitenkin syytä pitää mielessä, että yksilön asema poliittisena toimijana mittaa näin tosiasiallisen toiminnan lisäksi myös potentiaalista halukkuutta osallistua järjestön toimintaan. Vaikka kiinnostuksesta osallistua järjestön toimintaan saattaakin olla sangen pitkä matka varsinaiseen jäsenyyteen, merkitsee se kuitenkin selkeästi edes jonkinasteista kiinnostusta tämän tyyppistä poliittista toimintaa kohtaan. Lisäksi on otettava huomioon, että vaaliosallistumisen valossa vajaa puolet 18–30-vuotiaista on passiivisia – ja äänestäminen vaatii kuitenkin

huomattavasti vähemmän panostusta ja resursseja kuin osallistuminen puolue- tai ulkoparlamentaariseen toimintaan. Ei siis ole mielekäästä käsittää poliittinen toimijuus pelkästään jäsenyytenä, jolloin poliittisesti aktiivisiksi tulisi luokiteltua vain häviävän pieni osa tarkasteltavista nuorista aikuisista vaan nähdä sen laajempaan toiminnalliseen orientaatioon. Osittain tästä syystä hylättiin myös se vaihtoehto, että varsinaista jäsenyyttä olisi painotettu suhteessa jäsenyyttä kohtaan tunnettua kiinnostusta.²⁵

Puolutoiminnan mittari on muodostettu yhdistämällä vastaajan nykyinen tai aikaisempi jäsenyys poliittisessa nuorisojärjestössä tai jonkin puolueen perusjärjestössä sekä kiinnostus osallistua samaisten järjestöjen toimintaan. Ulkoparlamentarisen toiminnan mittari on muodostettu yhdistämällä vastaajan nykyinen tai aikaisempi jäsenyys 1) luonnonsuojelu- tai ympäristönsuojelujärjestössä, luontojärjestössä, eläinsuojelujärjestössä tai kerhossa ja 2) ihmisoikeus- tai rauhanjärjestössä sekä vastaajan kiinnostus osallistua 1) luonnonsuojelu- tai ympäristönsuojelujärjestön, luontojärjestön, eläinsuojelujärjestön tai kerhon, 2) ihmisoikeus- tai rauhanjärjestön, 3) eläinten oikeuksia ajavan liikkeen, 4) globalisaatiota ja maailmankaupan vapauttamista puolustavan liikkeen tai ryhmittymän, 5) globalisaatiota ja maailmankaupan vapauttamista vastustavan liikkeen tai ryhmittymän, 6) kehitysmaaliikkeen tai kehitysmaakauppaa edistävän liikkeen, 7) ulkomaalaisten maahanmuuttoa vastustavan ryhmittymän tai järjestön ja ulkomaalaisten ja pakolaisten oikeuksia ajavan ryhmittymän tai järjestön toimintaan.

Näin ulkoparlamentarisen toiminnan mittarissa painottuu kiinnostusta mittaava puoli, koska järjestöjä on mainittu haastattelumakkeessa huomattavasti enemmän tiedusteltaessa vastaajan kiinnostusta toimintaan osallistumista kohtaan kuin varsinaista jäsenyyttä. Koska muissa järjestöissä jäsenenä olevien määrä on luultavasti äärimmäisen pieni – päätellen jo siitä, että vain murto-osa ilmoitti olevansa edes kiinnostunut osallistumaan niiden toimintaan – on ymmärrettävää, ettei mahdollista jäsenyyttä erikseen tie-

dusteltu. Tässä sovelletun asetelman kannalta kysymysten puuttuminen on kuitenkin jossain määrin ongelmallista. Yksi vaihtoehto olisi ollut ottaa mukaan kiinnostusta mitattaessa ainoastaan ne järjestöt, joiden varsinaista jäsenyyttä tiedusteltiin (luonnonsuojelu- ja eläinjärjestöt sekä ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö). Tällöin tarkastelusta olisi kuitenkin suljettu pois useita järjestöjä, joiden toimintaan osallistumisesta kiinnostuneiden asenteet vaali-instituutiota kohtaan ovat erityisen mielenkiintoisia. Näihin järjestöihin lukeutuu esimerkiksi globalisaatioon ja maailmankaupan vapauttamiseen kantaa ottavat järjestöt. Näiden toimintaan osallistumisesta kiinnostuneitakin on tosin aineistossa varsin niukasti (16 prosenttia).

Muuttujat on luokiteltu niin, että vastaajan sijoittuminen puolue toiminnan suhteen katsotaan plusmerkiseksi, mikäli hän on vastannut jompaankumpaan kysymykseen (jäsenyys tai kiinnostus toimintaa kohtaan) myöntävästi. Ulkoparlamentaarisen toiminnan ulottuvuuden suhteen plusmerkiseksi ovat puolestaan luokiteltu ne vastaajat, jotka ovat mediaanin yläpuolella eli heidän toimintansa tai halukkuutensa toimia ulkoparlamentarisilla areenoilla on selvästi keskimääräistä yleisempää. On huomattava, että näin mitattuna ulkoparlamentarisesti suuntautuneeksi toimijoiksi luokitelluilta vaaditaan alimmillaan suhteellisen matalaa aktiivisuuden tasoa. Tämä johtuu siitä, että 40 prosenttia vastaajista ei osallistunut tai ollut osallistunut aikaisemmin ulkoparlamentariseen toimintaa eikä ollut siitä kiinnostunut, ja 21 prosenttia osallistui tällä hetkellä tai osallistui aikaisemmin yhden ulkoparlamentariseen toimintamuotoon tai osoitti kiinnostusta sitä kohtaan. Näin ollen jo osallistumalla tai olemalla kiinnostunut vähintään kahden järjestön toiminnasta riitti siihen, että vastaajan katsottiin lukeutuvan ulkoparlamentarisiin toimijoihin. Tämä on perusteltua siinä mielessä, että tosiasiallinen ulkoparlamentaarinen toiminta tai edes mielenkiinto siihen osallistumista kohtaan näyttää olevan tutkittavien nuorten aikuisten kohdalla jopa yllättävän vähäistä, joten suhteellisen vähäinen osallistumisen tai osallistumishaluk-

kuuden määrä on nähtävä jo selkeänä osoituksena kyseisten järjestöjen toiminnan kokemisesta itselle läheiseksi. Toisaalta ei ole mielekasta myöskään siirtää aktivistiksi luokittelamisen alarajaa liian matalaksi, kun tarkoituksena on kuitenkin pitää ryhmät selkeästi toisistaan eroavina.

Taulukko 3. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven asemat poliittisina toimijoina: ulkoparlamentarisen ja puolue toiminnan ristiintaulukointi (n = 1002).

PUOLUE TOIMINTA			
		+	-
ULKO- PARLAMEN- TAARINEN TOIMINTA	+	monitoimijat 9 % (91)	aktivistit 30 % (297)
	-	puolueaktiivit 5 % (50)	vetäytyjät 56 % (564)

Taulukossa 3 on esitetty 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven asemat ulkoparlamentarisen ja puolue toiminnan ristiintaulukointina. Taulukosta nähdään ensinnäkin, että ehdottomasti suurimman ryhmän (56 prosenttia) muodostaa vetäytyjät, kuten etukäteen oletettiin. Pienin ryhmä (5 prosenttia) muodostuu puolestaan puolueaktiiveista, mikä tuntuu luonnolliselta nuorten puolue toimintaa koskevan kiinnostuksen hiipumisen valossa. Sen sijaan on yllättävää, että monitoimijoita on lähes kymmenesosa. Tässä on kuitenkin otettava huomioon, että aktiivisuuden määrittelyssä käytettiin suhteellisen matalaa vaatimustasoa, kuten edellä todettiin. Tämä on syytä muistaa myös aktivistien kohdalla, joiden määrä näyttää ensi alkuun hämmästyttävän suurelta. Toisaalta ei liene mitenkään mahdotonta, että ainakin ajatuksen tasolla ulkoparlamentarisissa järjestöissä toimiminen kiehtoo näinkin suurta osaa nuorista aikuisista.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan mielipidekartoituksissa on havaittu, että suomalaisten suhtautuminen kansalaisliikkeisiin on ollut sangen myönteistä läpi 1990-luvun: joka toisen mieles-

tä ne välittävät puolueita paremmin kansalaisten mielipiteet päätöksentekijöille. Tämä näkemys vaikuttaisi kuitenkin viime aikoina hieman heikentyneen, mutta edelleen väitteen allekirjoittaa 46 prosenttia suomalaisista. (EVA 2003, 26.) On kuitenkin yllättävää, että keski-ikäiset ja sitä vanhemmat suhtautuvat kansalaisliikkeisiin myönteisemmin kuin alle 30-vuotiaat (EVA 2001, 43). Hiljattain ilmestyneen Nuorten Suomi 2001 -tutkimussarjan kolmannen raportin (Kurikka 2003) mukaan puolestaan reilu viidenes 18–26-vuotiaista nuorista aikuisista pitää kunnan sisällä kansalaisliikkeitä ja -järjestöjä puolueita tehokkaampana areenana välittää omia mielipiteitä kunnan päättäjille. Koko väestön kansalaisliikkeitä kohtaan tuntemien asenteiden valossa luvun olisi voinut olettaa olevan korkeampikin. Vaikka yleinen näkemys on eri asia kuin tosiasiallinen liikkeessä toimiminen tai edes kiinnostus osallistua sen toimintaan, voi kyseisen havainnon kuitenkin olettaa antavan jonkinasteista osviittaa nuorten asennoitumisesta ulkoparlamentaarisista toimintaa kohtaan.

On myös syytä pitää mielessä, että käytetyssä mittarissa on mukana laaja kirjo järjestöjä luontojärjestöstä oikeistoradikalismiin viittaavaan ulkomaaalaisten ja pakolaisten oikeuksien rajoittamisesta tähtäävään järjestöön. Kansalaisliikkeisiin suhtautumiseen vaikuttavat kunkin järjestön ajama asia ja käytetyt menetelmät. Näin arvioituina ääripäät muodostuvat ihmisoikeuksia ajavista järjestöistä, joihin suhtautuu myönteisesti 80 prosenttia suomalaisista ja radikaaleista eläinten oikeuksia ajavista liikkeistä, joista positiivisten näkemysten osuus on vain seitsemän prosenttia. (EVA 2001, 43–44.)

Fraktiot taustamuuttujien valossa

Seuraavassa 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktioita on luonnehdittu lyhyesti taustamuuttujien valossa. Tarkasteluun on valittu mukaan ikä, sukupuoli, koulutus ja pääasiallinen toiminta.

Taulukko 4. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktiot sukupuolen ja iän mukaan (%) (n = 1002).

	Sukupuoli		Ikä		
	Mies	Nainen	18–22	23–26	27–30
Monitoimijat	8	10	14	7	6
Aktivistit	20	39	29	30	30
Puolueaktiivit	7	3	6	4	5
Vetäytyjät	64	48	51	59	59
Yhteensä	100	100	100	100	100
N (%)	500 (50)	502 (50)	360 (36)	324 (32)	318 (32)

Taulukossa 4 fraktioita on tarkasteltu sukupuolen ja iän mukaan. Monitoimijat näyttävät noudattelevan suhteellisen tarkasti yleistä sukupuolijakaumaa. Muissa ryhmissä naisten ja miesten osuus on epäsuhtainen. Naiset kuuluvat selvästi miehiä useammin aktivisteihin (39 prosenttia vs. 20 prosenttia). Havainto on yhteneväinen koko väestön tasolla: naiset ovat pääsääntöisesti miehiä lähempänä kansalaisliikkeitä. Miehet suhtautuvat naisia myönteisemmin ainoastaan ulkomaaalaisten maahanmuuttoa vastustaviin ryhmittymiin ja äärikansallisiin liikkeisiin (EVA 2001, 45). Miehistä taas naisia suurempi osa on luokiteltu puolueaktiiveiksi ja vetäytyjiksi. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluu miehistä lähes kaksi kolmasosaa, mutta naisista vain alle puolet.

Iän suhteen huomio kiinnittyy ensin monitoimijoihin: 18–22-vuotiaissa heidän prosentuaalinen osuutensa (14 prosenttia vs. 7 prosenttia) on kaksinkertainen verrattuna kahteen vanhempaan ikäryhmään. Havainto saattaisi selittyä sillä, että kyseessä on varsinaisen jäsenyyden ohella myös sitä kohtaan tunnettu kiinnostus. Nuorimman ikäryhmän voisi näin ajatella olevan kysytäessä vanhempia taipuvaisempi osoittamaan spontaania potentiaalista mielenkiintoa useam-

paakin järjestöä kohtaan. Näin ei kuitenkaan ole asian laita, vaan myös varsinaisten jäsenien osuus sekä puolue- että ulkoparlamentaarisisa järjestöissä on pääsääntöisesti suhteellisesti suurin nuorimassa ikäryhmässä. Erityisesti puoluetöiminnan kannalta tulos on hämmentävä ja vaikeasti selitettävä, ottaen huomioon, että puoluetöiminta kiinnostaa yhä harvempia nuoria (Borg 1998). Monitoimijoiden ohella myös puolueaktiivien suhteellinen osuus on hivenen suurempi nuorimassa ikäryhmässä kuin kahdessa vanhemmassa ikäluokassa. Ero on pieni, mutta siinä mielessä yllättävä, että puolueaktiivien suhteellinen osuus on suurin juuri nuorimassa ikäluokassa.

Paitsi vetäytyjien myös aktivistien suhteellinen osuus on lähes yhtä suuri kaikissa ikäryhmissä, hieman alle kolmannes. Aktivistien kohdalla tulos on siinä mielessä mielenkiintoinen, että aktivismista saatetaan julkisuudessa ajoittain, etenkin kansainvälisten mielenosoitusten uutisoinnin yhteydessä, puhua hieman vähättelevään sävyyn ”elämysten hankintana” tai jonkinlaisena itseilmaisun välineenä. Näin ajateltuna kyseessä voisi olettaa olevan jossakin määrin ohimenevä ilmiö, joka menettää kiinnostavuuttaan elämäntilanteen vakiintumisen myötä, tavallaan peilikuva elämäkaarieffektin oletetusta vaikutuksesta äänestysaktiivisuuteen. Tässä käytetyn aineiston valossa näin ei näytä olevan vaan ulkoparlamentaarinen toiminta tai sitä kohtaan osoitettu mielenkiinto on yhtä yleistä koko 18–30-vuotiaiden äänestäjä-sukupolven kesken. Vetäytyjien kohdalla havainto taas osoittaa, että kiinnostumattomuus poliittista toimintaa kohtaan ei koske vain kaikista nuorimpia ikäryhmiä vaan se on itse asiassa yleisempää vanhemmissa ikäluokissa.

Taulukossa 5 fraktioita on tarkasteltu koulutuksen mukaan. Vähiten koulutettujen joukossa monitoimijoiden ja aktivistien suhteellinen osuus on suurempi kuin muissa koulutusluokissa. Havainto vaikuttaa ensi alkuun yllättävältä, mutta selittyy monitoimijoiden kohdalla osin sillä, että heidän suhteellinen osuutensa oli suurinta nuorimassa ikäryhmässä (ks. taulukko 4). Sen sijaan aktivistien muita ryhmiä suurempi osuus

vähiten koulutettujen keskuudessa on vaikeasti tulkittavissa: aktivismin voisi olettaa olevan nimenomaan suosittua korkeasti koulutettujen keskuudessa. Toisaalta on syytä huomata, että sekä monitoimijoiden että aktivistien suhteelliset osuudet ovat koulutuksen suhteen jokseenkin polarisoituneita: keskimmaisissa koulutusluokissa – ammattikoulu tai opistotasoinen koulutus – heidän osuutensa on pienempi kuin matalimmassa ja korkeimmassa koulutusluokassa. Näyttäisikin siltä, että monitoimijoita ja aktivisteja on kahdenlaisia: yhtäältä vähän koulutettuja (ja monitoimijoiden kohdalla varsin nuoria) ja toisaalta jo hieman vanhempia, paljon koulutusta saaneita. Myös puolueaktiiveissa painottuu yhtäältä keskimääräistä vähän ja toisaalta korkeakoulutettujen osuus.

Taulukko 5. 18–30-vuotiaiden äänestäjä-sukupolven fraktiot koulutuksen mukaan (%) (n = 977).^a

	Ei ammatillista koulutusta	Ammattikurssi tai -koulu	Opisto	Korkea-koulu
Monitoimijat	12	7	7	10
Aktivistit	33	26	29	31
Puolueaktiivit	6	4	3	6
Vetäytyjät	49	63	61	53
Yhteensä	100	100	100	100
N (%)	286 (29)	292 (30)	205 (21)	194 (20)

^a Tarkastelusta on jätetty pois ne, joiden koulutus on joku muu tai jotka eivät ole vastanneet kysymykseen.

Kiinnostava havainto koskee puolestaan vetäytyjien koulutustaustaa. Vetäytyjien suhteellinen osuus on suurin kahdessa keskimmaisessa koulutusluokassa. Silti heidän osuutensa on puolet myös sekä vähiten että korkeimmin koulutetuissa. Tulos on samansuuntainen nuorten äänestysaktiivisuudesta tehtyjen havaintojen kanssa: Vaikka koulutus erottelee voimakkaasti nuoria äänes-

tämisen suhteen (Martikainen ym. 2003), äänestämättömyys on levinnyt koulutusrakenteen suhteen laajemmalle. Vasta alemman korkeakoulutason suorittaminen riitti nostamaan 19–25-vuotiaiden äänestysprosentin maan keskiarvon tasolle vuoden 1999 eduskuntavaaleissa, kun vastaavaan riitti 30–34-vuotiaiden kohdalla alimman korkea-asteen ja 35–54-vuotiaiden kohdalla keskiasteen tutkinnon suorittaminen (Martikainen & Wass 2002b, 44). Kun otetaan huomioon, että puolue- tai ulkoparlamentaarisien toimintaan osallistuminen vaatii panosten mielessä huomattavasti enemmän kuin vaaleissa äänestäminen, ei ole yllättävää, että poliittisesta toiminnasta sivuun jättäytyneitä löytyy runsaasti kaikista koulutusluokista.

Taulukko 6. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktiot pääasiallisen toiminnan mukaan (%) (n = 1000).^a

	Opiskelee	Töissä	Työtön	Muu
Monitoimijat	13	7	6	8
Aktivistit	31	27	32	34
Puolueaktiivit	6	5	5	4
Vetäytyjät	50	61	58	54
Yhteensä	100	100	100	100
N (%)	357 (36)	492 (49)	66 (7)	85 (9)

^a Tarkastelusta on jätetty pois ”en osaa sanoa”-vastaukset.

Fraktioita on lopuksi luonnehdittu vielä pääasiallisen toiminnan mukaan (taulukko 6). Havainnot ovat pitkälti yhteneviä edellä esitettyjen luonnehdintojen kanssa. Monitoimijoiden osuus on suurin opiskelijoissa (13 prosenttia), mikä selitynee jälleen monitoimijoiden muita ikäluokkia suuremmalla osuudella 18–22-vuotiaiden keskuudessa (taulukko 4). Voisikin ajatella, että opintojen tarjoama tietty vapaus jättää myös enemmän tilaa osallistumiselle. Aktivistienkin osuus on suurempi työelämän ulkopuolella olevien kes-

kuudessa. Vetäytyjien suhteellinen osuus (61 prosenttia) on puolestaan suurinta työssä käyvien ryhmässä. Kuten jo edellä viitattiin, tämäkin havainto vaikuttaa elämäntaustatekijöiden valossa paradoksaaliselta: elämäntaustatekijöiden vakiintumisen näyttäisi vetävän nuoria aikuisia tiukemmin yksityisfääriin pariin.

18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktioiden asenteet äänestämistä kohtaan

Seuraavassa siirrytään tutkimaan fraktioiden näkemyksiä äänestämisestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan, kuinka suuri osuus kunkin fraktioiden jäsenistä ilmoittaa äänestäneensä vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Tämän jälkeen vertaillaan äänestämättä jättämisen perusteita kahdessa vähiten äänestäneessä fraktiossa. Kolmannessa alaluvussa analysoidaan fraktioiden kannanottoja kahteen yksinkertaiseen äänestämistä koskevaan väittämään ja pohditaan näiden näkemysten taustalla vaikuttavia tekijöitä. Lopuksi tarkastellaan kunkin fraktion kohdalla kotoa saatua mallia äänestämiseen, minkä voi ajatella toimivan karkeana osviittana poliittisesta sosialisatiosta. Poliittisen sosialisatio on otettu mukaan siitä syystä, että se on kuitenkin todennäköisesti varsin selkeästi yhteydessä äänestämistä kohtaan tunnettuihin asenteisiin.

Fraktiot ja äänestäminen

Tarkasteltaessa fraktioiden äänestysaktiivisuutta vuoden 2003 eduskuntavaaleissa on syytä pitää mielessä haastatteluaineistoon yleisesti liittyvät ongelmat kyseisen tiedon osalta. Ensinnäkin on esitetty havaintoja siitä, että kyselyihin valikoituu keskimäärästä aktiivisempia ihmisiä (Pesonen ym. 1993). Toisekseen äänestämiseen liittyvän osallistumismäärän vuoksi ihmisillä on tapana liioitella osallistumistaan, ja noin joka neljäs tai jopa kolmas todellisuudessa äänestämättä jättänyt ilmoittaa käyttäneensä äänioikeuttaan (Borg 1996b, 23–24; ks. myös Martikainen & Yrjönen 1984, 82). Vastaava havainto on tehty myös nuorten kohdalla (ks. Borg 1996a; Nurmela 1999). Onkin mielenkiintoista, että hiipuvasta

kiinnostuksestaan huolimatta edes nuoret eivät tunnu olevan immuuneita äänestämiseen yhdistetylle velvollisuudentunteelle.

Velvollisuudentunteesta johtuen äänestämistä koskeva kysymys kannattaakin muotoilla niin, että myös äänestämättä jättäminen esitetään tosiasiallisena vaihtoehtona ja lisäksi äänestämisen ajankohta pyydetään tarkentamaan.²⁶ Tässä aineistossa käytettiin kysymyksenmuotoilua ”Monet ihmiset jättävät nykyisin syystä tai toisesta äänestämättä. Jätitkö itse näissä eduskuntavaaleissa äänestämättä vai kävitkö äänestämässä ennakkoon vai varsinaisena vaalipäivänä?”. Tästä huolimatta 76 prosenttia äänestämässä käyntiä koskevaan kysymykseen vastanneista ilmoitti käyttäneensä äänioikeuttaan, mikä ei pidä paikkansa. Taulukossa 7 esitetyjä äänestysprosentteja kannattaakin kohdella vain fraktioiden keskinäisen vertailun välineenä. Tämän lisäksi niitä voi pitää myös kannanottona äänestämässä käynnin kansalaisvelvollisuuteen: vaikka äänestämistä ei todellisuudessa olisikaan tapahtunut, jo pelkkä halu esiintyä ”valeäänestäjänä” (termistä ks. Martikainen & Yrjönen 1984, 82) kuitenkin osoittaa vaali-instituution ainakin jonkinasteista arvostamista.

Taulukko 7. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktioiden äänestämässä käynti vuoden 2003 eduskuntavaaleissa (n = 978).^a

	Äänesti	Yhteensä	Äänestys-%
Monitoimijat	86	91	95
Aktivistit	210	295	71
Puolueaktiivit	48	48	10
Vetäytyjät	400	544	74
Yhteensä	744	978	76

^a Tarkastelusta on jätetty pois ”en osaa sanoa”-vastaukset.

Taulukossa 7 huomio kiinnittyy ensimmäiseksi puolueaktiivien järkähtämättömään näkemykseen äänioikeuden hyödyntämisen tarpeellisuudesta: jokainen puolueaktiiviksi luokiteltu ilmoitti äänestäneensä vuoden 2003 eduskuntavaaleis-

sa. Ennakkoon äänestäneiden osuus (36 prosenttia) oli suhteessa suurempi kuin muissa fraktioissa, mikä viittaa puolue- ja ehdokasvalinnan olleen puolueaktiivien keskuudessa muita vakiintuneempi. Tulos on monessa mielessä itsestään selvä: mitä mieltä olisi toimia puolueessa, jollei haluaisi osoittaa sille kannatusta edustuksellisen demokratian pääasiallisen osallistumismekanismin kautta? Mielenkiintoista kuitenkin on, että äänestäneiksi ilmoittautuneiden osuutta ei laskenut yhtään se, että osa puolueaktiiveiksi luokitelluista on kuitenkin vasta potentiaalisesti kiinnostunut toiminaan jossakin puoluejärjestössä. Luonnollisesti tämäkin kuitenkin jo osoittaa läheisyyttä johonkin puolueeseen, minkä puolestaan – kuten edellä todettiin – on havaittu nostavan äänestysaktiivisuutta.

Toinen esiin nouseva huomio liittyy aktivistien vetäytyjiä matalampaan osallistumistasoon. Ero on kuitenkin melko vähäinen, eikä siitä muutenkaan ole vielä syytä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä aktivistien vetäytyjiä nuoremasta iästä johtuen. Toisaalta myös monitoimijoiden kohdalla mobilisaation taso on lähes täydellinen (95 prosenttia), vaikka heidän ikäjakaumansa on kaikista fraktioista eniten painottunut nuorimpiin ikäluokkiin. Äänestämättä jättäneiden suhteellista osuutta olennaisempaa kuitenkin on se, poikkeavatko vetäytyjien ja aktivistien äänestämättä jättämisen perustelut selvästi toisistaan.

Äänestämättä jättämisen perustelut

Seuraavassa on tarkasteltu kahden vähiten äänestäneen fraktion, aktivistien ja vetäytyjien, perusteluja äänestämättä jättämiselle. Kartoitettaessa eri tekijöiden merkitystä päätökselle olla osallistumatta vaaleihin vastaajille lueteltiin joukko tekijöitä, joiden kunkin merkitystä pyydettiin erikseen arvioimaan.²⁷ Arvioitavia tekijöitä oli yhteensä 16.

Äänestämättä jättämiseen vaikuttaneita syitä tarkasteltiin ensin pääkomponenttianalyysin avulla. Faktorointi tuottaa kolme toisistaan erillistä ulottuvuutta (pääkomponenttia), jotka ovat tulkinnallisesti selväpiirteisiä. Kultakin ulottuvuudelta on löydettävissä voimakkaita latauksia

(liite 1).²⁸ Ulottuvuuksista ensimmäinen voidaan nimetä *välinpitämättömyydeksi*. Siinä latautuvat sellaiset muuttujat kuten ”ei viitsinyt äänestää”, ”politiikka ei kiinnosta” ja ”asiat hoituvat hyvin muutenkin”. Toisella ulottuvuudella kärkimuuttujia ovat ”halu protestoida politiikkaa ja poliitikoja vastaan”, ”periaatteellinen päätös olla äänestämättä” ja ”suora toiminta ja kansalaisaktiivisuus parempi vaikuttamiskanava”. Näin ollen se voidaan nimetä *edustuksellisen demokratian kyseenalaistamisen* ulottuvuudeksi. Kolmas ulottuvuus taas kuvastaa *epätietoisuutta*. Siinä latautuvat sopivan ehdokkaan ja puolueen löytymisen vaikeutta kuvastavat muuttujat sekä hieman heikommin muuttuja ”ei riittävästi tietoa ehdokkaista”.

Kunkin ulottuvuuden edellä mainituista kolmesta kärkimuuttujista on muodostettu ulottuvuuksien kanssa samannimiset äänestämättömyyden syitä kuvastavat summamuuttujat.²⁹ Näin syntyneet muuttujat on edelleen ristiintaulukoitu kahden vähiten äänestäneen fraktion kanssa (taulukko 8). Kunkin summamuuttujan kohdalla on raportoitu vain ”vaikutti äänestämättä jättämiseen” -vastaukset.

Taulukko 8. Aktivistien ja vetäytyjien äänestämättä jättämisen perustelujen mukaan: vaikutti äänestämättä jättämiseen, prosentit ja lukumäärät.

	”Välinpitämättömyys”	”Kyseenalaistaminen”	”Epätietoisuus”
Aktivistit (N)	49 % (40)	38 % (31)	61 % (51)
Vetäytyjät (N)	60 % (85)	21 % (28)	48 % (68)

Tulkittaessa taulukkoa 8 on syytä pitää mielessä, että tarkastelun otos on varsin pieni. Tästä huolimatta aktivistien ja vetäytyjien äänestämättä jättämisen perustelut eroavat toisistaan selvästi sen suuntaisesti kuin edellä on oletettu. Vetäytyjille vaaleja ja äänestämättä kohtaan tunnettu välinpitämättömyys on ehdottomasti voimakkain äänestämättä jättämisen perustelu. Sen sijaan vain viidennes katsoi vaali-instituution mielekkyyden

ja tehokkuuden kyseenalaistamisen vaikuttaneen äänestämättä jättämiseensä. Aktivisteista vastaavan synn katsoi vaikuttaneen lähes kaksinkertaisen joukko vetäytyjiin verrattuna (38 prosenttia), mutta luku on kuitenkin ehkä hieman matalampi kuin etukäteen olisi voinut olettaa. Kiinnostavaa on, että 60 prosenttia aktivisteista mainitsi epätietoisuuden puolueista ja ehdokkaista vaikuttaneen äänestämättömyyteen. Koska aktivistit todennäköisesti ovat muuten yhteiskunnallisesti sangen valvettuneita, voisi ajatella, että epätietoisuus on ainakin osittain seurausta hallitsemattomasta hankkia informaatiota. Kuitenkin lähes puolet katsoo myös puhtaan välinpitämättömyyden vaikuttaneen päätökseensä jättää äänestämättä. Havainto on sinällään vaikeasti tulkittavissa, mutta toisaalta on syytä ottaa huomioon käytössä ollut kysymyspatteristo. Kun äänestämättä jättäneitä pyydetään arvioimaan eri tekijöiden vaikutusta vaalipassiivisuuteensa, ne saattavat osittain toimia eräänlaisina itseymmärryksen välineinä (”miksi jätin äänestämättä”), vaikka passiivisuuden todelliset syyt saattaisivat olla aivan muunlaiset.

Fraktioiden näkemykset äänestämisen ekspressiivisestä ja instrumentaalisesta ulottuvuudesta

Kuten tunnettua, äänestämisen motiivit on mahdollista jakaa ekspressiivisiin, kuten velvollisuus ja symbolisen tuen osoittaminen järjestelmälle, ja instrumentaalsiin (ks. esim. Downs 1957). Vaikiintuneen käytännön mukaan äänestämisen ekspressiivistä ulottuvuutta on seuraavassa mitattu väitteellä ”äänestäminen on kansalaisvelvollisuus” ja instrumentaalista ulottuvuutta väitteellä ”äänestämällä voi vaikuttaa asioihin”.³⁰ Aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Borg 1996a; Borg 1999; Hellsten & Martikainen 2001, 54) on havaittu, että 18–30-vuotiaat nuoret aikuiset yhtäältä kokevat äänestämisen selkeästi velvollisuudeksi – esimerkiksi 82 prosenttia vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen tehdyssä haastattelututkimuksessa (Borg 1999) – ja toisaalta katsovat sillä voitavan myös vaikuttaa asioihin. Tässä

valossa nuorten todellisuudessa vähäinen halukkuus äänestää vaaleissa avautuu vaikeasti.

Tässä esiteltujen fraktioiden välillä voi kuitenkin olettaa vallitsevan eroavaisuuksia suhtautumisessa äänestämisen ekspressiiviseen ja instrumentaaliseen ulottuvuuteen. Kuten Sami Borg (1998, 28) huomauttaa, perinteiseen puolue-toimintaan oleellisesti liittyvän eturyhmäajattelun sijaan nuorten vaaliosallistumista näyttää ohjaavan pitkälti äänestämistä tekona painottava asennoituminen. Varsinaisten vaikutuskanavien nähdään olevan muualla ja äänestämisen pelkistyy itsearvoiseksi osallistumiseksi. Lisäksi vaikutusmahdollisuuksien kokemista vähentää nuorten vähäinen osuus puoluejärjestöissä ja vaaliehdokkaissa. Silti valtaosa nuorista katsoo äänestämällä voitavan myös vaikuttaa asioihin. Voi kuitenkin olettaa, että näkemys on osittain peräisin kysymyksenasettelun väljyydestä: mitä näillä ”asioilla” tarkoitetaan? Mikäli kantaa pyydetäisiin ottamaan konkreettisiin ongelmiin – esimerkiksi ”äänestämällä voi vaikuttaa eriarvoisuuden vähentämiseen” – samaa mieltä olevien osuus olisi todennäköisesti pienempi.

Edellä esitettyjen havaintojen perusteella olisi luontevaa, että puolueaktiivit kokisivat äänestämisen eniten paitsi velvollisuudeksi, myös vaikutuskanavaksi. Sama, tosin hieman lievempänä, koskee todennäköisesti myös monitoimijoita. Aktivistien kohdalla taas tilanne lieenee päinvastoin: vaikuttamisulottuvuus jää selvästi taka-alalle. Vetäytyjien näkemys sekä velvollisuus- että vaikuttamisaspektista on oletettavasti kriittisin.

Taulukossa 9 on esitetty eri fraktioiden asennoituminen äänestämisen ekspressiiviseen ja instrumentaaliseen ulottuvuuteen. Ensi näkemältä fraktioiden väliset erot vaikuttavat pieniltä, mutta on syytä huomioda, että etenkin instrumentaalisen ulottuvuuden mittaamiseen käytetty väite on rakennettu siten, että sen kanssa on helposti ainakin osittain samaa mieltä: ”kyllähän äänestämällä voi nyt johonkin vaikuttaa.” Tässä mielessä jo pieniäkin näkemyseroja voi pitää olennaisina.

Odotusten mukaisesti ryhmistä eniten juuri puolueaktiivit pitävät äänestämistä sekä velvolli-

suutena että tosiasiallisena vaikutuskeinona. Joka-kainen puolueaktiiviksi luokiteltu on sitä mieltä, että äänestämisen on kansalaisvelvollisuus. Seuraavaksi positiivisimmin ekspressiiviseen ja instrumentaaliseen ulottuvuuteen suhtautuvat monitoimijat. Sen sijaan on yllättävää, että myös valtaosa (85 prosenttia) aktivisteista katsoo, että äänestämällä voi vaikuttaa asioihin. Itse asiassa tarkasteltavien kahden ulottuvuuden valossa aktivistit ja vetäytyvät ovat asenteiltaan identtiset.³¹ Toisin sanoen ainakaan näin mitattuna velvollisuus- ja vaikuttamismotiivit eivät kykene erottelamaan näitä kahta fraktiota. Tulos on hämmentävä molempien kohdalla ja viittaa siihen, että riippumatta muusta toiminnallisesta yhteiskunnallisesta orientaatiosta luottamus vaali-instituution toimivuutta kohtaan on syvään juurtunut. Aktivistien kohdalla tulos viittaa edellä puhuttuun aktiivisuuden kasautumiseen. Osallistumismuodot nähdään pikemminkin toisiaan täydentävinä, eikä äänestämistä itsessään halveksita. Vaikka oman ilmoituksen perusteella aktivistien todellinen äänestämässä käynti on muita fraktioita vähäisempää (ks. taulukko 7), periaatteen tasolla äänestämistä pidetään soveliaana toimintamuotona pyrittäessä vaikuttamaan asioihin.

Taulukko 9. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktioiden kannanotot äänestämisen ekspressiivistä ja instrumentaalista ulottuvuutta kohtaan: samaa mieltä olevat, prosentit ja lukumäärät.

	Ekspressiivinen: ”Äänestämässä käyminen on kansalaisvelvollisuus”	Instrumentaalinen: ”Äänestämällä voi vaikuttaa asioihin”
Monitoimijat (N)	88 % (80)	95 % (86)
Aktivistit (N)	85 % (251)	87 % (258)
Puolueaktiivit (N)	100 % (50)	95 % (86)
Vetäytyjät (N)	86 % (485)	87 % (487)
Yhteensä (N)	87 % (866)	88 % (878)

Fraktioiden sosiaalistuminen äänestämiseen

Lopuksi tarkastelen vielä kunkin fraktion sosiaalistumista äänestämiseen. Kuten edellä mainitsin, äänestämättömyyden muuttuminen nuorilla ikäryhmillä eräänlaiseksi sukupolvipiirteeksi viittaa siihen, että he ovat kokeneet tiettyjä, koko ikäluokalle yhteisiä demobilisoivia sosialisatioprosesseja (Anduiza Perea 1999, 28). Toisaalta nuorten vaalipassiivisuuden voisi katsoa myös johtuvan siitä, etteivät he ole vielä ehtineet sosiaalistua vaaliosalistumismalliin (ks. Borg 1998, 28). Jälkimmäinen näkemys viittaa siihen, ettei poliittinen sosialisatio ole sidottu johonkin tiettyyn elämänvaiheeseen vaan jatkuu läpi elämän (Jääsaari 1986, 272; ks. myös Alapuro 1969, 7). Joka tapauksessa poliittinen sosiaalistuminen on sangen monisyinen tapahtumaketju, jossa on mukana useita toimijoita ja instituutioita, kodin ja koulun vaikutuspiiristä lähtien. Seuraavassa tarkastelenkin fraktioiden sosiaalistumista äänestämiseen hyvin kaapeassa mielessä. Sosiaalistumista on mitattu kysymyksellä ”Ovatko vanhempasi koskaan tarjonneet sinulle ohjeita tai malleja siitä, että vaaleissa pitää käydä äänestämässä?” Vastausvaihtoehdot ”hyvin usein” ja ”melko usein” on yhdistetty voimakkaan poliittisen sosialisatiion luokaksi. Vastausvaihtoehto ”kyllä, mutta vain harvoin” on luokiteltu keskitasoiseksi poliittiseksi sosialisatioksi ja vastaus ”ei lainkaan” heikoksi poliittiseksi sosialisatioksi. Tulokset on raportoitu taulukossa 10, johon on otettu mukaan kaksi äärimmäistä luokkaa.

Taulukko 10. 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven fraktiot poliittisen sosialisatiion mukaan, prosentit ja lukumäärät.

	Voimakas poliittinen sosialisatio	Heikko poliittinen sosialisatio
Monitoimijat (N)	53 % (48)	20 % (18)
Aktivistit (N)	51 % (152)	23 % (68)
Puolueaktiivit (N)	50 % (25)	14 % (7)
Vetäytyjät (N)	42 % (238)	26 % (146)
Yhteensä (N)	46 % (463)	24 % (239)

Taulukosta 10 nähdään, että monitoimijoista muita fraktioita useampi (53 prosenttia) katsoo saaneensa vanhemmiltaan selkeän mallin äänestää. Heikointa äänestämiseen sosiaalistumiseen on ollut vetäytyjien kohdalla. Luontevalta vaikuttaa myös, että vain 14 prosenttia puolueaktiiveista katsoo, ettei omilla vanhemmilla ole ollut osuutta äänestämiseen sosiaalistumisessa. Tulosten tulkinta on kuitenkin hankalaa siinä mielessä, etteivät syy- ja seuraussuhteet ole kovinkaan itsestään selviä. Ovatko esimerkiksi puolueaktiivit itse asiassa usein perineet vanhemmiltaan puoluekantansa ja intonsa toimia puolueen sisällä ja sitä kautta myös sosiaalistuneet äänestämään (kyseistä puoluetta)? Kuinka paljon vetäytyjien jättäytymiseen poliittisen toiminnan ulkopuolelle on vaikuttanut se, että he eivät ole saaneet vanhemmiltaan mallia (edes) äänestämässä käymiseen? Kuitenkin riippumatta siitä, miten päin vaikutusketju kulkee, kotoa opittu äänestämismalli vaikuttaa olevan yhteydessä myös siihen, millaisena poliittisena toimijana yksilö itseään pitää.

Lopuksi: 18–30-vuotiaat äänestäjäskupolvena

Artikkelissa tarkasteltiin 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten näkemyksiä äänestämisestä Suomen Gallupin vuoden 2003 eduskuntavaaleja koskevan haastatteluaaineiston valossa. Lähtökohtana oli ajatus, että kyseinen ikäluokka muodostaa äänestämisen suhteen vanhemmista ikäluokista selkeästi eroavan *äänestäjäskupolven*. Tämä johtuu siitä, että vaikka nuorempien ikäryhmien äänestysaktiivisuuden on perinteisesti havaittu olevan vanhempia ikäluokkia matalampaa, on se aikaisemmin kuitenkin noussut ikääntymisen mukanaan tuomien elämän olosuhteiden ja yhteiskunnallisen suuntautuneisuuden lisääntymisen myötä. Suomea koskevien tuoreiden tutkimustulosten valossa näin ei näytä enää tapahtuvan vaan äänestämättömyys on muodostunut laajalle joukolle nuorempia ikäryhmiä poliittisen orientaation pysyväksi piirteeksi.

Vaikka 18–30-vuotiaita voikin perustellusti pitää ainakin jossain määrin yhteneväisenä äänes-

täjäskupolvena, on kuitenkin syytä olettaa, että tällä polvella saattaisi olla joitakin keskinäisiä jakolinjoja, fraktioita (Virtanen 1999a). Kyseiset fraktiot ovat muodostuneet yhteisen avainkokemuksen myötä, mutta ne eroavat toisistaan sen suhteen, miten se on heihin vaikuttanut tai miten he siihen suhtautuvat. Artikkelissa ei sinällään paneuduttu kyseisen avainkokemuksen alkuperään – mikä ei kyseisen äänestäjäskupolven laajan ikähaarukan huomioon ottaen olisi ollut mielekästäkään (2002a). Sen sijaan lähdettiin siitä, että kerran äänestämisen suhteen 18–30-vuotiaat muodostavat skupolven, on perusteltua olettaa, että havainto on ulotettavissa laajemminkin poliittiseen toimijuuteen, toisin sanoen että skupolviipiire olisi nähtävissä myös muun poliittisen toiminnallisuuden suhteen. Fraktioiden oletettiin olevan selkeästi kooltaan erilaisia, toiminnallisesti passiivisten muodostaessa 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven ”pääfraktion”.

Poliittinen toimijuus rakennettiin ristiintaulukoimalla yksilön nykyinen tai aikaisempi jäsenyys tai kiinnostus sitä kohtaan yhtäältä poliittisissa ja toisaalta ulkoparlamentaarisisa järjestöissä. Vastaajat sijoitettiin näin muodostuneeseen nelikenttään. Ryhmistä ehdottomasti suurin (56 prosenttia), kuten oletettiin, olivat vetäytyjät, joita ei kiinnostunut toiminta kummallakaan edellä mainitulla areenalla. Pienimmän ryhmän muodostivat taas puolueaktiivit. Toiseksi suurin ryhmä olivat aktivistit, joiden asennoitumista äänestämistä kohtaan oli etukäteen vaikea arvioida. Yhtäältä sen voi nimittäin ajatella olevan selkeän kriittinen kyseenalaistaessaan äänestämisen mielekkyyden ja tehokkuuden. Toisaalta osallistumisen voi yhtä hyvin olettaa myös kasautuvan, jolloin kaikki mahdolliset vaikutuskanavat halutaan hyödyntää tärkeiksi koettujen asioiden ajamiseen. Toiseksi pienin ryhmä muodostui monitoimijoista, jotka osoittivat aktiivisuutta sekä puolue- että ulkoparlamentaarisella areenalla. Ryhmä oli tulkinallisesti epäselvin, joten sen käsittelemisen jätetään tässä vähemmälle huomiolle.

Tarkasteltaessa fraktiota ensin sosiodemogra-

fisten muuttujien kesken havaittiin, että monitoimijoiden osuus oli selkeästi suurin nuorimassa ikäryhmässä. Tuloksen voisi ajatella selittyvän sillä, että nuorin ikäryhmä saattaisi olla vanhempia taipuvaisempi osoittamaan kysyttäessä spontaania potentiaalista mielenkiintoa useampaakin järjestöä kohtaan. Näin ei kuitenkaan ole asian laita, vaan myös varsinainen jäsenyys sekä puolue- että ulkoparlamentaarisisa järjestöissä on pääsääntöisesti suhteessa yleisintä nuorimassa ikäryhmässä. Lisäksi oli mielenkiintoista, että vaikka puolueaktiivien suhteellinen osuus oli lähes yhtä suuri kaikissa ikäryhmissä, se oli kuitenkin hivenen suurempi nuorimassa ikäryhmässä, kuin nuorten yhä hiipuvan puoluetointaa osoittaman kiinnostuksen valossa olisi voinut olettaa. Kiinnostava havainto myös oli, että aktivisteja oli tasaisesti kaikissa ikäryhmissä hieman alle kolmannes. Tämä viittaisi siihen, ettei aktivismi ole erityistä ”nuoruuden villitystä”, joka katoaa ikääntymisen mukanaan tuoman vakiintumisen ja maltillistumisen myötä, ikään kuin peilikuvamaisesti elämäkaarieffektin oletetusta vaikutuksesta äänestysaktiivisuuteen. Toisaalta taas kiinnostumattomuus poliittista toimintaa kohtaan ei ole erityisesti painottunut nuorimpiin ikäryhmiin vaan päinvastoin vetäytyjien osuus oli suurempi kahdessa vanhemmassa ikäryhmässä kuin nuorimassa ikäluokassa.

Fraktioihin kuulumisessa oli nähtävissä eroja myös koulutuksen ja pääasiallisen toiminnan mukaan. Sekä monitoimijoita että aktivisteja oli suhteellisesti enemmän yhtäältä alimassa ja toisaalta ylimmässä koulutusluokassa kuin kahdessa keskimmaisessa. Vaikuttaisikin, että monitoimijoita ja aktivisteja on kahdenlaisia: yhtäältä matalasti koulutettuja (ja monitoimijoiden kohdalla usein 18–22-vuotiaita) ja toisaalta korkeasti koulutettuja, jo hieman vanhempaan ikäryhmään kuuluvia. Vetäytyjien suhteellinen osuus on suurin kahdessa keskimmaisessa koulutusluokassa, mutta myös korkeasti koulutettujen keskuudessa heitä oli yli puolet, mikä viittaa yhteiskunnallisen passiivisen leviämisen yli koulutusluokkien. Puolue- tai ulkoparlamentaarisesti ak-

tiivisia oli suhteessa enemmän työelämän ulkopuolella olevien keskuudessa kuin töissä käyvisä. Sen sijaan vetäytyjien osuus oli suhteessa suurin työelämässä mukana olevien keskuudessa. Elämäнкаарiefektin valossa havainto vaikuttaa paradoksaaliselta: elämänolosuhteiden vakiintuminen näyttää pikemminkin työntävän yksityisfääriin pariin.

Vaikka äänestysaktiivisuuden tarkasteluun haastattelututkimuksen valossa onkin hyvä suhtautua huomattavalla varauksellisuudella, on syytä esittää myös muutama kiinnostava havainto fraktioiden välisistä eroista. Jokainen tutkimuksessa puolueaktiiviksi luokitelluista mainitsi äänestäneensä. Kuten siis olettaa saattaa, läheisyys jotakin puoletta kohtaan toimii selkeänä kimmokkeena äänestää – tai ainakin vähentää halukkuutta tunnustaa tosiasiallinen äänestämättä jättäminen. Aktivisteista 71 prosenttia, muutama prosenttiyksikkö vähemmän kuin vetäytyjistä, sanoi äänestäneensä. Vaikka luvut ovat selkeästi matalampia kuin puolueaktivisteilla ja monitoimijoilla, ovat ne silti molempien kohdalla selkeästi korkeampia kuin voisi olettaa. Vertailtaessa äänestämättä jättämisen perusteluita aktivistien ja vetäytyjien kohdalla havaittiin, että aktivisteista edustuksellisen demokratian kyseenalaistamiseen liittyvien syiden katsoi vaikuttaneen äänestämättä jättämiseen lähes kaksinkertainen joukko (38 prosenttia). Kuitenkin luku on matalampi kuin olisi voinut olettaa. Vetäytyjistä taas selkeä enemmistö (60 prosenttia) katsoi välinpitämättömyydeksi nimeytyillä syillä olleen selvä merkitys äänestämisestä pidättäytymisessä.

Seuraavaksi tarkasteltiin fraktioiden asenteita äänestämisen ekspressiivistä ja instrumentaalista ulottuvuutta kohtaan. Vaikka erot ovat ensi silmäyksellä pieniä, on syytä ottaa huomioon kysymysten muotoilu: harva sanonee suoraan olevansa eri mieltä siitä, että äänestämässä on syytä käydä. Näin ollen pieniäkin poikkeavuuksia on syytä pitää huomionarvoisina. Jälleen odotusten mukaisesti puolueaktiivit suhtautuivat positiivisimmin sekä äänestämistä velvollisuutena että vaikuttamiskanavana mittaaviin väitteisiin. Jokainen

puolueaktiivi piti äänestämistä kansalaisvelvollisuutena ja lähes jokainen (95 prosenttia) asioihin vaikuttamiskeinona. Havainnoista vaikeasti tulkittavin liittyi aktivistien ja vetäytyjien identtiseen asennoitumiseen molempien ulottuvuuksien suhteen. Tulos viittaa siihen, että periaatteen tasolla arvostus vaali-instituutiota ja sen toimivuutta kohtaan on korkeaa. Vastaava havainto on tehty useasti aikaisemminkin: käytännössä äänestämisen kynnyks on korkea, vaikka se periaatteessa nähdään myönteisenä ja tärkeänä (Hellsten & Martikainen 2001, 54). Kiinnostavaa kuitenkin on, että se näyttää pätevän riippumatta toiminnallisesta orientaatiosta. Aktivistien kohdalla tämä viittaa siihen, että äänestämistä ei ainakaan asennetasolla nähdä ulkoparlamentaariselle toiminnalle vaihtoehtoiseksi vaan pikemminkin täydentäväksi osallistumiskanavaksi. Samaan suuntaan osoittaa myös se, että edustuksellisuuden demokratian kyseenalaistamisen katsoi aktivisteista vaikuttaneen äänestämättä jättämiseen kuitenkin vain alle 40 prosenttia, kuten edellä mainittiin.

Lopuksi fraktioita esiteltiin vielä poliittisen sosialisoinnin valossa. Tulokset näyttivät siltä kuin oli oletettavaakin eli toiminnallisesti aktiivisemmat fraktiot olivat saaneet vetäytyjiä useammin vanhemmiltaan mallin äänestää. Ei ole kuitenkaan täysin selvää, mitä kautta kyseinen yhteys syntyy, koska kannustaminen äänestämään saattaa ohjata yksilöä osallistumaan tai ainakin kiinnostumaan myös muunlaisesta poliittisesta toiminnasta. Riippumatta siitä, miten päin vaikutuskelju kulkee, äänestämiseen sosiaalistumisen ja muun poliittisen toiminnan välinen yhteys on kuitenkin selvä: kotoa opittu äänestämismalli näyttää olevan yhteydessä myös siihen, millaisena poliittisena toimijaksi yksilö itsensä näkee.

Kokonaisuudessaan 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolvi vaikuttaa fraktioiden valossa varsin yhtenäiseltä. Selkeä enemmistö muodostavat vetäytyjät, joiden haluttomuus äänestää vaaleissa saati toimia muuten poliittisesti on edelleen suuri kysymysmerkki. Tämä joukko muodostaa 18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven perustan, mutta

siinä on silti havaittavissa selviä soraääniä. Erittäin pieni, mutta nähtävästi sitäkin aktiivisempi joukko on aktiivinen joko puoluejärjestöissä tai sekä puolue- että ulkoparlamentaarisisa järjestöissä ja suhtautuu erittäin myönteisesti äänestämiseen. On vaikea arvioida, johtuuko innostus siitä, että joukko on keskimääräistä nuorempi vai onko kyseessä ”todellinen” fraktio, jolle enemmistöä passivoittanut avainkokemus ja sosialisaatioprosessi on toiminut aktiivisesti.

Vaikka aktivistit poikkeavat enemmistöstä paikoin selkeästi, eivät näkemyserot äänestämisen suhteen ole kuitenkaan niin erilaisia kuin olisi voinut odottaa. Toisaalta äänestämistä kohtaan tunnettuja asenteita mitattiin tässä sangen rajallisella määrällä kysymyksiä, joten aktivistien erikoisuudelle ei tullut ehkä kaikista hienosyisemmin esiin. Joka tapauksessa tässä aktivisteiksi luokiteltujen, toiminnallisesti ulkoparlamentaarisesti orientoituneiden, nuorten näkemykset äänestämisestä lienevät hedelmällinen tutkimuskohde, etenkin jos tämän tyyppisestä toiminnasta kiinnostuneiden määrä kasvaa.

Viitteet

- ¹ Haluan erityisesti kiittää professori Tuomo Martikaista artikkelia yleisesti koskevista höydyllisistä kommentteista ja VTM Minna Puoskaria yleiskommenttien lisäksi avusta empiirisen asetelman hiomisesta.
- ² On syytä huomata, että fraktiot on konstruoitu sangen mukaillusti, koska ei ole tarkemmin eritelty, mitkä avainkokemukset ovat saattaneet vaikuttaa kyseisen äänestäjäskupolven orientaatioon poliittista osallistumista kohtaan. Sen sijaan on lähdetty suoraan siitä, että tuon kokemuksen synnyttämien jakolinjojen eräs heijastuma on yksilön näkemys itsestään poliittisena toimijana. Ratkaisua perustellaan tarkemmin myöhemmin.
- ³ Kiitän näkökulman esittämisestä HTM Antti Valletta.
- ⁴ Alaluku perustuu osittain *Politiikka*-lehdessä julkaistun artikkeliin (ks. Martikainen & Wass 2002a). Kiitokset lehden anonymille refereelle erityisesti nuorten poliittista sosiaalistumista koskevista kommentteista.
- ⁵ On kuitenkin tärkeää huomata, ettei poliittinen sosialisaatio liity vain johonkin tiettyyn kehitysvaiheeseen, kuten nuoruuteen, vaan se on osa jatkuvaa prosessia. Näin ollen yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutus ei pääty aikuistumisen kynnyksellä vaan

jatkuu läpi koko yksilön elämän. (Jääsaari 1986, 272; ks. myös Alapuro 1969, 7.)

- ⁶ Franz U. Pappi (1973) on havainnollistanut empiirisiin analyyseihin nojaten luokkaperusteisten vastakohtien säilyvyyttä silloisessa länsisaksalaisessa politiikassa puolue- ja yhteiskuntarakenteiden muuttuessa. Ajatuksena on, että puoluejärjestelmää ja poliittista osallistumista saattaa jatkuvuus ja vakiintunut yhteys taustatekijöihinsä silloinkin, kun poliittisessa osallistumisessa ja puolueiden voimasuhteissa tapahtuu muutoksia. Yksinkertaisimmillaan on kyse siitä, että suhteellisten osuuksien muutokset puolueiden vakiintuneissa kannattajakunnissa heijastuvat sellaisinaan puolueiden voimasuhteisiin. Tällaisissa tapauksissa poliittiset muutokset ovat helposti selittyviä ja tavallaan ”luonnollisia”.
- ⁷ Kansalaisten koulutustason nousu liittyy jo muutama vuosikymmen sitten havaittuun paradoksiin tai ”arvoitukseen”: vaikka kansalaisten äänestysaktiivisuus on noussut – ja paremmin koulutetut äänestävät yleensä vähemmän koulutettuja aktiivisemmin – on äänestysprosentti kuitenkin laskenut (Abrahamson & Aldrich 1982, Brody 1978).
- ⁸ Edellä esitetyt selitykset aikuisroolien omaksumisen vaikutuksista äänestysaktiivisuuteen on poimittu kootusti Hightonin ja Wolfingerin (2001) aikuisrooleja koskevan teorian esittelystä ilman, että alkuperäisiä lähteitä on erikseen mainittu.
- ⁹ Jenningsin ja Niemen (1981) tutkimuksessa on kyse vain kahdesta ikäkohortista, mutta tehtyä tulokintaa elämäntapa- ja sukupolviefektien vaikutuksista on tässä sovellettu koskemaan eri ikäkohortteja yleisemminkin.
- ¹⁰ Nuorten asumisliikkuvuuden on todettu olevan muuta väestöä suurempaa (Wolfinger & Rosenstone 1980, 51–53). Sama havainto näyttää pätevän myös Suomeen: vuosien 1987 ja 1999 välillä asuinkuntaa muuttaneiden määrä oli suhteessa suurin 25–34-vuotiaiden keskuudessa (ks. Martikainen & Wass 2002b, 75).
- ¹¹ On muistettava, että etenkin Yhdysvalloissa muuttajien alhaisemmassa äänestysaktiivisuudessa on pikemminkin kyse uudelleenrekisteröinnin aiheuttamasta hankaluudesta kuin muuttajien muita heikommin omaksumasta kansalaisroolista (Squire, Wolfinger & Glass 1987, 61). Vaikka Suomessa muuttamisesta ei seuraa äänestämisen suhteen lisäjärjestelyjä, on silti kiinnostavaa havaita, että esimerkiksi vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaalien välillä yli kolme kertaa muuttaneiden 18–24-vuotiaiden äänestysaktiivisuus (37 prosenttia) oli vuoden 1999 vaaleissa 16 prosenttiyksikköä matalampaa vastaavan ikäryhmän ei-muuttaneisiin verrattuna (Martikainen & Wass 2002b, 74).

- ¹² Virtasen ajatus sukupolvien sisäisistä rintamalinjoista, fraktioista, on käsitteellisesti monella tapaa ongelmallinen. Kuten Toivonen (1999, 234) huomauttaa, on vaikea perustella yhtenäisen sukupolvi-vaikutuksen olemassaolo, mikäli yksi jäsen toimii yhdellä ja toinen toisella tapaa. Toiminnassa täytyykin erilaisuudestaan huolimatta olla taustalla jokin yhteinen sävel, joka tutkijan on kyettävä jollain tapaa operationalisoimaan. Muussa tapauksessa koko keskustelu sukupolven vaikutuksesta jää pelkkien oletusten varaan.
- ¹³ Kohorttiin voi myös liittyä ulkopuolelta, esimerkiksi muuttamalla aikuisiällä toiseen maahan (Georgsson 1976, 93).
- ¹⁴ Delli Carpini, kuten moni muukin, viittaa tässä kohdin saksalaiseen sosiologi Karl Mannheimin vuonna 1928 ilmestyneeseen artikkeliin, joka nousi anglosaksisessa maailmassa kuuluisuuteen englanniksi käännettynä vuonna 1952. Mannheimin klassikon lähtökohtana on eron tekeminen biologiseen rytmiin perustuvan ja sosiaalisen kokemuksen muovaaman sukupolven välille (ks. Virtanen 1999a; Virtanen 2001). Seuraavassa Delli Carpinin (1986) käsite-erittelyyn pohjautuvassa osiossa ei viittauksia Mannheimiin ole erikseen mainittu.
- ¹⁵ Sukupolviefektin idealiteettityypin tulkinnasta ks. viite 9.
- ¹⁶ Lisäksi on syytä huomata, että huolimatta aggregaattitason äänestysaktiivisuuden laskusta, niin sanotut suuret ikäluokat ovat myös onnistuneet säilyttämään varsin hyvin nuorena omaksumansa korkean äänestysaktiivisuuden (ks. Martikainen & Wass 2002a).
- ¹⁷ Taulukossa 13 on seurattu eri ikäkohortteja vaalista toiseen ja laskettu heidän ikänsä kulloistenkin vaalien ajankohtana. Esimerkiksi vuoden 1979 eduskuntavaaleissa 18-vuotiaita olleet olivat vuoden 1987 vaaleihin tullessa 26-vuotiaita ja siitä 12 vuoden kuluttua vuoden 1999 vaalien ajankohtana 38-vuotiaita.
- ¹⁸ Tässä on nähtävissä taas sukupolven käsitteeseen liittyviä loogisia ongelmia: pitäisikö puhua yhdestä vai useammasta sukupolvesta, mikäli eri avainkokemus tuottaa saman lopputuloksen, esimerkiksi poliittisen passivoitumisen?
- ¹⁹ Virtanen (1999a, 84–85) käyttää tässä termiä ”kokemuksellinen polvi” synonyymina Mannheimin käsitteelle ”sukupolviasema” (ks. myös Purhonen 2002b, 8) viitaten siihen, että tämä sukupolvikehityksen toinen taso on nimenomaan seurausta yhteisestä kulttuuri- ja kokemusympäristöstä, jossa eri sukupolvet kasvavat ja vanhenevat.
- ²⁰ J. P. Roos (1985, 25; ks. myös Jääsaari & Martikainen 1991, 20) on viitannut jo sodan aikana tai sen jälkeen syntyneiden, ”suuren murroksen sukupolven”, kohdalla sille ominaiseen ”kokemattomuuteen”: kyseisen sukupolven elämässä ei ole sairauden, kata-

strofien, suoranaisen puutteen, äkillisten muutosten tai sotien kokemuksia. Tapahtunutta muutosta voi parhaiten kuvata sanomalla, että sukupolven elämäkertoja leimaavat usein ei-kokemukset, elämä on ollut melko mutkatonta ja ongelmat pieniä (Roos 1985, 40). Oletettavaa on, että samantapainen luonnehdinta sopii kuvaamaan myös seuraavaa, kaupungissa kasvanutta ”lähiöiden sukupolvea” (määrittelystä ks. emt., 26). Elämän ainakin näennäinen helppous on ehkä osaltaan ollut omiaan siirtämään yksilön katseen ulkopuolisen maailman sijasta sisään päin. Kyse ei välttämättä liene siitä, että merkittävät yhteiskunnalliset tapahtumat olisivat olleet nuorille yhdentekeviä, mutta ne eivät myöskään ole ehkä mobilisoineet kollektiiviseen toimintaan poliittisella areenalla. Tässä yhteydessä on olennaista myös kysymys yhteiskunnassa vallitsevasta poliittisesta kulttuurista ja arvoista. Voisi ajatella, että aito kollektiivisuus yksilön käyttäytymisen perustana on vähitellen menettänyt merkitystään ja kansalaiset ovat tavallaan vetäytyneet yksityisfääriin pariin. Yksilöiden suhde ympäröivään yhteiskuntaan on näin paitsi yksilöllistynyt myös yksityistynyt ja epäyhteiskunnallistunut (keskustelusta ks. Jääsaari & Martikainen 1991, 9; Jääsaari 1989). Toisaalta ”ei-kokemusten” voisi ajatella vaikuttavan yhtä hyvin päinvastaisesti: kun oman elämän asiat ovat järjestyksessä, energiaa riittää myös yhteiskunnalliseen toimintaan. Tällöin olisikin pikemminkin kyse siitä, mihin tuo yhteiskunnallinen vaikuttamishalu suuntautuu: kansallisen tason politiikkaan vaikuttamista äänestysintituution välityksellä ei välttämättä koeta riittävän motivoivaksi tai päämäärien kannalta tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi (ks. Hellsten & Martikainen 2001).

- ²¹ Nuorten järjestöosallistumista selvittäneen tutkimuksen mukaan puoluejäsenten määrä 18–29-vuotiaissa nuorissa oli 1990-luvun loppupuolella vielä tätäkin pienempi, alle 15 000 (Nurmela 1999).
- ²² Nimitys ”ulkoparlamentaariset aktiivit” saattaisi olla johdonmukaisempi suhteessa puolueaktiiveihin. Kuitenkin parlamentaarisen areenan ulkopuolella toimivia kutsutaan nykyisin arkikielessä vakiintuneen käytännön mukaan aktivisteiksi esimerkiksi uutisoitaessa mielenosoituksia.
- ²³ On kuitenkin huomattava, että äänestämiseen suhtauduttiin asennetasolla melko myönteisesti myös vähemmän koulutettujen keskuudessa.
- ²⁴ Vaikka toimialoitteinen tarkastelu ei kerrokaan yksilön asemaa kyseisellä sektorilla, nuori ikä viittaa siihen, että kyseessä on nimenomaan matalasti koulutetut, työnteekijäammattissa rakennusosalalla toimivat henkilöt.
- ²⁵ Tähän vaikutti myös se, että ulkoparlamentaarisen toiminnan mittarissa on mukana useampia järjestöjä

kiinnostusta mittaavassa muuttujassa kuin varsinaista jäsenyyttä mittaavassa, kuten seuraavassa tullaan esittämään.

- ²⁶ Huomiosta kiitos Sami Borgille.
- ²⁷ Tärkeä syy", "vaikutti jonkin verran", "ei vaikuttanut lainkaan" sekä "en osaa sanoa". "En osaa sanoa" -vastaukset on luokiteltu puuttuviksi tiedoiksi.
- ²⁸ Näiden kolmen ulottuvuuden lisäksi faktorianalyysi tuotti neljännen ulottuvuuden, jonka tulkinta on ongelmallisempaa. Vaikka ulottuvuuden ominaisarvo onkin yli yksi, mitä voidaan pitää nyrkisääntönä sen jatkoanalyysiin sisällyttämiseksi (ks. Mattila 2003, 112), sille ei pystytty muodostamaan sisällöllisesti johdonmukaista tulkintaa. Neljännellä ulottuvuudella latautui politiikan kiinnostavuuteen ja vaalien epäinnostavuuteen liittyviä muuttujia. Näistä ensin mainittu latautui voimakkaammin kolmannella ulottuvuudella ja oli myös tulkinnallisesti siihen luontevammin liitettävissä. Vaalien epäinnostavuus jäi täten neljännen ulottuvuuden ainoaksi kärkeämuuttujaksi. Näistä perusteluista johtuen neljäs ulottuvuus päätettiin jättää tarkastelusta pois ja pääkomponenttianalyysin tulokset raportoitu vain kolmen ensimmäisen ulottuvuuden osalta (liite 1).
- ²⁹ Vastausvaihtoehdot "tärkeä syy" ja "vaikutti jonkin verran" on yhdistetty tässä vaiheessa "vaikutti äänestämättä jättämiseen" -vastaukseksi. Näin kustakin summamuuttujasta muodostui kaksiluokkainen.
- ³⁰ Vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "osittain samaa mieltä" on yhdistetty "samaa mieltä" -vastauksiksi.
- ³¹ Sama pitää paikkansa, vaikka tarkasteltaisiin pelkästään väitteiden kanssa täysin samaa mieltä olevia.

Kirjallisuus

- Abrahamson, Paul R. & Aldrich, John H. (1982). The decline of electoral participation in America. *American Political Science Review* 76:3, 502–521.
- Alapuro, Risto (1969). *Sukupolvet ja arvot*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 118/1969.
- Allardt, Erik (1981). Sukupolvet suomalaisen yhteiskunnan kuvauksessa. *Sociologia* 18:4, 265–274.
- Anduiza Perea, Eva (1999). Youth turnout in national parliamentary elections. Teoksessa *Youth Voter Participation. Involving Today's Young in Tomorrow's Democracy*. Stockholm: The International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).
- Borg, Sami (1996a). *Nuoret ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen. Raportti nuorten osallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin*. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuorisoasiainkeskus.
- Borg, Sami (1996b). *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja edus-*

kuntavaalein äänestysprosentin laskusta. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.

- Borg, Sami (1998). Nuorten poliittisen osallistumisen kehityslinjoja. *Nuorisotutkimus* 16(3), 21–32.
- Borg, Sami (1999). Nuorten äänestyspäätökset vuoden 1999 eduskuntavaaleissa. Teoksessa *Eduskuntavaalit 1999*. Vantaa: Tilastokeskus, 31–36.
- Brody, Richard A. (1978). The puzzle of political participation in America. Teoksessa Anthony King (toim.), *The New American Political System*, Washington, D.C.: American Enterprise Institute, 287–324.
- Campbell, Angus & Converse, Philip E. & Miller, Warren E. & Stokes, Donald E. (1960). *The American Voter*. New York: John Wiley & Sons.
- Dalton, Russell J. (2000). The decline of party identifications. Teoksessa Russell J. Dalton & Martin P. Wattenberg (toim.), *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 19–36.
- Delli Carpini, Michael X. (1986). *Stability and Change in American Politics. The Coming of Age of the Generation of the 1960s*. New York and London: New York University Press.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Bros.
- Georgson, Åke (1976). Unga välgare och politik. *Statsvetenskaplig tidskrift* 76:2, 91–119.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001). *Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001:3.
- Highton, Benjamin & Wolfinger, Raymond E. (2001). The first seven years of political life cycle. *American Journal of Political Science* 45:1, 202–209.
- Jennings, M. Kent & Niemi, Richard G. (1981). *Generations and Politics. A Panel Study of Young Adults and Their Parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Jääsaari, Johanna (1986). Sukupolvet, elämäntapa ja politiikka. *Politiikka* 28:2, 258–81.
- Jääsaari, Johanna (1989). *Individualismi ja poliittisen kulttuurin muutos. Pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittinen suuntautuminen*. Yleisen valtioon lisensiaattitutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo (1991). *Nuorten poliittiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Anu (2002). *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Loki-kirjat.
- Kurikka, Päivi (2003). *Nuorten kuntakuva*. Nuorten Suomi 2001 -tutkimuksia nro 6. ACTA nro 158.

- Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Martikainen, Tuomo (1978). *Ikä ja sitoutuminen politiikkaan. Tutkimus eri ikäryhmien, erityisesti nuorten osallistumisesta v. 1975 valtiollisiin vaaleihin*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 36. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Martikainen, Pekka, Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2003). *The Effect of Socioeconomic Factors on Voter Turnout in Finland: A Register Based Study of 2.9 Million Voters* (käsikirjoitus).
- Martikainen, Tuomo & Wass Hanna (2002a). Laskeva äänestysaktiivisuus sukupolvi-ilmiönä. *Politiikka* 44:1, 17–30.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002b). *Äänettömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1980). *Nuoret ja politiikka. Tutkimus suomalaisen vaali-instituution toimivuudesta*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 40. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1984). *Nuorten poliittinen suuntautuminen. Tutkimus nuorten äänestysvalinnoista*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 59. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1991). *Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos*. Tutkimuksia 178. Helsinki: Tilastokeskus.
- Milbrath, Lester W. & Goel, M. L. (1977). *Political Participation*. Chicago: Rand McNally.
- Myrskylä, Pekka (2002). Suuret ikäluokat liikkeessä. *Hyvinvointikatsaus* 1/2002, 2–7.
- Konttinen, Annamari, Dunlap, Riley E. & Aarnio, Sari (2003). *Suomalaisten omat puolueet. Luottamuksen, vaikuttamisen ja samastumisen kysymyksiä*. Turun yliopisto, sosiologian laitos. Sosiologian tutkimuksia A26.
- Nurmela, Sakari (1999). *Nuoret ja eduskuntavaalit 1999. Raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 1999 eduskuntavaaleihin*. Nuoran julkaisu, Nro 12. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuorisoiainneuvottelukunta.
- Pappi, Franz U. (1973). Parteiensystem und Sozialstruktur in der Bundesrepublik. *Politische Vierteljahresschrift*, 14 Jahrgang, Heft 2, 191–212.
- Paloheimo, Heikki (2002). Hallituksen toiminnan ja puoluejohdon taitavuuteen kohdistuva arviointi puoluekannatuksen selittäjänä. *Politiikka* 44:1, 124–143.
- Pekonen, Kyösti (1997). Puoluevastainen mieliala Suomessa. *Politiikka* 39:1, 14–29.
- Pesonen, Pertti & Sankiaho, Risto & Borg, Sami (1993). *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Powell, G. Bingham Jr. (1980). Voting turnout in thirty democracies: Partisan, legal and socio-economic influences. Teoksessa Richard Rose (toim.), *Electoral Participation. A Comparative Analysis*. Beverly Hills: Sage.
- Purhonen, Semi (2002a). Nykynuorten sukupolvesta tv-käsikirjoituskilpailun valossa. Kirja-arvostelu. *Sosiologia* 39:4, 329–331.
- Purhonen, Semi (2002b). Sukupolvikäsitteen kolme ulottuvuutta. Diskursiivisen dimension merkitys sukupolvitietoisuuden rakentumiselle. *Sosiologia* 39:1, 4–17.
- Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Roos, J. P. (1985). *Elämäntapaa etsimässä*. Tutkijaliiton julkaisusarja 34. Jyväskylä: Tutkijaliitto.
- Squire, Peverill & Wolfinger, Raymond E. & Glass, David P. (1987). Residential mobility and voter turnout. *American Political Science Review* 81, 45–65.
- Stoker, Laura & Jennings, M. Kent (1995). Life-cycle transitions and political participation: The case of marriage. *American Political Science Review* 89:2, 421–433.
- Teixeira, Ruy A. (1987). *Why Americans Don't Vote*. Westport: Greenwood Press.
- Toivonen, Timo (1999). Kommentteja Matti Virtasen ”Sukupolvi”-artikkeliin. *Sosiologia* 36:3, 234–235.
- Virtanen, Matti (1999a). Sukupolven tasot, fraktiot ja elämäнкаari. *Sosiologia* 36:2, 81–94.
- Virtanen, Matti (1999b). Toivoselle: metaforan ihannuus ja kurjuus. *Sosiologia* 36:3, 235–236.
- Virtanen, Matti (2001). *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolven dynamiikka*. Helsinki: SKS, Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 831.
- Wolfinger, Raymond E. & Rosenstone, Steven J. (1980). *Who Votes?* New Haven: Yale University Press.

Raportit, www-julkaisut ja lehtiartikkelit

- Elinkeinoelämän valtuuskunta (2001). *Erilaisuuksien Suomi. Raportti suomalaisten asenteista 2001*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Elinkeinoelämän valtuuskunta (2003). *Vaatelias vaalikansa. Raportti suomalaisten asenteista 2003*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mattila, Mikko (2003). *Faktorianalyysi*. Menetelmäopetuksen valtakunnallinen tietovaranto. Yhteiskunnallinen tietoarkisto, <http://www.fsd.uta.fi/menetelma-opetus/>
- Ylioppilaslehti 6/2003: ”Nuoret hävisivät vaalit”.

LIITE 1

18–30-vuotiaiden äänestäjäskupolven kannanotot äänestämättä jättämisen syihin vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi.

	Välinpitämättömyys	Kyseenalaistaminen	Epätietoisuus
Ei viitsinyt äänestää	0,82	-0,01	-0,04
Politiikka ei kiinnosta	0,75	0,17	-0,03
Asiat hoituvat muutenkin	0,72	0,15	-1,13
Ei hyvää syytä käydä äänestämässä	0,61	0,35	0,23
Estynyt äänestämään	-0,56	-0,22	-0,40
Halusi protestoida	-0,07	0,77	0,27
Ei äänestä periaatteessa	0,22	0,70	0,00
Suora toiminta tehokkaampaa	0,21	0,62	0,04
Epäluottamus poliitikkoihin ja politiikkaan	0,34	0,62	0,09
Liikaa työttömyyttä ja eriarvoisuutta	0,33	0,59	0,00
Ei löydä ehdokasta	0,03	0,12	0,83
Ei löydä puoluetta	-0,02	0,12	0,79
Ei riittävästi tietoa ehdokkaista	0,25	-0,06	0,57
Ominaisarvo	5,48	1,87	1,35
Kumulatiivinen selitysaste (%)	22,2	39,5	52,2

KARI PAAKKUNAINEN

POLITIikkaa ei enää ohiteta likaisena pelinä. RISKIYhteiskunnan nuoret rakentajat ja populistit

Pierre Bourdieu tokaisi yhdellä taannoisista suomenvierailuistaan gallup-kommentteja uudelleille toimittajille, etteivät survey-tutkimukset edusta ”totuudellista” kuvaa ihmisten ajattelutavasta (vrt. Bourdieu 1984). Pikemminkin ne heijastelevat vastaajien peliä ja peilausta siitä, miten he haluavat erottautua muista ja näyttäytyä, rakentaa omakuvaansa ja uskoa ajankohdan käypiin arvoihin ja tapoihin. Tämä varsinkin nuorten kansalaisten joustavaa ja pelillistä asennetta (elastisuutta ja retorisuutta) alleviivaava perusajatus saa vankkaa tukea Suomen Gallupin pika-analyysin tuloksista.¹ Tällä en tarkoita, että mielipidetutkimukset olisivat ”nonsense-informaatiota”. Kyse on siitä, kuinka niitä luetaan ja tulkitaan. Vaalien ja mielipidetutkimusten tulokset ja tulkinta ovat aukinainen ja poliittinen projekti, joka jatkuu.

Erilaisten aineistojen ja muuttujien yhdistämisellä, nuorten omien kirjoitusten, käsitysten, survey-tutkimuksen aineistojen ja vertailevan tulkinnan yhdistämisellä (triangulaatiolla) sekä haastattelukysymyksiä muutamien vuosien välein toistamalla empiirisen kyselytutkimuksen lukutavat tarkentuvat. Silti olemme politiikkaa koskevien haastattelututkimuksen ikuisuusongelmien edessä: ihmisten väliset ristiriitaiset ja jän-

nitteiset suhteet, joita ihmiset kokevat ja käsitteellistävät eri tavoin, helposti neutralisoidaan ja siivotaan ulos tutkimusasetelmasta. Näin käy, jos uskotaan institutionaaliseen, vaalikeskeiseen ja yhteiseen kieleen (kommunikaatioon) perustuvaan gallup-tekniikkaan ja standardeihin politiikan kuvana, yhteisenä, jaettuna ja koherenttina representaationa.

Nuorten peilaileva, elastinen ja retorinen suhde gallup-haastatteluun näyttäytyy esimerkiksi siinä, kuinka vastaajat ”antavat väärän ja mairittelevan todistuksen” jopa suhteellisen yksikäsitteisestä teosta, äänestämässä käymisestä. Moni vain sanoo äänestäneensä. Vastaajathan puhuvat kuin poliitikot? ”Suu puhuu yhtä, käsi tekee toista”? Tämä vastaajien suhtautumistavan jännittisyys, yleisöä (eli tutkijoita) kokeileva poliittinen suostuttelu ja ambivalenssi näkyvät siinä, että tutkijat (Pesonen & Sankiaho & Borg 1993; ks. myös Nurmela ja Pehkosen tulkinta tässä kokoelmassa) tarvitsevat niin kutsutun 15 prosentin peukalosäännön mukaisen korjauskertoimen, jotta vaaliaktiivisuutta voidaan kuvata realistisesti. Viimeisimmät korjauskertoimet, joita on kyetty tarkentamaan vaalien reaaliäänestäjälajien lukemisella, ovat nousseet jopa 20 prosentin tietämille. Toisaalta nuorten erilaiset ryhmät hyväksikäyttävät gallup-rutiineja. Toisinaan he välttelevät niiden (ansa)luokkia tai modernisti harkiten valitsevat erilaisia arvomittoja, kielipelejä ja jopa ironisia heittoja vastaustensa perusteiksi. Siten suhde politiikkaan voi määrittyä mitä erilaisimmin tavoin ja nuoret leikittelevät ja pelaavat (poliittisesti) tällä suhteella.

Tämä variaatio tulee hyvin esiin Suomen Gallupin aineistossa, jossa kysyttiin nuorten politiikka-käsitystä. Vastaajille oli tarjolla kaksitoista erilaista tulokulmaa (käsitteellistettyä kokemusta tai odotushorisonttia) politiikan ilmiöön. Nämä tulokulmat perustuivat aiempaan hermeneuttiin ja survey-perustaiseen tulkintaan nuorten poliittisesta merkityksellisyydestä (Pesonen 1958; Martikainen & Yrjönen 1983; Jääsaari & Martikainen 1991; 68–76; Palonen 1993; Paakkunainen 1989; 1991; 1993; 1996; 1999 ja

2001). Vastaukset (ks. taulukko 1) osoittivat, kuinka nuorten politiikkakäsitykset varioivat ja ovat ristiriitaisia, jopa lyövät toisiaan korville. Sama yksilö tai ryhmä nuoria saattaa eri tilanteissa tai käsitehorisonteissa omaksua monia, erilaisia ja ristiriitaisiakin kielikuvia politiikasta. Kyse on myöhäismodernista tilannekohtaisuudesta, teema- ja diskurssikohtaisesta monikasvoisuudesta sekä auktoritatiivisten, jatkuvien ja pysyvien erotte-
lujen ja symbolien hajoamisesta. Nuorilla on survey-tutkimuksia myöten esittäytyvä ja tilanne- ja asiakohtaisesti sekoitettu (mutantti tai hybridi) suhde tai puhetapa politiikan maailmaan.

Suomen Gallupin kyselyn politiikkakäsityksiä ruotiva aineisto, johon tämä lyhyt artikkeli nojaa, osoittaa, että nuorilla on omat ja usein sangen yksilölliset sekä keskenäänkin erimittaiset konstruktionsa ja tyylinsä puhua politiikasta. Kun nämä konstruktiot asetetaan establishmentin (instituutioiden, etabloituneiden puolueiden ja vaaliverkosto-organisaatioiden) ajatustottumuksia vastaan, piirtyy olennaisesti uudenlainen kuva poliittisesta mittelöstä ja diskurssista. Uskon, että useat nuorten poliittiset teot, merkitykset ja ironia tulevat merkitykselliseksi vain tässä valossa: nuoret osaavat toimia ja harkita psykedeelisessä ja byrokraisoituneessa riskiyhteiskunnassa eivätkä he alistu yhdenmukaisen establishmentin poliittisen vaipan ja kommunikaation alle (vrt. Paakkunainen 1993.)

Eduskunta on pelkkää teatteria ja näytelmää?

Suomen Gallupin selvityksen mukaan sähköisen ja sanomalehtimedien sekä internetin merkitys ovat kasvaneet myös ”äänestämiseen liittyvis-
sä harkinnoissa”.² Osaltaan tämä osoittaa, miten TV-vallan rinnalla on puhuttava Internet-paradigmasta poliittisia valintoja muokkaavana kenttänä. Media on kuuma kenttä, joka entisestään psykedelisoi poliittisia merkityksiä, edustuksellisen demokratian näyttämöllepanoa ja dramatisoinnin taitoja. Representaatio on entistä enemmän tulkinnan juhlaa, karismaattisten tulkkien, kuvien ja tematisointitapojen draamaa (empiirisestä tarkastelusta ks. Pekonen 1995). Kaukana

ovat ne ajat, jolloin ”eduskunta oli pienoiskuva kansasta” tai ”kansan tahdon suora ilmaus”. Nytemmin representaatio (edustuksellinen ja media-perusteinen demokratia vaaliprojekteineen) on aina omanlaisensa, vain tulkintojen ristiriita. Jännitteisissä tulkinnoissa on myös itse politiikkaa koskevat käsite-eronsa, arvoriistiriitansa ja (klassiset) ironiset puolensa (vrt. Ankersmitt 1996).

Kamppailu käydään huomiosta (Bauman 1997). ”Kansanvalta puhuu” ja keskusteluttaa edushahmonsa aina uusilla tavoilla. Globaalit ta-
pahtumat ja poliittinen vääntö ovat täällä tänään, olemme samalla kaukonäköisiä (*Fernsehen*, ks. Beck 1999): eduskuntavaaleissa vaalikampanjoiden personoitujen pää(ministeri)ehdokkaiden uskotavuus ja tulkinta koeteltiin hyvin erilaisissa ja vaihtuvissa konteksteissa. Näissä konteksteissa heidän poliittinen subjektuutensa asettui maailmanlaajuisiin jännitteisiin, joissa ”kamalat asiat” sekä ”suuren lupausten” ja illusoristen ratkaisujen esittäjät tulevat muualta, suuresta maailmasta.

Nuorten suhde gallupiin on vähän kuin suhde vaali-instituutioon tai vaalikäyttäytymisen harkintaan. Sadat kyselytutkimukset ovat yksi asiantuntijoiden artikuloiman palautteen ja demokratian (diskurssiteknologian) muoto, joka korvaa perinteistä ja nuortenkin keskuudessa ritualistiseksi ja tukkoiseksi koettua järjestö- ja puoluedemokratiaa. Gallup-kokemus lähenee ajatusta vaaleista, ja usein edellinen joko täydentää tai korvaa jälkimmäistä. Vaali- ja gallup-instituutio voivat useissa suhteissa muistuttaa toisiaan poliittisina instituutioina, jotka sulkevat ja avaavat nuorille (identiteetti)poliittisen samastumisen, erottautumisen, kannanoton ja poliittisten (peli-)valintojen paikkoja.

Erilaiset kyselyt ja vaalit saattavat tietenkin sulkeutua ja aktualisoitua poliittisesti, politisoitua ja olla politikoinnin kohteena ja areenana, sangen erilaisin tavoin ja jännittein (ks. popularisoidusta tulkinnasta Palonen 1993). Vaalien henkilöityminen ja teemakeskeisyys heijastuvat nuortenkin aktiviteeteissa. Presidentinvaalit aktivoivat nuoria ja innostavat heitä pelaamaan vaali-asetelmalla (ks. Borgin artikkeli tässä teoksessa,

vrt. Paakkunainen 1993). Luonnollista tai annettua äänestysten tai kyselyvastaamisten poliittinen jännite, vakavuus ja relevanssi eivät kuitenkaan ole. Edustuksellinen demokratia lepää muutoksen ja erilaisten toisilleen vastakkaisten ja vaihtoehtojen (asymmetristen ja monitulkintaisten, jopa ironisten) merkitysten varassa.

Suomen Gallupin kiinnostavan aineiston lisä tähän keskusteluun nuorten poliittisista instituutioista on se, että 1990-luvun nuorten poliittiseen merkityksellisempään verrattuna aineiston kautta puhuva nuoriso omaa poliittisesti aiempaa aukinaisemman suhteen poliittisiin instituutioihin.³ Tämä aukinaisuus ei tarkoita antautumista kollektiiviselle puolue- tai institutionaaliselle vaalidemokratialle, sen talouden välttämättömyyksien ja hallinnoitumisen rutiineille. Se tarkoittaa voimistunutta asennetta arvottaa, valita ja pelata myös äänestämällä. Tämä viittaa toisaalta populistiseen, toisaalta riskiyhteiskunnalliseen ja elämänpoliittiseen keskusteluun, jossa yksilöt ja asiakohtaisesti toisensa löytävät ryhmät uskaltavat ilmaista paheksuntansa (populismi) tai harkitusti (reflektoiden) valita keinot omien poliittisten arvojen ja tavoitteiden mukaisessa poliittisessa toiminnassa.

Toisaalta kyse on populistisesta rohkeudesta rikkoo tavallisen, katkerasti ja halventavasti (pejoratiivisesti) passivoituneen nuorisoryhmän ja politiikkaeliitin kahtiajakoa esimerkiksi Tony Halmeen ilmaiseman symbolisen vaihtoehdon ja kielipelin puolesta. Perussuomalaisten ja Halmeen kannatus oli valtaisa kouluvaaleissa ja myös vaalien jälkeisissä gallupeissa. Toisaalta voi puhua modernin kompetenteista nuorista, jotka keskustelvat myös survey-tutkimuksen mukaan rivakasti aikamme riskeistä, joihin ei ole olemassa ”lineaarisen” valmiita edistykseellisiä vastauksia tai positiivisia utopioita. On vain poliittisia silmämääriä: yksilön vastuu ja pakkovalinnan vaikeudet, marginalisaatio, työttömyys, teknologia ja kasvu, ekologia, väestönkasvu ja ihmisoikeudet, kehitysapu, turvallisuuspoliittiset liittoumat ja ajattelutavat, globaalit ongelmat ja elämänstandardien sekä järjestisyhteiskunnan rapautumista seuraava valin-

tojen poliittisuuden kasvu, miesten ja naisten tasa-arvo.⁴ Monet nuoret ja nuorten ryhmät saattavat vaaleissakin nähdä poliittisesti aukinaisia paikkoja, ryhmäteemoja, ehdokasyksilöitä ja vaihtoehtoja toimia omien valintojen puolesta. Hektisessä TV- ja Internetparadigman maailmassa ehdokaidenkin on hankittava yhteytensä äänestäjiinsä. Survey-tutkimuksessa harkinnan jälkeen soveliaita luottotyypppejä ja karismaattisia persoonallaan liikuttavia imagoja löytyi entistä enemmän.

Avoimet nuoret – politiikan likaista peliä ei enää jätetä muille

Tämä populistinen ja riskiyhteiskunnallinen aukinaisuus muistuttaa aiempien Helsingin seudun nuorten arvoja kartoittavien tutkimusten tulosta. Näiden tutkimusten mukaan ”uuteen politiikkaan” liittyy toisaalta tiukkoja järjestysvaatimuksia ja näille asenteille vastakkaisia punavihreitä potentiaaleja. Näille uuden politiikan asenteille ei ole helppoja reaaliolollisia purkautumis- ja artikulaatiokanavia (Hellsten-Martikainen 2001; Pekonen 1999). Suomen Gallupin tuoreet tulokset nuorten poliittikkakäsityksistä ja aktiivisuudesta viestivät siitä, että monet nuoret (ryhmät) ovat avautumassa, purkamassa tai miettimässä omia 1990-luvulla lukkiutuneita käsityksiään ”toivotomasta, suljetusta ja likaisesta poliittikkokalkkisten pelistä”. Tällä kyynisellä ajatuksella on juurensa suomalaisittain kivettyneessä vanhassa herrojen poliittisen pelin (eli valtion) ja rahvaan (eli kansalaisten, kansalaisyhteiskunnan) välisessä kahtiajakossa (Allardt 1995; Jääsaari & Martikainen 1991; Paakkunainen 1991). Tämä kahden voiman välinen jännite tietenkin toimi poliittisesti jonkinlaisena responsiivisena ”kontrollikatseena”, mutta tuoreet asenteet viestivät siitä, että kahtiajako on ylitettävissä uusilla tavoilla.

Carl Schmittin (1932) tavoin voisikin ilmaista, että tutkitut nuoret eivät enää välttä tai tuomitse moraalisesti vaalipolitiikan areenoita ”likaisena pelinä”, ja jätä sitä politiikalle vihkiytyneille establishmentin eli valtarakenteen jäsenille. Pikemminkin uusi populistisesti maallisempi ja

notkeampi sekä toisaalta elämänpoliittisesti kevyempi asenne avaavat yhdessä ja erikseen poliittisen vaali-instituutionkin umpikujia, kollektiivista kuorta, ”jo valmiiksi sovittuja” välttämättömyyksiä, rutiineja ja ambivalensseja nuorten osallistumisen tieltä.

Myös tässä Gallupin aineiston jatkotulkinnassakin nousee esiin, että monet politiikkaa herjaavat, *piruttavat* tai politiikan vieraaksi kokevat nuoret eivät juuri suhtaudu äänestämiseen mustavalkoisen tai dogmaattisen kielteisesti. Halme auttaa monen aiemmin nukkuneen ihmisen äänilajin kuulumista eduskuntaan. Toisaalla valtaosa ”modernisaatiovoittajista”⁵ näkee poliittisenkin demokratian aukinaisena, poliittisen moraalin alueena. Tällä alueella ei pelkästään vaalita ”puhtaita” vaihtoehtoja ja poliittiset vääntötilat voivat vapautua. Samalla riskiyhteiskunnan rohkeille yksilöille avautuu globaalin politiikan mahdollisuus: tämä pelitila ja politiikka uskalletaan mieltää (yhteisten) asioiden ja ristiriitojen välttämättömänä ratkaisumomenttina, hikisenä vääntämisenä ja hiertämisenä. Ovatko ”oikean politiikan” vaatimus ja naivismi jo jäämässä taakse? Helpon moralismin ja tekemättömyyden aika on jo monen osalta ohi? Onko politiikan konventionaalinenkin kenttä avoimempi populistisen tai elastisen nuoren kirjaville mutta rohkeille mukaan heittäytymisille?

Sakari Nurmela ja Juhani Pekonen esittävät tämän teoksen artikkelissaan monia kiistanalaisia mutta yhdensuuntaisia tunnuslukuja ja aktiivisuusvertailuja, joiden mukaan nuoren äänestäjävalitsijan luottamus kykyihinsä ja äänestäjäaktiivisuuden merkitykseen olisi kasvamaan päin. Konventionaalinen aktiivisuus näyttää edelleen kasautuvan tiettyihin nuorisoryhmiin, järjestöaktivistista radikaaleihin. Samaa aktiivisuutta osoittaa Internetin poliittinen käyttö. Silti pikasurveyn tulosten mukaan on vain harvoja nuorisoryhmiä, jotka voitaisiin ohittaa tai ”mapittaa” sivullisiksi tai ”toisiksi”. Ainakin gallup-puheessa toivottomuus ja fatalismi ovat vain harvojen asenteita. Mieluisia ehdokkaita löytyy entistä enemmän ja puolueet vastaavat hiukan paremmin

nuoren äänestäjän etuihin. Uurnilla käymättömätään eivät pelkästään naureskele ”vaalikäytetyjän roolille”.

Nuorten äänestäjien määrä kasvoi niukasti viime eduskuntavaaleissa: nuorten äänestäjien likiarvo on vaalipolitologien mukaan 53–54 prosenttia. Viime vaalikauden aikana niiden nuorten määrä, jotka kiistivät poliitikkojen päätösten ”vaikutuksen”⁶ nuorten omaan elämään tai omakoh-taisen sananvallan poliittisten instituutioiden päätöksiin, on vähentynyt. Toisella tapaa kiistanalaiset ja abstraktit ja nuorten omiin arviointeihin tarraavat mitat esimerkiksi sisäisestä ja ulkoisesta kansalaispätevyydestä, politiikka kiinnostuksesta ja sen kognitiivisesta hallinnasta ja ymmärtämisestä, jopa politiikasta modernina yksilöllisenä velvollisuutena osoittavat muutamien vuosien välein toistettujen ”kysymyssettien” mukaan tilastollisen merkittävästi ylöspäin ainakin puhe- ja vastaustapojen tasolla. Sami Borg osoittaa tämän teoksen artikkelissaan, että merkittävä osa nuorisosta seuraa intensiivisellä tavalla vaaleja ja hallitsee lähes vanhempien ikäryhmien tavoin vaalien perusfaktoja ja -taustoja.

Pieni mutta näkyvä radikaalijoukko – jota kukaan ei hallitse

1990-luvun myötä muokkaantunut osallistumiskulttuuri, jossa yksilölliset ja osin epäkonventionaaliset ja jopa radikaalit osallistumistavat nousivat virallisten ja institutionaalisten yhteyksien, rituaalis-kollektiivisten ja konventionaalisten tapojen rinnalle ja sijaan, elää edelleen. Yleisönosastokirjoittelu, paikallinen järjestäytyminen, päätäjäkontaktit, vetoomusaktiot ja jopa boikotit ovat tarjolla nuorten valtaenemmistölle. Rauhanomaisten mielenosoitusten suosio on 1980- ja 1990-luvun alun jälkeen taas nousussa, joskaan se ei ole vielä palannut 70-lukulaisesti poliittisen ilmaisun parrasvaloihin (vrt. Pesonen & Sanki-aho 1979; Lähteenmaa 1999). Villiina Hellsten osoittaa monipuolisin keinoin tämän teoksen artikkelissaan, että nuorilla on käytössään kirjavat mutta rikastuvat politiikan keinot ja ilmaisureper-tuaarit.

Suomen Gallupin aineiston vastaukset ja puhe toimintarepertuaarien laajentumisesta, yksilöllistymisestä ja radikaaleista potentiaaleista eivät kuitenkaan ole tekoja. Retorinen lupaus tai uhka (radikaalista) toiminnasta olisikin kiehtova poliittinen tutkimusongelma. Miten yksilöllisen sukupolven potentiaalia suhteellistetaan, neutraloidaan, vallitetaan ja johdatellaan kontrafinaalisesti, jolloin todellisia tavoitteita ei ilmaista. Vai onko radikaali toisinajattelu pääainekseltaan vain ”lumoa”, jota tutkijat ovat onnistuneet jatkuvala mediapuheella ja gallup-penäämisellä tuottamaan nykynuorisossakin? Toisaalta näyttää siltä, että merkittävää poliittista toisinajattelua on olemassa, koska sen syrjäisyyden ja marginaalisuuden osoittaminen käy monille tutkijoillekin (tilasto)työstä (Wiberg 2000, 80–81).⁷

Onko yksilöllisesti joustavan ja hallitsemattoman maailman paradoksi se, että yksilöllisyys jää siinä ikuisiksi lupaukseksi rajojen rikkomisesta? Kuitenkin tämän lupauksen eli potentiaalisen radikaalin toiminnan muodostama uhka puhuttelee poliittisesti ja siksi nuorten haastajien, ”järjestykseen ja demokratian astialle valistajien” ja vastavoimien on käytävä se läpi omissa politiikoissaan ja pelitilan arvioissaan. Kansalaistottelemattomuuden ja (laittoman) radikalismien suunnassa uskaltautuu toimimaan joka kymmenes nuori (18–21-vuotias). Hän on pääkaupunkiseutulainen tai asuu Uudellamaalla, on miehisen militantti ja liittyy joko vihreiden tai vasemmistoliiton puolueverkostoihin. Suomen Gallupin tutkimus osallistumiskulttuureista antaa ymmärtää, että nuorilla on myös avonainen ja hallitsematon (kontingentti) osallistumiskulttuuri ja -tyyli. Poliittikkakäsitysten ja toimintamuotojen pluralismi ja imaginaarisuus – esimerkiksi jatkuva potentiaalinen puhe suhteessa toteutumattomiin tekoihin –, mediaperustaisuus ja riskitilanne- sekä asiakohaisuus antavat pontta kuvalle elastisesta ja hallitsemattomasta poliittisesta kulttuurista ja toimijoista, jotka eivät ole suoraan kenenkään ulottuvilla, manipuloitavissa tai hallittavissa.

Arvot ja politiikan teemat eivät enää yksinkertaisella tavalla jakaudu puolueiden ja vasemmis-

to–oikeisto-jakolinjan mukaisesti. Myös poliittisten keskustelujen, vaaliedokasverkkojen ja liikkeiden sekavuus ja fragmentaarisuus saattavat hämmentää. Lisäksi ”ihmisillä on syvä skepsis ja tunto asioiden monimutkaisuudesta ja siitä, että tekojen tosiasialliset seuraamukset karkaavat toimijoiden tavoittamattomiin” (Alapuro 1997, 49). Tästä huolimatta pluralistinen osallistumiskulttuuri antaa juuri hallitsemattomuudessaan (kontingenssissaan) tilaa poliittiselle toiminnalle ja ilmaisulle. Uudet poliittiset liikkeet eivät ole ohjelmallisia tai perinteisessä mielessä ”suunniteltuja”. Ne eivät ole ”sateenvarjoja”, eikä niiden toiminta ole vain tiettyjen yhteiskunnallisten rakenteiden systemaattista kritiikkiä. Ne voivat yllättää, politisoida ja politikoida asioita avonaisin mielin ja toimintarepertuaarein.⁸ Poliittisesti itseään määrittelevät liikkeet ja muutokeskustelut eli ”skenet” voivat ylittää legalismin ja kansallisvaltioiden rajat,⁹ kansallisilla ja eurokilpailukykyhankkeilla on (globaalit) kyseenalaistajansa ja pienikin ryhmä voi shokeerata yli mediakynnyksen ja saavuttaa ”toisinajattelussaan” avainmerkityksiä. Epävarmassa maailmassa elävät ihmiset, jotka jatkuvasti joutuvat pohtimaan elämäntilannettaan, ovat kiinnostuneita ja muutoksissaan riippuvaisia näistä symbolisista arvoista ja mediatulkinnoista (Masa 1998, 27).

Rakentavat politiikan metaforat

Suomen Gallupin kyselyssä nuorten politiikkakäsityksistä huomio kiinnittyy ensiksi institutionaalis-osallistuvaan lähestymistapaan (ks. taulukko 1): 81 prosenttia nuorista hyväksyy väitteen ”Politiikka on tärkeää keskustelua yhteiskunnallisista asioista sekä osallistumista vaaleihin ja luottamustehtäviin” ja valtaosa näyttää uskovan myös rakentavan kouluopetuksen mantraan ”Politiikka on välttämätön tapa hoitaa yhteisiä asioita” (70 prosenttia).¹⁰ Yhteistä näkemystä (tai pikemminkin ”kommuuniota”) ja poliittisesti ”rakentavia skenejä” tukevat ilmaisut ovat erittäin suosittuja. Samalla fundamentaalisen tiukka tai anti-ja vastapolitiikan ”Iso Ei”, totaalinen kieltäminen; on harvojen sanomaa. Mutta symmetriää

symboloivien kielikuvien paradigmaattisuus on suhteellista, kun tarkastelemme niiden rinnalla esiintyviä politiikan ilmiön ristiriitaisuutta problematisoivia ja klassisia poliittisia kielikuvia. Toisaalta suomalainen fundamentalismi tai korpiyhteisöt (niin uskonnolliset, kansanliikeperinteet kuin kommunistisetkin) ovat aina mobilisoituneet valtiollisten osallisuuksien, vaalien ja ”sana-vartaloiden” kautta. Valtaosa ”avoimista” suomalaisnuorista osallistuu tai uskoo edelleen (vrt. esim. Jääsaari & Martikainen 1991, 69) myös perustaviin poliittisiin artikulaation ja keskustelujulkisuuden kanaviin.

Äänestäneiden nuorten kielikuvat ovat rauhallisempia ja uskollisempia kuin äänestämättömien. Opettajien järjestys- ja harmoniapuheet toimivat edelleen mallioppilasparadigman mukaisesti: pärjää elämässä, legitimoivat sen luojat ja hoida yhteisiä asioita! Nuoret naiset osaavat miehiä paremmin kuunnella ja yhdistää institutionaalis-sakin yhteyksissä kuulemansa: heille rakentavat metaforat poliittisen aktiivisuuden kuvaamiseksi tuntuvat läheisimmiltä. Aktiivinen ote työ- tai koulutuselämään sitouttaa nuoria rakentaviin diskursiivisiin yhteyksiin ja laitoksiin. Erityisesti

työttömyys näyttää nostavan esiin varsinaisen kiistelypolitiikan: kun kukaan muukaan ei hoida tätä asiaa, suututaan ja ryhdytään itsekin toimiin. Samalla luovutaan rakentavasta ”hoitamisrupe- telusta”¹¹ Myös alueelliset erot näkyvät politiik- kapuheessa; periferiassa riitautetaan asioita enem- män kuin kaupungeissa ja kasvukeskuksissa.

Iän karttuminen ja opiskeluajan ”kämppisko- kemukset” aktualisoivat poliittista käsitteellistä mielikuvitusta, myös konstruktivistien käsitteel- listen hahmojen ja poliittisen kokonaisuusmaisan suunnissa. Yllätys ei ole sekään, että porvaripuo- lueiden (Keskustan ja Kokoomuksen) kannatta- jat pitävät enemmän reaali-politiikan rakenteista ja hoitavat asioita niiden puitteissa. Puoluekan- tansa salaaajat ja vihreät politikoivat ja politisoivat enemmän omissa elämäntapayhteyksissään ja harkitsevassa itseymmärryksessään, ja selvästi va- semmistopuolueen ”menneen ajan radikaaleja” tiukemmin. Luonto-, hyväntekeväisyys- ja ihmis- oikeusaktiiveilla on kevyiden ja kollektiivistien järjestö- ja verkostokokemustensa lisäksi rikas politiikan kuvasto. He myös institutionaalisesti osallistuvat ja hoitavat lakimääräisiä kuulemis- ja osallistumisvelvoitteitaan mallikkaasti. Tässä he

Taulukko 1. ”Ihmiset mieltävät ja ymmärtävät politiikan eri tavoin. Mitkä kaikki seuraavista luonneh- dinnoista sopivat kuvaamaan käsitystäsi politiikasta?”

KÄSITYS POLITIIKASTA	Hyväksyy (n = 1 002)	Hyväksyy (%)
Politiikka on tärkeää keskustelua yhteiskunnallisista asioista sekä osallistumista vaaleihin ja luottamustehtäviin	810	.81
Politiikka on välttämätön tapa hoitaa yhteisiä asioita	702	.70
Politiikka on osa oman itsesi, ryhmäsi tai verkostosi toimintaa	250	.25
Henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia	120	.12
Politiikka on kamppailua yhteiskuntaluokkien tai -ryhmien välillä	552	.55
Politiikka on paremman maailman ja ekologisesti kestävä maailman luomista	514	.51
Politiikka on välttämätön tapa ratkoa ongelmia ja ristiriitoja	500	.50
Politiikka on yritystä ratkoa kansainvälisiä ja globaaleja ongelmia	811	.81
Politiikka on munkkilatinaa, jota et ymmärrä	298	.30
Politiikka on epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia	346	.35
Politiikka on vanhojen patujen temmellyskenttä	197	.20
Politiikka on luotaantäöntävää, likaista peliä	174	.17

eroavat maanpuolustusväestä ja jopa puolueaktiiveista, joille yhteiset asiat ja niiden hoitamisen eivät yhtä lailla muodosta poliittisen aktiviteetin perustaa.

Henkilökohtaisesta ja lähiverkon politisoinnista ja politikoinnista?

1960-luvun amerikkalaisfeminismin perusslogania muistuttava ”henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia” (12 prosenttia) ja kevyttä myöhäismodernin lähipiirin sitoutumislogiikkaa kaipaileva kielikuva ”politiikka on osa oman itsesi, ryhmäsi tai verkostosi toimintaa” (25 prosenttia) sisältävät ydinajatuksia elämänpolitiikan ja riskiyhteiskunnallisen verkostoitumisen (vrt. Ulrich Beckin ”pyöreän pöydän verkostot”, Beck 1993) periaatteista. Tulokset ovat kuitenkin melko yllättäviä, sillä näiden elämäntapaa politisoivien puhetapojen suosio on varsin vähäistä ja ne nousevat aika yllättävistä taustoista. Vaikka nuoret muissa tutkimuksissa ovat ilmaisseet olevansa valmiita pohtimaan kuluttajapolitiikan ja henkilökohtaisen eettis-poliittisen vastuun merkityksiä, he eivät ole tottuneet pukemaan asiaa politiikan sanastoon. Taustalla lieene se, että 1980- ja 1990-luvuilla länsimaissa politiikan sanasto oli epäsuosiossa ja sillä oli kielteinen sekä moraalisi-pejoratiivinen kaiku (Paakkunainen 1993; 1999). Tämän vastapainona esiintyi kristillis-sosiaalista tai vaihtoehtoista hyvien tekojen suojelu- ja romantisointipuhetta (tästä vastinparista ks. Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971).

Vaaliuurnilla käyneille verkostopolitiikalla on suurempi merkitys kuin äänestämättömille, mutta henkilökohtaisessa osallistumiskokemuksissaan äänestämättömät eivät jää jälkeen äänestäjistä. Kaikki ”vaalipassiiviset” eivät ainoastaan suojaudu ja puolustaudu vaan toimivat itse. Yllättävän usein vaali-instituutioille viileiden ryhmien elämänpolitiikka ja -ratkaisut politisoivat ja eettisesti problematisoivat maailmaa. Kyse on positiivisen marginaalisuuden omasta elämänoptiikasta ja -merkityksistä (Paakkunainen 1996). Ensimmäinen yllätys on se, että miehet ovat merkittävästi naisia omaehtoisempia ja lähempänä poliittisek-

sikin nimettyä ”verkostofriikkiä”. Myös Inglehartin kuuluisan empiirisen työkalun eli postmaterialististen arvojen mukaan miehet olivat 1990-luvun Suomessa naisia ”pehmeämpiä” (Pesonen & Sänkiäho & Borg 1993, 150–153). Pesosen, Sänkiähon ja Borgin mukaan myöskään Inglehartin sukupolviyhypoteesi ei toteudu Suomessa. Sukupolviyhypoteesin mukaan myöhemmin aikuistuneilla ikäryhmillä on vanhempiaan pehmeämmät arvot. On huomattavaa, että Suomessa 1970-luvun poliittinen ikäluokka ja jopa ”suuret ikäluokat” puhuvat nuorempiaan jälkimaterialistisemmin. Arkikokemus naisten sosiaalisesta aktiivisuudesta on ilmeinen, mutta se ei politisoidu puheessa, ainakaan naisten enemmistön osalta. Median julkifeministinen kuva poikkeaa tästä. Kansalaisyhteiskunnan ”tavallisilla” nuorilla naisilla saattaa myös ylipäänsä olla ilmeinen tarve pärjätä miesten ”yleisissä” instituutioissa ja standardeissa (edustus, palkka ja koulutus). Naiset varaavat politiikan sanaston näihin materialistisempiin, ”yleisempiin” ja siten maskuliinisempiin kamppailuihin.

Osa työttömyyttä kokeneista uskoo verkoston sosiaaliseen ja poliittiseen voimaan. Samoin epävirallisten normien ja verkkojen opiskelijat. Ammattikoulutusta vailla olevat aineiston nuorimmat vastaajat uskoivat erityisen ponnekaasti aktiviteetteihin heille itselleen läheisissä ryhmissä ja verkostoissa. Tätä tukee myös yksin elävien omakohtainen ja verkostoituva poliittinen mieli. Kaveripiiri saattaa merkitä myös yhteiskunnallista mielipiteenvaihtoa, poliittisten vaihtoehtojen reaalisuuden ja fiktiivisyyden pohtimista. Työttömyyttä kokeneet jakavat muita sosiaalisia ryhmiä (työlliset, opiskelijat) tiukemmin feministisen ”henkilökohtainen on poliittista” -ajatuksen. Elämäntilanteen politisointi juuri työttömyyskokemuksen ryhmässä viitanee siihen, etteivät elämänriskit välttämättä ole harkittavissa ja hallittavissa. ”Riskielämäkerran” refleksiivisyys korvautuu jonkinlaisen ”vaaraelämäkerran” rajakokemuksilla (näistä termeistä ks. Beck & Beck-Gernsheim 2002, 48–49) ja työttömät heräävät omaehtoisesti. Työttömien reaktio ei ole vain yksin-

kertainen ja ”puhdistava” ratkaisu tai väkivaltaa etsivä tai populistinen huuto vaan henkilökoh-
taisen politisointia. Nuorten ”demokraattisessa
työttömyydessä” (Vähätalo 1991) syrjäytymisen
kehät eivät vielä ole lukkiutuneet tai kapseloitu-
neet, työttömyys voi innovoida eksistentiaalisesti
ja elämänpoliittisesti.

Aina ei omakohtaisessa ja verkostometaforan
käytössä ole kyse politiikan sanaston liikevoimas-
ta, liiketoiminnallisuudesta tai ”edistyksestä”. Jär-
jestöaktiivit katselevat maailmaa käsityshorison-
tista, jossa on aktiivisesti ”noustu (organisaation)
satulaan”, ja tästä syystä asiat ja instituutiot ovat
modernissa liikkeessä (Koselleck 1979). Verkos-
toitumisen idea on latautunut puolue- ja maan-
puolustusaktiiveilla sekä hyvinvointisektorin
suunnassa. Militanttia järjestäytymistä ja sen epä-
virallista verkostoistumista korostavat henkilöt
eivät juurikaan luota persoonakohtaiseen mukaan
heittäytymiseen. Hyvinvointi- ja puolueasioiden
kanssa painivat miettivät myös henkilökohtaisen
elämän poliittisuutta aivan kuten ihmisoikeus-
aktivistitkin. Jännittävä seikkana voidaan maini-
ta myöskin se, etteivät luontojärjestöihin kuulu-
neet erityisesti loistaneet näiden käsitteiden käy-
tössä. Voikin olla, että henkilökohtaiset ja verkos-
toaktiiviteetit eivät keskitykään romanttisesti mar-
ginaalista puhuville vaihtoehtoliiketoimijoille. On
mahdollista, että institutionaalisillakin kentillä
operoivat, asioita politisoivat ja niillä politikoivat
puolue-, hyvinvointi- ja ihmisoikeustoimijat miet-
tivät elämäntapojen vaihtoehtoja, esimerkkil-
listä ja tyyllistä ulottuvuutta sekä mobilisaatio-
merkityksiä.

Elämäntapapolitiikointi ja aktivoituminen eet-
tis-poliittisissa verkostoissa oli yleisintä vihreiden
ja moraaliskristillisesti toimivien kristillisdemo-
kraattien äänestäjien keskuudessa. Toinen mie-
lenkiintoinen huomio on se, että ne äänestäneet,
jotka salasivat puoluevalintansa, uskoivat myös
yksilölliseen elämänpolitiikkaan; myös puoluei-
den valaiseman alueen reunoilla ja ulkopuolella
siis asuu toimeliaita nuoria ihmisiä. Kokoomuk-
sen ja SDP:n kannattajat luottavat muita enem-
män hierarkkisiin ja etabloituneisiin rakenteisiin.

Kokoomuksen kannattajat eivät suinkaan muo-
dostu liberaaleista riskinottajista, ”sosiaalisen
markkinatalouden” altruisteista, ”huihthapeli-in-
dividualisteista” tai ”kykypuolueen” irtoneisista
yksilöistä.¹² Sinipunahallituksen peruspuoluei-
den nuorten henkilökohtainen ja verkottava pe-
liasenne näyttäytyy politiikan perusinstituutioi-
den ja -julkisuuden kovassa ytimessä. Myös nuo-
ret kannattaja-aktiivit ”pyrkivät lähelle politiikan
moottoreita”. Ero Kokoomuksen nuorten puo-
lueaktiivien ja äänestäjien välillä on selvä.

Gloaalikansalainen ja politiikka

Enemmistö suomalaisnuorista tarkastelee kan-
sainvälisiä asioita poliittisesti, ongelmakeskeisesti
ja jopa idealistisesti: 81 prosenttia hyväksyy väit-
teen ”politiikka on yritystä ratkoa kansainvälisiä
ja globaaleja ongelmia” ja 51 prosenttia väitteen
”politiikka on paremman maailman ja ekologi-
sesti kestävä maailman luomista”. Kansainväli-
nen politiikka näyttää siis korostuvan nuorten
politiikkadiskurssissa. Nuorille kansainvälisen
politiikan kentät näyttävät olevan idealistisia ja
ristiriitaisuudessaankin avoimia. Tämä avoimuus
politiikalle herättää odotuksia politisoituvasta
sukupolvesta (vrt. Beck 1999; Paakkunainen
2001 ja erityisesti Paakkunainen 1989, jossa ana-
lysoidaan Sitran vuoden 1967 ainekirjoitusai-
neistoa). Militantit poliittiset ja kulttuuriset po-
larisaatiot ja juuri Suomen Gallupin kysymys-
päivinä aktualisoitunut Irakin sota selittävät tie-
tenkin melko paljon. Asioita argumentoiden ja
aktiivisesti pohtivien nuorten keskuudessa glo-
baali politiikka ja ekologia muodostavat kuiten-
kin dramaattisen poliittisen kentän, jossa reaali-
poliittiset asenteet, kulttuurit ja myös instituutiot
joutuvat koetteelle. Tämä uusia ja toivoa antavia,
poliittisia instituutioita ja ”yhteiskuntasopimuk-
sia” etsivä poliittinen asenne kohtaa välinpitämät-
tömyyden, markkinat ja strategis-taloudellisen
ylivalta-ajatuksen. Jos ja kun nämä poliittisesti
kuumat kokemukset yhdistyvät uudenlaiseen
mediayhteiskunnan (globaalin *Fernsehen*-kauko-
katseen) uusateistiseen ja relativistiseen asente-
eseen, voi syntyä uusi 1960-luvun loppua muis-

tuttava *The Great Disorder*-polemiikki.

Tällä keskustelurenessanssilla olisi vain kylmää sotaa ja voimasuhdetotuuksia kiitollisempi kontekstinsa, riskiyhteiskunnallinen kokemus, jossa toisaalta ”totuus ja sota” ja toisaalta ”pasifismi ja epäily” ovat sukua toisilleen (vrt. Beck 1993). Lienee selvää, millä intensiteetillä ironinen ja arvorelativistinen sukupolvi voisi poliittisesti sävyttää, kuumentaa ja mobilisoida Eurooppaa. Kyse ei ole poliittisen ajattelutavan muutoksesta, joka näkyisi vain perinteisillä puoluepoliittisilla ulottuvuuksilla. Villiina Hellsten kuvaa tämän teoksen artikkelissaan jo aiemmin löytämiään empiirisiä ja uusia ajattelutottumuksia punavihreän ja uuden oikeiston suunnissa (ks. myös Hellsten & Martikainen 2001). Kansainvälinen ulottuvuus on osa uutta politiikkaa, sillä sekä uusi oikeisto että punavihreät ottavat vahvasti kantaa globalisaatioon ja monikulttuurisuuteen.

Kansainvälisyys ja ekologisuus toistuvat laajan nuorisojoukon politiikkakäsityksissä. Toisaalta, vaikka teemat ovat yhteisiä, niiden avaamat tulevaisuushorisontit jakavat nuoria diskursiivisesti eri ryhmiin. Käsitteellisten avausten sosiaalisen taustan suhteen tuleekin olla varovainen. Kuitenkin politiikan painotukset näyttävät olevan feminiinisiä ja tämä joukko uskoo myös vaalidemokratian valintalatauksiin. Lisääntynyt koulutus, iän karttuminen, perheellistyminen ja varmistettu suhde työelämään edesauttavat globaalien ongelmien punnintaa.

Erityisesti globaali politiikkakäsitys kukkii pääkaupunkiseudulla. Globaalille areenalle näyttävätkin yltävän niin sanotut ”modernisaatiovoittajat” (Lash), joilla on henkilökohtaisia valmiuksia ja kulttuuripääomaa uskaltautua kansainvälisille kentille. ”Modernisaatiohäviäjille” nämä globaalit umpisolmut saattavat olla pelottavampia ja johtaa niiden torjumiseen tai jopa tiukkaan uusyhteisölliseen vastustamiseen partikularisista tai fundamentalistisista lähtökohdista käsin.

Puolueaktiivit eivät ole järin innostuneita tällaisesta kansainvälisestä idealismista, mutta kokevat globaalit ongelmanratkaisut sangen ahdistavina. Tämä lienee ilmaus puoluepoliittisesta pe-

rusahdistuksesta, joka kumpuaa globaalin epävarmuuden käsittelystä ja poliittisesta identiteettiongelmasta, jota kysymysten ja poliittisten areenoiden valtaisa koko aiheuttaa. Silti jokaisella puolueella on omat aktiiviset hahmonsia, jotka puolustavat globaaleja toimintatiloja. On ilmeistä, että juuri luonnonsuojelu- ja ihmisoikeusjärjestöjen uudet osalliset uskovat globaaliin politiikointiin, ongelmanratkaisuun ja muutosmahdollisuuksiin. Sotilaallisen turvallisuuden määrittelemän realismin mukaisesti maanpuolustusaktiivit epäilevät politiikan globaaleja ratkaisuinstantseja. Hyvinvointitoimijat puolestaan luottavat ylikansallisiin vaihtoehtoihin. Urheilujärjestöjen jäsenillä on varovaisen myönteinen asenne myös näihin rakentaviin ja yhteisiin politiikan viritysmahdollisuuksiin. Vihreän liiton kannattajat ovat valmiita globaaliin ja ekologiseen idealismiin, jonka vanavedessä tulevat keskustalaisnuoret omalla vihreydellään. SDP:n materialistiset äänestäjät taas torjuvat globaalivihreät ajatuskulut, samoin kuin ”hirveää maailmaa” pelkäävät kristillisdemokraatit. Lähes kaikkien puolueiden kannattajien ratkaisunäkökulma globaaleissa ongelmissa on realismi. Tästä poikkeavat ainoastaan Vasemmistoliiton kannattajat, joiden skepsiksen taustalla on epäluottamus reaalipolitiikan keinoihin markkinoiden hallitessa. Marxin käsitykset markkinoiden ylivoimasta ja ”mykistä pakoista” näyttävät elävän myös postkansandemokraattien joukossa.

Ristiriidat, viholliset ja luokkakamppailu

Aiemmin vasemmiston näkemyksen mukaan politiikka oli ”kamppailua yhteiskuntaluokkien tai -ryhmien välillä”. Vasemmistolle ominaisesta asenteesta se levisi sittemmin koko institutionaaliskorporatiivisen poliittisen järjestelmän näkemykseksi. Tämän päivän nuorista 55 prosenttia allekirjoittaa tämän väitteen. Epävarmemmaksi he muuttuvat, kun pitäisi sanoa, onko tämä konfliktiluonnetta painottava käsitys hyvä vai huono asia elämän ja politiikan kannalta. Jotkut murehtivat politiikan hajottavaa kamppailuluonnetta, toiset näkevät sen perustavana virityksenä ja ”politiikkana itsenään”. Heille vastustaja- tai

vihollissuhteiden lataama taisteluasetelma, joka perustuu klassikoihin ja konfliktiteorioihin, on politiikan ”a ja o”. Samoin ajatus, että ”politiikka on välttämätön tapa ratkoa ongelmia ja ristiriitoja” on suosittu. 50 prosenttia vastaajista hyväksyy tämän väitteen. Väite sisältää näkemyksen politiikasta asymmetrisenä kenttänä ja toimintana. Ongelmia ei kohdata eikä asioita hoideta yhteisillä termeillä. Poliitiikan erityisyys latautuu nimenomaan siitä, mitä ei jaeta sekä ristiriitaisista eduista, niukkuudesta ja epäymmärryksestä. Kuitenkin kollektiivisen kamppailun ja ristiriitojen politiikkahorisontit ovat melko perinteisiä, mikäli tarkastelemme niitä riskiyhteiskunnallisen teorian valossa.

Sen mukaan nuorilla on vastakkaisten ryhmäetujen ja kantojen sovittamattomuutta ja mustavalkoisuutta karsastava ja skeptinen ajattelutapa, jossa joko–tai-asenteet korvataan kyllä–mutta-asenneavaruudella. Epäilevällä asenteella on yhteys myöhäismodernin keveisiin asenteisiin, konstruktionismiin ja ironiaan politiikan rakentavana ja ennakkoluulottomana pasifismina (tästä keskustelusta ks. Schmitt 1932; Beck 1993; Ojakangas 1999; Lähteenmaa 1999 sekä Paakkunainen 2001). Luultavasti suomalaisnuorten käsitteellinen horisontti ei asetu puhtaasti kummankaan teesin mukaisesti. Konfliktinäkemyksestä tulee hedelmällinen, kun sen rinnalle tulee ristiriitaisia käsityksiä. Tällöin nuoret tunnistavat politiikan taistelulliset ja ristiriitoja epäpuhtaasti ratkovat pelimuodot ja jopa kollektiivisuuden, mutta ovat silti avoimia tulemaan mukaan politiikan pelikentille, osallistumaan yhtälailla niin institutionaalsiin kuin radikaaleihin ja idealistisiinkin toimintamuotoihin. Mielestäni tässä on murtumassa yksi nuorison olennainen poliittisen aktiivisuuden ja peliasenteen moralistinen lukko. Myös kollektiiviset politiikan vääntöaspektit ja pelivirtuosiin ryhmätaidot noteerataan. Yhteisen organisaation ja puolue- ja ryhmäkurin kollektiivisia merkityksiä käydään läpi, ainakin reaali politiikan keinovalikoiman osana. Kaikki tämä on tunnettava, jos aiotaan monipuolisesti osallistua politiikan peliin tai häiritä sitä.

On mahdollista, että ”hyper-individualismi” (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 22–29), individualismiaan vimmaisesti näyttävä pakkoyksilöllisyyden sukupolvi (Hoikkala & Paju 2002), joutuu pohtimaan ideologiaansa näiden ilmiöiden edessä. Tällöin on mietittävä myös altruistisia joukkuepelien solidaarisuuksia ja strategianhallintaa, ryhmämobilisaaation ja dynamiikan korvaamattomia avuja. Vaikka hahmotuksissani yksilöllistyminen onkin pääosin vapauttava historiallinen ilmiö, olen itsekin usein tarjonnut tälle yltiö-yksilölliselle nuorisolle vaihtoehtona kollektiivien, vanhojen pienten puolueiden tai organisaatioiden juntaamista ja valtaamista. Tällä olen korostanut ennakkoluulottomuutta kollektiivisen toiminnan voiman ja keinorepertuaarin edessä. Kun yksilöllinen nuoriso ottaa vanhat toimintamenetelmät käyttöönsä, ne eivät vielä ole ritualisoituneet ja jähmettyneet omaksi elämäkseen. Nuorten avoimuus voi osaltaan olla osoitus siitä, että yksipuolisesta individualismista tulee harkittua ja sen dogmaattisuus väistyy. Nuortenkin keskuudessa ihailtujen peli- ja urheilumuotojen (urheilu, markkinat, erotiikka, koulu) tiimidynamiikka ja -taidot voivat tulla mukaan myös politiikan kentille.

Äänestyspäätöksen tehneet nuoret innostuvat selvästi politiikan ristiriitanäkemyksestä, mutta politiikan kollektiivinen ja kamppailullinen kokeminen voivat olla yhtä hyvin myös vaaliviileän asenteen osa. Pidemmälle koulutettujen yhteiskunnallisessa itseyttämyydessä ristiriitakokemus on mukana ja näkyy kirjallisena empatiana ja joustavana erilaisuuden ja toiseuden pohtimisena. Toisaalta huomattavan nuoret ja (ainakin toistaiseksi) vailla peruskoulun jälkeistä loppututkintoa olevat vastaajat, jotka elävät yhdessä kämpäkavereiden kanssa, näyttävät elämäviivän ristiriidoilla muita enemmän. Poliitiikka luokkataisteluna kärjistyy työttömyyttä kokeneiden keskuudessa, aktiivisen ja passiivisen syrjäytymiskehät saattavat tuottaa luokkajakoa myös nuorten kulttuurissa. Tähän viittaa se, että ryhmäkamppailukokemus politiikasta on sangen suosittu ammatikoulusta valmistuneiden keskuudessa. ”Amis-

laisten politiikan kielipeli” on perinteisestikin ollut (Paakkunainen 1991) halventava (pejoratiivinen) ja luokkakamppailuja halveeraava. Opistotason merkonomit ja insinöörit taas eivät juuri hehkuta politiikkarefleksioillaan, mutta eivät myöskään arvostele politiikan ryhmäilmiöitä tai muutenkaan hauskuuttele tai irvaile sillä. Kulkeeko tässä – ammattikoulujen ja keskiasteen opistotutkintojen välissä – jonkinlaisen kulttuurisen luokkadistinktion raja, joka on tarkentunut eri koulumuodoissa? Näkyykö tämä distinktio myös (keskiluokkaisuutta tavoittelevan) häveliäästi itsekuria korostavan ja (työväenluokkaisen tai rahvaan) rienaavan politiikasta puhumisen tyyliissä (Vrt. Bourdieu & Passeron 1977; Paakkunainen 1991)?

Toisaalta juuri puolue- ja maanpuolustusasemia tavoittelevat nuoret hahmottavat polkunsu ryhmäkamppailun maastossa. Myös hyvinvointisektorin toimijat näkevät asiat ryhmäkamppailun kohteena, ja ikään kuin vanhasta muistista myös urheiluseura-aktiivit tekevät näin. Ihmisoikeudet ja ekologiset kysymykset ovat pikemminkin globaalin humanismin ja ekologisen tietoisuuden kuin ryhmäritelyn teemoja. Voidaanko tässä nähdä myös jonkinlainen ihmisoikeus- ja luontoaktiivien epäpoliittinen ja refleктоimaaton kuva politiikasta? Kertooko tämä naiivista uskosta kansainvälisten ideaalinormien tai luonnonvälttämättömyyksien totuuksiin, siihen että alistettuja ihmisiä ja luontoa voitaisiin edustaa politiikassa? Lähemmin tarkasteltaessa kuitenkin huomataan, että näiden ryhmien politiikkahorisontit ovat hyvin ristiriitaisia.

Vihreitä kannattavien nuorten näkemyksistä käy muutoinkin ilmi ryhmätaistelua välttävä tai torjuva asenne. Sen sijaan politiikka koetaan toisenlaisten ristiriitojen välttämättömänä artikulointina ja ratkaisuna. Riskiyhteiskunnallinen elämänpolitiikka näyttäytyykin juuri tässä: luokka- tai ryhmäideologisen hahmon saaneet poliittiset ristiriidat ja instituutiot saattavat jarruttaa uusien ongelmien kohtaamista. Myöhäismodernin maailman fragmentoituneet ristiriidat ja riskit ylittyvät paremmin asia-, teema- ja tilannekohtaisen

(”uusista osallisista” ks. Bauman 1997) harkinnan avulla, ”ei-kollektiivisen ortodoksisesti”.

Vasemmistopuolueiden kannattajat uskovat vielä luokkataisteluun politiikan kuvana. Varsinkin Vasemmistoliiton nuoret tukijat eivät halua nähdä politiikkaa ristiriitojen välttämättömänä ratkaisutapana. Jännittävää kyllä, kristillisdemokraatteja vaaleissa seuraavat nuoret ovat huomanneet politiikan olevan ryhmien välistä sanasotaa ja arvoriistiriitoja. ”Uskonto” on helppo tie ryhmäritelyyn. Keskustalle lojaalit nuoret turvaavat edelleen yhteisöllisempään ajatukseen politiikan muodosta, Kokoomuksen kannattajat taas tutusti ohittavat politiikan hajottavana kamppailuna, mutta tunnistavat siinä kuitenkin moderneja ja sopivankokoisia ristiriitautuvuuksia.

Kyyninen katse poliittikkokalkkisten petospuheeseen ja likaiseen peliin

Viime vuosikymmenten aikana tutkitun nuorten poliittisen merkityksmaiseman keskeinen puoli on ollut halventava ja kyyninen tapa ottaa etäisyyttä koko politiikan ilmiökenttään. Selvästi politiikalle ”pyllistävät” tai sille naureskelevat kiivetyneet halvennukset, toistuvat kyynisyydet tai myös tilannesarkastiset tai (itse)ironiset heitot ovat olleet osa lahjakkaidenkin kirjoittajien arsenaalia, eivät vain populistisiin ja tiukkoihin asenteisiin juuttuneiden katupopulistien herjanheittoa. Eri empiirisiin lähteisiin vedoten ja varsinkin nuorten omiin kirjoituksiin ja kielikuviiin viitaten voisi kuitenkin väittää, että tämä tiukka ja moralisoiva puheenparsi on menettänyt nuorten keskuudessa tenhovoimaansa. Nuoret näkevät politiikan ilmiön aukinaisempana, realistisemmin ja monipuolisemmin. Joissakin tapauksissa nuoret ovat löytäneet itselleen järjestystä, rehellisyyttä ja perustotuuksia viljelevät poliitikot, populistisnuorekkaat hahmot, joita on voinut äänestää vaaleissa. Populismi on siis myös erottamaton osa edustuksellisen vastuunalaisuuden ja ideologian kittiä ja elinvoimaa.

Erilaiset media- ja TV-formaatit, joissa esitetyt kaikki emotionaalisen, esteettisen ja moralisoivan taiteen repertuaarit ironian dialek-

tisia tyyllilajeja unohtamatta (Uutisvuoto, Itse valtiaat, nuorison radiokanavat), ovat suosittuja. Värikäs brittiparlamentarismen herjaamisperinne tekee tuloaan Suomeenkin. Perussuomalaisten ja Halmeen hurja suosio (nuoriso)vaaleissa ja muuttaman uusoikeistolaisen ehdokkaan kannatuksen kasvu Kokoomuksen ja RKP:n piirissä ovat tästä oivia esimerkkejä. Poliittisen huumorin ja populismin tihentyminen eivät ole laadultaan vain esteettis-moraalista ja mustavalkoista oheismateriaalia. Päinvastoin, ne kertovat siitä, ettei poliittisella demokratialla ja valtarakenteella ole entiseen tapaan annettua asemaa. Pitkään populismi ja kansalaisherja yritettiin sivistää kuoliaaksi. Ne eivät kuitenkaan ole enää vain valistamisen, rationaalistamisen ja opettamisen ongelmia. Moraalistandardien rapautumisen ja yksilöllisen harkinnan yhteiskunnassa tavalliset ihmiset saattavat tunnistaa etunsa täysin järkevästi optimoituina – aina sosiaalivaltiokritiikistä ”maahanmuuttajien hyysäämiseen”. Näitä kokemuksia ei voi kohdata vain opettajan asentein vaan niille tarvitaan tilaa myös politiikan instituutioissa ja julkisuudessa.

Perustavaksi politiikkoja halveeraavaksi paradigmaksi on usein noussut lausemetafora ”politiikka on epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia” (35 prosenttia).¹³ Huolimatta talouden politiikalle antamien liikkumavarojen vähättelystä, poliittisen valtarakenteen ”löysät pois”-asenteesta ja kilpailukyky-argumenttien dominoivasta asemasta sekä lupauspolitiikkojen populismi-leimoista nuorten kansalaisten keskeisin politiikan arvostelu liitetään edelleen lupauksista lipeämiseen, retoriseen petokseen. Näkemys ”politiikka on munkkilatinaa, jota et ymmärrä” (30 prosenttia) liittyy tähän poliittisen puheen omalakisuuuteen ja merkityksiin, jotka toimivat vain itsetarkoituksellisisissa poliittisissa yhteyksissä ja ammattiyleisöjen edessä.

Joissakin tämä kielikuva nostaa esiin ”lupausparadigman” pettämisen tapaan naiivin, mutta usein yksinkertaisen vaarallisen, rehellisyysvaatimuksen. Tony Halme on havainnoinut yhteiskuntaa nuorten silmin ja voimasanojin. Rehellisen kansan puolesta toimiminen sisältää usein

totalisoivan vaihtoehdon. Jopa pessimistisestä ja ikäviä totuuksia latelevasta talousretoriikastaan kuulu presidentti Koivisto totesi, että ”kaikkein kiero poliittinen teko on se, että puhuu välillä totta – vastustajatkin hämääntyvät”. Toiset nuoret taas uskovat politiikkakeskustelun aukeavan vain ammattilaisille ja sille sielunsa myyneille. Tämä yhteisten merkitysten, juonien ja responsiivisten dialogien puute tuottaa usein kokemuksen, ettei nuorilla ole subjektin asemaa ja merkitysvaltaa politiikassa. Tätä mediaperustaista voimatonta ja modernia katsoja-asennetta voi vielä selittää kahdella perustavalla kielikuvalla. Metafora ”politiikka on vanhojen patujen temmellyskenttä” (20 prosenttia) testaa populaarin sukupuolviristiriidan olemassaoloa ja merkittävä kuilu löytyy joka viidennen nuoren kokemuksesta. Sukupolviristiriidasta ei ole kuitenkaan poliittisen kentän perustaksi. Pakkoyksilöllinen sukupolvi on hajanainen eivätkä yksilölliset politiikkamääritykset sitoudu yhteiseksi ohjelmaksi. Tämä sukupolven avainkokemus ei räjähdä silmille, koska se koostuu riippumattomuudesta. Jopa ”patujenvastaisen” marginaalin syrjäytymiskokemukset ovat heterogeenisia.

Politiikan ilmiön epäreiluutta, läpinäkyvätömyyttä ja moraalis-rehellistä kyseenalaisuutta pyrkii kuvaamaan kielikuva ”politiikka on luotaantyöntävää, likaista peliä” (17 prosenttia). Siinä korostuu myös dualismi poliittikkopäättäjien ja kansalaisten välillä. Tätä kahtiajakoa pidetään yllä ummehtuneella, suljetulla ja likaisella pelimuodolla. Likaisen pelin metaforan laimeneminen osoittaa, että politiikan peli-, näyttelijä- ja dramatisointikyvyt ovat entistä hyväksytympiä ja yleisempiä. Pelisilmä ja performanssi voivat politiikassakin olla arvossaan. Tällöin herjataan, arvotetaan ja ironisoidaan, ollaan itsekin mukana, hallitsemattomaksi, epäonniseksi tai tuloksiltaan kyseenalaiseksi jäävässä pelissä, jossa tarvitaan omat pelitaitonsa. Nuorten moderni pelisilmä on laajentunut – aivan kuten politiikankin.

Koko politiikkaa arvosteleva ja halventava puhetapa (ks. neljä edellä nimettyä kielikuvaa) on sosiaalisesti ja kulttuurisesti sivustakatsovien pu-

hetta. He jättävät myös systemaattisesti muilla tyyliellä puhuviin verrattuna vaaliäänensä käyttämättä. Kyse ei ole vain syrjäytettyjen ja työttömyyttä kokeneiden katkerasta puheparresta. Se kertoo toisaalta pelissä itsensä voimattomiksi kokeneista ja toisaalta positiivisesta ja halutusta kriittisestä marginaalista. Silti on todettava, että työttömyyden ja ammattikoulun varjolukujärjestyksen kokeneiden sosiaaliset taustat tuottavat halventavaa puhetaapaa politiikasta. Ammattikoulusta valmistuneiden nuorten miesten puhetapa vaatii fyysisen puhuttelevia ja järjestäviä Tony Halmeen tapaisia hahmoja asian- ja puheenparren (orgaanisiksi) lyyrikoiksi.¹⁴ Kyse on myös uskalluksesta ja harjoituksesta. Kaikkein nuorimmat eivät halventavaa kielipeliä nuorten aikuisten tapaan hallitse.

Keskuksen ja periferian dialektiikassa globaali asiapuhe, ryhmien ja ristiriitojen tunnistaminen jäävät kaupunkeihin, kun taas syvä maaseutu jää sivuun. Maaseudun nuoret eivät hallitse näitä realistisia peliasemia ja hahmottavat politiikan pikemminkin jonkinlaisena puhettavan ja lupausten petoksena. He myöskin usein riitauttavat asioita. On kuitenkin opiskelijoita, jotka osaavat muiden arvioinnin taitojen lisäksi herjata valtarakennetta. Tässä tarvitaan arvottavaa, poliittis-koomista, vertailuasetelmaa ja ironiaa. Ilman näitä taitoja epäpuhtaassa yhdistelmässä kyseenalaisia rooleja, edustamista ja pelisiirtoja ei voi sijoittaa arvosteltavaan kontekstiinsa. Erityisesti miehet lataavat halventavasti täysillä, kun taas naiset pikemminkin pyytelevät anteeksi ymmärtämätöntä puhetta ja ”munkkilatinakokemustaan” yhteisten asioiden hoidosta. Naiset sovittelevat ihmisten ja instituutioiden välillä eivätkä aina ymmärrä. Miehet uskovat hallitsevansa poliittisen punninnan ja likaisen pelin ja haluavat käyttää tiukempia ja mustavalkoisempia mittoja omakohteisesti ja itsetehosteisemmin. Miehet ovat materialistisempia ja ”härmäläisempiä”; politiikalla on merkityksensä ja poliitikot puhuvat palturia, tavoittelevat lupauksillaan vain ihmisten ääniä. Naiset toimivat sosiaalisemmin ja ekologisemmin sekä rikkaimmin toimintatavoin, vasta laittomuuksien kohdalla painetaan jarrua.

Järjestöaktiivit eivät hevin käänny politiikan herjalinjalle. Puolue- ja urheilupeleissä mukana olevat nuoret pidättäytyvät politiikkaa kyseenalaistavista kielikuvista. Maanpuolustuseetoksen vastaajilla on tiukka kokemus politiikasta vanhojen sukupolvien likaisena pelinä. Tämä heijastelee perinteisten armeija-arvojen suosiota postkekkoslaisten sukupolvien keskuudessa. Voidaan kysyä, mihiin muuhun avainkokemus voisikaan liittyä kuin Kekkosen seuraajien kautta tapahtuvaan erottautumiseen ja vastustamiseen. Luonto-, hyvinvointi- ja ihmisoikeusprojektien maailmassa tunnustetaan myös sukupolviristiriita. Tämä ajankohtaistuu hyvinvointimaterialismin, ekologisen ja ihmisarvopiittaamattomuuden sukupolvia vastaan. Näkykö tässäkin, tällä kertaa hieman eri suunnasta, suhde Kekkoseen ja valtaa pitäviin suuriin ikäluokkiin? Ihmisoikeuksia painottavat nuoret saattavat pitää politiikkaa myös likaisena kansainvälisenä pelinä, jota pelataan ihmisoikeuksilla.

Kokoomuksen, Keskustan ja SDP:n äänestäjät eivät näe politiikkaa halventavien silmälasien läpi, vaikka demarinuoret eivät aina ymmärräkään kuulemaansa. Vasemmistoliiton kannattajista sen sijaan löytyy monipuolinen katkera ja politiikalla irrotteleva joukko, joka ei pelkää lähettää pirullisiakaan terveisiä politiikalle, joka usein pettää ja jättää nuoret rannalle. Myös vihreät yhdistyvät tähän kriittisellä ja eettisesti arvottavalla sukupolvituomiolla. Tällöin Vasemmistoliiton moraalipainotuksen tilalla on vihreä riskiyhteiskunta-asenne, varovaisuus sitä asennetta kohtaan, joka nostaa vain tietyt suuret moraalikysymykset politiikan keskiöön. Tämä asenne vie eettis-poliittisen tilanneharkinnan suuntaan. Nämä nuoret tulevat eduskuntavallan kaapaneita ”suuren sukupolven materialistidemareita” vastaan. Kyse saattaa olla myös vastuusta tuleville sukupolville, vallassa olevien sukupolvien hyvinvointijaon kylmästä tarkoituksenmukaisuudesta ja saavutetuista eduista, valtapolven tavasta luopua idealistisista teoista. Poliittisen koneen moottorin äänet ja määrätietoisesti ikuisella valanrakkaudella kitatut toimija-asemat eivät viihätä kaikkia nuoria.

Käsitykset kiteytyvät ja latautuvat

Käsite- ja kielikuvien yksinkertaistaminen, luokittelu, kvantitatiivinen vertailu ja analyysi saattavat tyypistää ymmärtävän tulkinnan herkkää ja refleksiivistä luonnetta. Samoin kielen perustavien käsitteiden ja merkitysten ryhmittelyanalyysi saattaa supistaa hermeneuttisen tulkinnan ja käsitteellisen erittelyn eksistentiaalisia perustekijöitä (ks. Gadamer 1977; Beck 1999). Silti voidaan taulukon 2 tapaan yrittää rakentaa ryhmittelyanalyysia kaikkien kahdentoista politiikkakäsityksen puitteissa.

Analyysi suoritettiin SPSS 10 -ohjelmalla (Extraction method: Maximum Likelihood, Rotation method: Varimax with Kaiser Normalization). Kumulatiivinen osuus kokonaisvarianssista selittyy hyvin ennakkoon valitulla kolmen faktorin

mukaisella ratkaisulla; myös Cattellin Scree Plot -testin mukaan analyysin faktorit toimivat. Tulokinnan spekulatiivisuutta ja tarvetta tiukkaan tulkinnan koherenssin, johdonmukaisuuden ja kokonaisuuden reflektointiin korostavat kaksi seikkaa. Ensiksikin, faktorit korreloivat keskenään jonkin verran. Toiseksi, muuttujia ei Suomen Gallupin haastattelutilanteessa kysytty, luokiteltu ja koodattu selkeän järjestysasteikon (ehto johdonmukaiselle ryhmittelyanalyysille) mukaisesti.

Faktorit voi nimetä perustellusti ja faktoripistemäärien jakautumisen mukainen tarkastelu auttaa nimeämään myös faktorien erottelemat ja polarisoimat (pistemäärien kuvaamat) ryhmät. Faktorien tuottamia ryhmiä ja muuttujakohtaisia pistemääriä on ristiintaulukoiden ja korrelaatioiden avulla luokiteltu ja kontekstualisoitu ai-

Taulukko 2. Faktorianalyysi: Nuorille käyvät politiikka-käsitykset. Rotatoitu faktorimatriisi.

	Faktori 1	Faktori 2	Faktori 3
	Poliittisen toimintatavan aukinaisuus ja moraali	Globaalin politiikan mahdollisuus ja pelitila	Politiikka asioiden ja ristiriitojen ratkaisumomenttina
Politiikka on tärkeää keskustelua yhteiskunnallisista asioista sekä osallistumista vaaleihin ja luottamustehtäviin		.49	
Politiikka on välttämätön tapa hoitaa yhteisiä asioita			.38
Politiikka on osa oman itsesi, ryhmäsi tai verkoston toimintaa		.32	
Henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia		(.20)	
Politiikka on kamppailua yhteiskuntaluokkien tai -ryhmien välillä	.35		
Politiikka on paremman maailman ja ekologisesti kestävä maailman luomista		.40	(.28)
Politiikka on välttämätön tapa ratkoa ongelmia ja ristiriitoja			.65
Politiikka on yritystä ratkoa kansainvälisiä ja globaaleja ongelmia		.56	
Politiikka on munkkilatinaa, jota et ymmärrä	.49		
Politiikka on epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia	.63		
Politiikka on vanhojen patujen temmelyskenttä	.49		
Politiikka on luotaantyyntävää, likaista peliä	.60		

neiston sosiaalisia ja asenteellisia tietoja vasten. Päätelmät tukevat edellä laajasti läpikäytyä käsitetulkintaa ja käsitteiden yhteisiä muuttujaulottuvuuksia, joiden perusteet nousivat esiin aiempien tutkimusten poliittisten käsitteiden perusmaisemasta ja vertailusta.

Ensimmäinen faktori voidaan nimetä ”poliittisen toimintatavan aukinaisuuden ja moraalin ulottuvuudeksi”. Sen polarisoimat ryhmät ovat (1) ”politiikka lupausten pettämisen latinana ja paheksuttavana paturyhmien pelinä” ja (2) ”politiikka aukinaisena, omakohtaisena ja institutionaalisenä toimintana ja eettisenä notkeutena”.

Toinen faktori voidaan nimetä ”globaalin politiikan mahdollisuudeksi ja pelitilaksi” ja sen polarisoimat ryhmät ovat (1) ”politiikka globaalien ideaalien ja instituutioiden omakohtaisena muokkaamisena” ja (2) ”politiikka tukkoisen raadollisena ja muiden määrittelemänä kansainvälisenä kenttänä”.

Kolmannen faktorin nimeksi annetaan ”politiikka asioiden ja ristiriitojen ratkaisumomenttina” ja sen polarisoimat ryhmät ovat (1) ”ristiriitojen ja asioiden ratkaisuihin valmiit asenteet” ja (2) ”ongelmien ja ristiriitojen spesifin ratkaisu-

taidon ja -teon epäilijät”.

Faktoripistemäärien kuvaamat muuttujat ja ryhmät osoittivat vastaajien käsitysten jakautumisen ja painottumisen. Ryhmät käyvät nuorten vastaajien (käsitys)puolueista. Kullakin vastaajalla voi olla useitakin puolueita, faktoridimensiosta riippuen. Puolueiden rakentuminen, vastakkaisuus ja (faktoripistemäärien sonnustettujen) vastaajien sijoittaminen niihin, osoittavat, että Suomen Gallupin haastatteleminen nuorten asenteet ovat enimmäkseen aukinaisempia, eettis-poliittisesti joustavampia ja omakohtaista riskiä kaihtamattomia.

Vaalit, survey-tutkimukset, tutkijat

– aikamme zombi-instituutioita?

Ryhmittelyanalyysissä kansainväliset ideaalit ja instituutioiden mukaan heittäytyvä rakentamisen sekä (globaalien) ristiriitojen muokkaamisen ja ratkaisuvalmius kertovat poliittisen mustavalkoajattelun rapistumisesta. Samalla ne merkitsevät harkitsevan (refleksiivisen) peli- ja toimintavaran ja jopa ”ironisen pasifismin” kasvua. Omien totuuksien väljeneminen ja epäily luo tilaa poliittiselle dialogille ja uudelle yhteisymmärrykselle. Riskiyhteiskunnallisesti vähemmän refleksi-

POLITIikka LUPAUSTEN PETTÄMISEN LATINANA JA PAHEKSUTTAVANA PATURYHMIEN PELINÄ	POLIITTISEN TOIMINTATAVAN AUKI- ***** NAISUUS JA MORAALIN ULOTTUVUUS	POLITIikka AUKINAISENA OMAKOHTAISENA JA INSTITUTIONAALISENA TOIMINTANA JA EETTISENÄ NOTKEUTENA
POLITIikka GLOBAALIEN IDEAALIEN JA INSTITUUTIOIDEN OMAKOHTAISENA MUOKKAAMISENA	GLOBAALIN POLITIIKAN ***** MAHDOLLISUUS JA PELITILA	POLITIikka TUKKOISEN RAADOLLISENA JA MUIDEN MÄÄRITTELEMÄNÄ KANSAINVÄLISENÄ KENTTÄNÄ
RISTIRIITOJEN JA ASIOIDEN RATKAISUIHIN VALMIIT ASENTEET	POLITIikka ASIOIDEN JA RISTI- ***** RIITOJEN RATKAISUMOMENTTINA	ONGELMIEN JA RISTIRIITOJEN SPESIFIN RATKAISUTAIIDON JA -TEON EPÄILIJÄT

viset ryhmät kiistävät poliittisen pelitilan mahdollisuuden, monimielisyyden ja sen erityisiä soveltamis- ja ratkaisutapoja. Näin nuorison omat poleemiset asenteet piirtyvät esiin. Jähmeät ja politiikanvastaiset moraalikoodit kohtaavat hämmäläisen likaisen ”patupelin” ja maailmanmitassa rakentuvan raadollisen valtapelin. Mutta tämä rehellisyyttä ja reilua asioiden käsittelyoikeutta penäävä moraalit ei ole enää 1990-luvun alun tapaan totinen ja aukoton.

Myös politiikkaa halventavalla ja piruttavalla nuorisolla on avoimempi suhde poliittiseen osallistumiskulttuuriin. Piruttaminen tarkoittaa tässä voimasanoilla, vahvoilla impressioilla ja kyynisillä letkauksilla operoivaa puhetapaa ja -huumorinlajia. Edes äänestämistä ei aina likvidoida mahdollisena toimintatapana. Samaan aikaan halventava ja rehellisyysvaatimuksin liikehtivä nuoriso on saanut tuekseen uudenlaisia irtonaisia ja politiikkaa ironisoivia mediaformaatteja ja hauskoja genrejä. Nämä perinteet kehittyvät tiukan moraalista koomisista ja esteettisistä erotteluista ironisemman irrattelun suuntaan. Myös Halmeilmö ja perussuomalaisen populismin nousu kouluvaaleissa osoittavat, kuinka politiikkaa halventavan nuorisotyylin otaksumat, viestit ja puheta-pa kuuluvat politiikassakin. Poliittinen elämä ja responsiivisuus toimivat paremmin populististen odotusten maailmassa. Uudet tuntemukset, tuskat ja vaatimukset välittyvät poliittiseen keskusteluun.

Nuorilla on poliittisesti joustavat ja refleksiiviset politiikkakäsityksensä. Se ei enää helpon ennakoituilla ja reilua moraalaa hehkuvilla tavoilla karta politiikan asialistoja ja skaalaa. Päinvastoin, yksilölliset ja toisinaan populistisen rohkeat ja ristiriitaisetkin käsitykset tekevät nuorista entistä hallitsemattomamman ja leikittelevemmän. Vanhempiä, poliitikkoja ja tutkijoita piruttava ja kypsempi poliittinen katse on entistä valmiimpi peliin. Tutkijankin tulee varoa, ettei hän jää eläväksi kuolleeksi omine zombi-instituutioineen,¹⁵ kun hän yrittää tutkia nuorta yksilöä vaali- ja gallup-tutkimusinstituutioiden standardeista käsin. Vaalit ja survey-tutkimukset ovat poliittisia instituutioita,

joilla nuoret pelaavat ja identifioivat asioita. Silti he eivät enää ota niitä yhteisenä moraalisenä koodina tai torju niitä dogmaattisin tavoin. Instituutioidenkin on yksilöllistytävä ja annettava tilaa erilaisille politiikkareflektoille. Tutkijakin tarvitsee hiukkasen ironiaa ja etäisyydenottoa näistä vakavamielisistä instituutioista. Vain siten tutkija voi kohdata nuorten erilaisia epävakaita, tilanteissa joustavia ja entistä avoimempia poliittisia katseita. Näissä kohtaamisissa politiikan peli voi taas vaihteksi ja onneksi, tiivistyä.

Viitteet

- ¹ Aineiston perusteellisesta esittelystä ks. Nurmela ja Pehkonen artikkeli tässä teoksessa.
- ² Survey-tutkimuksessa puhelimitse haastateltujen nuorten mukaan ”sanomalehtien uutis- ja ajankohdaisjutut” ja ”TV:n uutis- ja ajankohdaisohjelmat” ovat nuorista kolmelle neljästä vähintäänkin ”melko tärkeitä” vaalihakinnon paikkoja. Niiden merkitys nuorten sensitiivisenä (”erittäin tärkeänä”) yhdyssiteenä, vaaliriennon ympärillä elävän harkinnan ”mediumina”, on kasvanut sitten vuoden 1999 vaalien (25 ja 28 prosenttia). Internet, sen avaamat konkreettiset ja merkitykselliset yhteydet esimerkiksi ehdokkaiden sivustoille, digitaalidemokratia ja vauhdilla kehitynyt dialogiset ainekset mursivat 1990-luvulla kivistynyttä nuorten käsitystä ”omalakisesta” ja tässä mielessä ”juoneltaan valmiiksi kirjoitetusta ja mykästä politiikasta”. WWW-sivustojen ja ehdokaskeskustelupalstojen merkityksen kasvu on huima; kun vuonna 1999 24 prosenttia alle 30-vuotiaista piti nettiä vähintäänkin ”melko tärkeänä” tietolähteenä, osuus on kasvanut nyt 48 prosenttiin.
- ³ Tässä viitataan edelleen peruslähteisiin; Pesonen 1958; Martikainen & Yrjönen 1983; Jääsaari & Martikainen 1991, 68–76; Palonen 1993 sekä Paakkunainen 1989 (tulkinta vuoden 1967 aineistosta); 1991; 1993, 1996; 1999 ja 2001.
- ⁴ Useimmat näistä riskiyhteiskunnallisista teemoista nousevat lämpimiksi myös Suomen Gallupin vaaliteemoja problematisoivissa kysymyksissä (ks. Nurmela & Pehkonen ja Borgin artikkeli tässä teoksessa).
- ⁵ ”Modernisaatiovoittajat” on suosittu Scott Lashin lanseeraama termi myöhäismodernin yhteiskunnan pärjääjistä ja etenijöistä.
- ⁶ Luonnontieteestä lainassa oleva vaikutuksen termi on aika yksiviivainen ja -suuntainen. Miten kuvata nuorten omia valintoja, lainoja ja tulkitsevia dialogeja reaali-politiikan toimijoiden suunnassa. Tulkinat ovat aina ”filteroituja” applikaatioita jostain po-

- litiikan tilanteesta ja merkityskontekstista.
- ⁷ Wiberg tekee eläinoikeusliikkeestä laittoman ja "ei-edustavan" (mielipide)tahtotilan, jonka tulisi vähäisyydessään hiljentyä ja muuttaa toimintatapojaan: "Varsin harvalukuinen joukko yksilöitä asettaa oman tahtonsa muiden kansalaisten tahtojen edelle välittämättä tuon taivaallista muiden ihmisten mielipiteistä."
 - ⁸ Osallistumisesta kansallisen koodin tuolla puolen ks. Lappalainen 2000.
 - ⁹ Suomen Gallupin tutkimuksissa nuorista 10 prosenttia on tätä mieltä.
 - ¹⁰ Kahtatoista politiikkakäsitystä tarkastellaan tilastolisten perusvälineiden ja niiden relevanssia kontrolloivien testilukujen avulla suhteessa toisiinsa ja ne kontekstualisoidaan sosiaalisesti. Käytössä oli muun muassa noin 120 ristiintaulukointia, korrelaatiomatriiseja. Tuonnempana esiteltävä ryhmitteilyanalyysi toimi tulkinnan koherenssin ja johdonmukaisuuden koettelon yhtenä ytimenä. Näiden taustalla on nuorten politiikkakäsitysten lähistoriallinen merkitysmäisä, jonka tutkimuslähteet esiteltiin edellä.
 - ¹¹ Dissosiativisista kielen rakenteista ja metaforista ks. Perelman & Olbrechts-Tyteca 1979.
 - ¹² Vrt. Jääsaari 1989, jossa esitetään samankaltainen tiukka empirinen tulos.
 - ¹³ Tästä paradigmasta ks. myös Paakkunainen 1991 ja Bruhn 1999, joka antaa tuoreita tietoja Ruotsin tilanteesta.
 - ¹⁴ Ks. tästä keskustelusta Borg 1996b; Carle 2000; Paakkunainen 1991 ja 1996 sekä uuden oikeiston potentiaalinen survey-tutkimuksesta Hellsten & Martikainen 2001.
 - ¹⁵ Vaikka vaalit onkin luotu nimenomaan ihmisten erilaisuuden "esittämiseksi" ja gallup-surveyt muutoksen ja erojen kuvaksi, ne saattavat nykyämenossa olla palauttamassa kansallisvaltiollisia järjestyksiä, jo osin rapautuneita kuvitteellisia yhteisöjä. Ulrich Beck nimittää rohkeasti haastattelussaan (3.2.1999) myös perheen, luokan ja naapurisuuden zombi-perheen jäseniksi (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 202–213).
- Kirjallisuus**
- Alapuro, Risto (1997). *Älymystö Venäjän varjossa*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Allardt, Erik (1985). *Finnish Society: Relationship Between Geopolitical Situation and the Development of Society*. Research Group for Comparative Sociology, University of Helsinki, No 32. Helsinki.
- Ankersmit, F. R. (1996). *Aesthetic Politics. Political Philosophy Beyond Fact and Value*. Stanford: Stanford University Press.
- Bauman, Zygmunt (1997). *Postmodernity and its Discontent*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich (1993). *Die Erfindung des Politischen. Zu Einer Theorie reflexiver Modernisierung*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Beck, Ulrich (1999). *What is Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Gertrude (2002). *Individualization. Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London, Thousands Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Borg, Sami (1996). *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta*. Acta Universitatis Tamperensis A vol. 491. Tampere University.
- Borg, Sami (1996B). *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen. Raportti nuorten osallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin*. Opetusministeriö. Nuorisosian neuvottelukunta.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (1977). *Reproduction in Education. Society and Culture*. London: SAGE.
- Bruhn, Anders (1999). Ungdomarna, politiken och valet. Teoksessa Erik Amnå (toim. 1999), *Valdeltagande I förändring. Statens offentliga utredningar*. SOU 1999: 132. Stockholm: Elanders Gotab.
- Carle, Jan (2000). Political activity in the context of youth unemployment. Experiences from young people in six Northern European countries. *Young*: Volume 8, Number 4.
- Gadamer, Hans-Georg (1977). *Replik zu Hermeneutik und Ideologiekritik*. Teoksessa *Kleine Schriften IV*. Tübingen.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001). *Nuoret ja uusi politiikka*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2001:3. (*Youth and the New Politics*.)
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2002). Seminaariesitelmä NTV:n ja Nuoran seminaarissa Vanhalla Ylioppilastalolla. Lokakuu 2002.
- Jääsaari, Johanna (1989). *Individualismi ja poliittisen kulttuurin muutos*. Yleisen valtio-opin lisensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto.
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo (1991). *Nuorten poliittiset valinnat. Tutkimus nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta pääkaupunkiseudulla*. Gaudeamus. Helsinki.
- Koselleck, Reinhart (1979). *Vergangene Zukunft. Zur Semantik Geschichtlicher Zeiten*. Frankfurt.
- Lappalainen, Pertti (2000). *The Changing Finnish Nation State and Changing Civic activity*. A paper to

- be presented at the XVIIIth IPSA world congress in Quebec City 1.–5. August 2000. TPS 36: Sub-national identity and state cohesion II.
- Lähteenmaa, Jaana (1999). The hedonistic altruism of young voluntary workers. *Young* 4/1999.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002). *Äänettömät yhtiömiehet. Tutkimus osallistumisesta vuosien 1987 ja 1999 vaaleihin*. Tilastokeskus, Vaalit 2002:1.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto (1983). *Vuoden 1982 presidentinvaalit. Tulkintaa poliittisen mobilisaation näkökulmasta*. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia, No 46. Helsinki.
- Nuorten suhde globalisaatioon*. Suomen Gallup 2001. Nuora ja Opetusministeriö.
- Massa, Ilmo (1998). Elämänpolitiikka epävarmassa kulttuurissa. Teoksessa J. P. Roos & T. Hoikkala (toim.), *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ojakangas, Mika (1999). Liberalismi, demokratia ja totaalin valtio. Carl Schmitt representaation ja identiteetin välissä. *Tiede & edistys* 2/1999, 101–119.
- Paakkunainen, Kari (1989). *Political World Views of Finnish Youth (years 1967 and 1988 in comparison)*. School Essay as a Contribution to Social Discourse. A Paper presented in the workshop entitled "Age and Politics". Paris, Joint Sessions of Workshops, 10.–15. April 1989.
- Paakkunainen, Kari (1991). *Yhteisten asioiden hoitamisesta likaiseen peliin. Empiirinen tekstitulkinta nuorten politiikkakäsityksistä*. Licensiaattityö. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos. Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto.
- Paakkunainen, Kari (1993). The apolitical youth: A re-examination of a thesis. Teoksessa K. Palonen & T. Parvikko (toim.), *Reading the political. Exploring the Margins of Politics*. The Finnish Political Science Association: Tampere.
- Paakkunainen, Kari (1996). Political scepticism and political groupings among unemployed youth: A Finnish-German comparison. Teoksessa H. Helve & J. Bynner (toim.), *Youth and Life-Management*. Helsinki: Yliopistopaino, University Press.
- Paakkunainen, Kari (1999). Political participation of youth in Finland. Teoksessa P. Riepl & H. Winterberger (toim.), *Political Participation of Youth*. Euro-Social 66/1999. Europäisches Zentrum: Wien.
- Paakkunainen, Kari (2001). *The Rhetoric of Youth Living by Baltic Sea: Mutant and Mobile Political Spaces of Citizens*. Osoitteessa: <http://www.alli.fi/nuoriso-tutkimus/nuoriso-www/julkaisut.html>
- Palonen, Kari (1993). Introduction: From policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Kari Palonen, & Tuija Parvikko (toim.), *Reading the Political. Exploring the Margins of Politics*. The Finnish Political Science Association: Tampere.
- Pesonen, Pertti (1958). *Valitsijamiesvaalien ylioppiläsääntäjät*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys ry.
- Pekonen, Kyösti (1995). Finnish voters and the personification of politics. Teoksessa S. Borg & R. Sankiaho (toim.), *The Finnish Voter*. Tampere: The Finnish Political Science Association.
- Pekonen, Kyösti (1998). *Politiikka urbaanissa betoniläbiössä*. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 20. Jyväskylän yliopisto.
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1971). *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Pesonen, Pertti & Sankiaho, Risto (1979). *Kansalaiset ja kansanvalta. Suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta*. Helsinki: WSOY.
- Pesonen, Pertti & Sankiaho, Risto & Borg, Sami (1993). *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Schmitt, Carl (1932). *Der Begriff des Politischen*. Berlin: Duncker & Humblot (Uusintapainos 1979).
- Vähätalo, Kari (1991). *Pitkäaikaistyöttömyyden mosaikki ja työllisyyslaki*. Työpoliittinen tutkimus 20. Helsinki: Työministeriö.
- Wiberg, Matti (2001). *Paluu politiikkaan*. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissäätiö.

SUOMEN GALLUPIN PUHELINHAASTATTELUKYSYMYKSET

<K1> Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

LUETTELE

Hyvin kiinnostunut	9%	93
Jonkin verran kiinnostunut	45%	449
Vain vähän kiinnostunut	37%	367
Ei lainkaan kiinnostunut	9%	93
Ei osaa sanoa	0%	0

<K2> Ihmiset mieltävät ja ymmärtävät politiikan eri tavoin. Mitkä kaikki seuraavista luonnehdinnoista sopivat kuvaamaan sinun käsitystäsi politiikasta?

LUETTELE

Politiikka on tärkeää keskustelua yhteiskunnallisista asioista sekä osallistumista vaaleihin ja luottamustehtäviin	81%	810
Politiikka on välttämätön tapa hoitaa yhteisiä asioita	70%	702
Politiikka on osa oman itsesi, ryhmäsi tai verkostosi toimintaa	25%	250
Politiikka on paremman maailman ja ekologisesti kestävä maailman luomista	51%	514
Henkilökohtaiset ja elämäntilanteiden ratkaisut ovat poliittisia	12%	120
Politiikka on kamppailua yhteiskuntaluokkien tai -ryhmien välillä	55%	552
Politiikka on välttämätön tapa ratkoa ongelmia ja ristiriitoja	50%	500
Politiikka on yritystä ratkoa kansainvälisiä ja globaaleja ongelmia	81%	811
Politiikka on munkkilatinaa, jota et ymmärrä	30%	298
Politiikka on epärehellisiä ja tyhjiä lupauksia	35%	346
Politiikka on vanhojen patujen temmellyskenttä	20%	197
Politiikka on luontaantyöntävää, likaista peliä	17%	174
Ei mitään näistä	0%	5
Ei osaa sanoa	0%	1

SEURAAVAKSI LUETTELEN JOUKON TIETOLÄHTEITÄ, JOIDEN KAUTTA IHMISET VOIVAT SAADA TUKEA EDUSKUNTAVAALIEN ÄÄNESTYSPÄÄTÖKSIIN VAALIKAMPAJAN AIKANA. KUINKA TÄRKEITÄ NÄMÄ TIETOLÄHTEET OLIVAT SINULLE EDUSKUNTAVAALIEN VAALIKAMPAJAN AIKANA AJATELLEN OMIA ÄÄNESTÄMISEEN LIITTYVIÄ HARKINTOJASI?

<K3_1> Työ- tai opiskelukavereilta saadut tiedot

LUETTELE

Erittäin tärkeä	2%	24
Melko tärkeä	20%	202
Ei kovinkaan tärkeä	34%	345

Ei lainkaan tärkeä	42%	422
Ei osaa sanoa	1%	9

<K3_2> Kodista, vanhemmilta tai sukulaisilta saadut tiedot

LUETTELE

Erittäin tärkeä	6%	64
Melko tärkeä	34%	336
Ei kovinkaan tärkeä	28%	277
Ei lainkaan tärkeä	32%	320
Ei osaa sanoa	0%	5

<K3_3> Muilta ystäviltä ja tuttavilta saadut tiedot

LUETTELE

Erittäin tärkeä	2%	17
Melko tärkeä	26%	258
Ei kovinkaan tärkeä	35%	346
Ei lainkaan tärkeä	37%	373
Ei osaa sanoa	1%	8

<K3_4> Sanomalehtien uutis- ja ajankohtaisjutut

LUETTELE

Erittäin tärkeä	25%	246
Melko tärkeä	51%	515
Ei kovinkaan tärkeä	14%	144
Ei lainkaan tärkeä	9%	90
Ei osaa sanoa	1%	7

<K3_5> Radion uutis- ja ajankohtaisohjelmat

LUETTELE

Erittäin tärkeä	10%	102
Melko tärkeä	34%	343
Ei kovinkaan tärkeä	27%	266
Ei lainkaan tärkeä	28%	285
Ei osaa sanoa	1%	6

<K3_6> TV:n uutis- ja ajankohtaisohjelmat

LUETTELE

Erittäin tärkeä	28%	277
Melko tärkeä	48%	483
Ei kovinkaan tärkeä	13%	135
Ei lainkaan tärkeä	10%	101
Ei osaa sanoa	1%	6

<K3_7> TV:n viihdeohjelmat

LUETTELE

Erittäin tärkeä	4%	42
Melko tärkeä	17%	170
Ei kovinkaan tärkeä	35%	346
Ei lainkaan tärkeä	44%	436
Ei osaa sanoa	1%	8

<K3_8> Kirjat, aikakauslehdet ja muut kirjalliset lähteet

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	6%	61
Melko tärkeä	36%	364
Ei kovinkaan tärkeä	31%	310
Ei lainkaan tärkeä	26%	258
Ei osaa sanoa	1%	9

<K3_9> Internet

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	20%	196
Melko tärkeä	28%	279
Ei kovinkaan tärkeä	18%	184
Ei lainkaan tärkeä	34%	336
Ei osaa sanoa	1%	7

<K3_10> Puolueiden tai ehdokkaiden vaalikampanjat

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	9%	92
Melko tärkeä	40%	401
Ei kovinkaan tärkeä	25%	254
Ei lainkaan tärkeä	25%	247
Ei osaa sanoa	1%	8

<K3_11> Kansalaisjärjestöjen esim. ammattiyhdistysliike äänestyskampanjat

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	2%	16
Melko tärkeä	16%	160
Ei kovinkaan tärkeä	25%	248
Ei lainkaan tärkeä	55%	548
Ei osaa sanoa	3%	30

<K4> Entä kuinka usein keskustelit äsken käydyistä eduskuntavaaleista muiden ihmisten kanssa vaalikampanjan aikana?

LUETTELE		
Päivittäin tai lähes päivittäin	29%	292
Usein	28%	280
Joskus	24%	239
Harvoin	16%	160
En koskaan	3%	31
En osaa sanoa	0%	0

<K5> Kävitkö internetin kautta jossakin vaalikoneessa testaamassa sopivaa kansanedustajaehdokasta itsellesi?

LUETTELE		
Kyllä	40%	405
En käynyt	59%	595
Ei osaa sanoa	0%	2

MITÄ MIELTÄ OLET SEURAAVISTA VÄITTÄMISTÄ. OLETKO TÄYSIN SAMAA MIELTÄ, OSITTAIN SAMAA MIELTÄ, OSITTAIN ERI MIELTÄ VAI TÄYSIN ERI MIELTÄ VÄITTÄMIEN KANSSA?

<K6_1> Kuka tahansa pystyy vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin, jos vain haluaa

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	14%	139
Osittain samaa mieltä	42%	419
Osittain eri mieltä	30%	299
Täysin eri mieltä	14%	142
Ei osaa sanoa	0%	3

<K6_2> Äänestämällä voi vaikuttaa asioihin

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	45%	452
Osittain samaa mieltä	43%	426
Osittain eri mieltä	8%	78
Täysin eri mieltä	4%	41
Ei osaa sanoa	0%	5

<K6_3> Poliitikkojen tekemillä päätöksillä ei ole mitään vaikutusta omaan elämään

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	4%	42
Osittain samaa mieltä	16%	158
Osittain eri mieltä	36%	361
Täysin eri mieltä	44%	437
Ei osaa sanoa	0%	4

<K6_4> On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	22%	225
Osittain samaa mieltä	39%	391
Osittain eri mieltä	22%	218
Täysin eri mieltä	14%	138
Ei osaa sanoa	3%	30

<K6_5> Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	12%	118
Osittain samaa mieltä	31%	313
Osittain eri mieltä	38%	384
Täysin eri mieltä	16%	164
Ei osaa sanoa	2%	23

<K6_6> Äänestämässä käyminen on kansalaisvelvollisuus

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	63%	635
Osittain samaa mieltä	23%	231
Osittain eri mieltä	6%	62
Täysin eri mieltä	7%	71
Ei osaa sanoa	0%	3

<K6_7> Ymmärrän melko hyvin tärkeitä poliittisia kysymyksiä

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	23%	230
Osittain samaa mieltä	50%	504
Osittain eri mieltä	19%	189
Täysin eri mieltä	7%	71
Ei osaa sanoa	1%	8

<K6_8> Eduskuntavaaleissa oli tarjolla ainakin yksi minulle mieluinen ehdokas

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	65%	655
Osittain samaa mieltä	22%	222
Osittain eri mieltä	5%	53
Täysin eri mieltä	6%	65
Ei osaa sanoa	1%	7

<K6_9> Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät

LUETTELE		
Täysin samaa mieltä	20%	205
Osittain samaa mieltä	27%	275
Osittain eri mieltä	35%	347
Täysin eri mieltä	16%	163
Ei osaa sanoa	1%	12

JOS AJATTELET OMIA MIELIPITEITÄSI ERITYISESTI PUOLUEISTA JA POLIITIKOISTA, NIIN KUINKA PALJON SEURAAVAT ASIAT OVAT MIELESTÄSI VAIKUTTANEET NIIDEN MUOTOUTUMISEEN. OVATKO NE VAIKUTTANEET PALJON, JONKIN VERRAN VAI EI LAINKAAN?

<K7_1> Koulunkäynnin yhteydessä saadut vaikutteet (peruskoulu ja lukio)

LUETTELE		
Paljon	7%	66
Jonkin verran	55%	547
Ei lainkaan	38%	379
Ei osaa sanoa	1%	10

<K7_2> Ammatillisen opiskelun aikana saadut vaikutteet

LUETTELE		
Paljon	9%	95
Jonkin verran	47%	474
Ei lainkaan	41%	415
Ei osaa sanoa	2%	18

<K7_3> Työpaikoilta saadut vaikutteet

LUETTELE		
Paljon	6%	58
Jonkin verran	42%	417
Ei lainkaan	51%	510
Ei osaa sanoa	2%	17

<K7_4> Omien vanhempien mielipiteet

LUETTELE		
Paljon	16%	157
Jonkin verran	52%	526
Ei lainkaan	31%	313
Ei osaa sanoa	1%	6

<K7_5> Kavareiden mielipiteet

LUETTELE		
Paljon	4%	37
Jonkin verran	47%	468
Ei lainkaan	49%	494
Ei osaa sanoa	0%	3

<K7_6> Tiedotusvälineissä esitetyt mielipiteet politiikasta

LUETTELE		
Paljon	16%	158
Jonkin verran	65%	654
Ei lainkaan	18%	182
Ei osaa sanoa	1%	8

<K7_7> Puolueiden ja poliitikkojen toiminta

LUETTELE		
Paljon	32%	324
Jonkin verran	56%	557
Ei lainkaan	11%	111
Ei osaa sanoa	1%	10

<K7_8> Poliitikasta itse hankkimiisi tietoihin perustuvat mielipiteet

LUETTELE		
Paljon	37%	366
Jonkin verran	47%	468
Ei lainkaan	15%	153
Ei osaa sanoa	1%	15

<K7_9> Kansalaisjärjestöjen kannanotot

LUETTELE		
Paljon	4%	44
Jonkin verran	35%	351
Ei lainkaan	58%	585
Ei osaa sanoa	2%	22

<K8> Mikä käsitys sinulla on Paavo Lipposen johtaman hallituksen toiminnasta? Oletko hallituksen toimintaan...

LUETTELE 1-4		
Erittäin tyytyväinen	4%	39
Melko tyytyväinen	65%	647
Melko tyytymätön	21%	210
Erittäin tyytymätön	5%	53
Ei osaa sanoa	5%	53

<K9> Monet ihmiset jättävät nykyisin syystä tai toisesta äänestämättä. Jätitkö itse näissä eduskuntavaaleissa äänestämättä vai kävitkö äänestämässä ennakkoon vai varsinaisena vaalipäivänä?

Jätin äänestämättä	23%	
Kävin äänestämässä ennakkoon	19%	188
Kävin äänestämässä vaalipäivänä	55%	556
Ei halua sanoa	2%	24

ÄÄNESTÄNEILLE

<K10> Kuinka hyvin tunsit ehdokkaan, jota äänestit?

LUETTELE

Tunsit hänet henkilökohtaisesti	14%	101
Ystäväsi, tuttavasi tai sukulaisesi tuntee hänet henkilökohtaisesti	14%	102
Tunsit ehdokkaan toimintaa tiedotusvälineiden perusteella	39%	293
Äänestit ehdokasta vaalimainonnan perusteella	17%	130
Valitsit sopivan ehdokkaan tuntematta häntä tarkemmin	15%	110
En osaa sanoa	1%	8

<K11> Entä missä vaiheessa päätit, ketä ehdokasta äänestit?

LUETTELE

Samana päivänä kun kävit äänestämässä	22%	164
Joitakin päiviä ennen äänestämistä	33%	243
Noin viikkoa kahta ennen äänestämistä	26%	190
Noin kuukautta kahta ennen äänestämistä	11%	79
Päätös oli selvä jo viime vuoden puolella	9%	66
Ei osaa sanoa	0%	2

<K12> Missä vaiheessa päätit puolueen jonka ehdokasta äänestit?

LUETTELE

Samana päivänä kun kävit äänestämässä	9%	66
Joitakin päiviä ennen äänestämistä	13%	98
Noin viikkoa kahta ennen äänestämistä	16%	117
Noin kuukautta kahta ennen äänestämistä	14%	104
Päätös oli selvä jo viime vuoden puolella	45%	332
Ei osaa sanoa	4%	27

<K13> Minkä puolueen ehdokasta äänestit eduskuntavaaleissa?

ÄLÄ LUETTELE

Suomen sosialidemokraattinen puolue (SDP)	16%	117
Suomen Keskusta (KESK)	22%	161
Kansallinen Kokoomus (KOK)	20%	146
Vasemmistoliitto	6%	45
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	0%	3
Vihreä Liitto (VIHR)	18%	131

Kristillisdemokraatit (KD)	5%	35
Perussuomalaiset (PS)	2%	13
-----	0%	0
-----	0%	0
Jokin muu puolue, mikä	2%	13
Ei halua sanoa	11%	80

<K14> Äänestitkö suurin piirtein itsesi ikäistä ehdokasta

Kyllä	31%	
Ei	68%	503
Ei osaa sanoa	1%	7

<K15> Äänestitkö omaa sukupuoltasi olevaa ehdokasta

Kyllä	63%	465
Ei	37%	272
Ei osaa sanoa	1%	7

MISSÄ MÄÄRIN SEURAAVAT ASIAT VAIKUTTIVAT SIIHEN, KETÄ EHDOKASTA ÄÄNESTIT?

<K16_1> Ehdokkaan sukupuoli

LUETTELE		
Ratkaisevasti	7%	50
Melko paljon	10%	77
Jonkin verran	15%	108
Ei lainkaan	68%	506
Ei osaa sanoa	0%	3

<K16_2> Ehdokkaan ikä

LUETTELE		
Ratkaisevasti	7%	49
Melko paljon	13%	98
Jonkin verran	28%	212
Ei lainkaan	51%	377
Ei osaa sanoa	1%	8

<K16_3> Ehdokkaan koulutustausta

LUETTELE		
Ratkaisevasti	9%	65
Melko paljon	22%	165
Jonkin verran	36%	271
Ei lainkaan	32%	238
Ei osaa sanoa	1%	5

<K16_4> Ehdokkaan aiempi kokemus politiikasta

LUETTELE		
Ratkaisevasti	15%	111
Melko paljon	22%	164
Jonkin verran	37%	272
Ei lainkaan	26%	194
Ei osaa sanoa	0%	3

<K16_5> Ehdokkaan ulkoinen olemus ja tyyli

LUETTELE		
Ratkaisevasti	6%	41
Melko paljon	15%	114
Jonkin verran	40%	294
Ei lainkaan	39%	293
Ei osaa sanoa	0%	2

<K16_6> Ehdokkaan julkinen tunnettuus politiikan ulkopuolella

LUETTELE		
Ratkaisevasti	3%	24
Melko paljon	10%	74
Jonkin verran	30%	221
Ei lainkaan	56%	418
Ei osaa sanoa	1%	7

<K16_7> Ehdokkaan näkemykset ja kannanotot

LUETTELE		
Ratkaisevasti	51%	383
Melko paljon	29%	216
Jonkin verran	16%	118
Ei lainkaan	3%	22
Ei osaa sanoa	1%	5

<K16_8> Ehdokas edusti kannattamaasi puoluetta

LUETTELE		
Ratkaisevasti	49%	368
Melko paljon	18%	133
Jonkin verran	15%	112
Ei lainkaan	17%	123
Ei osaa sanoa	1%	8

<K16_9> Ehdokkaan vaalikampanjointi ja vaalimainonta

LUETTELE		
Ratkaisevasti	7%	53
Melko paljon	18%	134
Jonkin verran	36%	270
Ei lainkaan	38%	280
Ei osaa sanoa	1%	7

<K16_10> Ehdokkaan tunnettuus nuorten keskuudessa esim. viihde ja urheilu

LUETTELE		
Ratkaisevasti	3%	19
Melko paljon	5%	36
Jonkin verran	14%	103
Ei lainkaan	77%	576
Ei osaa sanoa	1%	10

<K16_11> Ystäväsi, tuttavasi tai lähiomaisesi suosittelee

LUETTELE		
Ratkaisevasti	4%	31
Melko paljon	6%	45

Jonkin verran	21%	155
Ei lainkaan	68%	505
Ei osaa sanoa	1%	8

<K16_12> Kansalaisjärjestöjen kannanotot ja tuki ehdokkaalle

LUETTELE		
Ratkaisevasti	1%	8
Melko paljon	3%	22
Jonkin verran	17%	124
Ei lainkaan	77%	572
Ei osaa sanoa	2%	18

MISSÄ MÄÄRIN SEURAAVAT ASIAT VAIKUTTIVAT PUOLUEVALINTAASI

<K17_1> Puolueen aate ja ideologia

LUETTELE		
Ratkaisevasti	37%	273
Melko paljon	27%	199
Jonkin verran	25%	183
Ei lainkaan	11%	79
Ei osaa sanoa	1%	10

<K17_2> Puolueella hyvä puheenjohtaja

LUETTELE		
Ratkaisevasti	11%	79
Melko paljon	20%	150
Jonkin verran	30%	223
Ei lainkaan	38%	281
Ei osaa sanoa	1%	11

<K17_3> Puolueella runsaasti kyvykkäitä päättäjiä

LUETTELE		
Ratkaisevasti	14%	104
Melko paljon	31%	228
Jonkin verran	35%	257
Ei lainkaan	19%	141
Ei osaa sanoa	2%	14

<K17_4> Puolueen toiminta viime vaalikaudella eduskunnassa

LUETTELE		
Ratkaisevasti	13%	96
Melko paljon	30%	225
Jonkin verran	35%	258
Ei lainkaan	20%	147
Ei osaa sanoa	2%	18

<K17_5> Puolueen onnistunut vaalikampanja

LUETTELE		
Ratkaisevasti	6%	48
Melko paljon	16%	118
Jonkin verran	34%	254
Ei lainkaan	41%	305
Ei osaa sanoa	3%	19

<K17_6> Halu tukea nykyisiä päättäjiä maan hallituksessa

LUETTELE		
Ratkaisevasti	9%	66
Melko paljon	20%	151
Jonkin verran	33%	245
Ei lainkaan	35%	259
Ei osaa sanoa	3%	23

<K17_7> Halu vaihtaa päättäjiä maan hallituksessa

LUETTELE		
Ratkaisevasti	18%	136
Melko paljon	16%	116
Jonkin verran	27%	198
Ei lainkaan	36%	270
Ei osaa sanoa	3%	24

<K17_8> Halu vaikuttaa maan tulevaan hallituskoostumukseen

LUETTELE		
Ratkaisevasti	24%	179
Melko paljon	26%	194
Jonkin verran	32%	235
Ei lainkaan	17%	124
Ei osaa sanoa	2%	12

<K17_9> Halu vaikuttaa siihen, kenestä tulee pääministeri

LUETTELE		
Ratkaisevasti	15%	113
Melko paljon	17%	129
Jonkin verran	24%	177
Ei lainkaan	42%	314
Ei osaa sanoa	1%	11

<K17_10> Hyviä nuoria ehdokkaita

LUETTELE		
Ratkaisevasti	11%	81
Melko paljon	20%	152
Jonkin verran	28%	211
Ei lainkaan	37%	273
Ei osaa sanoa	4%	27

<K17_11> Kansalaisjärjestöjen kannanotot

LUETTELE		
Ratkaisevasti	1%	9
Melko paljon	6%	45
Jonkin verran	24%	176
Ei lainkaan	66%	489
Ei osaa sanoa	3%	25

SEURAAVAKSI LUETTELEN ERÄITÄ ASIOITA JA TAVOITTEITA, JOTKA NOUSIVAT ESILLE VAALEISSA. MITEN TÄRKEITÄ NE OLIVAT TEHDESSÄSI OMIA ÄÄNESTYSRATKAISUJASI?

<K18_1> Talouskasvu

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	12%	87
Melko tärkeä	54%	405
Ei kovinkaan tärkeä	25%	185
Ei lainkaan tärkeä	8%	63
Ei osaa sanoa	1%	4

<K18_2> Valtion taloudenpito ja velan määrä

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	12%	89
Melko tärkeä	56%	415
Ei kovinkaan tärkeä	23%	172
Ei lainkaan tärkeä	8%	62
Ei osaa sanoa	1%	6

<K18_3> Työttömyys

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	40%	295
Melko tärkeä	51%	382
Ei kovinkaan tärkeä	7%	49
Ei lainkaan tärkeä	2%	18
Ei osaa sanoa	0%	0

<K18_4> Palkansaajan asema ja etuudet

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	36%	267
Melko tärkeä	50%	372
Ei kovinkaan tärkeä	11%	82
Ei lainkaan tärkeä	3%	21
Ei osaa sanoa	0%	2

<K18_5> Naisten ja miesten tasa-arvo

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	27%	201
Melko tärkeä	44%	326
Ei kovinkaan tärkeä	19%	140
Ei lainkaan tärkeä	10%	77
Ei osaa sanoa	0%	0

<K18_6> Yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja köyhyys

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	34%	250
Melko tärkeä	47%	352
Ei kovinkaan tärkeä	15%	109
Ei lainkaan tärkeä	4%	32
Ei osaa sanoa	0%	1

<K18_7> Verotus

LUETTELE		
Erittäin tärkeä	30%	220
Melko tärkeä	49%	368
Ei kovinkaan tärkeä	15%	110
Ei lainkaan tärkeä	6%	44
Ei osaa sanoa	0%	2

<K18_8> Koulutusmahdollisuudet

LUETTELE

Erittäin tärkeä	35%	263
Melko tärkeä	47%	347
Ei kovinkaan tärkeä	12%	92
Ei lainkaan tärkeä	5%	37
Ei osaa sanoa	1%	5

<K18_9> Yhteiskunnan tuki lapsiperheille

LUETTELE

Erittäin tärkeä	44%	325
Melko tärkeä	38%	280
Ei kovinkaan tärkeä	13%	95
Ei lainkaan tärkeä	6%	42
Ei osaa sanoa	0%	2

<K18_10> Yhteiskunnan tuki nuorille

LUETTELE

Erittäin tärkeä	43%	322
Melko tärkeä	47%	346
Ei kovinkaan tärkeä	8%	58
Ei lainkaan tärkeä	2%	17
Ei osaa sanoa	0%	1

<K18_11> Alueellinen eriarvoisuus

LUETTELE

Erittäin tärkeä	21%	154
Melko tärkeä	41%	306
Ei kovinkaan tärkeä	24%	181
Ei lainkaan tärkeä	13%	94
Ei osaa sanoa	1%	9

<K18_12> Vanhusten hoito

LUETTELE

Erittäin tärkeä	33%	245
Melko tärkeä	47%	350
Ei kovinkaan tärkeä	14%	106
Ei lainkaan tärkeä	6%	41
Ei osaa sanoa	0%	2

<K18_13> Sairaiden hoito

LUETTELE

Erittäin tärkeä	47%	347
Melko tärkeä	43%	323
Ei kovinkaan tärkeä	6%	45
Ei lainkaan tärkeä	4%	28
Ei osaa sanoa	0%	1

<K18_14> Rikollisuus ja poliisin voimavarat

LUETTELE

Erittäin tärkeä	30%	221
Melko tärkeä	47%	350
Ei kovinkaan tärkeä 18%	132	
Ei lainkaan tärkeä	5%	40
Ei osaa sanoa	0%	1

<K18_15> Huumeiden käyttö ja huumekollisuus

LUETTELE

Erittäin tärkeä	33%	249
Melko tärkeä	42%	315
Ei kovinkaan tärkeä	17%	129
Ei lainkaan tärkeä	6%	47
Ei osaa sanoa	1%	4

<K18_16> Prostituutio

LUETTELE

Erittäin tärkeä	12%	92
Melko tärkeä	33%	247
Ei kovinkaan tärkeä	31%	
Ei lainkaan tärkeä	20%	149
Ei osaa sanoa	3%	22

<K18_17> Kehitysapu

LUETTELE

Erittäin tärkeä	12%	91
Melko tärkeä	38%	286
Ei kovinkaan tärkeä	35%	259
Ei lainkaan tärkeä	13%	99
Ei osaa sanoa	1%	9

<K18_18> Ulkomaalaisten maahanmuuttajien määrä

LUETTELE

Erittäin tärkeä	10%	71
Melko tärkeä	39%	292
Ei kovinkaan tärkeä	34%	253
Ei lainkaan tärkeä	16%	121
Ei osaa sanoa	1%	7

<K18_19> Luonnonsuojelu

LUETTELE

Erittäin tärkeä	24%	180
Melko tärkeä	43%	317
Ei kovinkaan tärkeä	23%	168
Ei lainkaan tärkeä	9%	70
Ei osaa sanoa	1%	9

<K18_20> Pääministerin valinta

LUETTELE

Erittäin tärkeä	13%	96
Melko tärkeä	31%	231
Ei kovinkaan tärkeä	33%	246
Ei lainkaan tärkeä	22%	167
Ei osaa sanoa	1%	4

<K18_21> Hallitukseen tulevat puolueet

LUETTELE

Erittäin tärkeä	17%	130
Melko tärkeä	46%	341
Ei kovinkaan tärkeä	24%	180
Ei lainkaan tärkeä	11%	83
Ei osaa sanoa	1%	10

<K18_22> Rasismi ja muukalaisviha
LUETTELE

Erittäin tärkeä	17%	130
Melko tärkeä	44%	327
Ei kovinkaan tärkeä	25%	188
Ei lainkaan tärkeä	12%	92
Ei osaa sanoa	1%	7

<K18_23> Suomen Nato-jäsenyys
LUETTELE

Erittäin tärkeä	17%	126
Melko tärkeä	34%	253
Ei kovinkaan tärkeä	30%	221
Ei lainkaan tärkeä	19%	138
Ei osaa sanoa	1%	6

<K18_24> Julkisten palveluiden yksityistäminen
LUETTELE

Erittäin tärkeä	8%	57
Melko tärkeä	33%	242
Ei kovinkaan tärkeä	38%	280
Ei lainkaan tärkeä	19%	139
Ei osaa sanoa	3%	26

<K18_25> Julkisten palveluiden taso
LUETTELE

Erittäin tärkeä	21%	159
Melko tärkeä	55%	412
Ei kovinkaan tärkeä	15%	111
Ei lainkaan tärkeä	6%	45
Ei osaa sanoa	2%	17

<K18_26> Vähemmistöjen asema
LUETTELE

Erittäin tärkeä	16%	120
Melko tärkeä	48%	358
Ei kovinkaan tärkeä	24%	181
Ei lainkaan tärkeä	10%	74
Ei osaa sanoa	1%	11

KYSYMYKSET 19–21 VAIN ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄNEILLE

<K19> Kuinka itsestään selvää äänestämättä jättäminen oli sinulle?

Itsestään selvää	15%	36
Äänestämässä käynti kävi kyllä mielessä, mutta et harkinnut sitä vakavasti	33%	77
Harkitsit vakavasti myös äänestämässä käyntiä	50%	118
En osaa sanoa	1%	3

KUINKA PALJON SEURAAVAT SYYT VAIKUTTIVAT ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄMISEESI EDUSKUNTAVAALEISSA? OLIKO SYY TÄRKEÄ, VAIKUTTIKO SE JONKIN VERRAN VAI EIKÖ SE VAIKUTTANUT LAINKAAN?

<K20_1> Sinun oli vaikea löytää itsellesi sopivaa ehdokasta
LUETTELE

Tärkeä	35%	82
Vaikutti jonkin verran	25%	59
Ei lainkaan	38%	90
Ei osaa sanoa	1%	3

<K20_2> Sinun oli vaikea löytää itsellesi sopivaa puoluetta
LUETTELE

Tärkeä	17%	40
Vaikutti jonkin verran	31%	73
Ei lainkaan	51%	119
Ei osaa sanoa	1%	2

<K20_3> Olit estynyt äänestämään matkan, sairauden, työesteen, tms. vuoksi
LUETTELE

Tärkeä	35%	82
Vaikutti jonkin verran	10%	23
Ei lainkaan	54%	127
Ei osaa sanoa	1%	2

<K20_4> Et vain viitsinyt käydä äänestämässä
LUETTELE

Tärkeä	20%	47
Vaikutti jonkin verran	21%	48
Ei lainkaan	58%	136
Ei osaa sanoa	1%	3

<K20_5> Et katsonut äänestämisestä olevan itsellesi mitään hyötyä
LUETTELE

Tärkeä	25%	59
Vaikutti jonkin verran	28%	66
Ei lainkaan	45%	106
Ei osaa sanoa	1%	3

<K20_6> Mielestäsi yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalien lopputulokseen
LUETTELE

Tärkeä	24%	57
Vaikutti jonkin verran	25%	59
Ei lainkaan	50%	116
Ei osaa sanoa	1%	2

<K20_7> Tunnet epäluottamusta poliitikkoja ja yleensä politiikkaa kohtaan
LUETTELE

Tärkeä	22%	51
Vaikutti jonkin verran	37%	87
Ei lainkaan	39%	92
Ei osaa sanoa	2%	4

<K20_8> Halusit protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan

LUETTELE

Tärkeä	10%	24
Vaikutti jonkin verran	13%	30
Ei lainkaan	75%	175
Ei osaa sanoa	2%	5

<K20_9> Sinulla ei ollut riittävästi tietoa ehdokkaista

LUETTELE

Tärkeä	17%	40
Vaikutti jonkin verran	32%	75
Ei lainkaan	50%	117
Ei osaa sanoa	1%	2

<K20_10> Poliitiikka ei kiinnosta sinua

LUETTELE

Tärkeä	25%	59
Vaikutti jonkin verran	34%	79
Ei lainkaan	41%	95
Ei osaa sanoa	0%	1

<K20_11> Asiat hoituvat kohtuullisen hyvin muutenkin

LUETTELE

Tärkeä	21%	49
Vaikutti jonkin verran	38%	90
Ei lainkaan	38%	90
Ei osaa sanoa	2%	5

<K20_12> Periaatteellinen päätös olla äänestämättä vaaleissa

LUETTELE

Tärkeä	13%	30
Vaikutti jonkin verran	13%	30
Ei lainkaan	74%	172
Ei osaa sanoa	1%	2

<K20_13> Vaaleissa ei ollut tarpeeksi menoa, meininkiä ja viihteellisyyttä

LUETTELE

Tärkeä	7%	16
Vaikutti jonkin verran	9%	22
Ei lainkaan	82%	193
Ei osaa sanoa	1%	3

<K20_14> Maassa on liikaa työttömyyttä ja eriarvoisuutta johon ei voi vaikuttaa

LUETTELE

Tärkeä	18%	41
Vaikutti jonkin verran	25%	59
Ei lainkaan	55%	129
Ei osaa sanoa	2%	5

<K20_15> Suora toiminta ja kansalaisaktiivisuus parempi vaikuttamiskanava

LUETTELE

Tärkeä	17%	39
Vaikutti jonkin verran	24%	55
Ei lainkaan	55%	129
Ei osaa sanoa	5%	11

<K20_16> Et löytänyt hyvää syytä käydä äänestämässä

LUETTELE

Tärkeä	23%	54
Vaikutti jonkin verran	24%	57
Ei lainkaan	50%	117
Ei osaa sanoa	3%	6

JOS K2016 = 1 tai 2

<K21> Mikä olisi ollut mielestäsi hyvä syy käydä äänestämässä?

-----	0%	0
-----	0%	0
Avoin vastaus	65%	72
Eos	35%	39

<K22> Mitkä kaikki seuraavista puolueista olivat sellaisia, joita olisit voinut äänestää?

LUETTELE

Suomen sosialidemokraattinen puolue (SDP)	50%	498
Suomen Keskusta (KESK)	46%	456
Kansallinen Kokoomus (KOK)	44%	445
Vasemmistoliitto	25%	250
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	10%	105
Vihreä Liitto (VIHR)	52%	518
Kristillisdemokraatit (KD)	19%	190
Perussuomalaiset (PS)	23%	234
Jokin muu puolue, mikä?	4%	39
Ei mitään puoluetta	2%	23
Ei osaa sanoa	3%	32
-----	0%	0
-----	0%	0

<K23> Ovatko vanhempasi koskaan tarjonneet sinulle ohjeita tai malleja siitä, että vaaleissa pitää käydä äänestämässä?

LUETTELE

Kyllä, hyvin usein	18%	178
Kyllä, melko usein	28%	285
Kyllä, mutta vai harvoin	30%	298
Ei lainkaan	24%	239
Ei osaa sanoa	0%	2

<K24> Kuinka tyytyväinen tai tyytymätön olet omaan taloudelliseen tilanteeseesi?

LUETTELE

Erittäin tyytyväinen	8%	84
Melko tyytyväinen	50%	500
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	20%	196
Melko tyytymätön	16%	162
Erittäin tyytymätön	6%	59
En osaa sanoa	0%	1

<K25> Luettelen seuraavaksi joukon eri tyyppisiä järjestöjä, seuroja, kerhoja tai vastaavia. Mihin kaikkiin kuulut jäsenenä tai olet toiminnassa mukana?

LUETTELE

Jokin opiskelija- tai koululaisjärjestö	20%	202
Urheiluseura tai liikuntajärjestö	30%	300
Luonnonsuojelu- tai ympäristön-suojelujärjestö, luontojärjestö, eläinsuojelujärjestö tai kerho	6%	63
Hyväntekeväisyysjärjestö, avustusjärjestö tai vammaisjärjestö	11%	109
Maanpuolustus- tai reserviläisjärjestö	5%	51
Jokin poliittinen nuorisojärjestö tai jonkin puolueen perusjärjestö	3%	26
Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö	3%	34
Jokin harrastuskerho esim. musiikki-, askartelu-, valokuvauskerho jne	23%	227
Ammattiliitto	43%	432
Jokin muu järjestö	4%	41
Ei mikään näistä	20%	203
Ei osaa sanoa	4%	41

<K26> Luettelen seuraavaksi eri tyyppisiä järjestöjä, yhteisöjä ja ryhmiä. Sano jokaisen järjestön tai ryhmän kohdalla kiinnostaisiko sinua olla mukana sen toiminnassa vai ei?

LUETTELE

Jokin opiskelija-, koululaisjärjestö tai oppilaskunta	30%	297
Urheiluseura tai liikuntajärjestö	51%	515
Jokin harrastusjärjestö tai -kerho esim. musiikki-, askartelu-, valokuvaus-kerho jne.	50%	500
Luonnonsuojelu- tai ympäristön-suojelujärjestö, luontojärjestö, eläin-suojelujärjestö tai kerho	32%	323
Hyväntekeväisyysjärjestö, avustusjärjestö tai vammaisjärjestö	43%	431
Maanpuolustus- tai reserviläisjärjestö	22%	218
Jokin poliittinen nuorisojärjestö tai jonkin puolueen perusjärjestö	13%	135
Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö	30%	296
Eläinten oikeuksia ajava liike	23%	
Globalisaatiota ja maailmankaupan vapauttamista vastustava liike tai		

ryhmittymä	8%	81
Globalisaatiota ja maailmankaupan vapauttamista puolustava liike tai ryhmittymä	8%	80
Kehitysmaaliike, kehitysmaakauppaa edistävä liike	24%	239
Ulkomaalaisten maahanmuuttoa vastustava ryhmittymä tai järjestö	6%	63
Ulkomaalaisten ja pakolaisten oikeuksia ajava ryhmittymä tai järjestö	14%	144
-----	0%	0
-----	0%	0
Jokin muu järjestö, mikä	1%	13
Ei mikään	13%	135
Ei osaa sanoa	0%	5

SEURAAVAKSI LUETTELEN JOUKON YHTEISKUNNALLISEN OSALLISTUMISEN MUOTOJA. JOS TUNTISIT ASIAN EDISTÄMISEN TODELLA TÄRKEÄKSI, NIIN MITÄ NÄISTÄ OLET TEHNYT TAI SAATTAISIT TEHDÄ?

<K27_1> Kirjoittaa yleisönosastoon

LUETTELE

Olet tehnyt	13%	135
Saattaisit tehdä	68%	680
Et tekisi missään tapauksessa	18%	181
Ei osaa sanoa	1%	6

<K27_2> Osallistua asuinalueesi asukasyhdistystoimintaan

LUETTELE

Olet tehnyt	10%	102
Saattaisit tehdä	65%	653
Et tekisi missään tapauksessa	24%	238
Ei osaa sanoa	1%	9

<K27_3> Ottaa yhteyttä poliittisiin päätöksentekijöihin jossakin tärkeässä asiassa

LUETTELE

Olet tehnyt	6%	59
Saattaisit tehdä	62%	618
Et tekisi missään tapauksessa	31%	311
Ei osaa sanoa	1%	14

<K27_4> Kirjoittaa nimesi vetoamukseen

LUETTELE

Olet tehnyt	44%	445
Saattaisit tehdä	47%	467
Et tekisi missään tapauksessa	9%	87
Ei osaa sanoa	0%	3

<K27_5> Osallistua boikottiin, maksu- tai ostolakkoon

LUETTELE

Olet tehnyt	13%	129
Saattaisit tehdä	45%	451

Et tekisi missään tapauksessa	41%	406
Ei osaa sanoa	2%	16

<K27_6> Osallistua rauhanomaisiin mielenosoituksiin

LUETTELE		
Olet tehnyt	10%	100
Saattaisit tehdä	40%	402
Et tekisi missään tapauksessa	49%	490
Ei osaa sanoa	1%	10

<K27_7> Osallistua radikaaliin suoraan toimintaan, jossa kansalaistottelemattomuus tulee mukaan kuvaan

LUETTELE		
Olet tehnyt	1%	8
Saattaisit tehdä	10%	99
Et tekisi missään tapauksessa	88%	886
Ei osaa sanoa	1%	9

<K27_8> Osallistua sellaisiin mielenosoituksiin, joissa aiemmin on ilmennyt väkivaltaisuutta

LUETTELE		
Olet tehnyt	0%	5
Saattaisit tehdä	7%	75
Et tekisi missään tapauksessa	91%	916
Ei osaa sanoa	1%	6

LOPUKSI MUUTAMA TAUSTATIEKYSYMYS TULOSTEN TILASTOLLISTA KÄSITTELYÄ VARTEN

<T1> Mikä on peruskoulutuksesi?

Peruskoulu	41%	414
Lukio tai osa siitä	9%	86
Ylioppilas	50%	501
Ei vastausta	0%	1

<T2> Ammatillinen koulutuksesi?

LUETTELE		
Ei ammatillista koulutusta	29%	286
Ammattikurssi, lyhyt ammatillinen koulutus, koulutus työn ohessa	4%	38
Koulutasoinen ammattikoulutus	25%	254
Opistotasoinen ammattikoulutus	20%	205
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	19%	194
Joku muu	1%	7
Ei vastausta	2%	18

<T3> Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa pääasiallista toimintaasi tällä hetkellä?

LUETTELE		
Opiskelemassa	36%	357
Kokopäivätyössä	43%	430
Osa-aikatyössä	6%	62
Työttömänä tai työllisyyskoulutuksessa	7%	66
Koti-äiti tai koti-isä	6%	60

Jokin muu	2%	25
Ei osaa sanoa	0%	2

JOS KOKOPÄIVÄ- TAI OSA-AIKATYÖSSÄ

<T4> Mikä seuraavista on ammattiryhmä, johon katsot lähinnä kuuluvasi?

LUETTELE		
Johtavassa asemassa toisen palveluksessa	2%	11
Ylempi toimihenkilö	14%	69
Alempi toimihenkilö	19%	93
Työntekijä	57%	279
Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja	5%	26
Maatalousyrittäjä	1%	6
Opiskelija	1%	4
Kotiäiti/-rouva tai koti-isä	0%	2
Jokin muu	0%	2
Ei vastausta	0%	0

<T5> Asutko?

LUETTELE		
Yksin	25%	248
Yhdessä vanhempien tai jomman kumman vanhemman kanssa	20%	200
Yhdessä kämppäkaverin tai -kavereiden kanssa (solu tms.)	6%	63
Yhdessä kumppanin tai puolison kanssa, ei lapsia	30%	300
Yksinhuoltajana omien lasten kanssa	1%	8
Yhdessä kumppanin tai puolison sekä lasten kanssa	18%	178
-----	0%	0
-----	0%	0
Jokin muu, mikä	0%	4
Ei vastausta	0%	1

JOS TYÖSSÄ

<T6> Oletko itse ollut työttömänä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

Kyllä	19%	92
Ei	81%	398
Ei osaa sanoa	0%	2

TÄSSÄ KAIKKI KYSYMYKSEMME TÄLLÄ KERRALLA. OIKEIN PALJON KIITOKSIA VASTAUKSISTANNE. MINUN NIMENI ON _____ JA TÄMÄ HAASTATTELU TEHTIIN SUOMEN GALLUPIN PUHELINHAASTATTELUKESKUKSESTA. HYVÄÄ JATKOA!

TIIVISTELMÄ

Pitkään jatkunut lasku nuorten äänestysaktiivisuudessa pysähtyi vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Välttämättä eduskuntavaalien jälkeen Suomen Gallup toteutti Nuorisosiain neuvottelukunnan (Nuora) toimeksiannosta kyselytutkimuksen (*survey*), jossa haastateltiin 1 002 18–30-vuotiaasta nuorta. Kyselyssä tiedusteltiin nuorten käsityksiä politiikasta yleensä, politiikkaan osallistumisesta, järjestöistä, äänestämisestä ja äänestämättä jättämisestä. Tässä teoksessa kirjoittajat analysoivat ja tulkitsevat tämän kyselytutkimuksen aineistoa eri näkökulmista.

Teoksen avausartikkelissa Suomen Gallupin kyselytutkimuksen suorittaneet Sakari Nurmela ja Juhani Pehkonen osoittavat, että äänestysprosentin lasku on pysähtynyt ainakin väliaikaisesti. Tulokset viittaavat siihen, että nuorten käsitys politiikasta on osin muuttumassa. Politiikka ei ole heille vain äänestämistä tai äänestämättä jättämistä tai osallistumista edustukselliseen poliittiseen järjestelmään, esimerkiksi puolueiden toimintaan. Politiikkaan kuuluu myös laaja-alaisempi globaali toiminta ja kansalaisaktiivisuuden näkökulma, jossa kansallisvaltioiden rajat ja poliittiset perinteet ylittyvät. Esimerkkinä tästä globaalista toiminnasta ovat erilaiset ympäristöliikkeet.

Nuorison politiikkakäsityksen laajenemisen vuoksi äänestämättömyyttäkään ei voi enää tulkita vain kiinnostuksen puutteeksi. Kuitenkin aineisto osoittaa, että kysymys poliittisesta aktiivisuudesta jakaa nuorison kahtia: puolet nuorista suhtautuu politiikkaan ja vaaleihin myönteisesti ja harrastaa myös omaehtoista poliittista polemiikkia. Toisaalta puolet nuorista osallistuu san-

gen niukasti, vaikka ei enää periaatteessa torju esimerkiksi äänestämismahdollisuutta.

Villiina Hellsten tarkastelee artikkelissaan ”uutta politiikkaa” Suomen Gallupin kyselytutkimuksen aineiston valossa. Hellstenin analyysin mukaan nuorten poliittista asennetta ohjaavat perinteisten etukysymysten lisäksi myös jälkimateriaalistiset asiakysymykset. Niin sanotut pehmeät arvot ovat sekoitus sosiaalivihreistä ja yksilöä korostavista libertaarisista näkemyksistä. Näiden rinnalla esiintyy vaatimuksia auktoriteetin ja moraalien sekä kurin ja järjestyksen kiristämisestä. Hellsten pohtii, johtuuko nuorten vaalipassiivisuus puolueiden kyvyttömyydestä tarjota ratkaisuja nuorten tärkeinä pitämiin asiakysymyksiin. Arvojen moniulotteisuuden ja globaalien kysymysten lisääntyessä äänestäminen ei enää ole ainoa ja itsestään selvä vaikuttamisen keino. Erityisesti symbolisella tasolla henkilökohtaiset eettiset valinnat haastavat edustuksellisen kansallisen demokration.

Pia Lundbom täydentää kirjoituksessaan Hellstenin aikalaisanalyysejä. Suomen Gallupin aineiston rinnalla Lundbom tarkastelee nuorten politiikkaa käsitteleviä kirjoituksia. Nämä kirjoitukset on valittu Allianssin järjestämän Nuorisovaalit 2003 -hankkeen yhteydessä järjestetyn kirjoituskilpailun annista. Kirjoituksissaan 14–19-vuotiaat nuoret käsittelevät demokratiaa, politiikkaa, vaaleja sekä kansalaisaktiivismia ja muuta politiikkaan vaikuttamista. Lundbom esittää, että kansalaisaktiivismi tarjoaa mahdollisuuden nuorten yhteiskunnalliselle keskustelulle ja politiikkaan mukaan heittäytymiseksi. Nuorten käsitykset politiikasta ovat varsin moniäänisiä. Poliitiikan tulevaisuus vaikuttaakin tässä valossa varsin kiinnostavalta: odotettavissa on innovatiivista, keskustelevaa ja osallistuvaa politiikkaa. Uudet poliittiset liikkeet ja järjestöt hallitsevat median hyväksikäytön ja osaavat nostaa esiin uusia kysymyksiä. Siten ne kykenevät katsomaan myöskin yhä markkinahenkisemmäksi muuttuvan politiikan kentän yli.

Sami Borg vertaa kirjoituksessaan Gallupin aineistoa aiempiin kyselyaineistoihin ja korostaa

nuorison etääntymistä valtapolitiikan ilmiöistä ja vaihtoehtoista. Vaalipassiivisuus ei siis palaudu nuorten pinnallisiin tai pelkästään populistisiin asenteisiin. Nuorilla on vanhempiin ikäryhmiin verrattuna etäinen mutta tietoinen suhde politiikkaan. Vuoden 2003 vaalikampanja ei herätellyt tai mobilisoinut nuoria vanhempien tavoin osallistumaan perinteiseen järjestelmään. Toisaalta nuorten keskuudessa oli nähtävissä uudenlaisia Internetiä hyödyntävää verkko-osallistumista. Perinteisesti televisiolla on ollut vaaleissa keskeinen rooli. Nyt nimenomaan Internet näyttää tarjoavan nuorille oman näkökulman politiikan teemojen käsittelyyn.

Ismo Pohjantammi puolestaan arvioi Gallupin aineistoa vaalipiireittäin. Puoluekeskeisen näkökulman rinnalle nousevat eri alueiden ja arvojen edustuksen periaatteet. Pohjantammi nostaa keskeiseksi sen, miten paikallinen ja yleinen poliittinen julkisuus rakentuvat myös vaalijulkisuudessa. Hän tarkastelee pieniä vaalipiirejä poliittisen toiminnan kontekstina.

Hanna Wass tutkii Gallupin aineistoa mannheimilaisen sukupolviteorian valossa. Wass tarkastelee 18–30-vuotiaiden sukupolven melko yhtenäistä ja hyvin merkittävää alaryhmää, ”vetäytyjiä”, jonka poliittista passiivisuutta on vaikea selittää. Tämän politiikkaan etäisyyttä ottaneen ryhmän rinnalla erottuu pieni mutta monipuolinen, aktiivinen ja äänekäs ryhmä, jolle mikään politiikassa ei ole vierasta. Tämä ryhmä ei kaihda ulkoparlamentaarisia keinojakaan poliittisessa toiminnassaan ja asenteissaan.

Teoksen päättävässä artikkelissaan Kari Paakkunainen tulkitsee Suomen Gallupin aineiston tarjoamia käsityksiä politiikasta ja hahmottelee

erilaisten poliittisten kielikuvien kautta sitä tapaa, jolla nuoret osallistuvat politiikkaan. Nuorison käyttämä politiikan sanasto vaikuttaa aiempaa avarammalta ja joustavammalta. Edes melko passiivisissa ryhmissä politiikkaa ei enää pidetä moraalisesti ja likaisena ja mustavalkoisena pelinä, joka jätettäisiin täydellisesti muiden huoleksi. Paakkunainen nostaa esiin populistisen rokkeen ja toiminnallisen suuntauksen. Tämän rinnalle nousee harkitseva ja yksilöä painottava nuorisoryhmä, jonka näkemystä yhteiskunnasta voidaan tarkastella saksalaisen sosiologin Ulrich Beckin riskiyhteiskunnan käsitteen avulla. Tätä ryhmää eivät enää sido politiikan standardit. He joutuvat itse kohtaamaan uudenlaisia eettisiä ja poliittisia riskejä koulutuksen ja työelämän piirissä. He osaavat ironisoida valtapolitiikkaa ja toisaalta ottaa vastuuta, reflektoida eli harkita kannottojaan eri tilanteissa.

Riskiyhteiskunnallisessa asenteessa korostuvat monet erilaiset poliittiset toimintatavat, ristiriidat ja ratkaisu-ullottuvuudet. Samalla Paakkunainen varoittaa ylitulkitsemasta kyselytutkimusten aineistoja. Näissä ylitulkinnoissa vaali-instituutioiden ja kyselytutkimusten muodostama perinteinen poliittinen rakenne yritetään pelastaa, vaikka niillä ei enää voidakaan yksinkertaisesti tarkastella uutta, riskiyhteiskunnallista asennetta. Nuoret ottavat ja joutuvat ottamaan monia vastuullisen ratkaisijan paikkoja henkilökohtaisesti ja omassa elinpiirissään. Tämäkin korostaa sitä, etteivät vanha hallinnollistunut politiikka tai uudet osallistumistavat ole nuorille mitään helposti ja yksinkertaisesti torjuttavia tai omaksuttavia asioita. Monet nuoret haluaisivat myös ”palauttaa politiikkaa” politiikalle vihittyihin laitoksiin.

SAMMANDRAG

Valdeltagandet bland unga har länge uppvisat en sjunkande trend. Denna utveckling stannade dock upp vid riksdagsvalet 2003. Omedelbart efter riksdagsvalet utförde Finska Gallup, på uppdrag av Delegationen för ungdomsärenden (Nuora), en enkät (survey) där 1002 ungdomar i åldern 18–30 år intervjuades. I enkäten tillfrågades de unga om sin uppfattning om politik i allmänhet, deltagande i politiken, organisationsaktivitet och huruvida de röstar eller inte. I denna publikation analyserar och tolkar författarna enkätmaterial ur olika synvinklar.

Sakari Nurmela och Juhani Pehkonen, vilka var de som utförde Finska Gallups enkät, visar i den inledande artikeln att det sjunkande valdeltagandet stannat upp, åtminstone temporärt. Resultaten visar att de ungas uppfattning om politik delvis håller på att ändras. För dem handlar politik inte enbart om att rösta eller att låta bli att rösta eller om att delta i det representativa politiska systemet, t.ex. inom ramen för partierna. Politik innefattar också global verksamhet i större omfattning och medborgaraktivism, där nationalstaternas gränser överskrids och politiska traditioner förlorar sin betydelse. Exempel på denna globala verksamhet är olika miljörörelser.

Till följd av att de ungas uppfattning om politik har breddats kan inte heller det låga valdeltagandet längre tolkas enbart som brist på intresse. Materialet visar dock att frågan om politisk aktivitet delar de unga i två kategorier: hälften av de unga förhåller sig positivt till politik och val och tar också på egen hand del i den politiska polemiken. Den andra hälften deltar i

rätt liten utsträckning, även om de inte längre i princip t.ex. helt förkastar tanken på att rösta.

Villiina Hellsten granskar i sin artikel ”den nya politiken” mot bakgrund av materialet från Finska Gallups enkät. Enligt Hellstens analys styrs de ungas politiska inställning förutom av traditionella förmånsfrågor också av postmaterialistiska substansfrågor. De s.k. mjuka värdena är en blandning av social-gröna synpunkter och libertarianistiska synpunkter där individen står i centrum. Parallellt med dem förekommer krav på auktoritet och moral samt strängare disciplin och ordning. Hellsten undrar om det låga valdeltagandet bland unga beror på partiernas oförmåga att erbjuda lösningar på de substansfrågor de unga anser viktiga. I och med att värdena får fler dimensioner och de globala frågorna ökar utgör röstande inte längre det enda och självklara sättet att påverka. Vars och ens etiska val utmanar den representativa nationella demokratin i synnerhet på en symbolisk nivå.

Pia Lundbom kompletterar i sitt inlägg Hellstens samtidsanalys. Vid sidan av Finska Gallups material undersöker Lundbom vad ungdomar skriver om politik. Texterna har valts ut bland bidragen i den skrivartävling som ordnades i samband med projektet Ungdomsvalet 2003 där Allianssi stod som arrangör. I texterna skriver ungdomar i åldern 14–19 år om demokrati, politik, val samt medborgaraktivism och andra sätt att påverka politiskt. Lundbom för fram tanken att medborgaraktivismen erbjuder en möjlighet för de unga att så att säga kasta sig in i den samhälleliga debatten och i politiken. De ungas uppfattningar om politik är mycket mångstämmiga. Mot bakgrund av detta förefaller politikens framtid synnerligen intressant: vi kan se fram emot en innovativ, debatterande och aktiv politik. De nya politiska rörelserna och organisationerna vet hur media utnyttjas och kan lyfta fram nya frågor. På så sätt kan de också se förbi det allt mer marknadsinriktade politiska fältet.

Sami Borg jämför i sin artikel gallupmaterialet med tidigare enkätmaterial och betonar den grundläggande kritiska inställning de unga främjat sig från maktpolitikens fenomen och alternativ.

Lågt valdeltagande går alltså inte tillbaka på ytliga eller enbart populistiska attityder hos de unga. Jämfört med äldre åldersgrupper har de unga ett distanserat men medvetet förhållande till politiken. Val-kampanjen år 2003 väckte eller mobiliserade inte de unga på samma sätt som de äldre att delta i det traditionella systemet. Å andra sidan kunde man bland de unga observera ett nytt slags deltagande via Internet. Traditionellt har televisionen spelat en central roll vid val. Nu förefaller uttryckligen Internet att erbjuda de unga en egen synvinkel när det gäller behandlingen av politiska teman.

Ismo Pohjantammi bedömer för sin del gallup-materialet enligt valdistrikt. Vid sidan av en particentrerad synvinkel uppkommer principer enligt vilka olika regioner och värden representeras. Pohjantammi framhäver hur den lokala och allmänna politiska offentligheten är uppbyggd också vid val. Han studerar de små valdistrikten med utgångspunkt i den politiska verksamheten.

Hanna Wass undersöker materialet utifrån Mannheims generationsteori. Hon behandlar en rätt enhetlig och mycket betydande undergrupp i generationen 18–30-åringar, de s.k. tillbaka-dragna, vars politiska passivitet är svår att förklara. Vid sidan av denna grupp som distanserat sig från politiken framträder en liten men mångsidig, aktiv och högljudd grupp, för vilken inget i politiken är främmande. Denna grupp drar sig inte ens för att utnyttja utomparlamentariska metoder i sin politiska verksamhet och i sina attityder.

I den avslutande artikeln tolkar Kari Paakkunainen de uppfattningar om politik som gallup-materialet erbjuder och skisserar via olika politiska

språkbilder sättet på vilket de unga deltar i politiken. Den politiska terminologi som de unga använder förefaller bredare och smidigare än förut. Inte ens i rätt passiva grupper uppfattas politiken längre som ett moraliskt smutsigt och svartvitt spel som helt överläts åt andra. Paakkunainen lyfter fram en populistiskt modig och aktiv inriktning. Vid sidan av den finns en efter-sinnande grupp ungdomar som lägger vikt vid individen och vars samhällssyn kan granskas med hjälp av den tyska sociologen Ulrich Becks risk-samhällsbegrepp: gamla politiska standarder binder dem inte längre, de ställs själva inför nya slags etiska och politiska risker i utbildningen och arbetslivet. De kan ironisera över maktpolitiken och å andra sidan ta ansvar och överväga sina ställningstaganden i olika situationer.

I synen på risksamhället framträder många olika politiska handlingssätt, konflikter och dimensioner i fråga om lösningar. Samtidigt varnar Paakkunainen för övertolkning av enkät-materialet. Vid övertolkningar försöker man rädda den traditionella politiska strukturen bestående av valinstitutioner och enkäter, även om man med hjälp av dem inte längre på ett enkelt sätt kan studera den nya risksamhällssynen. De unga är och blir tvungna att ta ansvar och fatta avgöranden i många situationer på det personliga planet och på det område där de är verk-samma. Detta accentuerar det faktum att den gamla, allt mer förvaltningstyngda politiken eller de nya sätten att delta är något som de unga enkelt och lätt kan förkasta eller ta till sig. Många unga skulle också vilja ”återbörd politiken” till de inrättningar som vigts åt politiken.

SUMMARY

The long decline in the voting activity of young people came to an end in the 2003 parliamentary elections. Immediately after the parliamentary elections, Suomen Gallup, commissioned by the Advisory Council for Youth Affairs (Nuora), carried out a survey in which 1 002 youths aged between 18 and 30 were interviewed. In the survey, the views of young people on politics in general, participation in politics, organizations, voting and non-voting were investigated. In this work, the writers analyse and interpret the material of this survey from different points of view.

In the opening article of the work, Sakari Nurmela and Juhani Pehkonen, who carried out the survey for Suomen Gallup, show that the decline in voting in percentage terms has come to an end, at least temporarily. The results indicate that young people's view of politics is changing in some respects. For them, politics is not only about voting or not voting, or taking part in a representative political system, say, in the activities of parties. Politics is also partly about wider global activity and the perspective of civic activism, where the boundaries of nation states and political traditions are crossed. An example of this global activity is the different environmental movements.

Due to the broadening of young people's view on politics, even non-voting can no longer be interpreted as just a lack of interest. The material shows, however, that the question of political activity divides young people into two: half have a positive attitude towards politics and elections, and are also interested in spontaneous political

polemics. On the other hand, half take part very little, although they do not, in principle, reject the opportunity to vote.

Villiina Hellsten examines "new politics" in her article in the light of the Suomen Gallup survey material. According to Hellsten's analysis, the political attitudes of young people are directed by the more traditional questions of interest, as well as by post-materialistic issues. The so-called soft values are a mixture of social-green views and libertarian views that emphasise the individual. Alongside these, demands about the tightening up of authorities, and about morals as well as discipline and order arise. Hellsten ponders whether the electoral passivity of young people is a result of the parties' inability to offer solutions to issues that are held to be important by youth. Because of the multidimensionality of values and the increase of global issues, voting is no longer a self-evident means of influence, or the only means of influence. Especially at a symbolic level, personal ethical choices challenge the national representative democracy.

In her writing, Pia Lundbom supports Hellsten's contemporary analysis. In addition to Suomen Gallup's material, Lundbom examines youth essays dealing with politics. These essays have been chosen from the results of a writing competition organized by the Finnish Youth Co-Operation, Allianssi, in conjunction with the Youth Elections 2003 project. In their essays, young people aged between 14 and 19 deal with democracy, politics, elections and civic activism and other ways of having an influence on politics. Lundbom suggests that civic activism offers young people the opportunity for social debate, and to throw themselves into politics. Young people's views of politics are quite polyphonic. In this light, the future of politics appears to be quite interesting: it is expected that politics will be innovative, interactive and engaging. New political movements and organizations can exploit the media and know how to raise new issues. Thus, they are also capable of seeing through the field of politics, which is increasingly

determined by marketing.

In his writing, Sami Borg compares Gallup's material to previous surveys, and emphasises young people's increasing distance from the phenomena and alternatives of power politics. Electoral passivity does not translate into the superficial, or merely populist attitudes of young people. Young people have, in comparison with older generations, a more distant but conscious relation to politics. The 2003 election campaign did not arouse or mobilise young people to participate in the conventional system as it did with older people. On the other hand, a new type of net-participation through the utilisation of the Internet was visible amongst young people. Traditionally, television has had a central role in elections. In particular, the Internet now seems to offer young people their own perspective for dealing with political themes.

Ismo Pohjantammi estimates Gallup's material on the basis of the constituencies. In addition to the party-centred perspective area and values come up as principles of representation. Pohjantammi ascribes a central role to how local and general politics are publicly established in the publicity in elections. He studies the small constituencies as a special context for political action.

Hanna Wass examines Gallup's material in the light of the Mannheimian generation theory. Wass examines the rather uniform and quite significant sub-group of the 18–30 generation, the “withdrawers”, whose political passivity is difficult to explain. In addition to this politically distant group, a small but versatile, active and boisterous group, for which nothing in politics is unfamiliar, has differentiated itself. This group does not shun means beyond parliament in its operations and attitudes.

In the article finishing the work, Kari Paakku-

nainen interprets political concepts presented by the Suomen Gallup material, and outlines the way in which young people participate in politics using different political figures of speech. The political vocabulary used by young people seems broader and more flexible than earlier. Not even in the more passive groups is politics still viewed as a morally dirty, black-and-white game, which should be left entirely to the concern of others. Paakkunainen highlights a bold and active populist trend. In addition to this, a youth group emphasising reflection and the individual, whose views on society may be examined using the sociologist Ulrich Beck's notions of a risk society, is gaining prominence. This group no longer abides by political standards. They must themselves face new ethical and political risks within the spheres of education and work-life. They are capable of being ironical about power politics, and on the other hand take responsibility, reflecting upon their statements in different situations.

The risk society attitude means that many different political dimensions of courses of action, contradictions and solutions are highlighted. At the same time, Paakkunainen warns of over-interpreting the survey's material. In these over-interpretations, an attempt to save the traditional political structure created by election institutions and surveys is made, although they can no longer be simply used to interpret a new, risk society attitude. Youth personally take on, and have to take on, many responsible decision maker positions in their own spheres of living. Also, this emphasises that neither the old routinised politics, nor the new ways of participating are issues that can simply be dismissed or easily adopted by young people. Many young people would also like to “return politics” to institutions dedicated to politics.

KIRJOITTAJAT

SAMI BORG

YTT, dosentti, politiikan tutkimuksen laitos, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston johtaja.

Politiikan tutkija Sami Borg on toiminut vuodesta 1999 alkaen Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston johtajana. Hän on kirjoittanut useita monografioita ja artikkeleita vaaleista ja kansalaisten poliittisesta osallistumisesta. Borg osallistuu myös vuoden 2003 eduskuntavaaleja koskevaan kansalliseen vaalitutkimukseen.

VILLIINA HELLSTEN

VTM, tutkijakoulutettava (GS), yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.

Tutkimusalueet: Ääriliikkeet, kansalaisaktivismi, uusi politiikka, politiikan uudet muodot (poliittinen konsumerismi, ulkoparlamentaarinen/välikivaltainen osallistuminen, uudet poliittiset liikkeet).

PIA LUNDBOM

YTM, valtio-opin jatko-opiskelija, Tampereen yliopisto, Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön lehtori, Lohjan koulutusyksikkö.

Kiinnostuksen kohteita eläinoikeusaktivismi, globalisaatiokriittisyys sekä kuluttamisella politiikointi.

SAKARI NURMELA

VTM, tutkimusjohtaja, Suomen Gallup Oy.

Tutkimusten ja julkaisujen perusteemat: Yhteiskunnalliset asenteet, työmarkkinapolitiikka, vaalit, turvallisuuspolitiikka.

KARI PAAKKUNAINEN

VTL, tutkija, arvioija, opettaja, Nuorisotutkimusverkosto, yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.

Kari Paakkunainen on muiden toimiensa lisäksi toiminut myös kansainvälisissä tutkijaverkostoissa. Suomalaisen intellektuaalihistorian lisäksi Paakkunainen on julkaissut tekstejä muun muassa arvointitutkimuksen kritiikistä, marginaalinuorison kulttuurien ja nuorten suomalaisesta ja eurooppalaisesta poliittisesta kulttuurista.

JUHANI PEHKONEN

YTL, tutkimusyksikön johtaja, Suomen Gallup Oy.

Tutkimusten ja julkaisujen perusteemat: Vaalit, etujärjestöt, kansalaisjärjestöt, työmarkkinapolitiikka, liikuntaharrastukset ja kansalaistoiminta.

ISMO POHJANTAMMI

VTM, tutkija, yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.

Ismo Pohjantammi on tutkinut suomalaisen poliittisen edustuksen käsitehistoriaa ja valtiotieteen historiaa. Molemmista vielä julkaisemattomat käsikirjoitukset.

HANNA WASS

VTM, tutkija, yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.

Julkaisujen teemoja: Äänestysaktiivisuus (erityisesti iän ja sosioekonomisen aseman suhteen), nuorten poliittinen osallistuminen sukupolviteatiikan valossa.